

KYMINLINNAN HISTORIA, NYKYTILA JA TULEVAISUUDEN KÄYTTÖMAHDOLLISUUDET

Diplomityö TKK, Arkkitehtiosasto Katariina Ockenström

inventointi, kunnat, Kotka

Diplomityö

KYMINLINNAN HISTORIA, NYKYTILA JA TULEVAISUUDEN
KÄYTTÖMAHDOLLISUUDET

Teknillinen korkeakoulu
Arkkitehtiosasto/Arkkitehtuurin historia
Valvoja: Aino Niskanen
Ohjaaja: Vilhelm Helander

Kevät 2006

Katariina Ockenström

DIPLOMITYÖN TIIVISTELMÄ

TEKNILLINEN KORKEAKOULU
Arkkitehtiosasto

Tekijä: Katariina Ockenström
Pääaine: Arkkitehtuurin historia ja teoria
Sivuaineet: Rakennussuunnittelu, Yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelu
Työn nimi: Kyminlinnan historia, nykytila ja tulevaisuuden käyttömahdollisuudet
Title in English: The Kyminlinna Fortress: Past, Present and Future
Työn valvoja: Aino Niskanen
Työn ohjaaja: Vilhelm Helander

Tutkimustyöni kohteena on Kyminlinnan noin 200 vuotta vanha linnoitus, joka jäi keväällä 2005 tyhjilleen Puolustusvoimien poistuttua alueelta. Työni taustalla on vuonna 2004 Arkkitehtitoimisto Okulus Oy:ssä tehty rakennushistoriaselvitys, jonka laatimiseen osallistuessani tutustuin linnoituksen vanhimpaan rakennuskantaan perusteellisesti. Uutta käyttöä vaille oleva linnoitus innoitti minut tämän jälkeen pohtimaan tarkemmin mitkä tekijät vaikuttavat Kyminlinnan maisemakokonaisuuden historialliseen arvoon, ja miten näitä tekijöitä voidaan korostaa uutta käyttöä suunniteltaessa.

Idän ja lännen kohtaamisesta kertova Kyminlinnan rakennushistoriallinen monumentti rakennettiin Suuren rantatien varrelle kahdessa eri vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa, vuosina 1791-1792, rakennettu pieni tähtilinnoitus liittyi Kaakkois-Suomen laajempiin linnoitustöihin. Tämä niin kutsuttu Suvorovin linnake puurakennuksineen purettiin kuitenkin jo 1800-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä, kun suurempi, omana aikanaan moderni linnoitus rakennettiin vuosina 1803-1816. Tästä rakentamisvaiheesta on nykyisin jäljellä hyvin säilyneet linnoituslaitteet jyrkine muureineen sekä viisi typpipiirustuksiin perustunutta tiilirakennusta, joihin tehtiin niin venäläisen varuskunnan kuin Suomen puolustushallinnonkin aikana useita muutostöitä. Uusia rakennuksia pystytettiin, kun alueen sotilaallisessa toiminnassa koettiin muutoksia. Myöhemmistä rakennusvaiheista on nykyisin jäljellä venäläisen varuskunnan aikaiset talli- ja talousvajakarakennukset sekä Suomen puolustushallinnon rakennuttamat apurakennukset.

Diplomityössä on koottu yhteen ja analysoitu Kyminlinnan linnoituksen kannalta keskeinen aineisto. Linnoituksen kehitystä on verrattu 1500-1800-lukujen eurooppalaiseen linnoitushistoriaan sekä Ruotsin ja Venäjän väliseen rajankäyntiin liittyvään linnoitusrakentamiseen. Historia- ja maisema-analyysiin perustuen on laadittu ehdotus alueen tulevasta, sotilastoiminnasta poikkeavasta käytöstä.

Diplomityön luonnosmaisena alueenkäyttösuunnitelman tarkoituksena on tuoda alueelle vireää toimintaa. Suunnitelma painottuu kulttuurin ja historian esille tuomiseen muun muassa linnoituksen matkailullisia edellytyksiä parantamalla. Alue otetaan suunnitelmassa käyttöön vaiheittain, jotta aikaisemmin yleisöltä suljettu linnoitus herättäisi mielenkiintoa alusta lähtien kunnostustöiden jatkuessa mahdollisesti vuosikymmeniä. Olemassa oleviin rakennuksiin on suunnitelmassa sijoitettu muun muassa monikäyttöisiä opetustiloja, majoitustiloja sekä kokous- ja näyttelytiloja. Tarkemmat tilasuunnitelmat on tehty 1810-luvulla rakennettuihin kasarmi- ja keittiörakennuksiin, jotka on osoitettu kansainvälisen kuvataidekeskuksen käyttöön. Muita alueelle sijoitettuja toimintoja ovat muun muassa arkeologinen puisto, kesäteatteri, lampola ja kalastustukikohta. Uudisrakentaminen on sijoitettu linnoitusalueelle siten, että se mukailee vuodelta 1805 peräisin olevaa linnoituskaupunkikaavaa kuitenkin niin, ettei rakentamisella vaurioiteta alueelta löydettyjä arkeologisia kohteita ja muinaisjäänöksiä. Suunnitelmassa on pyritty huomioimaan alueella tulevaisuudessa toimivien eri tahojen, kuten Museoviraston, Kotkan kaupungin ja Senaatti-Kiinteistöjen, tarpeet nivomalla ne yhteen toteuttamiskelpoiseksi kokonaisuudeksi.

Luovutettu aineisto: Kirjallinen selostus, 6 esittelyplanssia
Avainsanat: Kyminlinna, linnoitus, historia

Tätetään osastolla:

Hyväksytty

Kirjasto

ABSTRACT OF MASTER'S THESIS

HELSINKI UNIVERSITY OF TECHNOLOGY
Department of architecture

Author: Katariina Ockenström

Major subject: History and Theory of Architecture

Minor subjects: Building Design, Urban Design and Planning

Title: The Kyminlinna Fortress: Past, Present and Future

Title in Finnish: Kyminlinnan historia, nykytila ja tulevaisuuden käyttömahdollisuudet

Supervisor: Aino Niskanen

Tutor: Vilhelm Helander

The object of my research is the approximately 200 years old Kyminlinna fortress, which was left empty in the spring 2005 after the Finnish Defence Forces left the area. As I was working on a report of the area's historical buildings made in 2004 by the Okulus architectural office, I got profoundly acquainted with the oldest buildings of the fortress and hence I have used the report as a basis for my work. The fortress, which is currently not in use inspired me to consider more closely the factors that affect the historical value of the Kyminlinna scenic entity and to consider how these factors could be emphasised when planning new ways to utilise the fortress area.

The Kyminlinna historical monument, which represents an encounter between the East and the West, was built along The King's Road in two different stages. The small star-shaped fortress built in the first stage, during the years 1791-1792, was built in connection with larger fortifying measures taken in the Southeast Finland. This so called Suvorov fortress with its wooden buildings was, however, demolished as early as the first decades of the 19th century, when a larger, in its time modern, fortress was built in the years 1803-1816. Of this second construction period there remains at present the well preserved outlines of the fortification with its walls, and five brick buildings that were built according to the general design for barracks. The brick buildings were modified several times during both the Russian garrison rule and the Finnish defence administration rule. New buildings were built whenever there were changes in the military activities of the area. Nowadays the remaining buildings from these times are the stables and outbuildings of the Russian garrison and the annexes constructed by the Finnish defence administration.

In my master's thesis I have gathered and analysed the material that is central to the Kyminlinna fortress. I have compared the development of the fortress with the history of fortresses in 16th to 19th century Europe, as well as the building of fortresses in connection with the Swedish and Russian demarcation. Based on historical and landscape analyses, I have composed a suggestion for future non-militaristic usage of the area.

The purpose of the usage outline of the area in my master's thesis is to bring lively activities to the Kyminlinna area. The design especially strives to bring forward culture and history, for instance, by improving the preconditions for tourism in the fortress. According to the design, the area is introduced to the public in stages, so that the fortress formerly closed to the public would attract interest from the beginning, while the restoration work would possibly continue for decades. In my design, the existing buildings are filled with, among others, versatile teaching facilities, accommodation facilities, and conference and exhibition facilities. I have also made more specific floor plans on the barracks and kitchen buildings built in the 1810's. These buildings are assigned to an international visual arts centre. Other activities situated in the fortress area include an archaeological park, an open-air theatre, a sheepfold and a fishing base. New buildings are situated in the area in a way that resembles the design from 1805 of a fortress town, however not disturbing the archaeological sites and relics found in the area. In the design, I have endeavoured to take into account the different parties operating in the area in the future, such as The National Board of Antiquities, the City of Kotka and Senate Properties, by combining their varying needs to a feasible conclusion.

Submitted material: summary, 6 panels

Keywords: Kyminlinna, fortress, history

To be filled in at the department:

Approved

Library code

	Puolustusvoimien aikaiset muutostyöt.....	64
	<i>Koillis- ja lounaisporttien vahtituvat</i>	65
	Alkuperäisasu.....	65
	Koillisportin vahtituvan merkittävimmät muutosvaiheet.....	65
	Lounaisportin vahtituvan merkittävimmät muutosvaiheet.....	66
	Talli- ja palotarvikevarasto.....	68
	Alkuperäisasu ja muutostyöt.....	68
	Talousvaja.....	70
4.2	Muut säilyneet rakennukset.....	71
	Varusvarastorakennus, nro 3.....	71
	Rakennus nro 21.....	72
	Puolustusvoimien rakennuttamat rakennukset.....	72
5	Suunnitelma Kyminlinnan tulevasta käytöstä	73
5.1	Tulevaisuuden mahdollisuudet.....	73
5.2	Suunnittelua rajoittavia tekijöitä – lainsäädäntö, arkeologiset kohteet ja luonto.....	74
5.3	Kolmivaiheinen suunnitelma.....	79
	<i>Ensimmäinen vaihe: Kyminlinna luonto- ja matkailukeskuksena</i>	81
	Vallit tutustuttaviksi.....	81
	Rauniot nähtävyytenä.....	81
	Arkeologinen puisto.....	81
	Kulkureitit.....	84
	Maiseman kunnostus.....	86
	Kalastuksen ja jokimatkailun tarpeet.....	87
	Alueelle sijoituvia toimintoja.....	88
	<i>Toinen vaihe: olemassa olevan rakennuskannan kunnostaminen uuteen käyttöön – korjaustöiden pääperiaatteet</i>	92
	Kasarmirakennus nro 7.....	92
	Keittiörakennus nro 4.....	99
	Autotalli nro 6.....	101

	Upseerirakennus nro 8.....	101
	Lämpökeskus nro 3.....	103
	Leirikoulujen tukikohta nro 21.....	103
	Saunarakennus nro 13.....	103
	Pysäköintipaikat, kulkureitit.....	103
	<i>Kolmas vaihe: Täydennysrakentaminen</i>	103

Viitteet	105
Lähteet	110
Liitteet: pienennökset esittelyplansseista	

1 JOHDANTO

Kyminlinnan historiaa, nykytilaa ja tulevaisuuden käyttömahdollisuuksia tarkasteleva diplomityö on aiheeltaan ajankohtainen, sillä Kyminlinnan noin 200 vuotta vanha linnoitus odottaa tällä hetkellä uutta käyttöä sen jäätyä tyhjiilleen keväällä 2005. Venäläisten 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa rakentamassa linnoituksessa toimi vuoteen 2005 saakka Kotkan Rannikkoalue, jonka tarpeisiin linnoituksen nykyinen rakennuskanta on muutettu ja rakennettu. Itse linnoituslaitteet ovat pääosin 1800-luvun alun asussaan. Idän ja lännen kohtaamisesta kertova linnoitus kuuluukin parhaiten säilyneisiin venäläisten Kaakkois-Suomeen rakentamiin linnoituksiin.

Diplomityössä kootaan yhteen ja analysoidaan Kyminlinnan linnoituksen kannalta keskeinen aineisto. Työssä tutkitaan linnoitusniemen monikerroksellista historiaa ja analysoidaan sen suhdetta alueen merkittäviin luonto- ja maisematekijöihin. Työssä tarkastellaan linnoitusta myös uuden, sotilaskäytöstä poikkeavan toiminnan sijoituspaikkana. Tavoitteena on löytää linnoitukselle uusi arvokas käyttö, joka korostaisi tämän rakennushistoriallisen monumentin entistä roolia Suuren rantatien vartijana. Diplomityössä esitellään olemassa oleville rakennuksille soveltuva uusi käyttö sekä pohditaan mahdollisen lisärakentamisen sijoittumista alueelle historialliset näkökohdat huomioiden.

Linnoituksen tulevaisuudesta keskustelevalle tällä hetkellä ainakin Kotkan kaupunki, maakunnallinen hallinto, Senaatti-kiinteistöt, Metsähallitus ja Museovirasto. Diplomityön suunnitelmaosuudessa pyritäänkin huomioimaan näiden eri tahojen tarpeita ja yhdistämään ne toimivaksi kokonaisuudeksi. Kyminlinna on mukana muun muassa vireillä olevassa Kymijoen yleiskaavasunnitelmassa sekä Kotkan kaupungin ajamassa Kansallinen kaupunkipuisto-hankkeessa.

< Kyminlinna sijaitsee Kymijoen suistohaarassa. Etelämpänä ovat Ruotsinsalmen merilinnoitukseen kuuluneet linnakkeet.

Vuodesta 2003 lähtien linnoitusaluetta hallinnoinut Senaatti-kiinteistöt pohtii puolestaan tahollaan alueen uudisrakentamismahdollisuuksia ja vanhan rakennuskannan käyttöönottoa. Mahdollisiksi alueen tuleviksi käyttäjiksi ollaan kaavailemassa muun muassa kansainvälisen kuvataidekeskuksen osapuolia Pietarin Kuvataideakatemiaa, Suomen Kuvataideakatemiaa sekä Kotkan kaupunkia. Museovirasto suorittaa alueella parhaillaan arkeologisia tutkimuksia, joiden tulokset vaikuttavat osaltaan tulevan käytön suunnitteluun. Museovirasto johtaa myös Rikosseuraamusviraston (RISE) Haminan työsiirtolan suorittamaa linnoituslaitteiden restaurointityötä. Museoviraston näkökulmasta Kymnlinna soveltuisi hyvin vireillä olevan Suomen ja Venäjän rajan ylittävän linnoitusreitistön matkailuhankkeen yhdeksi kohteeksi.

Oma tutkimustyöni käynnistyi toukokuussa 2004 osallistuessani Arkkitehtitoimisto Okulus Oy:n laatimaan Kymnlinnan rakennushistoriaselvitystyöhön. Senaatti-kiinteistöjen tilaamassa tutkimustyössä inventoitiin ja mitattiin alueen vanhin rakennuskanta, yhteensä yhdeksän rakennusta. Työhöni kuului erityisesti Kymnlinnan asemakaavakehityksen historiallinen tarkastelu arkistomateriaalin pohjalta. Rakennushistoriaselvityksen myötä tutustuin Kymnlinnan alueeseen perusteellisesti. Hankkimaani tietoa olen voinut hyödyntää osin myös diplomityössäni, erityisesti asemakaavallisen tutkimuksen osalta. Kymnlinnan asemakaavallista kehitystä on diplomityössä kuitenkin käsitelty rakennushistoriaselvitystä laajemmin. Rakennusten eri vaiheista on puolestaan kerrottu rakennushistoriaselvityksessä diplomityötä yksityiskohtaisemmin.

1.1 LINNOITUKSEN HISTORIAN PÄÄVAIHEET

Kymnlinnan aktiiviset rakentamiskaudet ajoittuvat 1700-luvun loppuun, 1800-luvun alkuun, 1850-luvulle sekä 1900-luvun puoliväliin. Uusia rakennuksia pystytettiin näinä ajanjaksoina, kun alueen sotilaallisessa toiminnassa koettiin muutoksia.

Ensimmäisessä vaiheessa, vuosina 1791–1792, rakennettiin pieni tähtilinnoitus Hovinsaaren luoteisosaan. Tämä niin kutsuttu Suvorovin linnake puurakennuksineen purettiin kuitenkin jo 1800-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä, kun suurempi, koko Hovinsaaren pohjoisosan käsittävä uusi linnoitus tiilirakennuksineen rakennettiin vuosina 1803–1816. Tästä vaiheesta on nykyisin jäljellä sekä linnoituslaitteet että yhteensä viisi tiilirakennusta, joihin on tehty myöhemmissä vaiheissa useita eri muutostöitä. Sekä kasarmirakennusten yhteyteen että Suvorovin linnakkeen paikalle, Kymnlinnan luoteisosaan, pystytettiin 1850-luvulla useita puurakennuksia seudun varuskuntakeskukseksi muuttuneen linnakkeen tarpeisiin. Nämä rakennukset jouduttiin kuitenkin 1800-luvun lopulla purkamaan. Kasarmirakennusten läheisyyteen pystytettiin 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa vielä muutamia puurakennuksia, joista on jäljellä sekä talli että talousvajakennus.

Venäläisen varuskunta-ajan jälkeen Kymnlinnaa uudistettiin vuosina 1922–1939 linnoituksessa toimineen pakolaisleirin tarpeisiin sekä Talvisodan jälkeen linnoitukseen asettautunutta Suomen puolustushallintoa varten. Puolustushallinto rakennutti linnoitusalueelle 1940-luvulla useita uusia varastorakennuksia. Kun Haminan Rannikkolinnakkeisto siirtyi Kymnlinnaan vuonna 1950, aloitettiin 1800-luvun alun tiilirakennusten peruskorjaus, ja samalla pystytettiin useita pienehköjä rakennuksia varuskunnan tarpeisiin. Muutostöiden yhteydessä olemassa olevaa rakennuskantaa muutettiin merkittävästi, ja useat venäläisen varuskunnan sekä pakolaisleirin aikaiset rakennusosat korvattiin ajanmukaisemmilla. Vuoden 1961 asemakaavan

pohjalta rakennettiin alueelle sekä autohalli että uusia varastorakennuksia. Tämän jälkeen varuskunnassa suoritettiin enää lähinnä ylläpitokorjauksia eikä uusia rakennuksia enää rakennettu. Puolustushallinnon muuttoa Kyminlinnasta valmisteltiin pitkään, mutta vasta keväällä 2005 linnoitus jäi tyhjilleen.

1.2 TUTKIMUS LINNOITUKSEN HISTORIASTA JA SUUNNITELMA SEN TULEVASTA KÄYTÖSTÄ

Diplomityö koostuu linnoitusten yleisten kehityslinjojen historiallisesta selvityksestä (kohta 2), Kyminlinnan historian eri vaiheiden tutkimuksesta (kohta 3), olemassa olevien rakennusten historian esittelystä (kohta 4) sekä alueen tulevaisuuden käyttömahdollisuuksien luonnosmaisesta suunnitelmasta (kohta 5).

Kyminlinnan kehitys rinnastetaan 1500–1800-lukujen eurooppalaiseen linnoitushistoriaan sekä Ruotsin ja Venäjän väliseen rajankäyntiin liittyvään linnoitusrakentamiseen. Kyminlinnan vaihteellinen kehitys kerrotaan arkistoaineistoa sekä kirjallisia lähteitä analysoimalla. Linnoitusniemen rakentumisesta ja kasvillisuuden kehityksestä on työn yhteydessä tehty karttasarjat. Linnoituksen nykyisen rakennuskannan kuvaus pohjautuu rakennushistoriaselvitys -työhön ja siinä selvinneisiin tutkimustuloksiin, jotka esitellään tiivistetyssä muodossa. Alueen tulevan käytön rajoitukset ja mahdollisuudet esitellään historiallisia ja lainsäädännöllisiä näkökohtia valottavin analyysein, jotka perustuvat eri-ikäisiin asiakirja- ja kartta-aineistoihin. Niiden pohjalta tehdyssä alueenkäyttösuunnitelmassa on pyritty toteuttamiskelpoiseen ratkaisuun ottamalla huomioon muinaisjäännösalueen realiteetit. Niihin lukeutuvat muinaismuistolain uudisrakentamista koskevat rajoitukset sekä luontokartoituksissa selvinneet alueen luontoarvot.

Alueenkäyttösuunnitelman tavoitteena on tuoda linnoitusalueelle vireää toimintaa sen sijaan että linnoitusalue jäisi vain harvojen tuntemaksi, vähitellen rapistuvaksi muinaisjäännöskohteeksi, joka opittaisiin tuntemaan vain moottoritieltä avautuvien välähdyksenomaisten näkymien perusteella. Suunnitelma painottuu linnoitusalueen kulttuuriarvoihin ja historian esille tuomiseen muun muassa alueen matkailullisia edellytyksiä parantamalla. Ajatuksena on, että linnoituksen historialliset arvot säilyvät parhaiten luomalla edellytykset jatkuvalla huolenpidolla ja käytöllä. Suunnitelmassa esitetty uusi käyttö tuo historiallisesti kerrostuneelle alueelle uusia toimintoja porrastetusti pitkällä aikavälillä. Olemassa oleviin rakennuksiin on suunnitelmassa sijoitettu muun muassa monikäyttöisiä opetustiloja, majoitustiloja sekä kokous- ja näyttelytiloja. Tarkempi tilasuunnittelu on tehty 1810-luvulta peräisin oleviin kasarmi- ja keittiörakennuksiin, jotka on suunnitelmassa osoitettu kansainvälisen kuvataidekeskuksen käyttöön. Muita alueelle sijoitettuja toimintoja ovat muun muassa arkeologinen puisto, kesäteatteri ja kalastustukikohta. Suunnitelmassa uudisrakentaminen sijoittuu vuodelta 1805 peräisin olevaa kaavaa mukailevaan suorakulmaiseen koordinaatistoon. Pohdittavana on miten tehokasta rakentamista linnoituksen sisäosat kestävät ja voiko lisärakentamisella tuoda lisäarvoa linnoituskokonaisuuteen. Pääosin hyvin säilyneiden jykevien muurien sekä linnoitusniemeä rajaavien joenhaarojen ja koskien roolia korostetaan suunnitelmassa rehevöitynyttä kasvillisuutta harventamalla ja uusia näkymiä avaamalla. Näin tehden linnoituksen alkuperäinen rooli Suomen rantatien vartijana tulee havaittavaksi.

1.3 AINEISTO

Diplomityön keskeisintä tutkimusaineistoa ovat olleet Museovirastossa säilytettävät *venäläisen insinöörikomennuskunnan (VIK)* piirustukset 1800-

luvun alusta 1910-luvulle. VIK:n yksityiskohtaisista piirustuksista suurin osa on ehdotuksia, jotka ovat jääneet toteuttamatta. Suunnitelmia on lukuisia siksi, että esikuntatasolla oli tavallista valmistella uusista rakennuskohteista tehtävien päätösten pohjaksi useita vaihtoehtoisia suunnitelmia, joista hallitsija sitten vahvisti yhden. Insinöörikomennuskuntien paikalliset linnoitusupseerit tekivät suunnitelmiin tarvittaessa vielä korjattuja piirustusehdotuksia, jotka lähetettiin ylempään esikuntaportaaseen hyväksyttäväksi.¹ Kyminlinnaa koskevia VIK:n asema- ja rakennuspiirustuksia on yhteensä 367. Laajan aineiston venäjänkieliset merkinnät on käänttänyt suomeksi Museoviraston harjoittelija, arkkitehtiylloppilas Varvara Protassova kesällä 2004.

Museovirastossa säilytettävä niin kutsuttu *Moskovan kokoelma* sisältää venäläisten Suomeen rakentamien linnoitusten kartta-aineistoa sekä rakennus- ja linnoituspiirustuksia mikrofilmeille kuvattuina. Alkuperäistä, 1800-luvun alkuvuosilta olevaa aineistoa säilytetään Moskovassa Venäjän valtiollisen sotahistorian arkistossa (RGVIA). Yksittäiset asema- ja rakennuspiirustukset on numeroitu RGVIA:ssa kokoelmittain ja paikkakunnittain. Myös näiden asiakirjojen käännöstyöstä on vastannut Varvara Protassova.

Kymenlaakson historialliset kartat on koottu Kotkan AV-keskuksessa säilytettävään *KYHIKA-kokoelmaan*. Kyminlinnaa koskeva digitaaliseen muotoon muokattu kartta-aineisto on peräisin Venäjän tiedekatemian arkistosta sekä Venäjän merivoimien arkistosta. Vuosilta 1792–1803 olevat kartat ja piirustukset koskevat pääasiassa vanhempaa Suvorovin linnaketta sekä Ruotsinsalmen päälinoitusta.

Topografikunnassa on suoraan ylhäältä päin kuvatut ilmakuvat Kyminlinnan alueesta vuosilta 1941, 1951, 1969 ja 2003. Museovirastossa on lisäksi viistoilmakuvat 1950-luvulta. Museoviraston historian kuva-arkistossa on 1900-luvun alkupuolella otettuja valokuvia Kyminlinnan alueesta. Muuta vanhempaa valokuva-aineistoa säilytetään Kymenlaakson maakuntamuseossa sekä Kustannusosakeyhtiö Otavan arkistossa.

Kyminlinnaa on tutkittu eri aikoina hieman eri näkökulmista. Majuri Olli Airolan pääosin vuonna 1950 kirjoittama ja vuonna 1970 julkaistu Kyminlinnan historiallinen tutkimus esittelee linnoitusalueen pääasiassa puolustuksellisesta näkökulmasta. Museoviraston tutkija Ulla-Riitta Kauppi on selvittänyt Kyminlinnan historiallisia vaiheita ja laatinut tutkielmia linnoituksesta muun muassa vuosina 1988 ja 1990. Rainer Knapaksen Vanhan Suomen linnoituksia koskevissa pro gradu- (1970) ja lisensiaattitutkimuksissa (1981) on mukana myös Kyminlinnan yleispiirteinen kehitys. Jukka Solan pro gradu -tutkimuksessa (1979) selvitetään puolestaan Kyminlinnassa toimineen pakolaisleirin toimintaa. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy:n laatimassa Kyminlinnan restauroinnin hankesuunnitelmassa vuodelta 2002 keskitytään erityisesti linnoituslaitteiden tutkimukseen. Hankesuunnitelman yhteydessä on tuotettu myös Kyminlinnan aluetta koskeva digitaalinen kartta-aineisto, jota on voitu hyödyntää tässä työssä. Jo aiemmin mainitussa Arkkitehtitoimisto Okulus Oy:n laatimassa rakennushistoriaselvityksessä vuodelta 2004 kerrotaan yksityiskohtaisesti Kyminlinnan vanhimpien, venäläisaikaisten rakennusten vaiheet ja analysoidaan linnoitusalueen kehitystä. Tuoreimmat selvitykset koskevat linnoitusalueen arkeologisia kohteita (Hakanpää 2004) sekä luontoarvoja (Vauhkonen 2004).

Tekstissä viitataan rakennusten kohdalla nykyiseen, puolustushallinnon aikaiseen numerointiin, joka on ilmoitettu suluissa olemassa olevan rakennuksen nimen perässä.

Olen saanut arvokasta apua työn eri vaiheissa Museoviraston rakennushistorian osaton arkkitehdilta Sanna Ihatsulta sekä FM Päivi Hakanpäältä. Kiitos myös työni valvojalle, tekniikan tohtori Aino Niskaselle ja työni ohjaajalle, professori Vilhelm Helanderille työtä eteenpäin vieneistä, antoisista keskusteluista. Hyvästä yhteistyöstä kiitos myös: arkkitehdit Mikko Bonsdorff ja Kati Winterhalter, Arkkitehtitoimisto Okulus Oy; Aleksandra Hintsala, Kyminlinnan kansainvälinen kuvataidekeskus -hanke sekä Anja Hämäläinen, Maarit Virkkunen, Elisa Ockenström ja Kotkan kaupunki.

2 1500-1800-LUKUJEN LINNOITUSARKKITEHTUURIN KEHITYSLINJOJA EUROOPASSA

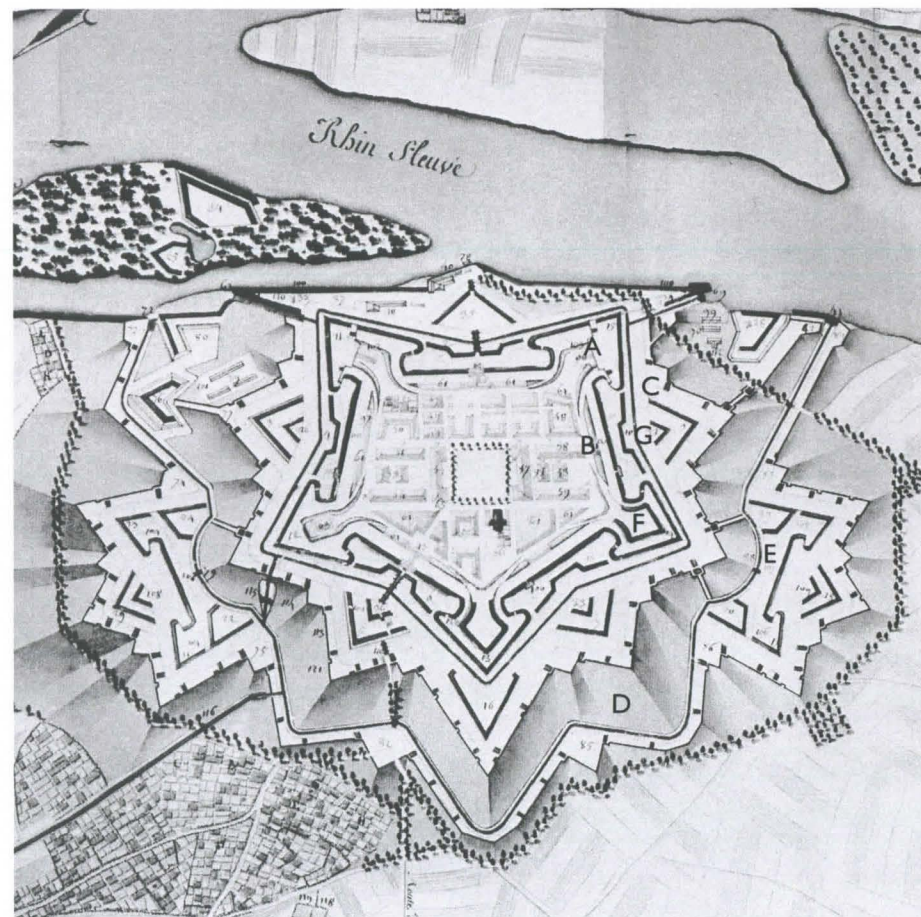
2.1 LINNOITUSLAITTEIDEN KANSAINVÄLINEN KEHITYS

Linnoitustaito alkoi kehittyä tieteenä renessanssin aikana. Tähän vaikutti erityisesti asetekniikan kehittyminen tuliaseiden käyttöönoton myötä. Keskiajalla linnoituksia suojaaneet korkeat ja suhteellisen ohuet muurit eivät kyenneet suojaamaan enää tuliaseita vastaan. Muurien lisäksi linnoitusten muotoa oli kehitettävä siten, että mahdollisimman moni mies ja ase pystyi tulittamaan samanaikaisesti hyökkääjiä vastaan. Oli tärkeää, ettei linnoituksen edustalle jäänyt niin sanottuja kuolleita kulmia, eli alueita, joihin puolustajat eivät voineet ampua. Parhaiten linnoitus oli suunniteltu silloin, kun sen eri osat pystyivät ampumaan toistensa eteen ja tukemaan toisiaan tulellaan. Kehitys johti bastioneilla varustettujen ympyrälinnakkeiden eli polygonien syntymiseen.²

Tunnetuimpiin 1600-luvun linnoittajiin lukeutuvat ranskalaisen koulukunnan edustaja *Sebastian Le Prestre de Vauban* (1633–1707) sekä hollantilaisen koulukunnan edustaja *Menno van Coehoorn* (1641–1704).³ Aurinkokuningasta palvelle Vaubanin suunnitteleminen linnoitusten erityispiirteisiin kuului niiden joustavuus paikallisen maaston ja käytettävissä olevan tilan mukaan. Muita 1600-luvun linnoituksia selvemmin Vaubanin linnoituksissa esiintyi pyrkimys puolustuksen syvyyserohmitykseen lukuisine ulko- ja etuvarustuksineen sekä katveineen. Kuten muissakin aikakauden linnoituksissa puolustuksen ytimen muodostivat kuitenkin bastionit. Vaubanin linnoituksissa suurikokoisten bastionien kyljet olivat suorassa kulmassa viereisiin bastioneihin nähdessä tehokkaan sivustatulen aikaan saamiseksi.⁴

Vaubanin kehittämät kolme eri bastionijärjestelmää hallitsivat 1700-luvun linnoitusrakentamista muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta.⁵ Myös Kymminlinnan ensimmäinen linnoitus, niin kutsuttu Suvorovin linnake rakennettiin Vaubanin linnoitusperiaatteiden mukaan vuosina 1791–92. Ympyrälinnakkeiden ongelmana oli kuitenkin se, että eteen työntyvinä bastionit olivat hyökkääjälle selvästi näkyviä maaleja ja siten myös linnoituksen heikkoja kohtia. Jos bastioni sortui, syntyi puolustukseen majuri Olli Aiolan mukaan tällaisessa kohdassa vaikea kuolio.⁶ 1700-luvun kuluessa etuvarustuksia

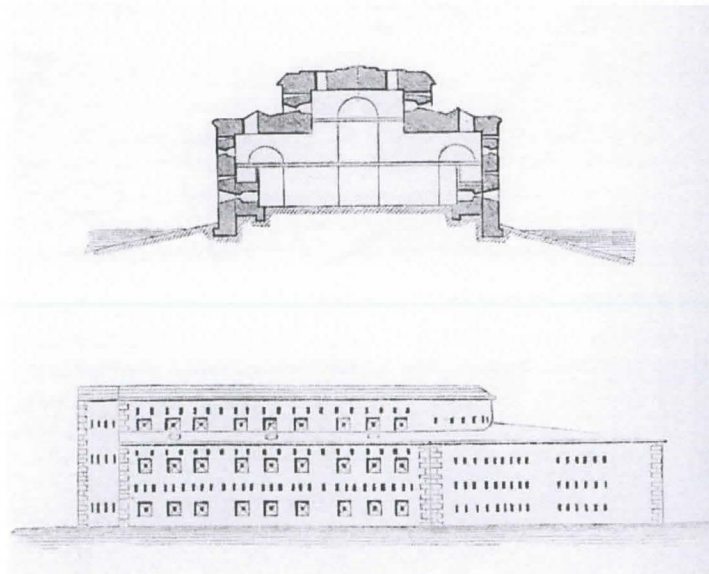
V Vaubanin suunnittelema Huninguen linnoitus vuodelta 1786.
Parent, Verroust 1971, 156.

Linnoitussanastoa:

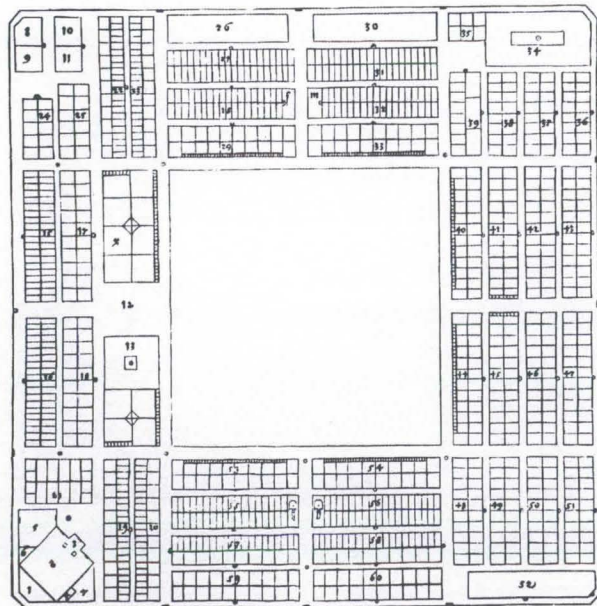
A bastioni
B kurttiini
C raveliini

D lasi eli linnoitusluiska
E sarviliina
F bastionia vahvistava kavaljeeri
G raveliinin sisäpuolinen redutti

^ Monikerroksinen kaponieri. Hughes 1974, 140.

V Dürerin ideaalikaavasuunnitelma 1520-luvulta. De la Croix 1972, kuva87.

kehiteltiin monimutkaisempaan suuntaan — De la Croix'n mukaan erityisesti pohjoismaisissa linnoituksissa. Tavallisesti linnoituksen päämuurin ulkopuolelle rakennettujen raveliinien ja lunettien lisäksi kehiteltiin muun muassa sarvilinnat ja kruunulinnat.⁷ Ruotsalainen eversti *Erik Jönsson Dahlberg* (1625–1703) herätti ensimmäisenä ajatuksen puolustajan tykistön sijoittamisesta ampumamahdollisuuksiltaan parempaan asemaan linnoitusrakenteiden avulla. Hän kehitti vallitusten ympäröimän tornirakenteen, donjonin, jonka käyttö ei kuitenkaan yleistynyt linnoituksissa laajemmin.⁸ *Augustin Ehrensvärdin* (1710–1772) suunnitelmien mukaan rakennettu Viaporin linnoitus oli ensimmäisiä pohjoismaisia linnoituksia, joihin rakennettiin varsinaisen linnoituksen ulkopuolisia, itsenäiseen puolustukseen pystyviä ja muodoltaan suljettuja varustuksia. Saarille rakennetun, Vaubanin bastionijärjestelmää soveltaneen, linnoituksen rakentaminen aloitettiin vuonna 1748.⁹

Ranskalainen markiisi *Marc René de Montalembert* (1714–1800) kiinnitti 1700-luvun loppupuolella erityistä huomiota puolustuksen epäkohtiin ja kehitti muun muassa pohjoismaisiin linnoituksiin tutustuttuaan uuden järjestelmän, niin kutsutun kaponierisysteemin.¹⁰ Tähän järjestelmään perustuvissa umpilinnoituksissa linnoituksen pääsivujen, kurttiinien, keskelle, vallihautaan sijoitettiin lähipuolustusta hallitsevat varustukset, kaponierit, jotka sijaitsivat erillisinä itse päämuurista. Ne olivat usein holvattuja ja erittäin vahvasti rakennettuja.¹¹ Ne poikkesivat Vaubanin aiemmin kehittelemistä kaponiereista, jotka olivat ainoastaan tenaljin ja raveliinien yhdistäviä suojattuja kulkuväyliä.¹² De Montalembertin ajatukset otettiin innolla vastaan erityisesti Preussin joukoissa. Tätä kautta uusi järjestelmä kulkeutui Saksaan 1800-luvun alun kuumeisen varustelun vuosina.¹³ Napoleonin sotien jälkeen kaponierijärjestelmä otettiin muuallakin Euroopassa yleisesti käytäntöön.¹⁴ Kymenlinnan uudempaan, nykyisin nähtävissä olevaan viisikulmaiseen linnoitukseen oli tarkoitus rakentaa kaponierit kaikille sivuille. Kuitenkin vain kaksi kaponieria valmistui vuoteen 1816 mennessä. Aseiden tehokkuuden kasvaessa 1800-luvun kuluessa kaponierit kehittyivät monikerroksisiksi ja suhteiltaan jättiläismäisiksi, jolloin niihin voitiin sijoittaa useita aseita.¹⁵

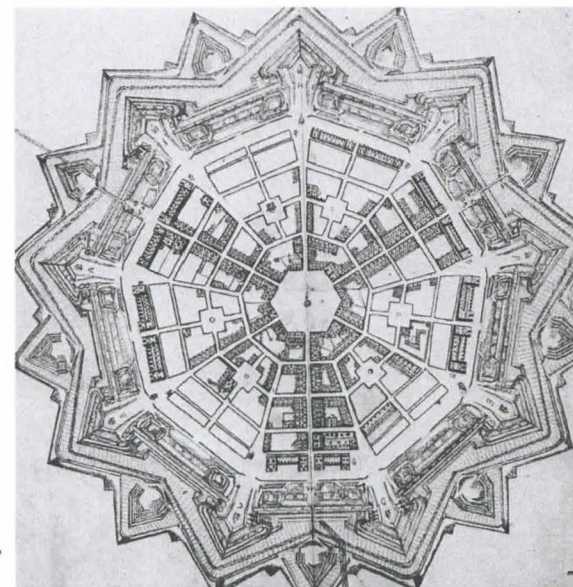
2.2 EUROOPPALAISTEN LINNOITUSTEN ASEMAKAAVALLINEN KEHITYS

Linnoituskaupunkien kaavat pohjautuivat Vitruviuksen sekä Filareten ja muiden renessanssin teoreetikoiden perinnölle. Sotilastarkoituksia palvelemaan kehitettiin säännöllisiä, geometriaan perustuvia ideaalikaavoja, joiden prototyypinä oli roomalainen sotilasleiri.¹⁶ Ideaalikaupunkiajatus kehitti muun muassa Albrecht Dürer (1471–1528), jonka neliönmuotoinen kaupunkisuunnitelma koostui avoimesta neliönmuotoisesta aukioista ja sen ympärillä olevista ruutukaavaan sommitelluista kortteleista.¹⁷

1400–1600-lukujen linnoituksissa kadut ja rakennukset sijoitettiin kaavaan ensisijaisesti puolustusnäkökohdat huomioon ottaen. Varhaisimpien bastionilinoitusten keskusta säteittäisesti suuntautuneet tiet ja ympyräkadut mahdollistivat joukkojen nopean siirtymisen ympärismuurin luo ja tilanteen valvonnan linnoituksen keskipisteestä käsin. Keskelle kaupunkia muodostui säteittäiskaavassa aukio, jonka ympärille sijoitettiin tärkeimmät julkiset rakennukset sekä linnoituksen komentajan asunto. Aukio toimi kaupungin julkisena tilana sekä armeijan paraatikenttänä.¹⁸ Vuonna 1593 aloitettu, Venetsian itäpuolelle rakennettu linnoitus Palma Nova kuuluu kyseiseen linnoitustyyppiin.¹⁹

Kun 1600-luvun lopulta lähtien bastionilinoitusten muurien ulkopuolelle ryhdyttiin sijoittamaan puolustuslaitteita, puolustuksen painopiste siirtyi bastioneilta muurien ulkopuolelle eikä säteittäiskaduille ollut enää sotilaallista tarvetta. Linnoitusten katuverkostoista haluttiin jälleen ruutukaavan mukaisia, sillä ruutukaava oli yksinkertaisempi toteuttaa sekä helpommin jaoteltavissa ja järjestettävissä. Esimerkiksi 1700-luvulla Ranskan Alsaceen rakennettu, Vaubanin vuonna 1698 suunnittelema, Neuf-Brisachin linnoitus perustui neliönmuotoiseen keskusaukioon ja sitä ympäröiviin ruutukaavakortteleihin.²⁰

> Palma Novan linnoitus v. 1695.
De la Croix 1972, kuva85.

V Neuf Brisachin linnoitus v. 1706,
Parent, Verroust 1971, 100.

2.3 EUROOPPALAISTEN VAIKUTTEIDEN KULKEUTUMINEN POHJOLAAN

Euroopassa kulloinkin vallinneet linnoitusjärjestelmät vaikuttivat myös pohjoismaisiin, lähinnä ruotsalaisiin, linnoituksiin. Vaikutteet kulkeutuivat Pohjolaan niin tänne muuttaneiden ulkomaalaisten linnoitusupseerien kuin opintomatkoille lähetettyjen omien upseerien mukana.²¹ Luonnollisesti myös sodat ja vaihtuvat poliittiset tilanteet saattoivat eri valtioiden upseerit kosketuksiin toistensa kanssa, mikä joudutti uusien linnoitusoppien leviämistä. Tietoa levittivät tehokkaasti myös linnoitustaidon oppikirjat. Niiden alkuperäisteosten käännöksiä alettiin julkaista Venäjälläkin 1760-luvulta lähtien. Sotilasinsinöörien koulutus pohjautui tuolloin erityisesti Vaubanin ja Béliidorin klassikkoteoksiin.²²

LINNOITUSKAUPUNKIEN SUUNNITTELU VENÄJÄLLÄ

Pietari Suuri (1682–1725) toi Venäjälle länsimaiset sotilasrituaalit ja geometriaan perustuvan kaupunkisuunnittelutyylin. Venäjällä valtiojohtoinen linnoituskaupunkisuunnittelu korosti erityisesti rationaalista järjestystä, yhdenmukaisuutta ja symmetriaa. Suorien katujen ja aukoiden oli mahdollistettava teatraaliset sotilasparaatit, jotka tuottivat käskyineen ja geometrisesti muodostettuine ihmisryhmineen järkeen vetoavaa mielihyvää hallitsijoille. Korkeimpana kauneuden kriteerinä pidettiin Sirpa Hailan (1996) mukaan ”järjestystä”, eli kykyä saada erilaiset ihmiset liikkumaan samalla tavoin etukäteen laadittujen sääntöjen avulla. Yhteiskuntansa esikuvana tsaarit pitivät armeijan militanttiin kuriin ja järjestykseen alistettua Preussia.²³

Arkkitehtuurin tehtävänä oli toimia paraatimaisena lavasteena huolellisesti harjoitelluille joukkojen ryhmyyksille. Erityisesti 1800-luvun alkuvuosina oli

vallalla niin sanottu ”ensemble-ajattelu”, jonka tavoitteena oli harmoninen ja säännöllinen kaupunkikuva. Rakennuksia ei ajateltu itsenäisinä, vaan osana sommitelmaa, jossa keskuksen muodosti tärkein rakennus ja sen molemmin puolin, selvän arvohierarkian mukaisesti ryhmitellyt ja suunnitellut rakennukset. Aukioilla ja risteyksillä oli suurempi kaupunkikuvallinen merkitys ja siksi niiden laidoille sijoitetut julkiset rakennukset saivat muita rakennuksia harkitumman ulkoasun.²⁴

1700-luvun alusta 1800-luvun alkupuolelle Venäjällä tehtiin tyyppiirustuksia kaupunki-, virka- ja maaseuturakennuksia varten. Valtiojohtoisella suunnittelulla pyrittiin kokonaisten kaupunkien tai kaupunginosien rakentamiseen nopeasti kustannuksia ja rakennusmateriaalia säästäen. Samalla toteutettiin länsimaista tuotua uutta rakennustyyliä ja -tekniikkaa, jossa pyrittiin klassismin keinoin säännöllisyyteen ja yhtenäisyyteen.²⁵

2.4 KAAKKOIS-SUOMEN LINNOITTAMINEN

SYVYYSPORRASTEINEN PUOLUSTUSSUUNNITELMA PIETARIN SUOJAKSI

Värälän rauhassa vuonna 1790 Ruotsin ja Venäjän rajalinja säilyi ennallaan rajoittuen etelässä Kymijoen läntiseen haaraan. Vuosien 1788–1790 Kustaan sota osoitti kuitenkin, etteivät venäläisten pikkuvihan jälkeen rakentamat linnoituslaitteet olleet riittävät turvaamaan valtakunnan luoteiskulmaa vihollisen hyökkäyksiltä.²⁶ Ruotsalaisten sodanaikainen helppo eteneminen Uttiin, Haminaan sekä Mikkelin suunnasta aina Kärnäkoskelle saakka osoitti venäläisille heidän puolustusjärjestelmässään olleet aukot ja sai Venäjän keisarinna Katariina Suuren (1762–1796) päättämään, että valtakunnan pääkaupunki

ПЛАНЫ
пяти бьодь построенымъ пограничнымъ въ Финляндіи Укрѣпленіямъ

ФОРТЬ КЯРНА СЪ РЕДУТАМИ

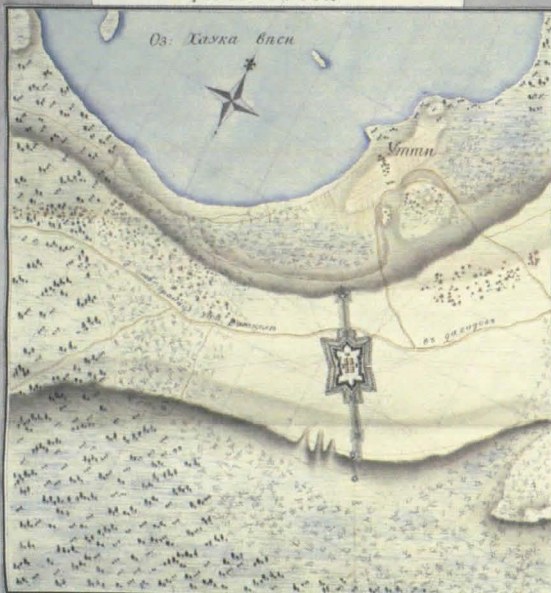
ФОРТЬ ОЗЕРНОЙ при Арестанталахъ

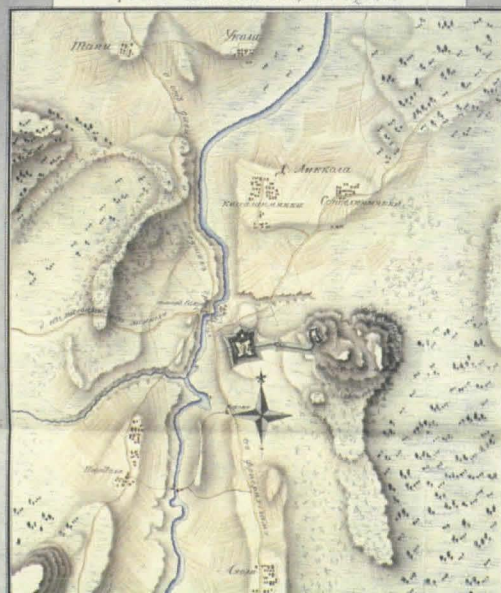
КЮМЕНГОРОДЪ

ФОРТЬ УТТИ

ФОРТЬ ЛИККОЛА съ Арками Арктикы

Viisi Kaakkois-Suomen linnoitusta: Kärnäkoski, Järvi Taipale, Utti, Liikkala ja Kymenlinna. KYHKA: Pietari 04_01. päiväämätön.

Pietari oli suojattava Kaakkois-Suomeen rakennettavalla linnoitusketjulla. Tämä työ annettiin kenraali Alexander Suvorovin (1730–1800) tehtäväksi huhtikuussa 1791.²⁷ Yleisperiaatteena linnoitustyössä oli jokaisen kulkukelpoisen Ruotsin ja Venäjän rajan ylittävän tien varustaminen linnoituksin. Linnoitusten paikoiksi valittiin maastosta helpoimmin puolustettavissa ja vaikeimmin kierrettävissä olevat kohteet.²⁸

Suvorovin suunnitelmassa Viipurin kuvernementin puolustusta varten otettiin huomioon sodankäynnissä tapahtuneet muutokset, tuliaseiden kasvanut lukumäärä ja tulinopeus sekä joukkojen kasvanut liikkuvuus. Näiden muutosten myötä myös kiinteiden varustusten luonne muuttui. Yksittäisten linnoitusten syvyyttä tehostettiin, ja niihin pyrittiin luomaan toisiaan tukeneiden, tykistöllä varustettujen tukikohtien porrastus. Armeijan kasvanut liikkuvuus pakotti puolestaan koko puolustusjärjestelmän syvyypporrastukseen. Tämän johdosta välittömästi rajalla sijainneista linnoituksista luovuttiin, ja niiden sijaan varustettiin taaempaan olevat kapeikot kulkuväylät katkaisseilla pienillä linnoituksilla, etuvarustuksilla. Näillä kenttalinnoituksilla pyrittiin Pekka Toivasen mukaan estämään vihollisen esteetön eteneminen päähyökkäyssuunnassa ja pakottamaan se aikaa vieviin sekä voimia hajottaviin kiertoliikkeisiin.²⁹

Viipurin kuvernementin syvyypporrasteisen puolustusjärjestelmän ensimmäinen ja samalla uloin linja muodostui Saimaan ja Suomenlahden välille. Siihen kuuluivat Savonlinna, Partakoski, Kärnäkoski, Järvi Taipale, Utti, Liikkala, Kymminlinna sekä päätepisteenä etelässä Ruotsinsalmi. Järjestelmän toinen porras muodostui Lappeenrannan, Taavetin ja Haminan linnoituksista. Pietarin kaupungin lähisuojana toimineeseen kolmanteen portaaseen kuuluivat puolestaan Viipuri, Käkisalmi, Pähkinälinna sekä Kronstadt.³⁰

SUVOROVIN JOHTAMAT LINNOITUSTYÖT RUOTSIN VASTAISELLA RAJALLA

Intensiivisin linnoituskausi Kaakkois-Suomessa ajoittui vuosiin 1791–1792, jolloin oletettavasti suomensukuinen Aleksander Suvorov oli itse johtamassa linnoitustöitä. Hänet oli lähetetty Suomeen suunnittelemaan Ruotsin vastaisen rajan puolustusta ilmeisesti hyvän kielitaitonsa, alueen tuntemuksensa ja linnoitustaidosta Venäjän ja Turkin vastaisella rajalla karttuneen kokemuksensa vuoksi.³¹ Suvorov sovelsi Suomeen rakennetuissa linnoituksissa Vaubanin bastionijärjestelmää, johon hän oli tutustunut jo lapsena, sillä hänen isänsä oli kääntänyt Vaubanin linnoitustaitoa käsittelevän teoksen venäjäksi.³²

Rakennustyöt Ruotsi-Suomen vastaisella rajalla jatkuivat vilkkaina aina Katariina II:n hallituskauden loppuun saakka.³³ Rajan tuntumaan rakennetut kokonaan uudet linnoitukset Kärnäkoski, Järvi Taipale, Utti, Liikkala, Kymminlinna sekä Ruotsinsalmi, muodostuivat pääasiassa säännöllisistä maarakenteisista varustuksista, joiden vallihautoja tuettiin kivimuureilla. Vallien sisäpuoliset rakennukset oli ruutivarastoja lukuun ottamatta rakennettu puusta.³⁴

Liikkalan, Utin, Järvi Taipaleen ja Kymminlinnan linnoitukset koostuivat säännöllisine muotoineen samoista elementeistä. Uusista varustuksista pienin oli Liikkalan linnake, jonka neliömäisen umpivarustuksen jokainen sivusta oli puolet tavanomaista bastionirintamaa. Salpausselän maakannakselle sijoitettu kuusisakaraisen tähden muotoinen Utin linnake oli puolestaan varustuksista suurin. Se muodostui kahdesta bastionirintamasta ja raveliinista. Maakannaksen leveyden vuoksi Utin linnoitukseen liitettiin pitkät patterein ja redutein varustetut poikkivallit eli traverssit. Myös Järvi Taipaleen linnoitus oli kuusisakaraisen tähden muotoinen. Linnoituksen bastionirintamat oli kuitenkin korvattu kaponieerimaisin varustuksin. Kymminlinnan umpilinnoitus poikkesi edellisistä sekä varustusten että päävallin sisäpuolelle sijoitettujen taitettujen tenaljirintamiensa johdosta.³⁵

Kärnäkosken ja Ruotsinsalmen linnoitukset olivat muodoltaan epäsäännöllisiä paikallisista maasto-olosuhteista johtuen. Saimaan laivaston tukikohdaksi suunniteltu Kärnäkosken linnoitus oli osaksi bastionirakenteinen, osaksi tenaljirintamaa. Sen varustuksiin kuului lisäksi erillinen, kauempana sijaitseva pienempi Vuori-linnake.³⁶ Ruotsinsalmen merilinnoitus muodostui puolestaan Kotkan saarelle sijoitetusta sotasatamasta sekä sitä kehänä ympäröivistä saariketjulle sijoitetuista linnakkeista. Merilinnoitus poikkesi samaan aikaan rakennetuista maalinnoituksista, sillä siihen ei rakennettu yhtenäistä bastionikehää. Linnoituksen uloin ja vahvin osa oli pyöreä, tornimainen linnake Fort Slava, joka koostui holvatuista kasemateista ja niiden yläpuolella olevasta tykkisillasta.³⁷

Uusien linnoitusten lisäksi Suvorovin johdolla vahvistettiin ruotsalaisten jo 1720-luvulla aloittamia Haminan ja Lappeenrannan linnoituksia harmaakivimuurein ja etuvarustuksin. 1400-luvulta peräisin olevan Olavinlinnan ympärille rakennettiin puolestaan bastionirintama, ja sen tykkitorneja korotettiin. Myös Viipurin, Käkisalmen ja Luumäelle vuonna 1773 perustetun Taavetin linnoituskaupungin puolustustehoa parannettiin.³⁸ Taavetin linnoitukseen lisättiin neljä raveliinia suojaamaan jo aikaisemmin rakennettuja viittä bastionirintamaa. Sen vallihautoja tuettiin kivirakenteella. Taavetin linnoitukseen rakennettiin lisäksi erityinen suojalinnake, sitadelli, joka koostui kahden puolibastionin ja kurttiinin muodostamasta sarvilinnasta raveliineineen. Sitadelli vastasi pohjakaavaltaan samaan aikaan rakennettua Kymninlinnaa.³⁹

Kaakkois-Suomen linnoitustöihin komennettiin Viipurin kuvernementin vakinaisen sotaväen lisäksi tilapäinen lisämiehitys, Suomen divisioona, joka toimi Suvorovin johtaman linnoituskomission alaisuudessa. Suomen divisioona käsitti kaikkiaan 44 164 miestä. Kaakkois-Suomen linnoitustöissä oli Ulla-Riitta Kaupin mukaan kesäisin arviolta 20–30 000 miestä vakinaisen noin 20 000 miehen lisäksi. Sotaväen lisäksi linnoitustöihin siirrettiin rangaistusvankeja.⁴⁰

Vaikka Suvorov omakätisesti hyväksyikin kaikki Vanhan Suomen suunnitelmat, hänen omaa osuutta linnoitusten suunnittelussa on vaikea erottaa muiden upseerien suunnittelusta. Suvorovin lähimpiin avustajiin lukeutuivat ranskalainen brigadieri Prévost de Lumien, everstiluutnantit Lavrov ja Steinheil, majuri Creutz, kapteeni Briskorn sekä hovineuvos Laube.⁴¹

Kauko Rekolan mukaan Suvorov laati vuonna 1792 puolustus- ja hyökkäyssuunnitelman Ruotsin taholta pelättävissä olevan sodan varalta. Sen mukaan varuskuntien vahvuuksiksi ehdotettiin Liikkalaan ja Järvi Taipaleelle 2 komppaniaa, Kärnäkoskelle ja Uttiin 4 komppaniaa sekä ”Kyminkartanoon” 6 komppaniaa. ”*Kenttäjoukkoihin*” kuuluivat Käkisalmen 4 ja Savonlinnan 2 komppaniaa. Lappeenrantaa ja Taavettia kaavailtiin operaatioiden keskuksiksi. Niihin oli määrä sijoittaa ”*korvolantteja*” eli niin kutsuttuja ”*lentäviä osastoja*”, Haminaan ja Viipuriin puolestaan reservijoukkoja. Ruotsinsalmen sotasataman oli yhdessä Räävelin (eli Tallinnan) kanssa huolehdittava vihollislaivastoista. Suunnitelman mukaan sen 28 pataljoonan vahvuista jalkaväkeä oli hyökkäyssotaa varten lisättävä 2–4 rykmentillä.⁴²

VANHAN SUOMEN LINNOITUKSET 1800-LUVUN ALUSSA

Venäläisten Kaakkois-Suomeen suurella vaivalla rakentamat linnoitukset jäivät alusta lähtien kauaksi taistelulentästä. Paavali I:n hallituskaudella (1796–1801) linnoitukset pääsivät pahoin rapistumaan johtuen osittain hallitsijan epäjohdonmukaisista puolustuspoliittisista näkemyksistä. Aleksanteri I:n hallituskauden (1801–1825) alussa linnoitusten tilaa ryhdyttiin kuitenkin selvittämään. Vuonna 1802 erotettiin vuonna 1797 perustetusta linnoitusten rakentamisesta ja ylläpidosta huolehtineesta ”*tykistötoimistosta*” niin kutsuttu

*"insinööritoimisto", jonka johtoon nimitettiin "insinöörikenraali ja ritari"*⁴³ Jan Peter van Suchtelen.⁴⁴ Hän sai tehtäväkseen laatia Kaakkois-Suomen linnoitusten uudistamissuunnitelman.

Uudisrakentaminen keskittyi 1800-luvun alkuvuosina Kymnlinnaan, Ruotsinsalmeen ja Haminaan. Muualla Kaakkois-Suomessa lähinnä vain korjailtiin ja kunnostettiin entisiä linnoituksia. Van Suchtelen oli perehtynyt linnoitustaidon uuteen tekniikkaan (kts. kohta 2.1), sillä sekä Kymnlinnan kokonaan uuteen, huomattavasti suurempaan linnoitukseen että Haminan linnoituksen pohjoispuolelle rakennettiin täysin uudenlaiset kaponierit.⁴⁵ Uudistamistoimien myötä lisättiin rannikolla olevien linnoitusten joukkoja ja varastoja. Samalla niihin rakennettiin myös uusia kasarmeja.⁴⁶

Kaakkois-Suomen linnoitusten tilaa kohennettiin samaan aikaan kun Napoleonin sodat laajenivat Euroopassa. Sodat vetivät mukaansa lopulta myös Pohjois-Euroopan, ja Venäjä aloittikin sodan Ruotsia vastaan helmikuussa 1808 Napoleonin painostamana. Koska vuosina 1808–1809 käydyssä sodassa Venäjä oli itse hyökkääjänä, sotatapahtumat siirtyivät nopeasti Länsi-Suomeen ja lopulta aina Ruotsiin saakka.⁴⁷ Kaakkois-Suomen linnoituksilla ei ollut siten varsinaista roolia sotatapahtumissa. Haminan rauhassa vuonna 1809 Ruotsin ja Venäjän välinen rajalinja siirtyi Pohjanlahdelle ja Tornionjoelle saakka. Pietarin suojaksi luotu Kaakkois-Suomen syvyysporrasteinen puolustusjärjestelmä menetti näin merkityksensä, ja entisen raja-alueen asema muuttui luonnollisesti täysin. Useimmat Kaakkois-Suomen linnoitukset lakkautettiinkin jo 1800-luvun alkuvuosina. Etelärannikon suuret ja tärkeiksi katsotut linnoitukset Hamina ja Kymnlinna sekä merilinnoitus Ruotsinsalmi säilyttivät kuitenkin vielä jonkin aikaa merkitystään Pietarin meritien varmistuksena. Asetekninen kehitys, räjähtävien ammusten käyttöönotto, sekä poliittinen kehitys tekivät nämäkin linnoitukset valtakunnan puolustusjärjestelmälle tarpeettomiksi 1820-luvulla.⁴⁸

Insinöörikomennuskunnat

Suurimpien venäläisten linnoitusten ylläpidosta huolehtivat linnoituspaikkakunnille sijoitetut niin kutsutut insinöörikomennuskunnat, joiden tehtävänä oli valvoa linnoitusten rakennustöitä ja laatia tarvittavia suunnitelmia. Insinöörikomennuskuntaa johti usein kapteeni apunaan alempia upseereita ja *"konduktöörejä"* eli piirtäjiä sekä tarvittava apuhenkilökunta.⁴⁹ Insinöörikomennuskunnat toimivat Kaakkois-Suomessa venäläisten varuskuntien Suomessa olon ajan aina ensimmäiseen maailmansotaan saakka.

3 KYMINLINNAN HISTORIAA

3.1 LINNAKKEEN SIOITTUMINEN SUUREN RANTATIEN VARRELLE

Venäjän ja Ruotsin välisessä Kustaan sodassa vuosina 1789 ja 1790 käydyt Ruotsinsalmen meritaistelut olivat osoittaneet Kotkan seudun strategisesti tärkeän merkityksen. Kotkan edustalla merialue muodosti hyvät sisääntuloväylät sekä mereltä että pitkin rannikkoa Kotkan saaren suojaamaan edulliseen satama- ja ankkuripaikkaan. Huumanhaaraa pitkin rannikolta oli puolestaan hyvä yhteys Etelä-Suomen valtatielle, joka katkaisi Hovinsaaren pohjoispään ylittäen täällä Kymijoen suuhaarat. Venäläisille edullisinta olikin linnoittaa sekä Kotkan saari lähiluotoineen että Hovinsaari lännestä tulevaa rannikon päätietä vastaan. Tarkoituksena oli luoda voimakas yhdistetty maa-merilinnoitus, joka tulevassa sodassa monipuolisesti kykenisi palvelemaan eri aselajeja niiden yhteisenä tukikohtana.⁵⁰ Rakennustyöt aloitettiin Katariina II:n määräyksestä Aleksander Suvorovin johdolla vuonna 1791 Kaakkois-Suomeen tehtävien suurten linnoitustöiden yhteydessä (kts. kohta 2.4).

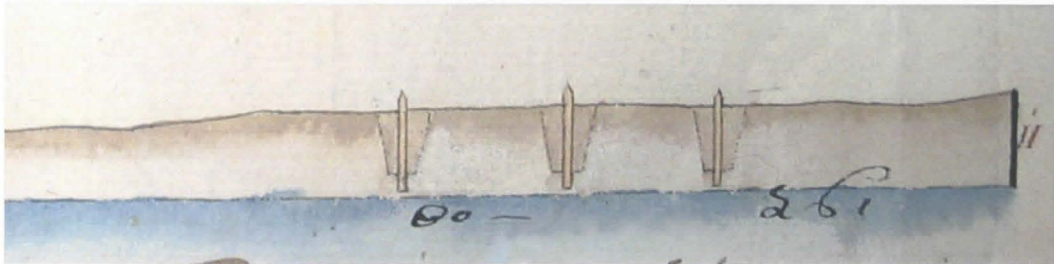
Kyminlinnan tärkeimpänä tehtävänä oli Venäjän saaristolaivaston tukikohdaksi suunnitellun Ruotsinsalmen sotasataman ja merilinnakkeen suojaaminen.⁵¹ Kyminlinnan maalinnoitus rakennettiin Ruotsinsalmen pohjoispuolelle, tärkeimmän lännestä johtavan hyökkäystien, Haminaan ja Viipuriin johtavan rantatien, turvaksi.⁵² Linnoitus sijoitettiin Kymijokeen kuuluvien itäisen Huumanhaaran ja läntisen Langinkoskenhaaran erkanemiskohtaan, joenhaarojen väliin jäävän Hovinsaaren pohjoispäähän. Paikalla oli aikaisemmissa sodissa sijainnut ruotsalaisten pieniä linnakkeita ja sotaleirejä.⁵³

< Suuren rantatien katkaissut Suvorovin linnoitus Hovinsaaren pohjoispäässä. Länsipuolella Langinkoskenhaara ja itäpuolella Huumanhaara. KYHIKA: Pietari 02_09, v. 1792. Merivoimien arkisto, Venäjä.

Venäläisten rakentaman linnoituksen maat pakkolunastettiin kauppias Nathilta jo keskiajalla perustetusta Kyminkartanosta, jonka päärakennus sijaitsi Hovinsaaren itärannalla. Uusi linnoitus sijoitettiin Hovinsaaren länsirannalle, Langinkoskenhaaran yli johtavan sillan itäpäähän.⁵⁴ Suvorovin linnoituksen rakentamisen aikoihin Hovinsaaren pohjoisosassa sijaitsi Kyminkartanon lisäksi vain yksi torppa. Linnakkeen länsipuolella, joen toisella rannalla sijaitsi puolestaan Sutelan kylän kolme taloa useine rakennuksineen. Linnoitustöiden yhteydessä Kyminlinnasta rakennettiin maantie Ruotsinsalmen linnoitukseen Kotkan saarelle.⁵⁵

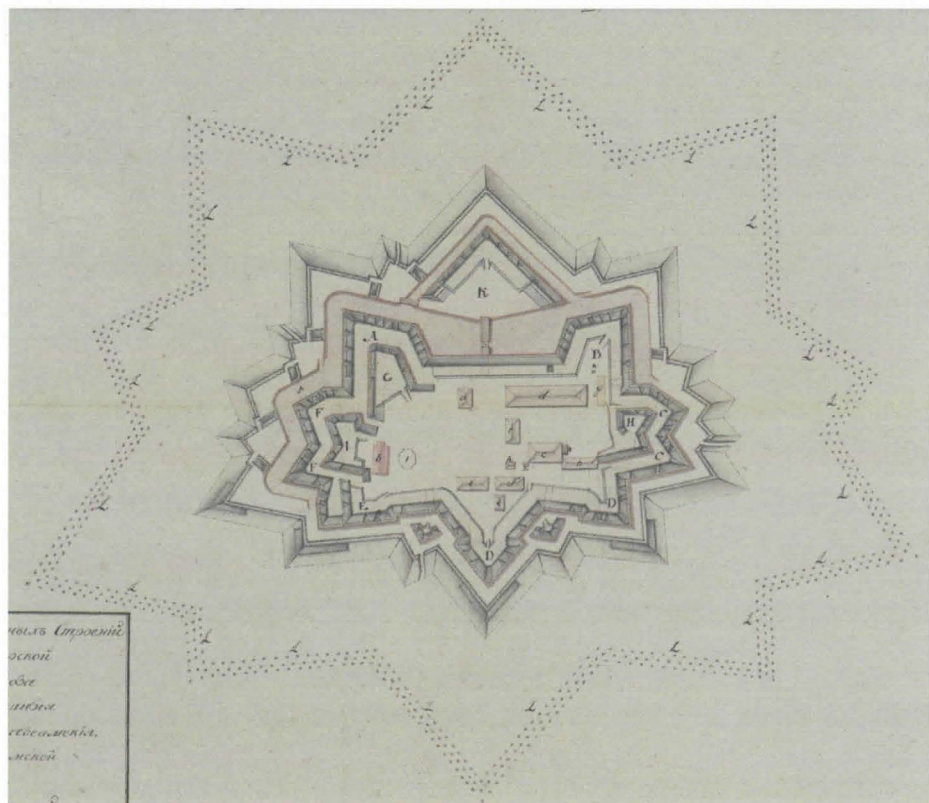
3.2 SUVOROVIN SUUNNITTELEMA LINNOITUS

Venäläisten rakentama Suvorovin linnoitus varuskuntarakennuksineen sijaitsi Hovinsaaren pohjoispäässä vain hieman yli 10 vuoden ajan vuodesta 1792 lähtien. Rauhan aikana rakennettu bastionijärjestelmään perustuva linnoitus ei joutunut koskaan mukaan sotatapahtumiin. Se purettiin vähitellen suuremman, nykyisin nähtävissä olevan linnoituksen tieltä 1800- ja 1810-luvuilla. Nykyisin linnoituksen voi erottaa kartalta korkeuskäyrinä, mutta maastossa ympäristöään korkeampi, laeltaan tasainen kumpare, hahmottuu tiheän kasvillisuuden vuoksi huonosti. Vuosien 2004 ja 2005 arkeologisissa tutkimuksissa on löydetty linnoituslaitteiden maavallien kivikertoja⁵⁶, joiden avulla voidaan havainnollistaa 1700-luvun lopun linnoitustaitoa ja kertoa Venäjän Ruotsin vastaisen rajan linnoitustöistä. 1790-luvulla tehdyistä tielinjauksista on nykyisin jäljellä linnoituksen itäpuolella kulkeva, Ruotsinsalmeen johtavaksi tehty⁵⁷, Jokirannantie.

< Ote päiväamattömasta VIK:n piirustuksesta. Sudenkuoppien toimintaperiaate on esitetty linnoituslaitteiden leikkauspiirustuksessa. MV/Rho, numeroimaton.

> Suvorovin linnoituksen kasarmirakennus. KYHIKA: Pietari 06_08 v. 1798. Merivoimien arkisto, Venäjä.

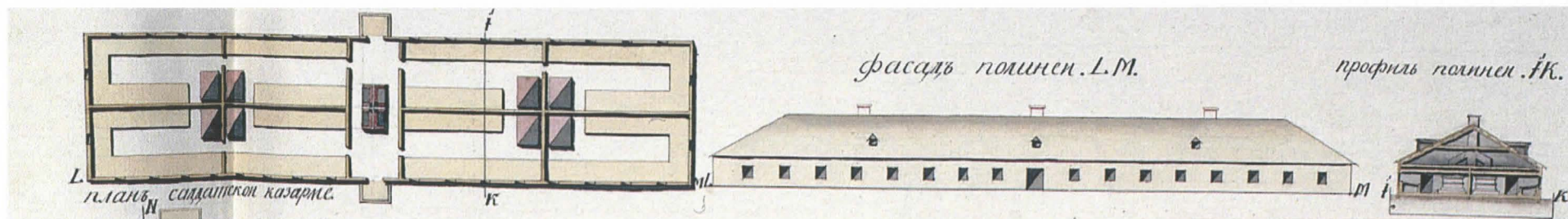
LINNOITUSLAITTEET

Suvorovin johdolla rakennettu tähdenmuotoinen, pohjakaavaltaan sarvilinnan kaltainen⁵⁸ varustus sulki sisäänsä pienen puisen varuskunta kaupungin kasarmeineen ja vartiorakennuksineen. Pienehkö, kuusikulmainen kenttälinnoitus oli halkaisijaltaan noin 100 sazhenia (1s = 2,1336 m) eli noin 213 metriä.⁵⁹

Linnoituksen vahvin puolustusrintama oli länteen. Oletettavasti 1800-luvun alkuvuosilta peräisin olevan VIK:n piirustuksen numero 71 mukaan suoraan vanhan Viipurin tien sillalle suuntautui suuri Ahvenkosken raveliini (K). Sen molemmin puolin oli symmetrisesti kaksi luonnonkivirakenteista puolibastionia, Ahvenkosken (A) ja Shumilovin (B) bastionit, joita yhdisti suora kurttiini muuri. Itään päin suuntautuivat "Haminan redanteiksi" (D) kutsutut bastioni ja puolibastioni. Niiden eteläpuolella oli puolestaan "Ruotsinsalmen redantiksi" kutsuttu puolibastioni (E). Pohjoiseen suuntautuvia varustuksia kutsuttiin "Tiiliredanteiksi" (C) ja etelään suuntautuvia puolestaan "Susiredanteiksi" (F). Pohjoisen ja eteläisen päävallin sisäpuolelle rakennettiin holvatut kavaljeerilinnakkeiksi nimetyt varustukset tykkipihoineen (G, H ja I). Suvorovin aikaiseen Kymnlinnaan kuuluivat lisäksi itäisen bastionin (D) molemmin puolin rakennetut pienet raveliinivarustukset, jotka suuntautuivat linnakkeelle johtavalle maantielle. VIK:n piirustuksen mukaan muurien päällä olevia tykkien ampumasektoriaukkoja oli kaikkiaan lähes 90.⁶⁰

Linnaketta kiersi vallihauta ja matala etuvarustus.⁶¹ Linnoituksen ympärille oli tarkoitus kaivaa lisäksi niin kutsuttuja "sudenkuoppia" (L) linnoituksen ulkoreunan muotoisena kolmerivisenä kaivantona.⁶² Vuodelta 1803 peräisin olevassa Moskovan kokoelman asemapiirustuksessa numero 4680 kaivannot näkyvät kuitenkin ainoastaan linnoituksen eteläpuolella. Sudenkuopiksi kutsuttiin vuodelta 1832 olevan "Polevaja fortifikacijan" mukaan "maahan tehtäviä katkaistun alaspäin kapenevan ympyräkartion muotoisia syvennyksiä",

⁵⁸ Linnoituksen asemapiirustus. MV/Rho:VIK 71, päiväamaton.

joiden keskelle lyötiin teräväkärkiset seipäät. "Vähintään kolmeen riviin" kaivettujen, hyvin suojattujen kuoppien tehtävänä oli muun muassa vihollisen ratsuväen pysäyttäminen. Työläät ja siksi melko harvinaiset sudenkuopat sijoitettiin tavallisesti "vallihaudan muuten varustamattomiin osiin", "erillisten linnoituksen osien väliin kurtiin sijaan", "ampumaetäisyydellä olevien kapeikkojen ulosmenoaukkojen ja -reittien yhteyteen" tai "puolustettavan lakeuden rinteeseen".⁶³

Kovalla kiireellä rakennettu Suvorovin linnoitus oli tarkoitettu ensisijaisesti päätien itärannan sillanpään puolustukseksi, eikä se pienuutensa vuoksi kyennyt yksinään toimimaan tukikohtana suuremmille operaatioille. Jos päähyökkäys olisi kohdistunut itse Ruotsinsalmeen, olisi linnoitus ollut Kymenlinna puolustuksellisesta näkökulmasta tutkineen majuri Olli Airolan mukaan helppo sivuuttaa tai eristää.⁶⁴

LINNOITUSTYÖT

Kymenlinna–Ruotsinsalmi –linnoitusten suunnittelussa Suvorovilla oli apuna useita asiantuntijoita, joista tunnetaan ainakin virolaissyntyinen, myöhemmin Suomen kenraalikuvernöörinäkin toiminut linnoitusupseeri Fabian Steinheil. Molempien linnoitusten työnjohtoon ja suunnitteluun osallistuivat tiettävästi ranskalaisen koulukunnan edustajat everstiluutnantti Jean Prévot de Lumian sekä amiraali Jean Francois Prévost de Sausse, Traversayn markiisi. Rakennustyöt saattoi puolestaan loppuun insinöörikenraaliluutnantti Leo Halvdan von Schreiterfeldt.⁶⁵ Tarkempaa tietoa suunnittelijoista ei ole olemassa, sillä linnoituksia koskevista piirustuksista ei valitettavasti löydy piirtäjien puumerkkejä. Suunnitelmat oletettavasti hyväksyeneen Suvorovinkin allekirjoitus löytyy ainoastaan Kymenlinnan portin ja tiilikellarin päiväamattömästä piirustuksesta.⁶⁶

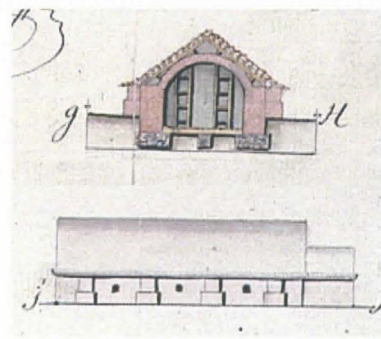
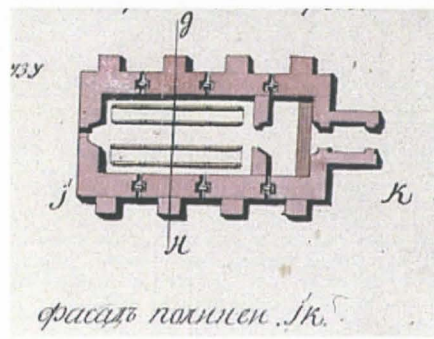
Linnoitustöihin tarvittiin runsaasti työväkeä ja sotaväkeä, joiden myötä seudun asukasluku nousi huomattavasti. Paikkakunnalle kaivattiin runsaasti eri ammattikuntien työntekijöitä kuten kivenhakkaajia muun muassa Vehkalahden ja Säkijärven louhoksilta. Kirkonkirjojen mukaan kenraaliluutnantti Schreiterfeldtin mukana Ruotsinsalmeen ja Kymenlinnaan saapui linnoitusupseereita, insinöörejä, rakennusmestareita sekä "teknillisesti kouluttua erikoismiehistöä".⁶⁷

SUVOROVIN LINNOITUKSEN RAKENNUSKANTA

Vuodelta 1792 peräisin olevan perspektiivikuvan mukaan Suvorovin linnakkeen rakennuskanta koostui yksikerroksisista, pääasiassa aumakattoisista puurakennuksista, jotka sijaitsivat ruutukaavaan sijoitettuna linnoituksen pohjoisosassa. Linnoituksen kaakkoiskulmassa, muista rakennuksista erillään sijaitsi lisäksi tiilirakenteinen satulakattoinen ruutikellari.⁶⁸

Tultaessa linnoituksen pääportista sisään Ahvenkosken raveliin suunnasta ensimmäinen rakennus lähellä kurttiinimuuria oli pienehkö vartiorakennus. Pääportin toisella puolella sijaitsi vartiorakennukseen nähden symmetrisesti aikakaudelle tyypillinen pitkä sotilaskasarmi. Sotilaskasarmin itäpuolelle suunniteltiin ideaalitalannetta kuvaavan perspektiivipiirustuksen mukaan neliönmuotoinen aidattu piha, jota olisivat reunustaneet kolmelta sivulta sotilaskasarmia pienemmät upseerirakennukset.⁶⁹ Tästä suunnitelmasta toteutettiin kuitenkin 1800-luvun alussa tehtyjen piirustusten mukaan ainoastaan pihan etelälaidalla sijainnut pienempi esikuntaupseeritalo sekä sotilaskasarmin kanssa samansuuntainen, hieman esikuntaupseeritaloa suurempi yliupseeritalo.⁷⁰

Itään suuntautuneen niin kutsutun Haminan linnakkeen pihalle suunniteltiin kolme samansuuntaista rakennusta. Näistä toteutettiin oletettavasti lähempänä

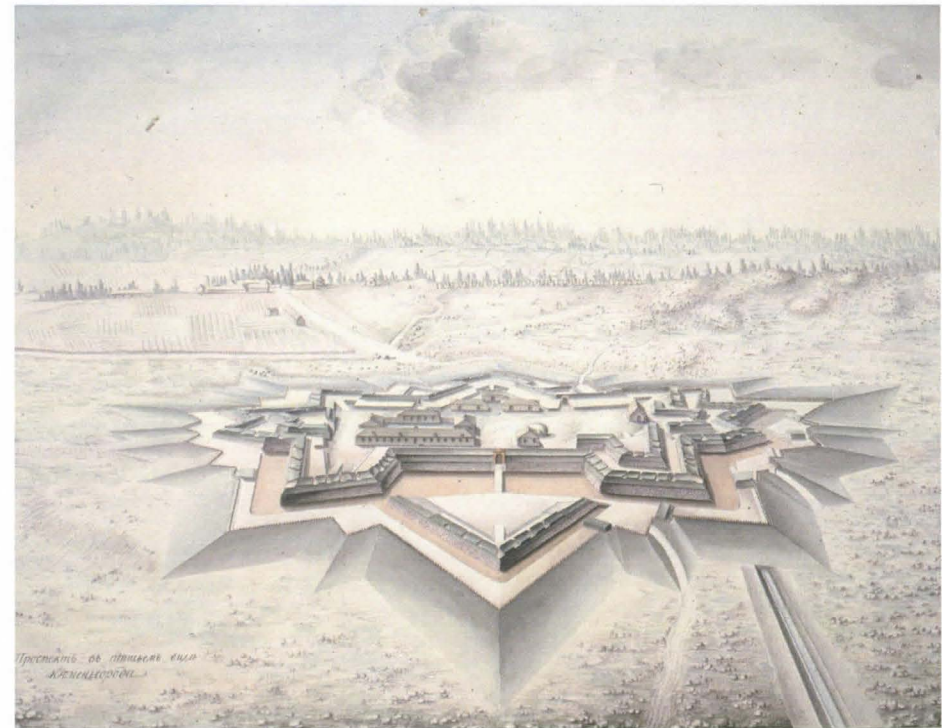
< Tiili- ja luonnonkivirakenteinen ruutikellari sijoitettiin kauemmas muista rakennuksista. KYHIKA: Pietari 06_08. v. 1798. Merivoimien arkisto, Venäjä.

V Suvorovin linnoituksen ideaalisuunnitelma vuodelta 1792. Lännen suunnasta kuvatun perspektiivikuvan taustalla näkyvät linnoituksen muonamakasiinit ja Kyminkartanon rakennukset. KYHIKA: Pietari 03_01. Merivoimien arkisto, Venäjä.

linnakkeen keskellä sijaitsevaa tykistöpihaa olleet muonamakasiini sekä tykistön varistorakennus. Niiden yhteyteen rakennettiin pienempi tykistön varistorakennus, joka sijoitettiin poikittain viereisiin rakennuksiin nähden.⁷¹ Linnakkeesta hieman kauempana, Kyminkartanon niemen läheisyydessä, Ruotsinsalmeen johtavan tien varressa sijaitsivat linnakkeen muonavarastot.⁷²

Linnoitustöiden alkuvaiheessa Kyminlinnaan rakennettiin Airolan ja Harjunpään (1798) mukaan myös puinen Aleksanteri Nevskille pyhitetty tsasouna, jonka sijaintia ei ole tarkemmin mainittu. Suvorov huolehti kirjoittajien mukaan itse kirkollisen esineistön hankkimisesta sekä kirkkokuoron johtajan palkkaamisesta. Tsasouna purettiin tiettävästi vuonna 1835.⁷³

Suvorovin linnakkeen tarpeisiin rakennettiin oletettavasti vielä 1800-luvun alkuvuosina varsin erikokoiset yliupseeritalon läheisyydessä sijainneet "insinööriseppäpajoiksi" kutsutut vajarakennukset sekä kasarmirakennuksen pohjoispuolella sijainnut talli. Linnakkeen eteläisessä vallihaudassa sijainneen kaivon lisäksi tehtiin linnakkeen luoteiskulmaan toinen kaivo.⁷⁴ Suvorovin linnoituksen puurakennukset purettiin 1800-luvun alussa uuden linnoituksen rakentamisen myötä. Kaikki alkuperäiset rakennukset oli VIK:n piirustusten mukaan purettu vuoteen 1835 mennessä.⁷⁵ Ainoastaan tiilirakenteinen ruutikellari säilyi aina 1870-luvulle saakka.⁷⁶

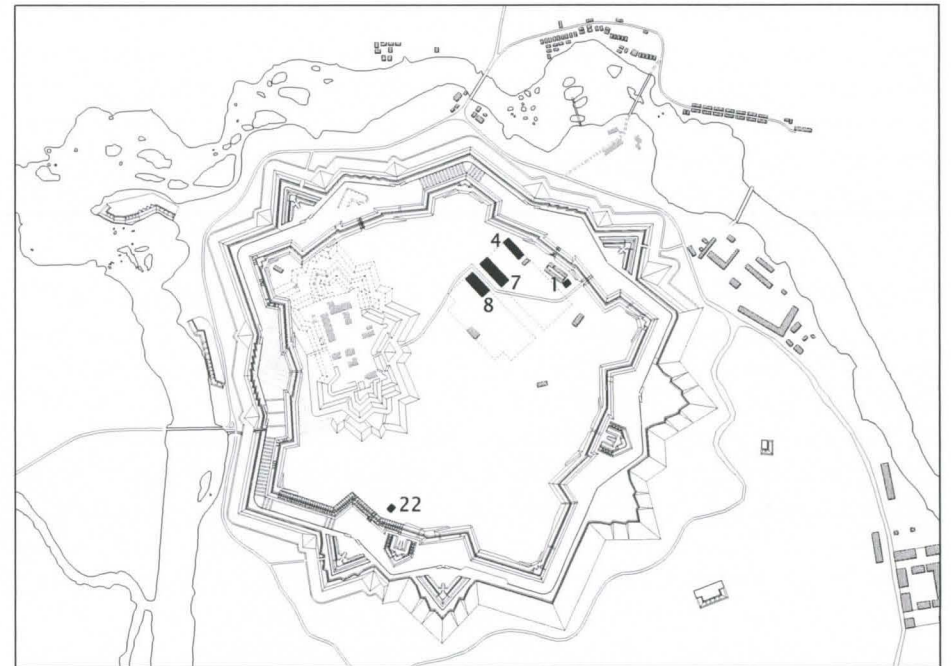
3.3 UUSI VIISIKULMAINEN LINNOITUS

Kyminlinnan uusi linnoitus rakennettiin 1800–1810 -luvuilla Hovinsaaren pohjoispäähän aiemman Suvorovin linnoituksen paikalle. Edellistä noin kuusi kertaa suurempi viisikulmainen linnoitus perustui uudenaikaiseen kaponierijärjestelmään. Uuden linnoituksen päätehtävänä olisi ollut vihollisen etenemisen pysäyttäminen mantereen puolelta kohti Ruotsinsalmen merilinnoitusta. Kyminlinna jäi kuitenkin vuosina 1808–1809 käydyn Suomen sodan tapahtumien ulkopuolelle eikä sillä myöhemminkään enää ollut puolustuksellista merkitystä. Linnoitustöitä jatkettiin aina vuoteen 1816 saakka, jolloin työt keskeytettiin, ja linnoitus jätettiin osin keskeneräiseksi. Nykyiset linnoituslaitteet ovat peräisin tältä ajalta, joskin niitä on kunnostettu 1980-luvulta lähtien.

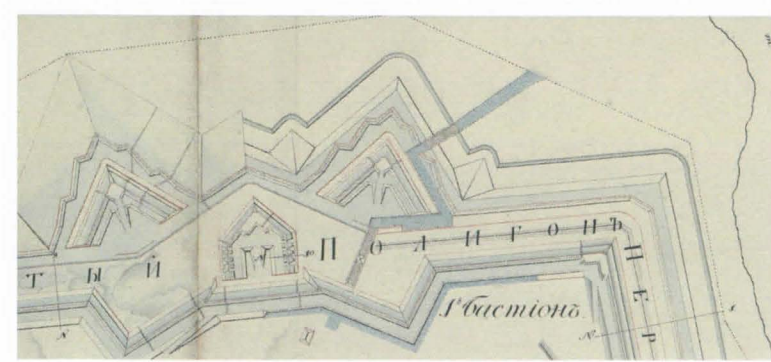
1800-luvun alun rakennuskannasta on nykyisin jäljellä viisi tiilirakennusta. Näistä kasarmirakennus (7), upseerikasarmi (8) sekä keittiörakennus (4) liittyvät neljään kortteliin perustuvaan, toteuttamatta jääneeseen linnoituskaupunkisuunnitelmaan. 1800-luvun alussa rakennetuista rakennuksista ovat jäljellä myös porteilla sijaitsevat tiilirakenteiset vahtituvat (1 ja 22). Linnoituksen rakentamisaikasta ovat peräisin myös linnoituksen kuivatusjärjestelmään kuuluvat avo-oja sekä tiilirakenteiset salaojat. 1800-luvun alun tielinjauksista ovat säilyneet linnoituksen länsi- ja pohjoispuolella kiertävät tiet, sekä lounaisportille johtava kulkuväylä.

UUDENAIKAISEN KAPONIERILINNOITUKSEN SUUNNITTELUVAIHE

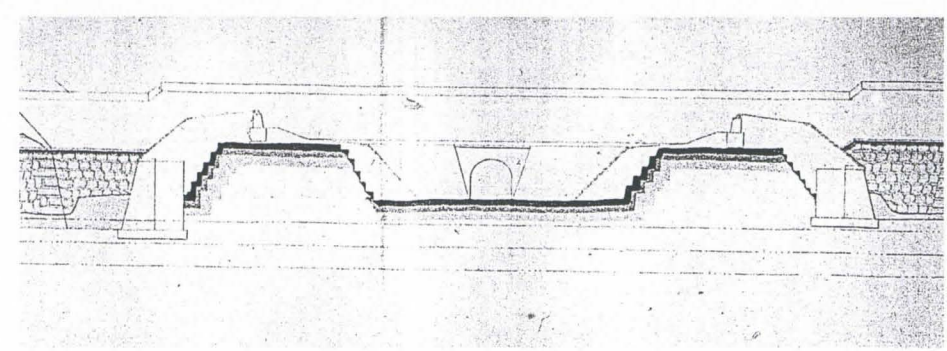
Hollantilaissyntyinen insinöörikenraali Jan Peter van Suchtelen sai vuonna 1802 tehtäväkseen laatia Kaakkois-Suomen linnoitusten uudistamissuunnitelman.

^ Kyminlinna 1810-luvulla. Nykyisin olemassa olevat rakennukset (1, 4, 7, 8, 22) on merkitty mustalla ja puretut rakennukset harmaalla. Lähde: *MV/Rho: M 349/17/4740 v. 1810*. Pohjakartta: Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy 2002.

< Ote VIK:n piirustuksesta numero 54 vuodelta 1814. Lounaisportin läheisyydessä näkyvät rakenteilla olleen linnoituksen kaksi raveliinia ja vallihautaan sijoitettu kaponieri. Kivetty sisääntuloreitti kulkee toisen raveliinin sivuitse. MV/Rho.

Hän määräsi vanhan Kyminlinnan täydellisesti uusittavaksi entistä noin kuusi kertaa suurempana.⁷⁷ Uusi linnoitus suunniteltiin käsittämään koko Hovinsaaren pohjoispään, jolloin linnoituksen sivut rajoittuivat tätä ympäröiviin joen haaraumiin. Linnoituksesta oli tultava niin suuri, ettei sen sivuuttaminen olisi mahdollista Ruotsinsalmen valloittamiseksi maan puolelta. Sen oli pystyttävä torjumaan itsenäisesti pitempiaikainenkin piiritys. Linnoitukseen haluttiin myös länteen suuntautuvien operaatioiden sotamateriaalin varastointimahdollisuus.⁷⁸

J.P. van Suchtelen oli laatinut linnoitusrakennustoimen tarkastajana ollessaan Kyminlinnan uuden linnoituksen suunnitelman jo vuonna 1795 yhdessä Karl Oppermanin kanssa.⁷⁹ Tätä suunnitelmaa jouduttiin kuitenkin pelkistämään. Aiolan (1970) mukaan linnoituksen suunnitteluvaiheessa pidettiin tärkeänä sen sijoittamista maastoon yksityiskohtiaan myöten kaavamaisesti. Suunnittelijat valitsivatkin ilmeisesti jonkinlaisesta linnoitustyyppien mallikokoelmasta maastoon parhaiten sopivan tyyppin. Kyminlinnan varsinaisia rakennustöitä johtaneen insinöörikenraaliluutnantti Leo Schreiterfeldtin lausunnossa todetaan, että linnakkeen kaavamainen sijoittelu oli mahdollista jokien haaraumassa olevien erikoisten topografisten olosuhteiden vuoksi. Linnoitus oli lausunnon mukaan saatettavissa kaikilta sivuilta veden ympäröimäksi, sillä joen yläjuoksulta oli tarkoitus johtaa vesi vallihautaan. Laskuportin kautta vallihauta oli tarvittaessa myös tyhjennettävissä. Rakennuskaavasta poikettiin kuitenkin jonkin verran jokilinjojen vastaisilla sivuilla, sillä rantaviivan läheisyyden vuoksi ei ollut mahdollisuutta kaikkien etuvarustusten rakentamiseen.⁸⁰

Linnoitusta pidettiin joka tapauksessa ”valloittamattomana”, sillä aikakauden piiritys- ja valtaustaktiikka edellytti, että linnoitusta olisi lähestytty rynnäköetäisyydelle kaivettavia suojahautoja myöten. Kyminlinnassa tämän estivät kolmella sivulla olevat joenhaarat, vedellä täytettäväksi suunnitellut vallihaudat sekä eteläpuolella oleva kalliomaasto.⁸¹

Kyminlinnan sijainti kaupunkirakenteen ulkopuolella tarjosi van Suchtelenille mahdollisuuden suunnitella sekä itse linnoitus että sen rakennukset ideaalitalanteen mukaisiksi, kun toteutus ei ollut sidottu paikan vanhaan rakenteeseen.⁸² Esikuvat uudelle linnoitukselle poimittiin mahdollisesti 1700-luvun loppupuolella venäjäksi käännetystä linnoitustaidon oppikirjoista. Van Suchtelen tunsu entuudestaan Venäjän länsi- ja lounaisrajalla olevat linnoitukset⁸³, joten on todennäköistä, että hän sovelsi Kyminlinnassa muualla hyviksi havaitsemiaan linnoitusoppeja. Kyminlinna kuului rakentamisvaiheessaan uudenaikaisimpiin linnoituksiin, sillä sen puolustusta vahvistamaan rakennettiin viisikulmaisesta päämuurista erilliset kaponierit, jotka yleistyivät eurooppalaisissa linnoituksissa vasta 1800-luvun kuluessa (kts. kohta 2.1).

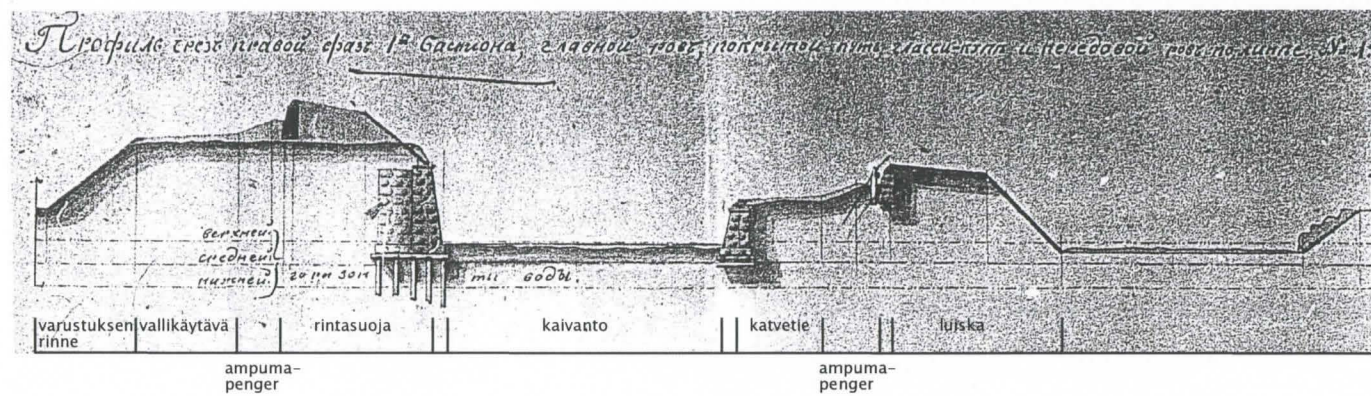
UUDEN LINNOITUKSEN RAKENTAMINEN VAIKEISSA OLOSUHTEISSA

Vuoden 1803 alkupuolella aloitetun linnoituksen rakennustyöt edistyivät hitaasti, sillä mm. rakennushiekka oli kuljetettava paikalle kauempaa. Kalkkikivi tuotiin aina Lappeenrannasta ja Narvasta saakka. Myös tiiliä tuotiin alussa muualta, kunnes Huumanjoen rantaan, linnoituksen lähetyville, perustettiin tiilitehdas ja vanhempaa niin kutsuttua ”Rantatiilitehdasta” laajennettiin.⁸⁷ Työvoimasta oli pulaa, sillä seutu oli autioitunut edellisen sodan vuoksi. Majoitusmahdollisuudet olivat olemattomat, ja elintarvikkeet ynnä muut huoltotarvikkeet oli hankittava pitkien matkojen takaa. Myös maasto-olosuhteet vaikeuttivat työtä. Maaperä oli osaksi kalliota ja osaksi upottavaa liejua. Valvonnan puutteen ja kiireisen aikataulun vuoksi 50 metriä päämuuria sortuikin vallihautaan vuonna 1807.⁸⁸

Linnoitustöitä johti Insinöörikenraalimajuri Schreiterfeldt, joka sai käytettäväkseen 3000 miehen työkomennuskunnan. Uuden linnoituksen rakentamiskustannusten

< Kyminlinnan kaponerin poikkileikkaus.
MV/Rho: M349/17/4756 vuodelta 1810.

> Kyminlinnan vallin poikkileikkaus.
MV/Rho: M349/17/4745 vuodelta 1810.

laskettiin nousevan 750 000 ruplaan. Valtiorahastosta myönnetty summa oli tarkoitus jakaa viiden vuoden osalle, minkä lisäksi varoja saatiin muun muassa Suomen alueelta kerättävistä sotilasveroista sekä viinakaupan antamista tuloista. Näitä tuloja kertyi Airolan mukaan runsaasti, sillä Kyminlinnassa toimi kaksi kapakkaa viinanpolttimoineen, toinen Kierikkalaan johtavassa sillankorvassa, toinen vanhan sillan Sutelan puoleisessa sillankorvassa.⁸⁹

Linnoituksen umpinaiset päämuurit ladottiin louhituista ja osaksi hakatuista kivistä, sortumisen estämiseksi hieman taaksepäin viettäviksi. Kiviseinä oli 2,5–3,0 metrin korkuinen, ja sen päällä oli vielä kaksi metriä paksu multavalli.⁹⁰ Massiivisen linnoituksen korkeus kohosi vallihaudan pohjalta katsottuna noin 10 metriin. Koska sivustatuli linnoituksen eteen saatiin vahvoista kaponiereista, Kyminlinnan bastioneja ei rakennettu siten että ne olisivat työntyneet kovin paljon päämuurin ulkopuolelle.⁹¹ Vallihautaan sijoitetut kaponierit rakennettiin erilleen itse päämuurista. Yhteys kaponiereista päälinnoitukseen saatiin kurttiinimuruuriin holvatus suojakäytävän eli poternin kautta.⁹² Muille sivuille rakennettiin yksikäytäväiset poternit, mutta koillisivun poterni rakennettiin kaksiosaiseksi siten, että vierekkäin sijoitetut käytävät sijaitsivat eri tasoissa.⁹³ Aseistus oli Kyminlinnassa runsas. Aiemman 40 tykin asemesta uudessa Kyminlinnassa oli vuoden 1818 tietojen mukaan 198 kanuunaa, 12 hauptisia ja 18 mörssäriä eli kaikkiaan 228 järeämpää tuliasetta.⁹⁴

Kyminlinnaa ei saatu valmiiksi Suomen sodan (1808–1809) syttyessä. Tämän johdosta Kymijoen varteen rakennettiin sodan aikana seitsemän väliaikaista patteria ja linnoituksen etuvarustukselle tehtiin tilapäisiä tykkiasemia.⁹⁵ Keskeytyneet rakennustyöt käynnistettiin uudelleen sodan jälkeen, vaikka raja olikin siirtynyt Kymijoen läntisestä haarasta aina Torniojoelle saakka. Maaliskuussa 1810 *"insinööriekspeditiossa"* laaditussa asemapiirustuksessa todetaan, että *"vanhemmista päätöksistä poiketen linnoitustyöt päätetään"*. Piirustuksen mukaan vallihautoista louhittiin vielä graniittia ja tehtiin

maansiirtotoimenpiteitä. *"Hänen Keisarillisen Majesteettinsa"* hyväksynnän saaneeseen piirustukseen oli merkitty myös jo aloitetut rakennukset *"loppuun saatettaviksi"* sekä *"kaksi vankilan uutta vahtihuonetta"* rakennettaviksi. Näillä vahtihuoneilla tarkoitettiin nykyisiä koillisportin (1) ja lounaisportin (22) vahtitupia.⁹⁶ Kyminlinnan rakennustöitä jatkettiin vuoteen 1816 saakka, jonka jälkeen uudisrakentaminen vaihtui linnoituksella korjaus- ja ylläpitotöihin. Kyminlinna jäi osittain keskeneräiseksi.⁹⁷ Muun muassa luoteissivun kaponierista valmistui ainoastaan pohja, eikä koillis- ja länsisivujen kaponiereja ennätetty edes aloittaa. Myös kaakkoissivulle suunnitellut raveliinit jäivät toteuttamatta.⁹⁸

3.4 UUDEN LINNOITUKSEN RAKENNUSKANTA

RISTINMUOTOINEN ASEMAKAAVASUUNNITELMA VUODELTA 1805

Vuonna 1805 laadittiin kenraali van Suchtelenin sekä insinöörikenraalimajuri Schreiterfeldtin hyväksymä ideaalisuunnitelma Kyminlinnan asemakaavaksi.⁹⁹ Sen mukaan linnoituksen sisälle olisi sijoitettu symmetrisesti neljä suurkorttelia neliömäisen keskusaution ympärille. Ristin muotoisen asemakaavan keskiakselit sijoittuivat väli-ilmansuuntien mukaan kaakosta luoteeseen ja lounaasta koilliseen. Kortteleiden rakentamattomien etualueiden ja avokulmaisen keskiaukion kulmiin muodostuivat eräänlaiset *"vajaakulmaiset aukiot"*¹⁰⁰. Neljännessen väliin, linnoituslaitteiden puolelle, jäi puolestaan kolmiomaiset, osin vapaamuotoiset korttelit, joille ei myöskään ollut merkitty rakennuksia. Rakentamattomiksi merkittyjen vyöhykkeiden rajausta ei ole selvennetty piirustuksessa, joten avoimeksi jää onko vyöhykkeitä ollut tarkoitus rajata esimerkiksi puurivistöllä tai muulla kasvillisuudella. Keski-aukealta linnoituslaitteille johtavat leveät väylät reunustivat kortteleita. Linnoitusalueella

Jan Peter van Suchtelen (1751-1836)

Jan Peter van Suchtelen teki merkittävän uran Venäjän armeijan palveluksessa, jossa hänen tehtäviinsä kuului etenkin linnoitusten suunnittelu. Suomen kuvernementin aatelisnimikirja vuodelta 1806 valottaa van Suchtelenin elämää hänen lukuisten virkanimitystensä kautta.⁸⁴ Ennen Venäjälle tuloaan van Suchtelen oli toiminut Leidenin yliopiston matematiikan professorina. Hän oli 32-vuotias astuessaan insinöörierverstiluutnanttina Venäjän palvelukseen vuonna 1783. Aluksi hänet nimitettiin ”erikoisrakennustehtävien komissioon”, jossa hän pääsi muun muassa kanavanrakennustöihin vuosina 1783-1788. Van Suchtelen oli mukana Ruotsia vastaan vuosina 1788-1790 käydyssä Kustaan sodassa, jossa hän haavoittui. Sodan päätyttyä hän toimi insinööritehtävissä Vienanjoella sekä Puolassa. Vuonna 1794 van Suchtelen osallistui puolestaan Puolan sotaan, jossa hän haavoittui jälleen. Hänet nimitettiin samana vuonna ”linnoitusrakennustoimen tarkastajaksi”. Tässä kolmivuotisessa tehtävässään hän sai suunniteltavakseen muun muassa Kyminlinnan uuden suuremman linnoituksen luonnokset. Vuodet 1797-1800 van Suchtelen vietti Kiovassa insinöörikomennuskunnan päällikkönä, minkä jälkeen hän siirtyi puolestaan Vienanmeren insinöörikomennuskunnan päälliköksi Arkangeliin vuoden ajaksi. Knapaksen (1970) mukaan van Suchtelen tutki virkatehtävissään erityisesti Venäjän länsi- ja lounaisosien linnoituksia. Hän oli mukana myös Räävelin eli Tallinnan sotasataman rakentamisessa.⁸⁵

Aleksanteri I:n valtaan astumisen jälkeen vuonna 1801 van Suchtelen nimitettiin ”päämajoitustemstariksi” esikuntaan. Hän toimi vuonna 1802 perustetun linnoitusten rakentamisesta ja ylläpidosta huolehtineen ”sotilasinsinööriosaston” tarkastajana ja sai suunniteltavakseen muun muassa Kaakkois-Suomen linnoitusten uudistamisen. Vuodesta 1802 lähtien hän kuului myös sotakollegion jäseniin. Van Suchtelen oli mukana ranskalaisia vastaan käydyissä taisteluissa vuosina 1805-1806. Ruotsia vastaan käydyssä Suomen sodassa (1808-1809) hän johti puolestaan tärkeitä Viaporin antautumiseen johtaneita neuvotteluita. Sodan jälkeen hänet nimitettiin Venäjän suurlähettilääksi Tukholmaan, jossa hän eli vuoteen 1836 saakka.⁸⁶

⁸⁴ Kyminlinnan uuden linnoituksen suunnittelusta vastannut insinöörikenraalimajuri Jan Peter van Suchtelen. *Genos, Suomen sukututkimusseuran aikakauskirja numero 64., 1993.*

liikkuminen olisikin tämän ideaalikaavan mukaan tapahtunut suorakulmaisia kulkureittejä pitkin.

Asemakaavasuunnitelman kortteleihin oli määrä sijoittaa "neljä pataljoonaa kenttäylläpidolla".¹⁰¹ Kunkin korttelin etualalla sijaitsivat upseerien asuinrakennukset siten, että rivistön kummassakin laidassa sijaitsi kymmenelle yliupseerille tarkoitettu asuinrakennus ja keskellä kahden esikuntaupseerin asuinrakennus. Upseerirakennusten rivistö koostui alkuperäisessä suunnitelmassa mahdollisesti yksikerroksisista asuinrakennuksista.¹⁰²

Upseerirakennusten takana kulkevan kadun toisella puolella sijaitsi neljän sotilaskasarmin muodostama kokonaisuus, kasarmipiha. Kussakin sotilaskasarmissa oli tarkoitus majoittaa yksi komppania. Nämä kasarmirakennukset sijoituivat pihan kulmiin upseerirakennusten suuntaisesti siten, että niiden väliin muodostui suorakulmainen aukio. Korttelin keskiakselille sijoituivat kasarmirakennusten kanssa samaan linjaan kaksi keittiötä, kumpikin kahdelle komppanialle. Aukion keskellä sijaitsi käymälä muihin rakennuksiin nähden poikittain. Käymälärakennuksen ympärille on asemakaavasuunnitelmassa piirretty kapea suorakulmainen vyöhyke, jota ei ole tarkemmin selitetty. Piirustuksesta päätellen vyöhyke saattaisi tarkoittaa esimerkiksi aidattua aluetta.

Kaakon- ja luoteenpuoleiset korttelit poikkesivat kasarmipihan osalta hieman tästä järjestelmästä. Niiden keittiöt sijoituivat poikittain pihan reunoille. Luoteenpuoleisessa korttelissa takimmaisat kasarmit oli lisäksi sijoitettu lähemmäs korttelin keskiakselia. Näiden kahden korttelin käymälärakennukset sijaitsivat kasarmirakennusten suuntaisesti.¹⁰³

^ Kyminlinnan varuskuntakaupungin asemakaavasuunnitelma vuodelta 1805. Suunnitelman toteuttaminen aloitettiin koillisesta korttelista. MV/Rho: M 349/17/4701.

ASEMAKAAVASUUNNITELMAN KESKENERÄISEKSI JÄÄNYT TOTEUTUS

Vuoden 1805 kavasuunnitelmaa alettiin toteuttaa koillisen korttelin osalta vuonna 1808. Ensimmäiset toteutettaviksi valitut, ja ainoat kaavan mukaisesti sijoitetut, rakennukset olivat upseeriasuntojen rivistä pohjoisenpuoleinen kivirakenteinen 20 yliupseerille tarkoitettu asuinrakennus (8) sekä sitä vastapäätä sijaitseva kivirakenteinen 430 hengelle tarkoitettu sotilaskasarmirakennus (7). Korttelin keskiakselin etureunaan, kaavassa rakentamattomaksi merkitylle alueelle aloitettiin samalla uuden päävartiorakennuksen rakentaminen.¹⁰⁴

Koillinen kortteli jäi lopulta toteutumatta alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Sen pohjoiskulmaan, alun perin kasarmirakennukselle varatulle paikalle, rakennettiin kuitenkin tiilirakenteinen keittiörakennus (4), jonka rakentaminen aloitettiin asemapiirrosten mukaan viimeistään vuonna 1810. Vuosien 1810 ja 1816 asemapiirustuksissa näkyy käymälärakennus keittiön vieressä, korttelin takareunalla siten, että se osuu melko tarkkaan samaan linjaan kasarmirakennuksen kanssa. Käymälärakennus joko purettiin hyvin varhaisessa vaiheessa, tai sitä ei koskaan toteutettu, sillä se ei esiinny muissa asemapiirustuksissa.¹⁰⁵

Tyypipiirustukset

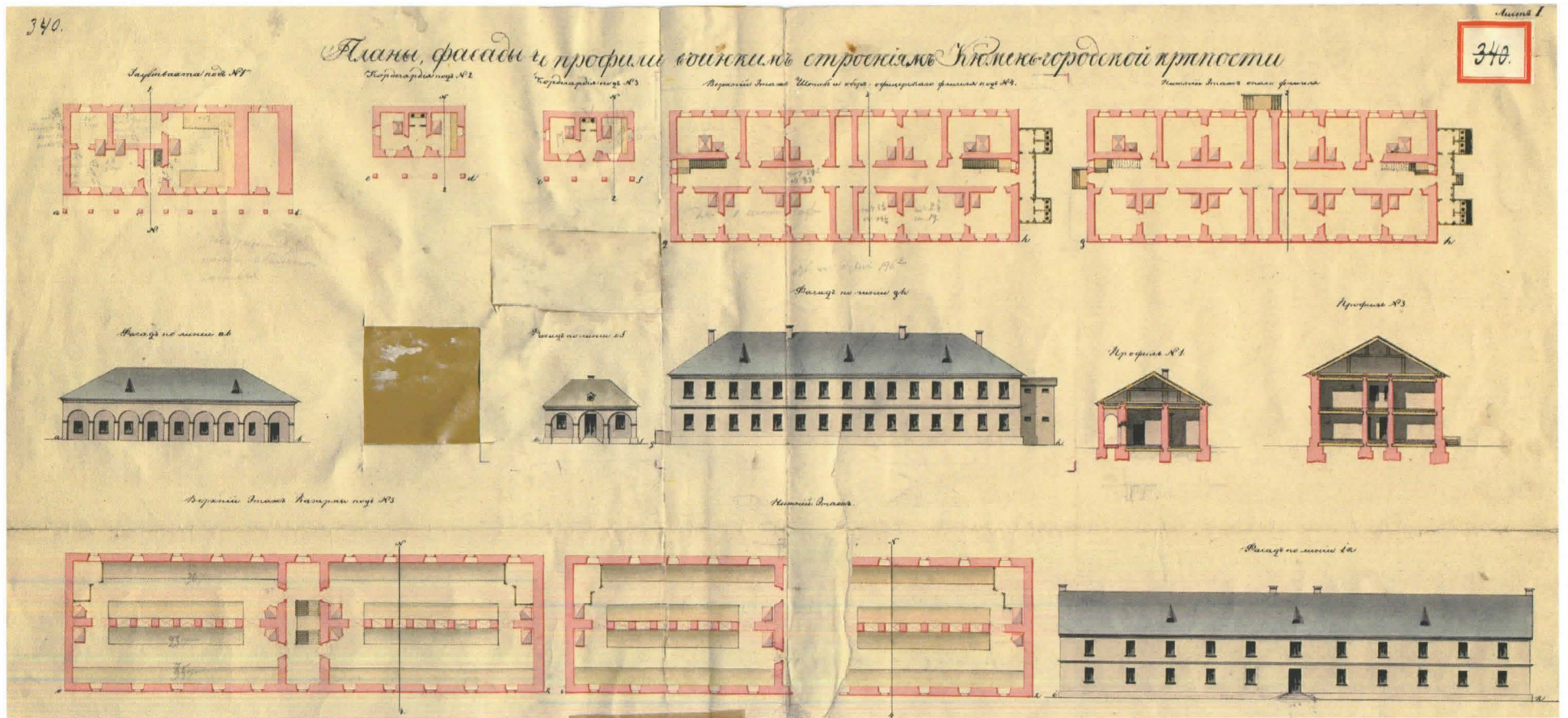
Sotakollegion tykistö- ja linnoitustoimistossa laadittiin Rainer Knapaksen mukaan 1800-luvun alkuvuosina sotilasarakennusten pohjapiirustuksia sekä julkisivuja varten tyypipiirustuksia, jotka otettiin myös Kymminlinnassa käyttöön.¹⁰⁶ Vaikka keskitetty rakennusten suunnittelu sai aikaan varuskunta-alueiden tyylillisen yhtenäisyyden, kaikille kasarmialueille yhteisiä piirustuksia ei kuitenkaan ollut olemassa, vaan linnoitukset suunniteltiin Sirpa Hailan mukaan kohteittain. Oli tavallista, että yksittäisessä kohteessa toistettiin samaa mallipiirustusta useamman rakennuksen kohdalla kaupunkikuvallisen yhtenäisyyden

takaamiseksi.¹⁰⁷ Näin olisi menetelty oletettavasti myös Kymminlinnassa, mikäli vuoden 1805 kavasuunnitelma olisi toteutunut kokonaisuudessaan (vrt. edellä).

Vartiotuvat ja portit oli rakennettu yhteisten tyypipiirustusten mukaan jo Katariina II:n ajoista lähtien. Niiden käyttötarkoitus oli kaikkialla sama eikä erityisiä paikallisia olosuhteita tarvinnut ottaa huomioon.¹⁰⁸ Kasarmi- ja upseerirakennuksissa esiintyi sen sijaan lukuisia paikallisia erityispiirteitä ja muunnelmia, sillä Knapaksen mukaan insinöörikomennuskunnat saattoivat muuttaa tyypipiirustuksia niin rakennusvaiheen taloudellisten kuin käytännöllistenkin vaatimusten muuttuessa.¹⁰⁹

On mahdollista, että myös Kymminlinnan insinöörikomennuskunnassa tehtiin ylemmältä tasolta annettuihin tyypipiirustuksiin muutoksia, sillä kasarmi- (7) ja upseerirakennus (8) toteutettiin oletettavasti aiottua suurempina. Tämä päätelmä on tehtävissä vuodelta 1805 peräisin olevista ideaalikaavan merkinnöistä, joiden mukaan sotilaskasarmit oli alun perin tarkoitettu *"kukin yhdelle komppanialle"* ja upseerirakennukset *"kukin kymmenelle yliupseerille"*.¹¹⁰ Komppaniassa oli vuonna 1802 vahvistettujen joukkojen määrävahvuuksien mukaan 141 sotamiestä, neljä upseeria ja 10 aliupseeria sekä huilunsoittajia, rumpaleita ja parturi.¹¹¹ Kaksikerroksinen kasarmirakennus (7) rakennettiin kuitenkin vuodelta 1809 olevien rakennepiirustusten mukaan 430 miehelle ja samoin kaksikerroksinen upseerirakennus (8) puolestaan 20 yliupseerille.¹¹² Alkuperäistä suunnitelmaa muutettiin mahdollisesti Suomen sodan (1808–1809) Länsi-Suomeen ja aina Ruotsiin saakka siirtyneiden sotatapahtumien sekä lopulta myös rajalinjan siirtymisen vuoksi.

Tyypipiirustuksia tutkineen Knapaksen luonnehdinnan mukaan "normaali yhden komppanian kasarmi rakennettiin siten, että suorakaiteen muotoiseen pohjakaavaan sijoitettiin vain kaksi poikittaista seinää, joilla erotettiin keskellä

Kyminlinnan 1810-luvulla rakennettuja kivirakennuksia. Vasemmalla 1920-luvulla tuhoutunut päävartiorakennus, keskellä porteille sijoitetut vartiorakennukset, oikealla kaksikerroksinen upseerirakennus, alhaalla kaksikerroksinen kasarmirakennus. MV/Rho:VIK 340, päiväämätön.

> 1810-luvulla Kymminlinnan ympäristössä toimi kaksi tiilitehdasta. Työotilaat majoittuivat Huumanhaaran vastarannalle Kymminlinnan koillispuolelle. Ruotsinsalmeen vievän tien varrella oli sairaalarakennusten kokonaisuus.
MV/Rho: M 349/17/4740, v. 1810.

oleva eteinen.”¹¹³ Koko rakennuksen levyiset tuvat jaettiin keskeltä pilaririvistöllä. Kaksikerroksisten kasarmien alakerrassa tästä pilaririvistöstä muodostettiin ”tukeva arkadi”, kun taas yläkertaan sijoitettiin tavallisesti kevyemmät pylväät. Pilarien väliin jäävissä aukoissa säilytettiin kiväärit ja muut varusteet. Makuulavitsat sijoitettiin puolestaan ulkoseinien vierille.¹¹⁴ Porrashuoneena toimivasta eteisestä oli sisäänkäynnit rakennuksen molemmissa päädyissä sijainneisiin miehistötupiin. Tupia lämmittäneet suuret uunit sijoitettiin rakennusten keskilinjan päätyseinä ja porrashuonetta vasten.

Uusi kasarmirakennusten pohjakaavatyyppejä otettiin käyttöön ainakin Käkisalmissa, Haminassa sekä kahdessa Ruotsinsalmen jalkaväkikasarmissa. Kymminlinnan kaksikerroksisessa kasarmissa malli toistui pidennetyssä muodossa.

Uuteen kasarmityyppiin vaikuttivat oletettavasti ranskalaisen Vaubanin ensimmäisenä kehittelemät kasarmien suunnitteluperiaatteet, joiden mukaan sotilasrakennukset ja huoneistot oli suunniteltava aina yhtä joukkoyksikköä varten yksiköiden johtamisen helpottamiseksi. Vaubanin periaatteiden mukaan kasarmeissa ei saanut olla lainkaan läpikuljettavia huoneita eikä käytäviä, jotta asuinrauha säilyisi. Jokaisesta sotilastuvasta oli oltava uloskäynti suoraan portaikkoon tai kadulle. Vaubanin kasarmit olivat kaksikerroksisia, sydänseinällä kahdeksi asuntoriviksi jaettuina. Ne koostuivat poikkiseinän toisistaan erotetuista ”blokeista”.¹¹⁵

Kun kaikkien uusien sotilasrakennusten suunnittelu annettiin 1790-luvun lopulla sotakollegion tykistö- ja linnoitustoimistolle, rakennukset muuttuivat Knapaksen (1988) mukaan ulkonäöltään, sillä ”*pilasterit, nurkkaharkotukset ja muut dekoratiiviset osat jätettiin pois*”.¹¹⁶ Venäjällä seurattiin arkkitehti- ja sotilaskoulutuksessa kansainvälistä kehitystä, ja arkkitehtuurissa yleisesti vallalla ollut klassismi otettiin käyttöön myös sotilasrakennuksissa.¹¹⁷ Arkkitehtuurin

oppikirjoina käytettiin 1700-luvun loppupuolella venäjäksi käännettyjä Vignolan, Albertin, Vitruviuksen ja Palladion teoksia.¹¹⁸

Myös Kymminlinnan suunnitellut Jan Peter van Suchtelen oli tietoinen klassismin tyylipiirteistä. Hän toi insinöörikomennuskuntiinsa tietyvästi runsaasti teoksia, jotka käsittelivät niin matematiikkaa, tykistöä, linnoituksia kuin arkkitehtuuriakin.¹¹⁹ Klassismin tyylipiirteet näkyvät myös Kymminlinnan vanhimmassa rakennuskannassa.

ASEMAKAAVASUUNNITELMASTA POIKKEAVA RAKENNUSKANTA VALLIEN SISÄPUOLELLA

Linnaketta rakennettaessa tarvittiin useita, mahdollisesti myöhemmin purettaviksi tarkoitettuja, apurakennuksia, joita ei sijoitettu linnakkeen alueelle vuoden 1805 neljään kortteliin perustuvan asemakaavan mukaisesti (kts. edellä). Niitä olivat mm. sepän pajat, jotka näkyvät asemakaavapiirustuksissa vuodesta 1805 lähtien sekä linnoituksen kaakkoisosassa sekä luoteisen bastionin pihalla.¹²⁰ Päävallin yhteyteen rakennettiin myös niin kutsuttuja ”*bastionirintamavarastoja*”.¹²¹ Koillisen korttelialueen itäpuolelle, päävallin ja koillisportin läheisyyteen, rakennettiin vuonna 1808 kaksi puurakenteista varastorakennusta, jotka olivat vuoden 1811 asemapiirustuksen mukaan tykki- ja mörssäritelineiden päävarikkona sekä varastona.¹²²

Uuden Kymminlinnan rakentamisvaiheessa Suvorovin aikainen pieni linnoitus purettiin vähitellen pois uuden linnoituksen sisältä. Vanhan linnoituksen rakennuksia käytettiin kuitenkin vielä 1800-luvun alussa uuden linnoituksen tarpeisiin. Vuonna 1805 vanhan Suvorovin linnakkeen alueelle pystytettiin myös uusia puurakennuksia. Asemakaavapiirustuksen mukaan Suvorovin linnakkeessa sijainneiden kasarmirakennusten yhteyteen rakennettiin

Tie Ruotsinsalmen
satamaan

Ruotsinsalmen
sairaala

Vankisairaala

Linnoituksen sisäpuolelle
vedetty kanava

Rannan tiilitehdas

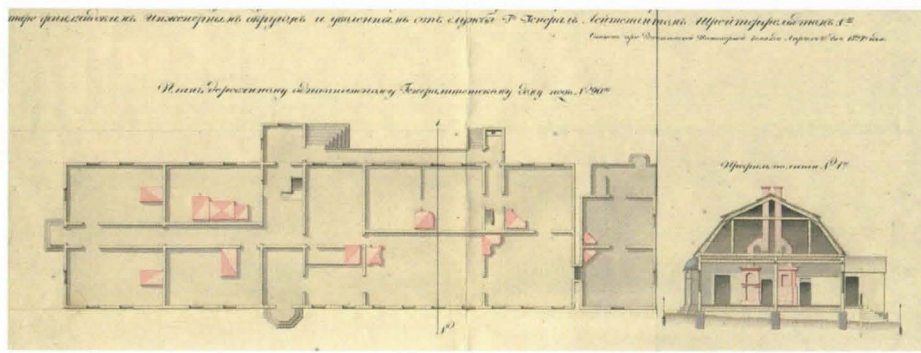
Lautavajoja

Leivinuunit

Punsmajoja

Niityn tiilitehdas

< Piirikuntapäällikkö Schreiterfeldtin virkatalon "detaljipiirustukset" vuodelta 1824. MV/Rho:VIK 357.

"uusi saatto- ja vartiosotilaiden kasarmi". Varastorakennusten paikalle pystytettiin puolestaan "vanhalta tiilitehtaalta siirretty kasarmi", ja entisen päävartiorakennuksen koillispuolelle rakennettiin "päivystävän upseerin työkalujen varasto".¹²³ Vuodelta 1810 olevan asemapiirustuksen mukaan nämä uudet puurakennukset sekä linnakkeessa vielä jäljellä olevat rakennukset olivat "vankilana", "varastoina" sekä "rivimiesten ja palvelusväen" asuntona. Vuonna 1805 rakennettu puukasarmi toimi edelleen "saatto- ja vartijasotilaiden asuintalona".¹²⁴ Vuoden 1811 asemapiirustuksen mukaan yksi rakennuksista otettiin "upseerin ja vapaan mestarin" asuinkäyttöön. Sen vieressä toimi "paja puusepän- ja kirvesmiestöitä varten". Varasto- ja vajarakennukset olivat puolestaan "tykki- ja mörssäritelineiden päävarikkona".¹²⁵

Suomen sodan jälkeen Kymnlinna menetti merkityksensä. Kun linnoitusta ei enää tarvittu vanhaa rajalinjaa turvaamaan, ei ollut tarvetta myöskään suurelle vuoden 1805 suunnitelmassa¹²⁶ esiintyvälle varuskuntakaupungille. Sotavuosien jälkeen linnakkeeseen rakennettiin kaksi jo edellä mainittua kivirakennusta (vahtituvat 1 ja 22) sekä useampia puurakennuksia. Vuoden 1810 asemapiirustuksissa esiintyvä koillisportin läheisyydessä puurakenteinen upseerirakennus, johon sijoitettiin Kymninnan insinöörikomennuskunnassa 7.5.1810 laaditun asemapiirustuksen mukaan tiloja "komentajapuseereille, konduktöörille ja kanslialle".¹²⁷ Samalla rakennettiin kolme pientä "lautavarastoa" linnoituksen eteläisen, pohjoisen ja koillisen kurttiin läheisyyteen.¹²⁸

Linnoituksen portit tehtiin sekä lounais- että koillispuolelle. Kulku porteista vallihautojen yli tapahtui nostettavissa olevia siltoja pitkin raveliinien suojassa.¹²⁹

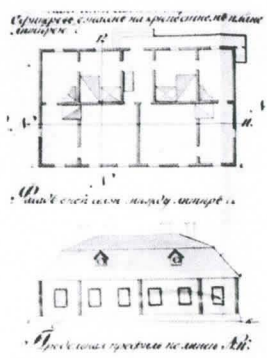
Vuodesta 1816 lähtien Kymninnan uudisrakentamiseen ei enää ohjattu varoja, ja linnake jätettiin silloiseen kuntoonsa. Kenraali Oppermanin lausunnosta vuodelta 1816 todetaan seuraavaa: "kivitalot, kasarmit, kantahenkilökunnan

asunnot ja makasiinit on pidettävä kunnossa. Puusta rakennetut saavat rappeutua, revittää eikä uusita."¹³⁰ Vuoden 1805 asemakaavasuunnitelmasta poikkeavasta 1800-luvun rakennuskannasta on nykyisin jäljellä ainoastaan tiilirakenteiset vahtituvat (1 ja 22) linnoituksen molemmilla porteilla.

LINNOITUKSEN ULKOPUOLISET RAKENNUKSET

Linnoitustöiden käynnistyttyä Kymninnan ympäristössä toimi kaksi tiilitehdasta, joita pidettiin yllä 1810-luvun alkuun saakka. Niin kutsuttu "niityn tiilitehdas" sijaitsi Huumanhaaran pohjoispuolella, ja toinen, niin kutsuttu "rannan tiilitehdas" sijaitsi etelämpänä Hovinsaarella, Huumanhaaran länsirannalla. Huumanhaaran itärannalle pystytettiin useita yksittäisiä pohjakaavaltaan suorakaiteenmuotoisia työotilaiden majoitusrakennelmia, joita kutsutaan asemapiirroksissa "väliaikaismajoiksi" tai "punosmajoiksi". Niiden yhteyteen pystytettiin kolme pientä majoitusrakennusta esikuntaupseereille sekä kaksi hieman suurempaa majoitusrakennusta yliupseereille. Tämän väliaikaisista majoitusrakennuksista koostuvan alueen laitaan, alueen läpi kulkevan tien varrelle, rakennettiin lisäksi pitkänomaisia vajoja sekä pitkänomainen rakennus tai katos "työotilaiden väliaikaisleivinuuneille".¹³¹ "Niityn tiilitehdas" sekä työotilaiden majoitusrakennukset purettiin asemapiirustusten perusteella vuoteen 1816 mennessä, mutta "rannan tiilitehtaan" rakennuksia säilyi oletettavasti ainakin 1820-luvun loppuun saakka.¹³²

Linnoitustöiden käynnistyttyä Kymnkartanon omistaja sai käskyn siirtää rakennuksensa pois entiseltä paikaltaan Hovinsaaren koillisosasta.¹³³ Entiseen Kymnkartanon niemeen rakennettiin töiden alkuvaiheessa Kymninnan

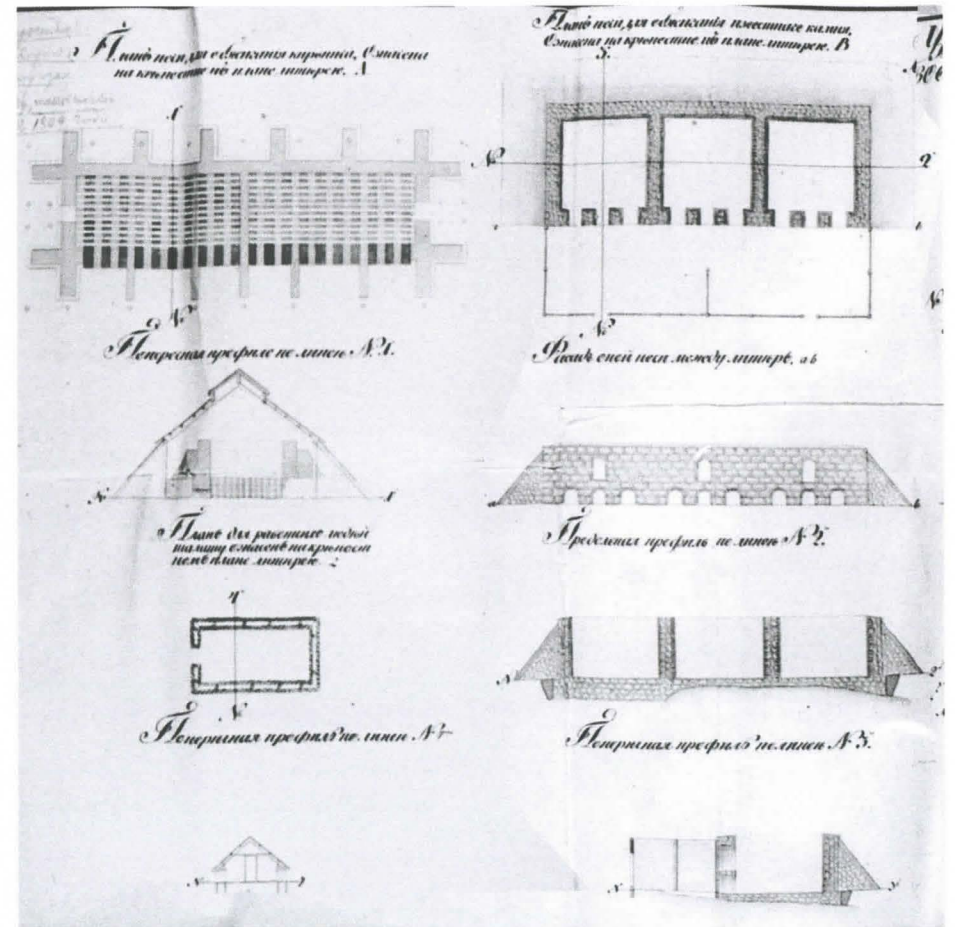
"piirikomentajalle" puurakenteinen virkatalo, johon sijoitettiin myös "hänen kansliansa".¹³⁴ Mansardikattoisessa virkatalossa, jonka pihapiirissä oli myös kaksi piharakennusta, asui vuoteen 1824 saakka "piirikuntapäällikkö" Schreiterfeldt.¹³⁵ Ilmakuvien perusteella tämä rakennus, tai sen paikalle myöhemmin tehty rakennus, purettiin vasta 1950-luvulla.¹³⁶

Virkatalon eteläpuolelle, niin kutsutun rannan tiilitehtaan läheisyyteen, rakennettiin puurakenteinen upseerirakennus tallipihoineen vuonna 1806.¹³⁷ Rakennus oli vuodelta 1811 ja 1815 olevien piirustusten mukaan "joukkueenkomentajan ja piirustuskonttorin" käytössä.¹³⁸ Vuoden 1816 asemapiirustukseen asuinrakennus on merkitty puolestaan "esikuntaupseerin" käyttöön¹³⁹ ja vuoden 1820 piirustukseen "paikallismajurin" käyttöön.¹⁴⁰ Tämä upseerien käytössä ollut rakennus purettiin 1870-luvulla¹⁴¹ ja sen paikalle rakennettiin nykyinen rakennus numero 34.

Ruotsinsalmen kenttäsairaalaksi kutsuttu sairaalarakennusten kokonaisuus sijaitsi linnoituksen kaakkoispuolella, Huumanhaaran länsirannalla. Oletettavasti jo vuonna 1803 rakennetut puiset sairaalarakennukset oli sijoitettu ruutukaavaperiaatteen mukaisesti. Kokonaisuuteen kuului itse sairaalan lisäksi muun muassa laboratorio, apteekki ja kirkko sekä virkamiesten, henkilökunnan ja papin asuntoja. Vuodesta 1810 lähtien Ruotsinsalmen kenttäsairaalan läheisyydessä oli myös vankisairaala. Sairaalarakennukset purettiin 1820-luvulla.¹⁴²

< Insinöörien ja yliupseereiden rakennus linnoituksen ulkopuolella. Piirustuksessa on näytetty vuoden 1805 rakennustyöt. MV/Rho: M 349/17/4705, v. 1806.

V Niityn tiilitehtaalle linnoitustöiden alkuvaiheessa rakennetut kalkkipolttouni ja tiilenpolttouni. Alhaalla vasemmalla työläisten majojen pohjapiirustus sekä leikkaus. MV/Rho: M 349/17/4705, v. 1806.

- 1790-luku
- 1810-luku
- 1830-luku
- - - - 1850-luku
- HHHHHH 1890-luku
- 1920-30-luku

Historialliset tiet ja 1890-luvun rautatie nykymaisemassa 1:8000. Tiedot perustuvat 1800- ja 1900-lukujen kartta-aineistoon. Pohjakartta: Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy 2002.

3.5 KULKUVÄYLÄT

Linnoituslaitteet katkaisivat tarkoituksellisesti Suuren rantatien jo Suvorovin linnoituksen aikana. Vuodesta 1792 lähtien joihinkin karttoihin on merkitty myös linnoituksen pohjoispuolelle tehty uusi tielinjaus, joka johti Sutelan sillan korvasta Hovinsaaren koilliskulmalle yhtyen täällä jälleen Suureen rantatiehen.¹⁴³ Uuden suuremman linnoituksen rakentamisvaiheessa 1800-luvun alkuvuosina Suuren rantatien tielinjausta muutettiin siten, että tie kiersi Kymminlinnan linnoituksen pohjoispuolelta uloimpien vallien muotoa seuraillen. Tämä tielinjaus kulki lähempänä joenrantaa kuin 1790-luvulla tehty tie. Vallien sisäpuoliset osat Suuresta rantatiestä poistettiin käytöstä oletettavasti vuoteen 1806 mennessä.¹⁴⁴

Sutelan kylän ja Hovinsaaren välisen sillan itäpäässä Suuri rantatie haarautui myös uuden linnoituksen eteläpuolelle, josta pienempi tie tai polku johti Ruotsinsalmeen vievälle suuremmalle tielle.¹⁴⁵ Ruotsinsalmeen vievä tie yhdistettiin puolestaan Suureen rantatiehen entisen Kyminkartanon niemen kohdalle rakennetulla uudella tielinjauksella, joka näkyy asemapiirustuksissa vuodesta 1805 lähtien.¹⁴⁶ Hovinsaaren pohjoisosassa sijaitsevan Suuren rantatien sillan vastarannalla tiestä haarautui ”*niityn tiilitehtaan*” läheisyydessä sijaitseville työsiltiläiden majoitusrakennelmille johtava polku.¹⁴⁷

Linnoitusta ympäröiviltä teiltä pääsi 1800-luvun alussa etuvarustuksille lounaisen ja koillisen raveliinien kylkiä sivuavia, jyrkät käännökset tekeviä, kulkureittejä myöten. Vallihaudat ylitettiin puusilloilla, jotka olivat vihollisen hyökätessä pois nostettavia.¹⁴⁸ Vuoden 1807 töitä esittelevän asemapiirustuksen (M 349/17/4719) mukaan myös luoteisen raveliin kohdalta on päässyt etuvarustuksille, mutta myöhempään piirustukseen tätä kulkureittiä ei ole merkitty. Linnoituksen sisäpuolisista tielinjauksista 1800-luvun alun asemapiirustuksiin on merkitty ainoastaan koillisportilta kasarmi- (7) ja upseerirakennuksen (8) väliin johtava kulkuväylä.

KULKUVÄYLIEN MUUTOKSET 1800- JA 1900-LUVUILLA

1830-luvun jälkeen tehdyissä asemapiirustuksissa on nähtävissä, että Suuren rantatien tielinjausta muutettiin Hovinsaaren länsipuolella, Sutelan kylän kohdalla. Langinkoskenhaaran ylittäneen sillan paikka muutettiin tuolloin hieman pohjoisemmaksi, nykyisen kevyen liikenteen sillan paikalle. 1830-luvulta lähtien asemapiirustuksissa näkyy myös koillisportille vievän sisääntuloreitin uusi linjaus, joka kulki raveliinien eteläpuoleisen kyljen läpi aiempaa suuremmin. Vallien sisäpuoliseen tielinjaukseen lisättiin asemapiirustuksissa kasarmirakennusten nurkalta päävartiolle johtava tielinjaus. Nämä uudet kulkureitit vakiintuivat ja ovat käytössä edelleen.

Linnoituksen sisäpuolelle tehtiin 1850-luvun suurten rakennustöiden myötä uusia tielinjauksia. Asemapiirustuksiin merkittiin tuolloin ensimmäistä kertaa lounaisportilta kasarmirakennusten kortteleille johtava tielinjaus, joka haarautui linnoituksen keskiosassa päävartiolle sekä entisen Suvorovin linnoituksen alueelle, jonne rakennettiin useita puurakennuksia. Vuoden 1858 karttaan on lisäksi merkitty polut, jotka johtivat entisen Suvorovin linnoituksen keskiosista lammen läheisyydessä sijainneelle saunalle sekä oletettavasti länsikurttiinimuurissa olevan poternin läpi etuvarustuksille.¹⁴⁹

1890-luvulla linnoituksen itäpuoliset etuvarustukset tuhoutuivat osittain uuden Kotkan ja Kouvolan välisen rautatien myötä. Venäläisen varuskunnan aikana kulkuväyliin ei tehty enää uusia muutoksia. Seuraava muutos tapahtui 1920–30-luvuilla, kun Kotkasta Kouvolaan johtava maantie, nykyinen Tampsantie, rakennettiin kulkemaan Kymminlinnan itäpuolella olevassa vallihaudassa. Linnoituksen eteläpuolelle rakennettiin samalla uusi Loviisasta Haminaan johtava maantie, joka lohkaisi osan linnoituksen etelän puoleisista etuvarustuksista.¹⁵⁰

< < Vuoden 2004 arkeologisissa tutkimuksissa löydettiin kasarmikorttelissa maan alla kulkeva tiilirakenteinen saloajaputki tarkastuskaivoineen.

< Linnoituksen sisäpuolinen avo-oja nykytilassaan.

3.6 LINNOITUKSEN KUIVATUSJÄRJESTELMÄ

Avo-ojaan sekä tiilirakenteisiin salaojiin perustuva linnoituksen kuivatusjärjestelmä rakennettiin 1810-luvulla. Avo-oja kaivettiin linnoituksen länsiosassa sijaitsevalta suolta kohti kivirakennusten korttelia ja Huumanhaaraa. Se päättyi päävartiorakennuksen luoteiskulmalla, josta kuivatusjärjestelmä jatkui tiilirakenteisena saloajajärjestelmänä. Poikkileikkaukseltaan ylösalaisin käännetyin hevosenkengän muotoisten suurehkojen saloajaputkien päälinja rakennettiin kulkemaan kasarmi- (7), upseeri- (8) ja keittiörakennuksen (4) luoteispuolella. Päälinjastaan saloajaputki haarautui kasarmirakennuksen (7) ympärille sekä upseerirakennuksen (8) koillispuolelle. Keittiörakennuksen (4) pohjoisnurkalta saloajaputki kääntyi kohti kurttiinimuurissa olevaa holvikäytävää eli poternia, jonka läpi vesi johdettiin Huumanhaaran rantaan.¹⁵¹ Myös linnoituksen muilla sivulla olevien holvattujen poternien alla oli saloajat, joiden kautta johdettiin linnoituksen sisäpuolella olevien kosteikkojen vedet vallihautaan.¹⁵²

Vuonna 1874 suunniteltiin uusia avo-ojia tiilirakenteisten kasarmi- (7), upseeri- (8), keittiö- (4) ja päävartiorakennusten ympärille, sekä pääportin vahtituvan (1) viereen. Nämä alaspäin kiilamaisesti kapenevat niin kutsutut "kanavat" oli suunnitelmien mukaan tarkoitus vahvistaa luonnonkivireunuksella. Ne voitiin ylittää vaatimattomien, maahan asetettujen lautarakenteisten siltojen avulla.¹⁵³ Avo-ojilla oli mahdollisesti tarkoitus korvata 1810-luvulla rakennettu saloajajärjestelmä¹⁵⁴, mutta suunnitelmien toteutuksesta ei ole asiakirjoissa mainintoja.

Kyminlinnan rautatieasemaa varten tehtyjen suunnitelmien yhteydessä tehtiin linnakkeen sisäpuolelle jälleen uusia kuivaus-, viemäröinti- ja tiesuunnitelmia. Vuodelta 1903 peräisin olevan piirustuksen mukaan avo-ojiksi piirretyt "pääviemäröintikanavat" sijaitsivat tuolloin koilliselta pääportilta kohti

päävartiota kulkevan tien molemmin puolin. Niihin yhtyi linnakkeen länsiosassa sijaitsevalta suolta lähtevä vanhempi haara¹⁵⁵. "Pienten kuivatuskanavien uusia haaroja" suunniteltiin kolme. Niillä tarkoitettiin mahdollisesti maan sisälle tiilestä muurattuja saloajia, jotka olisivat vastanneet 1810-luvulla tehtyjä saloajia. Yksi uusista haaroista suunniteltiin vierekkäin sijainneiden puurakenteisen "upseerirakennuksen", muonamakasiinin, tallin (32) ja palotarvikevaraston (32) eteläpuolelle. Toinen haara suunniteltiin vallien koillisreunalle, ja kolmas kivirakennusten länsipuolelta kohti pohjoisen bastionin kärkeä.¹⁵⁶ 1900-luvun alun kuivaussuunnitelmat toteutettiin ilmeisesti ainakin osittain, sillä kustannusarviolitteen mukaan kasarmialueen kuivaustöitä jatkettiin vuoteen 1908 saakka.¹⁵⁷ Nykyisin tästä järjestelmästä on jäljellä ilmeisesti koillisportilta johtavan tien molemmin puolin olevat avo-ojat. 1900-luvun alun saloajajärjestelmä ei ole kuitenkaan havaittavissa maan pinnalta.

3.7 KYMINLINNA 1800-LUVULLA

1800-luvulla Kyminlinna oli venäläisten joukkojen koulutuskeskuksena. Toiminta hiljeni aluksi linnoitustöiden päätyttyä vuonna 1816, mutta vilkastui jälleen Itämaisen sodan seurauksena 1850-luvulla. Tuolloin rakennettiin useita puurakennuksia koko seudun varuskuntakeskukseksi muutetun linnoituksen tarpeisiin. 1800-luvun loppupuolella näiden rakennusten käyttö kuitenkin väheni ja ne purettiin yksi toisensa jälkeen. Kyminlinnaan rakennettiin 1870-luvulla vielä muonamakasiini, saunarakennus ja puinen asuinrakennus, joista kaksi jälkimmäistä on edelleen pystyssä vallien ulkopuolella. Vallien sisäpuolella 1800-luvun loppupuolen rakennusvaiheista on nykyisin jäljellä muutamien rakennusten kivijalkoja¹⁵⁸ sekä entinen talli ja palotarvikevarasto myöhemmin Suomen puolustusvoimien talliksi (32) laajennettuna.

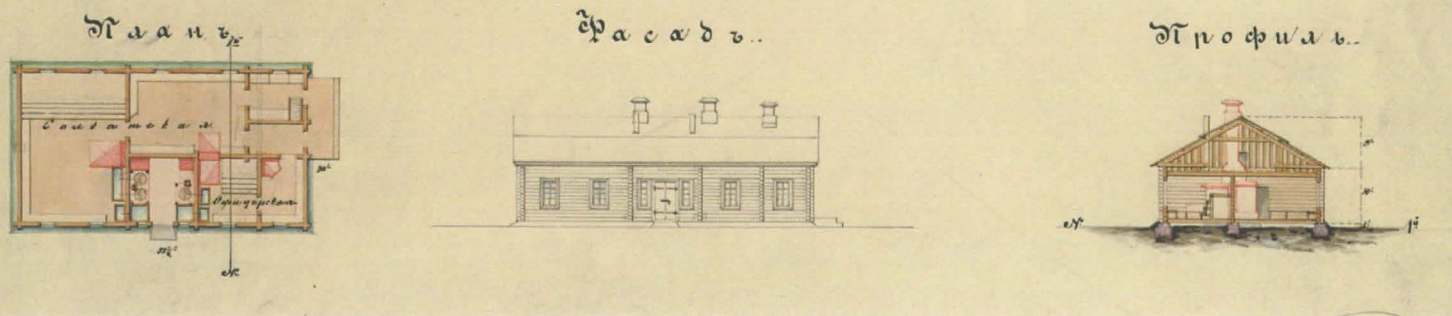
VENÄLÄISEN VARUSKUNNAN TOIMINTA LINNOITUSTÖIDEN PÄÄTTYTTYÄ

Vuonna 1816 päättyneiden rakennustöiden jälkeen Kymminlinnassa vietettiin hiljaista varuskuntaelämää. Suomen komendanttihakintojen alimpaan, eli viidenteen luokkaan¹⁵⁹, kuuluvassa "Kymenkartanon linnoituksessa" asui vakituisesti ainoastaan varuskunnan päällikkönä toiminut paikalliskomendantti Huumanhaarann rannalla sijainneessa virkatalossaan vallien ulkopuolella. Varsinaiset linnoitusjoukot vaihtuivat Airolan (1970) mukaan joukkojen koulutuskeskuksena toimineessa Kymminlinnassa usein. "Eri joukko-osastot miehittivät tämän syrjäisen linnoituksen määräajaksi, minkä jälkeen tilalle vaihdettiin uusia."¹⁶⁰ Kenraali Oppermanin lausunnossa vuodelta 1816 todetaan, että vaikka Kymminlinna olikin menettänyt merkityksensä maanpuoleisena suojana Ruotsinsalmelle, ja vaikka se saikin jäädä keskeneräiseksi, sillä oli "vahvasti tykistöaseistuksella varustettuna kuitenkin merkityksensä" ja se oli edelleen "pidettävä sotalaitoksen hallussa".¹⁶¹ Kymminlinnan sotilaskasarmi (7) ja keittiörakennus (4) otettiin VIK:n piirustusten mukaan "Haminan sairaalan osaston" käyttöön vuonna 1822.¹⁶² Tiedossa ei kuitenkaan ole kuinka pitkään osasto Kymminlinnassa majaili.

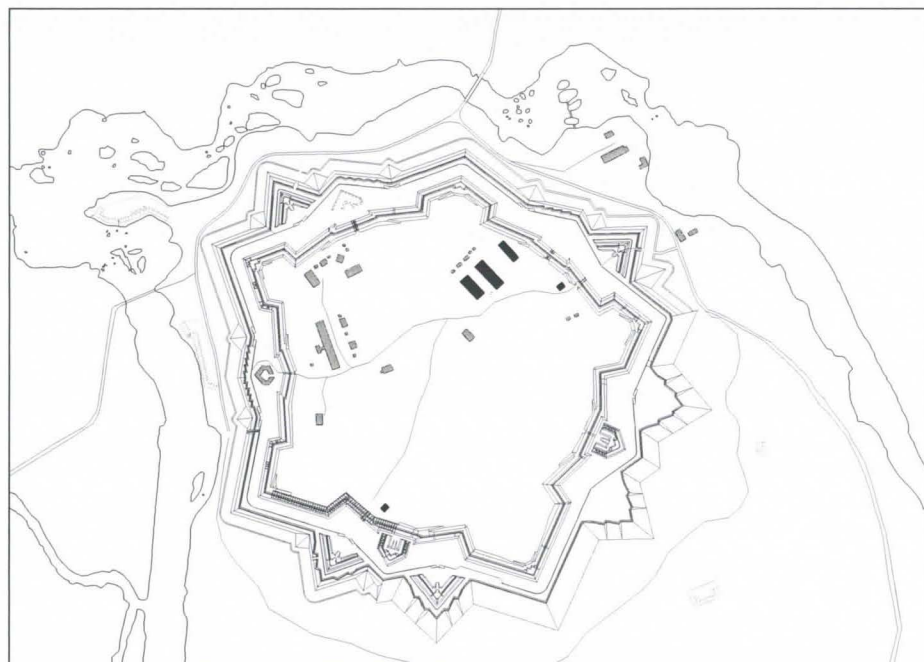
Kun Ruotsinsalmen linnoitukset tyhjennettiin Fort Slavaa lukuun ottamatta vuonna 1826, niiden tykit varastoitiin Kymminlinna.¹⁶³ Vuonna 1839 Kymminlinna määrättiin yhdessä Ruotsinsalmen tyhjentyneiden linnoitusalueiden kanssa suomalaisten viranomaisten valvontaan. Viranomaisten tuli huolehtia siitä, ettei linnoituslaitteita tahallaan hävitettäisi tai vahingoitettaisi. Kymminlinnasta muodostettiin tuolloin alueen päävaruskunta, kun taas entiseen päälinoitukseen, Ruotsinsalmeen, jäi vain pieni "hoitokomennuskunta".¹⁶⁴ Toiminta Kymminlinnassa oli kuitenkin oletettavasti melko vähäistä, sillä vuonna 1841 voitiin lakkauttaa jopa varuskunnan päällikön eli "paikallismajurin" virka ja siirtää se Haminaan. Virka lakkautettiin samassa yhteydessä useiden muidenkin varuskuntien virkojen kanssa. Vuonna 1844 Kymminlinnan linnoituksen kuntoa valvomaan nimitettiin kuitenkin "paikallisdjutanntti", jonka apulaiseksi määrättiin luku- ja kirjoitustaitoinen aliupseeri.¹⁶⁵

^ Kymminlinna 1830-luvulla. Olemassa olevat (2006) rakennukset on merkitty mustalla ja puretut rakennukset harmaalla. Lähteet: MV/Rho:VIK 60, v. 1838. KA: SOO Rd 54, v. 1834. Pohjakartta: Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy 2002.

< Suvorovin linnoituksen alueelle tehdyn hirsisaunan piirustukset vuodelta 1856. MV/Rho:VIK 213.

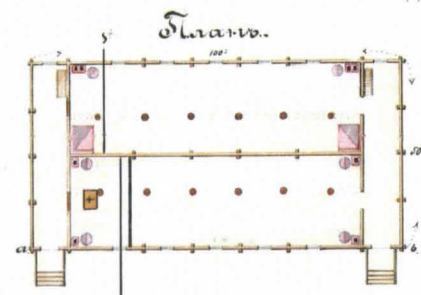
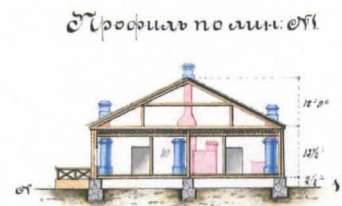
UUSIA PUURAKENNUKSIA 1800-LUVUN LOPPUPUOLELLA

Itämainen sota, eli Krimin sota, aiheutti suuria muutoksia seudun varuskunnille. Englantilais-ranskalaisen laivaston ilmestyttyä Itämerelle Ruotsinsalmen saarilinnakkeet tyhjennettiin paniikinomaisesti, ja osa raskaista tykeistä kätkettiin Kymminlinnan vallihautoihin. Kymminlinna jäi varsinaisten sotatapahtumien ulkopuolelle, mutta Ruotsinsalmi tuhoutui kesällä 1855. Tämän seurauksena Kymminlinnasta tuli koko seudun varuskuntakeskus ja Etelä-Suomen sotilasliikenteen etappi. Sotilaskestikievarin tarpeisiin Kymminlinnan majoitusolot olivat kuitenkin riittämättömät. Linnoituksella aloitettiin sodan jälkeen vilkas rakennuskausi. Entisen Suvorovin linnakkeen paikalle rakennettiin useita puurakennuksia, kuten kaksi kasarmia, joihin voitiin sijoittaa sodissa invalideiksi joutuneita sotilaita täysihoitoon.¹⁶⁶ Lisäksi rakennettiin pitkänomainen parakkirakennus, sauna, talli, keittiö-, käymälä- ja varastorakennuksia sekä jääkellari. Myös kivirakenteisten kasarmirakennusten yhteyteen pystytettiin pienemmät puiset vaja-, talli- ja käymälärakennukset.¹⁶⁷ Rakennustyöt valmistuivat nopeasti. Jo kesäkuussa 1856 saattoi Suometar todeta, että "täällä on Huuman kaupungissa (Kyminkartanon linnassa) rakettu kokonaista puoli vuotta. Nytpä jo näkyy kattein harjat kohoawan ja ne huoneet tulevan valmiiksi joita jo viime syksyllä alettiin, joista suurin on yksi sairashuone sotawäelle."¹⁶⁸ Vuonna 1858 suunniteltiin vielä Ruotsinsalmeen johtavan tien sekä linnoitukselle vievän tien risteyksessä sijainneen "vanhan kenttämajurintalon" ja sen yhteydessä olleen tallin purkua ja uudelleenrakentamista.¹⁶⁹ Uusi asuinrakennus valmistui mahdollisesti vasta 1870-luvulla, sillä poikittain vanhaan kenttämajurintaloon nähden oleva uusi rakennus näkyy vasta vuodelta 1874 olevassa VIK:n piirustuksessa numero 33.¹⁷⁰

^ Kymminlinna 1850-luvun lopulla. Olemassa olevat (2006) rakennukset on merkitty mustalla ja puretut rakennukset harmaalla. Lähteet: MV/Rho:VIK 24, v. 1858. Pohjakartta: Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy 2002.

Rakennustöiden päätyttyä varuskunnan rauhallinen elämä vakiintui. Kymminlinna toimi 1800-luvun loppupuolella joukkojen koulutuskeskuksena.

> Esimerkki 1850-luvulla rakennetuista puurakennuksista. ”Hirsikasarmin” piirustukset vuodelta 1879. MV/Rho:VIK 186.

Varsinkin kesäisin linnoituksella järjestettiin Airolan mukaan suurehkojakin leiriharjoituksia, joissa joukot majoittuivat teltoihin.¹⁷¹

1870-luvulta lähtien Itämaisen sodan jälkeen rakennettuja puurakennuksia alettiin purkaa yksi toisensa jälkeen siitäkkin huolimatta, että ”paikallisdjutanin” tehtävänä oli huolehtia Kyminlinnan rakennusten kunnossapidosta.¹⁷² Korjaustoimenpiteet kohdistuivat kuitenkin pääasiassa kivirakennuksiin, joita kunnostettiin 1800-luvun lopulla useaan otteeseen. 1870-luvun loppuun mennessä purettiin myös 1790-luvulta peräisin oleva, Suvorovin linnakkeen aikainen, tiilirakenteinen ruutikellari.¹⁷³

1870-luvulla rakennettiin linnoituksen tarpeisiin kuitenkin vielä kaksi uutta rakennusta. 1870-luvun alussa linnoituksen ulkopuolelle, Ruotsinsalmeen vievän tien varrelle, rakennettiin kivirakenteinen sauna.¹⁷⁴ Vuonna 1876 rakennettiin puolestaan koillisen portin läheisyyteen puurakenteinen muonamakasiini.¹⁷⁵ Muonamakasiinin tarve liittyi oletettavasti vuoden 1876 Balkanin konfliktiin, jonka seurauksena Suomen linnoituksia vahvistettiin ja Kyminlinnaankin sijoitettiin yksi pataljoona.¹⁷⁶

VIK:n piirustusten joukossa on päiväämätön asemapiirustus, jonka mukaan ”lakkautetun Kyminlinnan” päävartio, kasarmi- (7), upseeri- (8) ja keittiörakennus (4) sekä koillisportin vahtitupa (1) suunniteltiin siirrettäväksi ”Viaporin rangaistuskomppanialle”. Rakennukset suunniteltiin ympäröitäväksi ”säleaidalla” siten, että aita olisi rakennettu kiinni päävartiorakennukseen. Suunnitelma osoittaa, että suorakulmaista, 700 x 940 jalan (213,5 x 286,7 metrin) kokoista aidattua vankila- (?) aluetta olisi vartioitu päävartiorakennuksesta käsin.¹⁷⁷ Tämän aikaisintaan vuonna 1866 tehdyn suunnitelman toteutuksesta ei ole kuitenkaan asiakirjoissa mainintoja.

Suomen puolustuslaitos autonomian ajalla

Suomen puolustuksen hoitivat pääosin venäläiset joukot, joiden kokoonpano vaihteli 1800-luvun kuluessa. Varsinkin autonomian ajan alkupuoliskolla suomalaisten oma osuus puolustuksessa oli melko vähäinen, vaikka kriisiaikoina koottiinkin osastoja joko värväten tai vanhan ruotujaon perusteella.¹⁷⁸ Osa suomalaisesta upseeristosta palveli Suomeen sijoitetuissa venäläisissä osastoissa. Suomalaisten värvättyjen rykmenttien rinnalle muodostettiin vuonna 1812 opetuspataljoona, jonka tarkoituksena oli tyydyttää alipäällystön ja päällystön tarve. Tästä pataljoonasta muodostettiin vuonna 1829 Suomen kaartin pataljoona, joka toimi kotimaisen maa-armeijan runkona vuoteen 1846 saakka. Sitten se sai rinnalleen tuhatmiehisen krenatööritarkk’ampujapataljoonan. 1830-luvun alussa aloitti toimintansa puolestaan Suomen ensimmäinen meriekipaasi eli -varuskunta, jonka 1100-miehistä osastoa johti suomalainen upseeristo. Se sijoitettiin aluksi Viaporin ja sitten Helsinkiin Katajanokalle.¹⁷⁹

Vuonna 1878 säädetyin yleisen asevelvollisuuden myötä suomalaisten sotapalvelu vakinaistui.¹⁸⁰ Suomessa perustettiin tuolloin autonomian turvin oma, kenraalikuvernöörin johtama, armeija, joka erotettiin Venäjän armeijasta. Vuonna 1880 muodostettiin jo vuonna 1829 perustetun kaartin pataljoonan lisäksi kahdeksan maakunnallista tarkk’ampujapataljoonaa sekä 32 reservikomppaniaa. Niiden lisäksi perustettiin niin kutsuttu Rakuunarykmentti Lappeenrantaan vuonna 1889.¹⁸¹ Suurin osa asevelvollisista palveli kolmena kesänä 90 päivää reservikomppaniassa. Suomen asevelvollinen armeija lakkautettiin ensimmäisellä sortokaudella, vuonna 1901. Haminan kadettikoulu lakkautettiin puolestaan vuonna 1903, ja kaartin pataljoona vuonna 1905. Suomalaisia ei saatu Venäjän armeijaankaan, vaan kutsuntalakot aiheuttivat suomalaisten asevelvollisuuden lopettamiseen ja asevoimat korvattiin rahallisella korvauksella, ns. sotilasmiljoonilla.¹⁸² 1900-luvun alkuvuosista lähtien Suomessa oleva sotaväki oli pelkästään venäläistä.¹⁸³

Suomen puolustamien ei missään vaiheessa ollut keisarikunnalle itsetarkoitus eikä Suomi ollut Luntisen (1982) mukaan ensiarvoinen sotänäyttämö. Suomella oli merkitystä ainoastaan Pietarin suojana mereltä tulevalta maihinnousuhyökkäystä vastaan. Tärkeimmät puolustettavat linnoitukset olivat Viapori ja Viipuri.¹⁸⁴

3.8 KYMINLINNA 1800- JA 1900-LUKUJEN VAIHTEESTA KANSALAISSOTAAN

Linnoituksen itäpuolelle rakennettu Kotkan ja Kouvolan välinen rautatie vaikutti varuskunnan elämään 1890-luvulta lähtien. Kyminlinna oli ensimmäisen maailmansodan aikana venäläisjoukkojen väliaikaisena majoituspaikkana sekä lähialueiden linnoitustöiden johdon tukikohtana. Venäläiskauden päätyttyä ja kansalaissodan sytyttyä linnoitus otettiin punaisten joukkojen koulutuskäyttöön. Linnoitus oli kansalaissodassa ensimmäistä kertaa mukana sotatapahtumissa lyhyen episodin ajan. Nykyisin ajanjaksosta on jäljellä puurakenteinen talousvarastorakennus (9) vuodelta 1906. Maastossa on nähtävissä myös 1890-luvulla rakennetun ”upseerirakennuksen” kivijalka.¹⁸⁵

VENÄLÄISEN VARUSKUNNAN VIIMEISIMMÄT MUUTOSTYÖT

Vuonna 1890 valmistunut Kotkan ja Kouvolan välinen rautatie lohkaisi osan linnakkeen koillispuolen etuvarustuksista. Radan itäpuolelle jäivät puurakenteinen ”*upseerisiipi*” tallipihoineen sekä hieman etelämpänä sijainnut, 1870-luvulla rakennettu, kivirakenteinen sauna.¹⁸⁶

Linnoituksen sisäpuolelle rakennettiin vuosisadan vaihteessa ainoastaan kaksi merkittävämpää rakennusta. Vuodesta 1897 lähtien venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustuksissa esiintyy puurakenteinen pieni ”*upseerirakennus*” kivirakenteisen kaksikerroksisen upseerirakennuksen (8) kaakkoispuolella. Tämä mahdollisesti upseerikerhoksi tarkoitettu rakennus lienee siis pystytetty 1890-luvulla.¹⁸⁷ Vuodesta 1908 lähtien rakennuksessa toimi ”*vastaanotto*”, mutta sen toimintaa ei ole asiakirjoissa tarkemmin kuvattu.¹⁸⁸ Kivirakenteisen upseerirakennuksen luoteispuolelle rakennettiin puolestaan puurakenteinen varastorakennus (9) vuonna 1906. Tämän ”*talousvajaksi*” nimetyn rakennuksen tieltä purettiin pienemmät, itämaisen sodan jälkeen rakennetut, käymälä-, talli- ja varastorakennukset (kts. kohta 3.7.2).¹⁸⁹

1900-luvun alkuvuosina Venäjällä varauduttiin suomalaisten kapinaan,

ja sotaministeriö vahvisti joukkoja varuskunnissa. ”*Kymenkartano*” kuului kuudenteen kiväärirykmenttiin, jonka esikunta sijaitsi Haminassa. Kyminlinnaan oli sijoitettuina kaksi ensimmäisen pataljoonan komppaniaa.¹⁹⁰ Mahdollisesti tähän joukkojen vahvistamiseen liittyen Kyminlinnan varuskuntaa suunniteltiin täydennettäväksi uusilla rakennuksilla vuonna 1901. Suunnitelmissa oli sijoittaa Kyminlinnaan jalkaväkirykmentin I pataljoona. Olemassa olevien, kasarmi- (7), ja upseeri- (8) ja keittiörakennusten (4) korttelin jatkoksi, niiden länsipuolelle sijoittuvaan kokonaisuuteen oli VIK:n piirustuksen numero 43 mukaan tarkoitus rakentaa uusia kasarmi-, upseeri- ja sairaalarakennuksia. Näiden lisäksi suunniteltiin mm. tsasouna eli ortodoksinen rukoushuone, ruumishuone ja ruokala.¹⁹¹ Nämä suunnitelmat eivät kuitenkaan koskaan toteutuneet.

Venäläinen varuskunta jatkoi oletettavasti toimintaansa Kyminlinnassa ensimmäiseen maailmansotaan saakka. Sodan aikana linnoitusta ei otettu mukaan puolustus suunnitelmiin. Siellä majoitettiin kuitenkin rintamalta lepäämään komennettuja divisioonia, jotka osallistuivat Kymijoki–Päijänne –linjalle rakennettavien taisteluhautojen ja konekivääripesäkkeiden rakentamiseen. Kyminlinna toimi lisäksi näiden linnoitustöiden johdon tukikohtana.¹⁹²

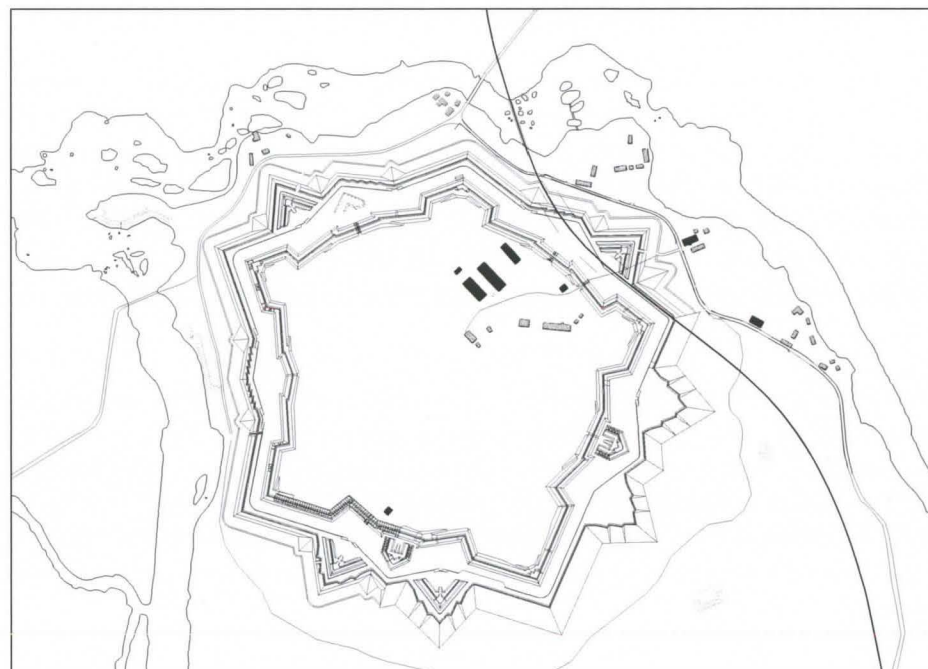
KYMINLINNA PUNAISTEN KOULUTUSPAIKKANA KANSALAISSODAN AIKANA

Kansalaissodassa Kyminlinna oli punaisilla rintamalle lähetettävien joukkojen kokoamis- ja koulutuspaikkana sekä venäläisten jäljiltä ase-, muona- ja rehuvarastona. Linnoitus joutui huhtikuussa 1918 historiansa ainoan kerran taistelujen tapahtumapaikaksi, kun saksalaiset sotilaat yrittivät vallata linnoituksen itselleen.¹⁹³ Kesällä 1918 Kyminlinnassa majaili lyhyehkön ajan saksalainen tykistö patteristo, ja tämän jälkeen vajaan vuoden ajan Tampereen rykmentin I pataljoona.¹⁹⁴

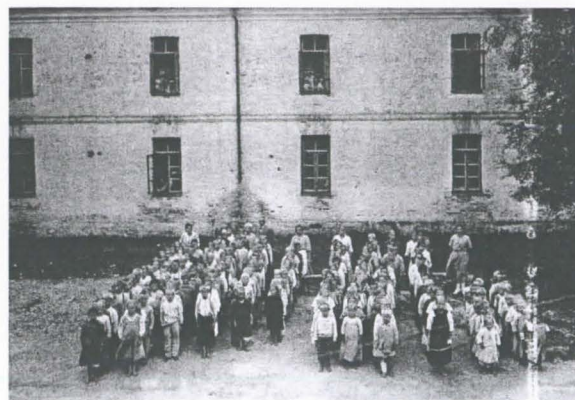
Vertaamalla vuoden 1911 venäläisaikaiseen tilanteeseen vuoden 1935 pitäjänkarttaa, huomataan, että venäläisajan jälkeen Kyminlinnaan tehtiin eteläisen bastionin kärkeen suuntautunut ampumarata, jonka ampumapaikat sijoittuivat ampumaradan pohjoislaitaan.¹⁹⁵

^ Harjoitukset Kyminlinnan ampumaradalla oletettavasti 1920-luvun taitteessa. *MV/Rho: Tikan kokoelma, kuva 121_2160.*

^ Kyminlinna 1910-luvulla. Olemassa olevat (2006) rakennukset on merkitty mustalla ja puretut rakennukset harmaalla. Lähteet: *MV/Rho: VIK 44, v. 1911.* Pohjakartta: Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy 2002.

Kuvitusta Suomen kuvalehden artikkeliin "Karjalan pakolaiset Kyminlinnassa" vuodelta 1922. Kustannusosakeyhtiö Otavan arkisto.

<< Lastenosasto.
< Koululaiset kasarmirakennuksen edessä.
> Sairasosasto.
>> Ryhmäkuva 1920-luvulla palaneen entisen päivartiorakennuksen edessä.
>>> Suutarit.

3.9 PAKOLAISLEIRIN TOIMINTA KYMINLINNASSA 1922-1939

Kevästä 1922 vuoteen 1939 saakka Kyminlinnassa toimi sisäministeriön toimesta perustettu pakolaisleiri, jonne otettiin karjalais-, inkeriläis- ja venäläispakolaisia.¹⁹⁶ Kyminlinnaan sijoitettuja pakolaisia oli aluksi lähes 700. Vuosien saatossa määrä pieneni, kun suurin osa pakolaisista oli sijoitettu töihin ympäri Suomea. Kyminlinnan "huoltolaitokseksikin" kutsuttuun pakolaisleiriin jäivät työkykyisten pakolaisten poistuttua vanhuksot, lapset sekä niin kutsutut "heikkolahjaiset yksilöt".¹⁹⁷ Leirin henkilökuntaan kuului runsaat kymmenen henkilöä.¹⁹⁸

Venäläisen varuskunnan aikaiset rakennukset otettiin melko vähäisten korjaustöiden jälkeen leirin käyttöön. Uudisrakentamisesta ei ole asiakirjoissa mainintoja, mutta mahdollisesti venäläiskauden jälkeen Kyminlinnan rakennuskanta täydentyi yksikerroksisella, nykyisen rakennus nro 3:n paikalla olevalla rakennuksella. Nykyisin tästä linnoituksen siviilivaiheesta on jäljellä 1930-luvulla restauroitu koillisportti sekä mahdollisesti nykyinen rakennus nro 3.

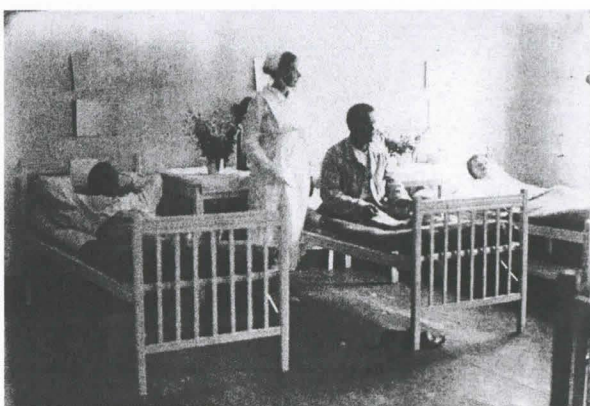
KYMINLINNAN RAKENNUKSET PAKOLAISLEIRIN KÄYTTÖSSÄ

Kyminlinnan rakennuksia alettiin korjata keväällä 1922 pakolaisleirin käyttöön. Käyttöön otettuja rakennuksia oli yhteensä 19.¹⁹⁹ Sisäasiainministeriön kustantamat korjaustoimenpiteet olivat tuolloin melko vähäisiä. Vuonna 1922 päivätyn kirjeen mukaan suunniteltiin sijainniltaan tuntemattoman kulkutautisairaalan korjauksia, viiden rakennuksen vesikattojen, "vesijohtotorvien", tallin (32) "välikatton" (ilmeisesti yläpohjan) sekä useiden ulko-ovien korjauksia.²⁰⁰ Koko Kyminlinnan keskeinen rakennuskanta sähköistettiin

oletettavasti vuotta myöhemmin. Rakennusten myöhemmistä pakolaisleirin aikaisista korjaustoimenpiteistä on vain muutamia yleispiirteisiä mainintoja, jotka liittyvät pääosin uunien kunnostukseen.²⁰¹

Kymenlaakson Sanomien vuonna 1928 "vanhoiksi ja hatariksi" kuvailemat kasarmirakennukset (oletettavasti 7 ja 8) olivat pakolaisten asuinkäytössä vuosina 1922–1939.²⁰² Pakolaisleirin toimintaa tutkineen Jukka Solan (1979) mukaan sekä perheet että yksinäiset pakolaiset asuivat kasarmeissa aluksi suurina ryhminä, kunnes toinen kasarmirakennuksista (oletettavasti 7) jaettiin pienemmiksi huoneiksi, jotka annettiin perheille.²⁰³ Kyminlinnan pakolaisten oikeudet ja velvollisuudet määrittelevissä "ohje- ja järjestyssäännöissä" kutsuttiin perheille sekä "jossain määrin työkykyisille" yksinäisille tarkoitettua osastoa "yleiseksi osastoksi".²⁰⁴ Eri rakennuksiin sijoitettujen pakolaisten tarkkaa lukumäärää ei kuitenkaan tunneta. Vuonna 1936 päivätyn kirjeen mukaan "kasarmirakennus II:ssa" sijaitisi asuntojen lisäksi suuri ruokala eteisineen.²⁰⁵

Lokakuussa 1925 perustettiin Kyminlinnaan kulkutautisairaalan keuhkotautiosasto, joka sijoitettiin vuoden 1926 toimintakertomuksen mukaan kauemmaksi pakolaisleirin muista rakennuksista.²⁰⁶ Reviisori Reino Ryötin Kyminlinnaan suuntautuneen matkan selostuksesta käy ilmi, että keuhkosairaiden osastoksi otettiin "entinen lastenseimen huoneisto".²⁰⁷ Keuhkotautiosastolla oli potilaspaikkoja aluksi kahdelle naiselle ja kuudelle miehelle.²⁰⁸ Myöhemmin potilaspaikkoja lisättiin. Vuoden 1933 vuosikertomuksen mukaan sairaalassa oli tilat sekä 20 keuhkotautiselle että 20 muulle potilaalle.²⁰⁹ Tämä saattaisi viitata siihen, että sairaalan tilat sijoitettiin vuoteen 1933 mennessä yhteen aiempaa suurempaan rakennukseen, mahdollisesti asuinkäytöstä vapautuneisiin tiloihin kasarmi- (7) tai upseerirakennuksessa (8). Pakolaisleirillä oli myös vanhainosasto sekä "lastenosasto ja päiväosasto", joka toimi eräänlaisena päiväkotina.²¹⁰ "Lastenseimeksikin" kutsuttu osasto toimi aluksi erillään muista rakennuksista, mutta vuonna 1925 se muutettiin toisen kasarmirakennuksen, "kasarmi n:o 1:n", alakertaan.²¹¹

Karjalan Kansanliiton Itä-Karjalan Komitea järjesti Kymminlinna kaksiluokkaisen ala- ja neliluokkaisen yläkansakoulun. Pakolaisleirissä alusta lähtien toiminut kansakoulu toimi aluksi joko entisen kasarmi- (7) tai upseerirakennuksen (8) kirkkonakin käytetyssä "alakerran suuressa huoneessa" kunnes se sai "toisen asuintalon yläkerrasta" käyttöönsä vuonna 1934 kolme luokkahuonetta sekä käsityö- ja voimistelusalit, jotka olivat kooltaan 56 m² ja 112 m². Koulutilojen tarkempi sijoittuminen Kymminlinnan alueelle ei kuitenkaan selviä tutkitusta lähdeaineistosta. Koululaisten piha-alueena mainitaan olleen 800 m²:n kentän.²¹² Suurimmillaan oppilasmäärä oli lukuvuonna 1924–1925, jolloin oppilaita oli yhteensä 99. Leirillä toimi myös kirjasto lukutupineen.²¹³ Lukuvuodesta 1929–1930 alkaen alakansakoulu yhdistettiin yläkansakouluun oppilaiden vähälukuisuuden vuoksi.²¹⁴

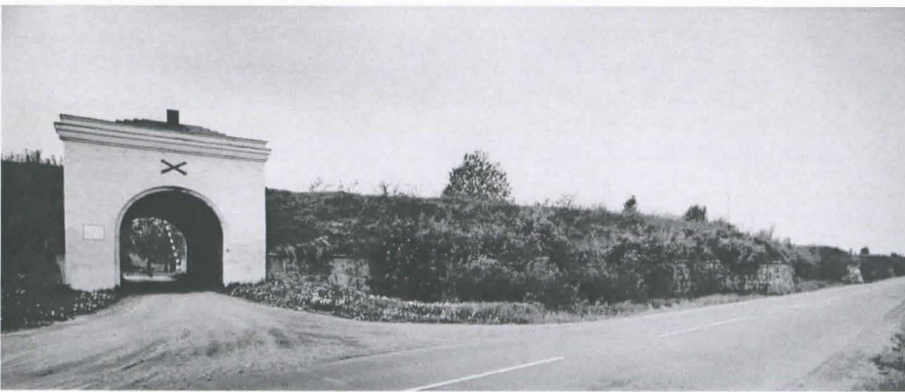
Vuonna 1923 pakolaisleirille hankittiin kuusi hevosta, jotka sijoitettiin mahdollisesti venäläisaikaiseen hirsirakenteiseen talliin (32) sekä uudempaan talliin, joka oli saatu entistä palotarvikevarastoa (32) hirsitallin suuntaan laajentamalla. Tallin ja pienen puurakenteisen upseerirakennuksen välissä sijaisi pakolaisavustuskeskuksen aikaan yksikerroksinen, aumakattoinen rakennus. Tämä oli todennäköisesti 1870-luvulla rakennettu puurakenteinen muonamakasiini²¹⁵, joka oli pakolaisleirin aikana mahdollisesti navettana ja sikalana. Vuonna 1923 pakolaisleirille hankittiin nimittäin myös kaksitoista lehmää ja seitsemän sikaa.²¹⁶ Tämän 1950-luvulla puretun rakennuksen venäläisajalta peräisin oleva kivijalka on edelleen näkyvässä.²¹⁷

Vallien ulkopuolisista rakennuksista otettiin ilmeisesti käyttöön venäläiselle varuskunnalle kuulunut, 1870-luvulla rakennettu, saunarakennus Jokirannantien varrella. Huhtikuussa 1922 päivättyssä "tarkastuskertomuksessa" mainitaan, että rakennuksessa olivat saunan lisäksi pesu-, pukeutumis-, mankeli- ja lämmityshuoneet.²¹⁸

^ Kymminlinna 1930-luvulla. Olemassa olevat (2006) rakennukset on merkitty mustalla ja puretut rakennukset harmaalla. Entinen ampumarata sijoittui linnoituksen keskiosasta kohti eteläisen bastionin kärkeä. Lähteet: KA: pitäjänkartta vuodelta 1935, Tike/lb/56, Tike/lj 18:1-3. MV/Rho: ilmakuva vuodelta 1936. Pohjakartta: Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy 2002.

< Koillisportti puolustusvoimien asetuttua
Kymminlinna. MV/Hka: Kymminlinna nro
125668, päiväämätön.

Aikuisia pakolaisia työllistivät pakolaiskeskuksen keittiö, leipomo, ruokala, sairaala, navetta- ja sikalatyöt sekä lasten "silmälläpito".²¹⁹ Vuoden 1932 vuosikertomuksen mukaan pakolaishuoltolassa toimivat myös räätälin-, suutarin- ja puusepäntuvat sekä metallisepänpaja.²²⁰ Vuodelta 1925 on pöytäkirjamaininta myös naisten käsityötuvasta.²²¹ Leirillä oli lisäksi kasvitarha, peltoa ja niittyä, jotka hoidettiin omalla työvoimalla.²²²

Kymminlinnan entisessä, 1810-luvulla rakennetussa, päävartiorakennuksessa sattui tulipalo 1920-luvun alussa.²²³ Tämän johdosta upseerirakennuksen (8) kaakkoispuolella sijainnut aumakattoinen päävartio purettiin, ja siitä jäi jäljelle ainoastaan kivijalka, mikä on havaittavissa vuoden 1941 ilmakuvassa.²²⁴

Kymminlinnan pakolaisleiriä varten rakennetuista uudisrakennuksista ei ole pakolaisavustuskeseuksen vuosikertomuksissa mainintoja. Vuoden 1935 pitäjänkarta osoittaa kuitenkin, että vuoden 1911 venäläisäikaiseen tilanteeseen verrattuna Kymminlinnan rakennuskanta oli täydentynyt. Kymminlinnan pohjoisosassa, pelto- ja niittyalueella, sijaitsi pieni vaja tai muu sellainen.²²⁵ Lisäksi keittiörakennuksen kaakkoispuolelle oli rakennettu yksikerroksinen puurakennus (mahdollisesti nykyinen rakennus nro 3), joka osoitettiin pakolaisleirin aikana oletettavasti räätälin-, suutarin- ja puusepäntupia sekä metallipajaa varten.²²⁶ Toisaalta kyseinen rakennus saattaa olla peräisin venäläiskauden viimeisimmiltä vuosilta, sillä osa sen nykyisistä rakenteista viittaa venäläisäikaisiin.²²⁷ Venäläiskauden lopulta ei ole kuitenkaan löytynyt kartta-aineistoa, joka vahvistaisi rakentamisvuoden.

Muinaistieteellinen toimikunta aloitti kunnostustyöt Kymminlinnassa 1930-luvulla. Tuolloin rakennettiin uudelleen mm. linnoituksen koillinen pääportti, joka oli romahtanut kokonaisuudessaan.²²⁸ Porttisuunnitelman laati vuonna 1936 Heikki Lankinen Rakennushallinnon Viipurin piirikonttorista. *"Jälleenrakennusehdotus"* tehtiin *"paikallatoimitetun mittauksen ja n.s. Toppilanportin mukaan, jossa muodot ovat os. säilyneet."*²²⁹

3.10 PUOLUSTUSVOIMAT KYMINLINNASSA 1939-2005

Lyhyen siviilivaiheen jälkeen linnoitus palasi jälleen sotilaskäyttöön vuonna 1939. Suomen puolustuslaitoksen tarpeisiin rakennettiin 1940–1960-luvuilla useita apurakennuksia vallien sisäpuolelle ja asuinrakennuksia vallien ulkopuolelle. Pysyvämpi puolustusvoimien toiminta alkoi Kymminlinnassa vuonna 1950, kun Haminan rannikkolinnakkeiston esikunta ja esikuntakomppania sijoituivat alueelle. Tämän johdosta venäläisäikaiset rakennukset peruskorjattiin ajan vaatimusten mukaisiksi. Kymminlinnan rakennusten nykyinen ulkoasu ja tilajärjestelyt perustuvat pääosin ennen vuotta 1970 tehtyihin muutostöihin.

SOTILASKÄYTÖN EDELLYTTÄMÄT RAKENNUS- JA UUDISTUSTYÖT

Talvisodan syttyessä linnoitus palasi jälleen sotilaskäyttöön. Vuoteen 1944 saakka siellä oli erilaisia *"huoltomuodostelmia"* ja sotatarvikevarastoja.²³⁰ Sodan päätyttyä linnoituksen muurien suojiin varastoitettiin merivoimien kotiutettujen joukkojen sotamateriaalia, ja linnoituksesta muodostui eräs puolustuslaitoksen keskusvarikko yhdessä lähialueilla sijaitsevien sotamateriaalivarastojen kanssa. Tämän johdosta uudelle henkilökunnalle rakennettiin Langinkoskenhaaran Vallirantaan kaksi kuuden perheen asuinrakennusta piharakennuksineen.²³¹

Talvisodan jälkeen Kymminlinna rakennettiin Aiolan (1970) mukaan suuria *"varastosuojia"*.²³² Nämä oletettavasti välirauhan aikana pystytetyt aumakattoiset yksikerroksiset rakennukset sijoitettiin 1950-luvulla otettujen ilmakuvien perusteella entisen Suvorovin linnakkeen alueelle.²³³ Ase- ja sotakalustovarikko sijoittui näin luontevasti etäämmälle muista rakennuksista, osittain puuston suojaan. Kymminlinnan kaakkoisosaan rakennettiin vuonna 1945 puolestaan kolme satulakattoista varastorakennusta (23, 26 ja 27) Koskinen & Schalinin

< Näkymä koillisportilta kohti kasarmirakennusten korttelia. Etualalla koillisportin vahtitupa. MV/Hka: Kymnlinna nro 45617 vuodelta 1947.

hankesuunnitelman (2002) yhteydessä olevan rakennusluettelon mukaan.²³⁴

Vuonna 1950 Kymnlinnaan siirtyi Haminan Rannikkolinnakkeiston (vuodesta 1956 Kotkan Rannikkopatteristo²³⁵ ja vuodesta 1998 Kotkan Ranikkoalue) esikunta ja esikuntakomppania. Linnoituksen eteläpuolelle pystytettiin tämän johdosta puurakenteisia asuinrakennuksia, jotka oli siirretty Tirrosen (1994) mukaan Pyhällöstä.²³⁶ Huumanhaaran rannassa sijainnut, 1800-luvun lopulla rakennettu, puurakenteinen asuinrakennus (34) muutettiin puolestaan upseerikerhoksi.²³⁷ Linnoituksen sisäpuolella olevat venäläisaikaiset kasarmi- (7) upseeri- (8) ja keittiörakennus (4) peruskorjattiin puolustusvoimien käyttöön vuosina 1949–1958. Uusia 1950-luvulla rakennettuja rakennuksia olivat kellari (20), varastorakennus (24) sekä sauna (13).²³⁸

1950-luvun kuluessa purettiin ”pioneerivarastona” toiminut 1870-luvun muonamaksiini²³⁹ sekä koillisportin vieressä 1950-luvulla sijainnut matala, mahdollisesti kolmelle autolle tarkoitettu katos.²⁴⁰

Kun arkkitehti Pertti Aution laatima Kymnlinnan asemakaava valmistui vuonna 1961, alueella käynnistyivät jälleen rakennustyöt. Puolustusvoimat rakennuttivat uuden autohallin (6) sekä minerit-levyillä vuorattuja varastorakennuksia (16, 17 ja 18)²⁴¹. Samalla peruskorjattiin päävartiorakennus (1) linnakkeen koillisportilla. Vanhoja ”parakkirakennuksia” myytiin Kotkan Rannikkopatteriston historiikin mukaan huutokaupalla, ja niistä viimeiset poistuivat 1970-luvulla.²⁴² Tässä yhteydessä parakkirakennuksilla tarkoitetaan mahdollisesti entisen Suvorovin linnakkeen alueella sijainneita, ilmeisesti 1940-luvulla rakennettuja ”varastosuojia”. Ilmakuvien perusteella 1960-luvulla purettiin myös koillisportin läheisyydessä sijainnut, 1890-luvulla rakennettu, ”upseerirakennus”.²⁴³

Historiikkien ja tutkimusten maininnat rakennusten puolustusvoimien aikaisesta käytöstä ovat varsin niukkoja. Kymnlinnan majoituskapasiteetin kerrotaan

^ Kymnlinna 1950-luvulla. Olemassa olevat (2006) rakennukset on merkitty mustalla ja puretut rakennukset harmaalla. Lähteet: *Topografikunta 5102/61, ilmakekuva päivätty 13.6.1951*. Pohjakartta: Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy 2002.

< Näkymä lounaisportille.

> Poterni lännen puoleisessa kurttiinimuurissa.

olleen vuoteen 1960 mennessä 50 miestä. 1960-luvun lopulla koettiin kuitenkin jo asumisahtautta.²⁴⁴ Vaatetushuoltoa varten Kymnlinnassa sijaitsi varusvarasto, joka sijoitettiin vuoteen 1965 mennessä matalaan, oletettavasti pakolaisleirin aikaiseen, mutta mahdollisesti puolustusvoimien aikana muutettuun puurakennukseen (3).²⁴⁵ Puolustusvoimien aikana laajennetussa tallirakennuksessa (32) oli oletettavasti 1960-luvun alkuun saakka hevosia, joita käytettiin Tirrosen (1994) mukaan muun muassa linnakkeen sisäisiin kuljetuksiin.²⁴⁶

3.11 TYHJENTYNEEN LINNOITUKSEN NYKYTILANNE

Muinaismuistolailla suojeltu Kymnlinna on Kaakkois-Suomen linnoituksista parhaiten säilynyt niin laajuudeltaan kuin autenttisuudeltaankin. Kokonaispinta-alaltaan noin 81,7 hehtaarin kokoinen²⁴⁷ linnoituksen rakenteet ovat pääosin peräisin 1800-luvun alkuvuosilta. Vuonna 1816 osittain keskeneräiseksi jätetyn viisikulmaisen linnoituksen varsinaiset linnoituslaitteet koostuvat harmaakivimuureista, maarakenteisista valleista ja luiskista sekä niiden välisistä vallihautoista. Lounaisportin ja lounaisen bastionin alueella on myös tiilirakenteisia holvattuja kasematteja. Muita päämuurin holvauksia ovat holvikäytävät eli poternit sekä kaksi porttia. Päävallin vallihautaan rajoittuva, 4–4,5 metrin korkuinen eskarppimuri on pääosin säilyttänyt alkuperäisen muotonsa. Sen sijaan luonnonkivi- ja tiilirakenteiset, ampumapenkereitä rajaavat rintamuurit ovat linnoituslaitteiden rakenteita ja kuntoa analysoivan Koskisen & Schalinin hankesuunnitelman (2002) mukaan lähes kaikilta osiltaan sortuneet tai maan peitossa.²⁴⁸ Lounaisen kaponierin sisäpihalla on vuonna 1991 rakennetut kesäteatterin katsomo ja näyttämö.

Nykyisen Kymnlinnan luoteisosassa on säilynyt osia myös Suvorovin aikaisesta,

^ Ilmakuva vuodelta 1969. *Topografikunta: 6927/85, v. 1969.*
Copyright Topografikunta, lupa nro 51/2005.

> Moottoritie kulkee linnoituksen kaakkoispuolella lähellä muureja.

>> Kunnostetut kasematit ja lounaisportin vahtitupa.

>>> Kasemattirauniot.

vuonna 1792 valmistuneesta, linnakkeesta. Museoviraston arkeologisten tutkimusten perusteella on löydetty pohjois- ja eteläbastioneja yhdistävän kurttiinimuurin sekä sen keskellä sijainneen portin perustuksia. Niin kutsutulla valumuuraustekniikalla toteutettua muurirakennetta on säilynyt 1,5 metrin korkeudelta. Kaivausten yhteydessä on havaittu myös osia kiviperustaisista maavalleista sekä yksittäisten rakennusten perustuksia. Entisen Suvorovin linnoituksen eteläpuolelta on löydetty lisäksi noin 20 "sudenkuoppaa" (kts. kohta 3.2).²⁴⁹

1800-luvun alussa rakennettujen linnoituslaitteet restauroitiin osittain vuosina 1982–1993 Museoviraston johdolla. Linnoituslaitteiden restaurointisuunnitelmat laati tuolloin rakennusarkkitehti Paavo Hämäläinen. Kunnostustöiden piiriin kuuluivat linnoituksen päämuurin ja etuvarustusten kontreskarpkien harmaakivimuurit, päämuurin päällä olevat maavallit, poternit, portit sekä kasematit. Linnoituslaitteiden restaurointityöt jäivät tuolloin kuitenkin rahoituksen puutteessa kesken.²⁵⁰ Tällä hetkellä linnoitusta restauroidaan jälleen Museoviraston käynnistettyä restaurointityöt uudelleen keväällä 2002 Rikosseuraamusviraston (RISE) Haminan siirtolan työmaana.

Linnoituksen sisäpuolella on kaikkiaan 21 rakennusta²⁵¹, joista vanhimpiin, 1810-luvulla rakennettuihin, kuuluvat kasarmi- (7), upseeri- (8) ja keittiörakennukset (4) sekä porteilla olevat vahtituvat (1 ja 22). Muihin venäläisaikaisiin rakennuksiin lukeutuvat talli (32) ja varistorakennus (9). Pakolaisavustuskeskuksen aikaisiin rakennuksiin lukeutuu oletettavasti matala, varastokäytössä ollut rakennus (3). Suomen Puolustusvoimien aikana rakennettuja rakennuksia on ilmeisesti yhteensä 13. Linnoituksen ulkopuolella sijaitsevat lisäksi asuinrakennus (34) sekä sauna, jotka rakennettiin 1870-luvulla. Rakennukset on esitelty tarkemmin kohdassa 4.

Linnoituksen länsiosassa sijaitsevalta lammelta kohti Huumanhaaraa 1800-

²⁴⁹ Kyminlinnan nykytilanne (2006). Lähteet: *Topografikunta 0307/67, ilmakuva vuodelta 2003*. Pohjakartta: Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy 2002.

Koillisen bastionin kärki Tampsantien varrella.

Kasvillisuuden peittämiä muurirakenteita.

Muurit ovat paikoin sortuneet.

luvun alussa kaivettu avo-oja on edelleen näkyvässä. Myös tiilirakenteisen holvatus viemärikanavan rakenteita on jäljellä (kts 3.6). Lounaiseen bastioniin rajoittuvan lammen vesi on tiittävästi linnoituksen myöhemmissä vaiheissa laskettu poternin "lattiakanaalin" kautta läntiseen vallihautaan ja sieltä lännen puoleisten vallien läpi jokeen. Koskisen & Schalinin hankesuunnitelman (2002) mukaan 1980- ja 1990-lukujen taitteessa rakennettiin "välivalliin" niin kutsuttu säätelypato korvaamaan aiemmin tiilistä muurattu vallin läpi johtanut putki, joka oli romahtanut.²⁵²

KASVILLISUUDEN PEITTÄMÄ LINNOITUS LIIKENTEEN SOLMUKOHDASSA

Linnoituksen alue rajautuu lännessä, pohjoisessa ja idässä Kymijokeen. Etelä- ja lounaispuolella linnoitusalueita rajaavat 1970-luvulla tehty Kotka–Hamina-moottoritie (E18) sekä edellistä vanhempi Sutelan paikallistie, jotka leikkaavat etuvarustusten kärkiä. Itäisen ja koillisen bastionirintaman etuvarustuksia halkovat puolestaan 1890-luvulla tehty Kotkan ja Kouvolan välinen rautatie sekä 1920–30-lukujen vaiheessa valmistunut Kouvolaan johtava maantie, joka rakennettiin aikanaan linnoituksen vallihautaan.

Luontoympäristö on levittäytynyt sekä linnoitukseen ja että sen rakenteisiin siinä määrin, että kasvillisuus hämärtää nykyisellään linnoituksen strategista kuvaa entisenä Suuren rantatien vartijana. Linnoitusniemen puusto ja pensasto estävät näkymät linnoitukselta joelle ja lähiympäristöön lähes kokonaan. Myös maisema linnoituksen sisällä on kasvanut umpeen monilta osin. Vapaita linnoitusnäkyviä on ainoastaan molempien porttien läheisyydessä. Varasto- ja huoltorakennukset sijaitsevat alueella melko hajallaan.

Linnoitus liittyy eheästi jokimaisemaan lännessä ja pohjoisesta katsottuna, vaikka puustoa onkin kasvanut runsaasti joen ja linnoituksen väliin, Natura-alueeksi määritetyille vyöhykkeelle. Linnoituksen pohjoispuolella oleva Huumankiventie noudattaa samaa linjaa kuin 1800-luvun alussa, jolloin kyseinen tieosuus tehtiin kiertämään Suuren rantatien katkaiseva linnoitus. Etelä- ja itäpuolella kulkevilta maanteiltä katsottuna linnoituslaitteet näkyvät melko hyvin, mutta moottoritiltä katsottuna ainoastaan linnoituksen kaakkoisosat ovat hahmotettavissa. Etuvarustukset ovat peittyneet pahoin teiden ja rata-alueen alle. Radan itäpuolella kulkeva Jokirannantie on sen sijaan säilyttänyt 1790-luvun alun linjauksensa. Maisema on tällä puolella metsittyä.

Linnoituksen länsipuolelle levittäytynyt puusto peittää näkymät valleille. Jokimaisema linnoituksen luoteispuolelta kuvattuna.

Pajukko on vallannut vallihaudan linnoituksen länsi- ja pohjoispuolella.

Näkymä lännen puoleisilta etuvarustuksilta.

Näkymä Kyminlinnan seisakkeelta kohti linnoitusta. Kotka-Kouvola -maantie kulkee entisessä vallihaudassa. Rautatie rakennettiin linnoituksen itäpuolelle 1890-luvulla.

Kasvillisuus on levittäytynyt niin linnoituksen etuvarustuksille, muureille kuin linnoituksen sisäpuolellekin. Vallien sisäpuoliset puut haittaavat näkymiä linnoituksen ulkopuolelta.

4 KYMINLINNAN SÄILYNYT RAKENNUSKANTA

Kyminlinnan rakennuksista viisi on peräisin linnoituksen rakentamisvaiheesta, 1810-luvun alusta. Näihin venäläisen varuskunnan aikaisiin rakennuksiin lukeutuvat kaksikerroksiset kasarmi- (7) ja upseerirakennukset (8), yksikerroksinen keittiörakennus (4) sekä porttien läheisyydessä sijaitsevat vahtituparakennukset (1 ja 22). Puolustushallinnon aikana rakennuksiin tehtiin mittavat kunnostustyöt ja niiden käyttötarkoitusta muutettiin osittain. Rakennusten alkuperäisestä ulkoasusta ja rungosta jätettiin jäljelle lähinnä kantavat seinät ja aukotus. Kunnostustyöt koskivat muun muassa joidenkin kattomuotojen muutosta ja 8-ruutuisten ikkunoiden vaihtamista 2-aukkoisiksi. Nämä tiilirakenteiset, vuodelta 1805 peräisin olevaan kortteliajatuksen tukeutuvat rakennukset ovat suhteellisen hyväkuntoisia ja muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden.

Venäläiskauden lopulla rakennettuja rakennuksia ovat tallirakennuksen molemmat päädyt (32) sekä talousvajakennus (9). Nämä melko hyvässä kunnossa olevat puurakennukset ovat lämmittämättömiä. Vallien ulkopuolella sijaitsevat lisäksi entinen asuinrakennus ja saunarakennus 1870-luvulta.

Puolustushallinnon aikana 1940–1960-luvuilla rakennetut rakennukset sijaitsivat alueella melko hajallaan. Suurin osa näistä varasto- ynnä muista rakennuksista on sijoitettu kuitenkin vuoden 1805 ideaalisuunnitelmassa esitettyyn suorakulmaiseen koordinaatistoon. Entiset ammusvarastorakennukset (16–18) muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden linnoituksen pohjoisosassa. Puolustushallinnon rakennuttamat rakennukset ovat kohtuullisessa kunnossa.

^^ Näkymä koillisportin suunnalta kohti kasmirakennusten korttelia.

^ 1900-luvun alussa rakennettu talousvaja ja 1950-luvulla rakennettu kellari (vas.) sijaitsevat kasarmi- ja upseerirakennuksen pohjoispuolella.

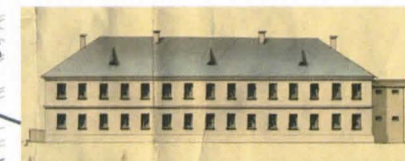
< Matalat ammusvarastorakennukset sijaitsevat linnoituksen pohjoisosassa ja muodostavat kolmen rakennuksen yhtenäisen kokonaisuuden.

Kasarmirakennus (7)

Vahtitupa (1)

Upseerirakennus (8)

Vahtitupa (22)

- 1810-luvulta peräisin oleva rakennus
- Venäläiskauden lopulta peräisin oleva rakennus
- 1900-luvulta peräisin oleva rakennus
- V. 1805 kaavaan merkitty rakennus
- V. 1805 kaavaan merkitty alue
- Suворovin linnoituksen alueen raja

Olemassa olevat rakennukset ja vuoden 1805 ideaalikaava 1:8000. Pohjakartta Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy 2002. Vinjettikuvina 1810-luvulla rakennettujen kivirakennusten julkisivut. MV/Rho: VIK 340, päiväämätön.

< Kasarmirakennus nykyisin.

^ Kasarmirakennus vuoden 1947 asussaan ennen puolustusvoimien aikaista peruskorjausta. MV/Hka: 45620.

4.1 RAKENNUKSET 1810-LUVULTA

KASARMIRAKENNUS

Alkuperäisasu

Vanhimpien piirustusten mukaan joko vuonna 1809 tai 1810 valmistunut²⁵³ kasarmirakennus (7) noudatti pohjakaavaltaan 1800-luvun alkuvuosina käyttöön otettua kasarmirakennustyyppiä, joka on esitelty kohdassa 3.4. Kymminlinnan kasarmirakennus poikkeaa hieman muista samaan aikaan Kaakkois-Suomeen rakennetuista kasarmeista, sillä se rakennettiin kaksikerroksisena ja muita kasarmeja pidempänä. Kymminlinnan kasarmirakennus on myös tavallista leveämpi, sillä osa sotilaiden makuulavitsaistoista on sijoitettu piirustuksissa keskilinjan molemmin puolin, kun tavallisesti lavitsat sijaitsivat ainoastaan kapeampien tupien ulkoseinien vierillä. Eroavuuksiin kuuluu myös toisen kerroksen miehistötuvat jakava holvikaariseinä, joka vastaa tyyppikasarmien ensimmäisen kerroksen holvikaarirakennetta. Tavallisesti toisen kerroksen tuvat jaettiin keskeltä kahtia ainoastaan pituussuuntaisella pilaririvistöllä.

Kasarmirakennuksen julkisivut olivat sotilasarkkitehtuurille tyyppillisesti erittäin pelkistetyt. Ainoat äärimmäisestä tarkoituksenmukaisuudesta poikkeavat julkisivuaiheet olivat tiilistä muurattu kerroslista sekä ulkomuurauksena tehty karniisilista. Molempien pitkien julkisivujen keskellä olivat oviaukot. Ikkunat sijoitettiin tasajaolla pitkille julkisivuille siten, että jokaisessa tuvassa oli viisi ikkuna-aukkoa. Vanhimpien tiedossa olevien valokuvien mukaan (vuodelta 1947) segmenttikaaripäätteiset ikkunat olivat kahdeksanruutuiset ja T-karmilliset.²⁵⁴ 1800-luvun piirustuksiin ikkunat on kuitenkin piirretty pelkistetympin. ”Rautapellillä” katetun satulakaton kattolappeilla oli symmetrisesti kolme pientä lunetti-ikkunaa.²⁵⁵ On mahdollista, että tiilipintaiset julkisivut olivat alun perin slammatut, sillä vuodelta 1872 on olemassa piirustus (VIK119), jossa julkisivupintaan on hahmoteltu tiilimuurausta. Muissa venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustuksissa kasarmirakennuksen seinäpinnat on kuitenkin esitetty sileäpintaisina.²⁵⁶

> Yksi entisen kasarmin miehistötuvista oli pakolaiskeskuksen ruokalana vuonna 1922. Kustannusosakeyhtiö Otavan arkisto.

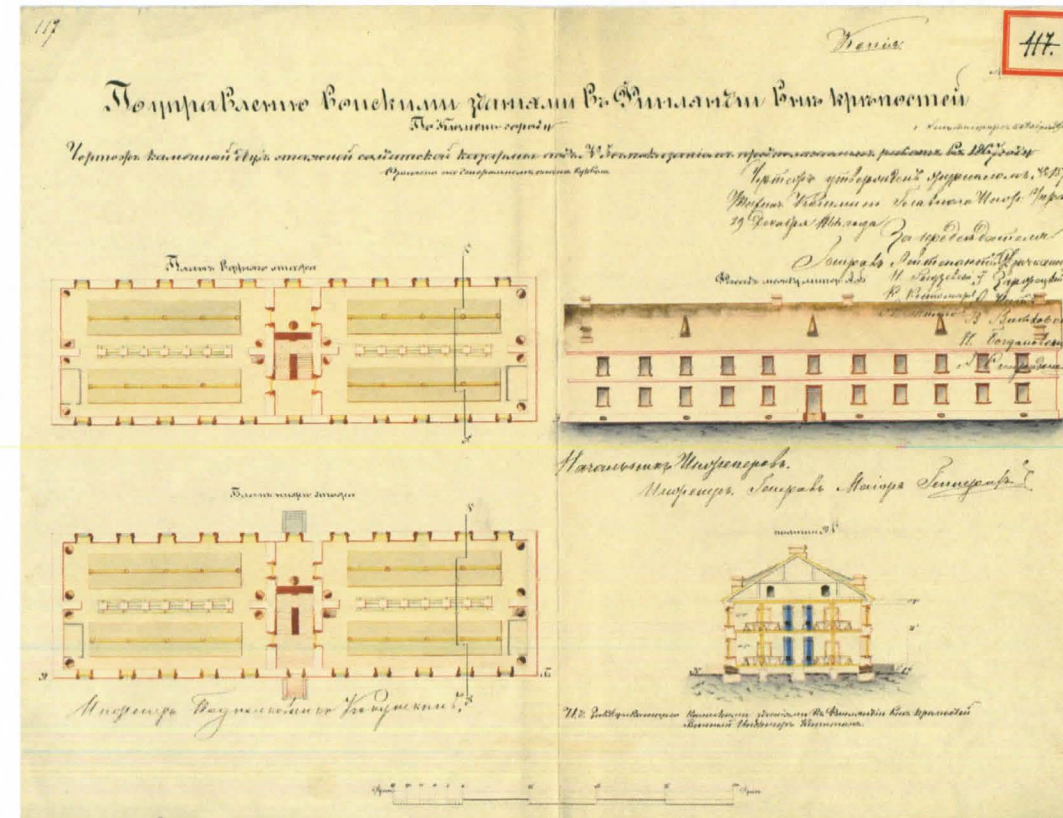
Vuoden 1809 rakennepiirustusten mukaan kasarmirakennuksen perustukset olivat luonnonkivirakenteiset. Ala-, väli- ja yläpohjarakenteet olivat puiset. Ulkoseinät muurattiin ensimmäisessä kerroksessa 3,5 kiven vahvuisiksi ja toisessa kerroksessa 3 kiven vahvuisiksi. Myös päätykolmiot muurattiin tiilestä, 2 kiven vahvuisiksi. Keskellä oleva kantava holvikaariseinä muurattiin puolestaan molemmissa kerroksissa 3 kiven vahvuisiksi.

Tärkeimmät venäläisaikaiset muutostyöt

Kasarmirakennusta korjattiin insinöörikomennuskunnassa tehtyjen muutosehdotusten perusteella melko usein. 1800-luvulla jouduttiin erityisesti puisia alapohjarakenteita korjaamaan, sillä piirustusten mukaan alapohja oli tuulettuva ainoastaan 1850-luvun lopulta 1860-luvun lopulle.²⁵⁷

Suunnitelman (VIK 344) mukaan kasarmirakennus muutettiin vuonna 1822 "Haminan sairaalan osastoksi". Tämän johdosta esitettiin puurakenteisen T-mallisen käymäläsiiven rakentamista toisen sisäänkäynnin yhteyteen. Mikäli tämä laajennus toteutettiin, se purettiin pois viimeistään 1850-luvulla.²⁵⁸ Kyminlinnan varuskuntaelämän vilkastuttua Itämaisen sodan jälkeen kasarmirakennus korjattiin perusteellisesti. Vuonna 1859 vahvistetun suunnitelman mukaan muun muassa lattiat ja ulkoportaat uusittiin, katto, ikkunat sekä ovet korjattiin, ja seinät "valkaistiin" sisä- ja ulkopuolelta.²⁵⁹

Venäläisajan suurin toiminnallinen muutostyö koski porrashuoneen uudelleenrakentamista vuonna 1866. Porrashuone jaettiin vuoden 1866 suunnitelman (VIK 117) mukaan väliseinällä kahteen osaan, ja toinen sisäänkäynti poistettiin käytöstä. Entinen oletettavasti puurakenteinen porras purettiin ja uusi kaksivartinen porras rakennettiin tiiliseinien varaan. Molempiin kerrokseen tehdyillä uusilla porrashuoneen väliseinillä erotettiin pienet huoneet, joihin asennettiin suunnitelman mukaan pönttöuunit.²⁶⁰

^ Porrashuoneen muutosehdotus vuodelle 1867. Samassa yhteydessä suunniteltiin uusien uunien muurausta. MV/Rho:VIK 117 v. 1866.

<<< Vuoden 1949 peruskorjauksessa entiset suuret kasarmituvat jaettiin pienemmiksi huoneiksi. Holvikaarikeskusmuurin suuntainen käytävä I. kerroksen kaakkoispäädystä.

<< Komeroksi muutettu holvikaariaukko.

< Sisäntuloaula. Kuva vuodelta 2004.

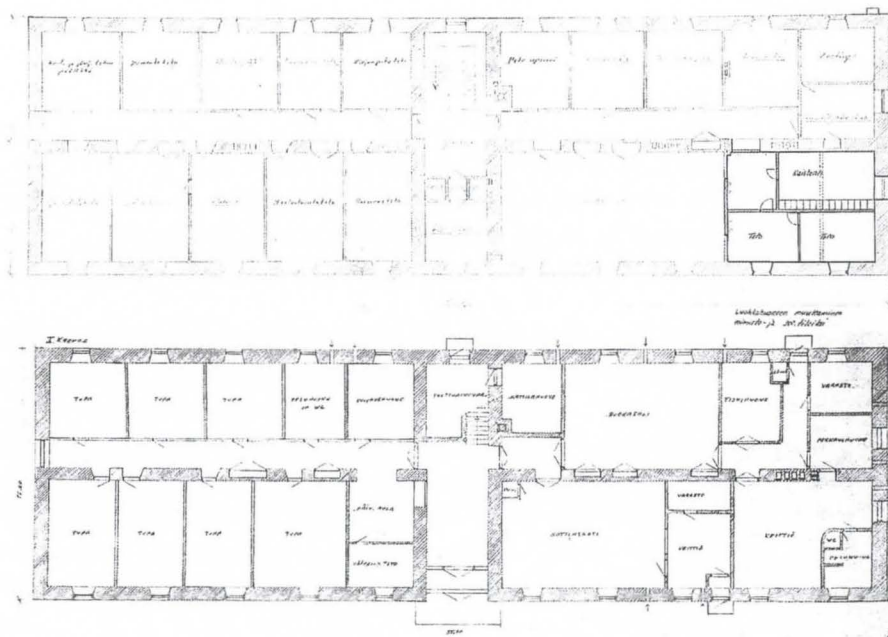
Miehistötupien lämmitykseen kiinnitettiin 1800-luvun kuluessa erityistä huomiota. Osa holvikaariseinien nurkissa sijainneista lämmitysuneista korvattiin pienemmillä uuneilla vuoteen 1843 mennessä. Miehistötupien lämmitystä parannettiin jälleen vuoden 1858–1859 muutostöiden yhteydessä, jolloin rakennuksen ulkonurkkiin sijoitettiin pönttöuunit. Tämä muutos toi satulakaton ulkonurkkiin, lähelle alaräystästä, uudet savupiiput. Vuoden 1866 porrasmuutosten yhteydessä kaikki uunit vaihdettiin pönttöuuneiksi.²⁶¹

Muutostyöt 1900-luvulla

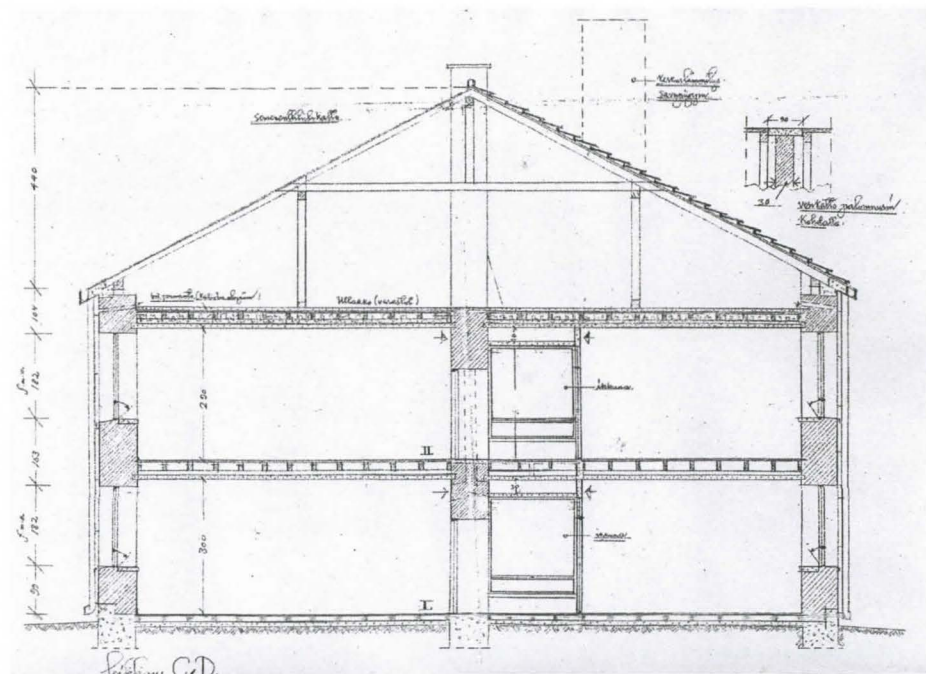
Pakolaisleirin aikana, vuosina 1922–1939, venäläisaikaiset tuvat jaettiin oletettavasti väliseinillä ”kahdeksitoista pienemmäksi yksiköksi”, mutta suuria rakenteellisia muutoksia ei tuolloin tehty.²⁶² Suuremmat muutokset kasarmirakennukseen tehtiin vasta vuosina 1949–1950, kun Haminan rannikkolinnakkeisto siirtyi Kymnlinnaan. Kasarmirakennus otettiin tuolloin majoitus- ja toimistokäyttöön. Lisäksi alakerran länsipäätyn sijoitettiin laitoskeittiö varasto- ja sosiaalityötiloineen. Peruskorjauksen yhteydessä avattiin

lukuisia uusia oviaukkoja vanhoihin kantaviin rakenteisiin. Vastaavasti vanhoja ovi- ja holvikaariaukkoja muurattiin umpeen. Molempiin kerroksiin muodostettiin vanhan holvikaarikeskusmuurin suuntaiset käytävät, joidenka molemmin puolin tehtiin uusia huonetiloja väliseiniä rakentamalla. Sydänmuuriin upotettiin painovoimaisen ilmanvaihtojärjestelmän poistoilmahormit. Peruskorjauksen yhteydessä uusittiin ala-, väli- ja yläpohjan rakenteet teräsbetoni- ja puurakenteisina. Kasarmirakennuksen keskeisaulaan rakennettiin kaksivartinen, teräsbetonirakenteinen sisäportaikko. Portaiden alle ensimmäiseen kerrokseen sijoitettiin polttoainevarasto öljytoimista vesikeskuslämmitystä varten. Vuosien 1949–50 peruskorjauksessa ikkunoiden yläpuolista tiiliholvia vahvistettiin teräsbetonipalkein, ja ikkuna-aukkojen yläpuolisen tiiliholvin segmenttikaari häivytettiin julkisivusta. Alun perin umpinaiisiin päätyihin puhkaistiin uusia ikkuna-aukkoja. Kasarmirakennukseen asennettiin tässä yhteydessä uudet kaksiosaiset ikkunat.

Vuonna 1961 rakennettiin ullakolle vielä esikunnan opetus- ja varastotiloja. Itäiseen päätykolmioon puhkaistiin tässä yhteydessä kaksi ikkunaa. Vuonna 1982 miehistötupiin asennettiin koneellinen ilmanvaihto.²⁶³

I. ja 2. kerroksen pohjapiirustukset vuodelta 1965. PhRakL.

Leikkauspiirustus vuodelta 1949. PhRakL.

< Upseerirakennus nykyisin.

^ Upseerirakennus vuoden 1947 asussaan puolustusvoimien peruskorjausta. MV/Hka: 45619. ennen aikaista

UPSEERIRAKENNUS

Alkuperäisasu

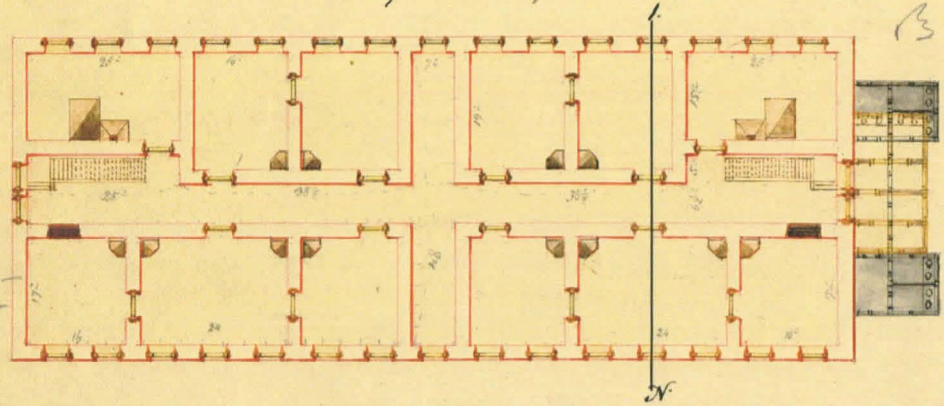
Kyminlinnan upseerirakennus (8) kuuluu suurimpiin tyyppiirustusten mukaisiin, Venäjällä 1800-luvun alkuvuosina toteutettuihin, rakennuksiin.²⁶⁴ Yli- ja esikuntaupseerille tarkoitettu kaksikerroksinen asuinrakennus valmistui samanaikaisesti viereisen, hieman pidemmän, kasarmirakennuksen (7) kanssa joko vuonna 1809 tai 1810.²⁶⁵

Upseerirakennuksen ensimmäinen ja toinen kerros noudattivat samaa suorakaiteen muotoista pohjakaavaa, joka rakentui rakennuksen keskellä kulkevan pituussuuntaisen keskikäytävän ja poikittaisen ristikäytävän varaan. 20 upseerille tarkoitettua huonetta ryhmittivät siten, että keskikäytävä ja ristikäytävä jakoivat kerroksen neljään lohkoon, jossa kussakin oli kolme huonetta. Yhdessä kerroksessa oli siis 12 huonetta. Keskikäytävän päissä sijaitsivat suoravartiset portaat, jotka asettuivat käytävälinjan ulkopuolelle. Portaiden kohdalla olevat huoneet toimivat keittiöinä. Jokaisesta huoneesta johti oviaukko keskikäytävälle, jonka lisäksi asuinhuoneet oli yhdistetty ovin. Jokaisessa huoneessa oli oma tulipesä.²⁶⁶

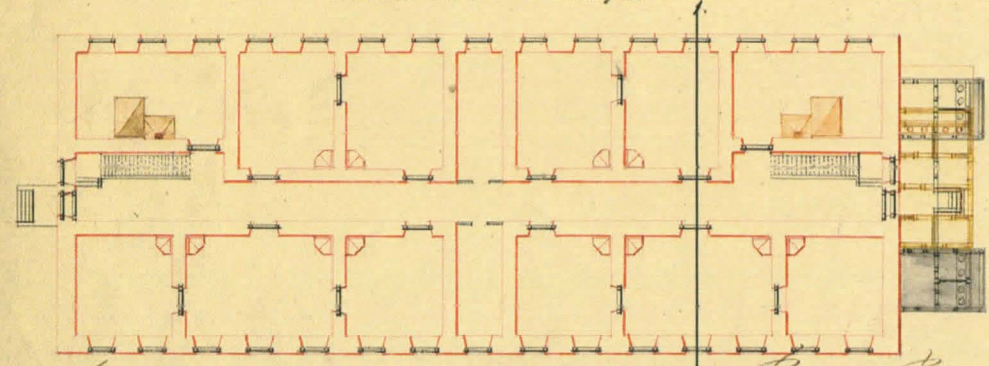
Upseerirakennuksen pääsisäänkäynti suunniteltiin alun perin oletettavasti lounaissivun keskelle, vuoden 1805 asemakaavassa esitetyn keskusaukion puoleiselle julkisivulle.²⁶⁷ Pääsisäänkäynniksi näyttäisi kuitenkin VIK:n ja Moskovan kokoelman piirustusten perusteella vakiintuneen kaakkoispään oviaukon, joka avautui linnoituksen sisäiselle pääkulkuväylälle. Rakennuksen molempiin pätyihin, rungon ulkopuolelle, on varhaisimmista rakennuspiirustuksissa piirretty kaksikerroksiset puurakenteiset käymäläsiivet. 1800-luvun puolivälin jälkeen tehdyissä piirustuksissa käymäläsiipi sijaitsee kuitenkin ainoastaan rakennuksen luoteispäädystä.

По Смоленской крепости
 Предположеніе о исправленіи 2го этажнаго Штаба и Собрія Офицерскаго флигеля составленаго подъ № 4,
 означеннаго на генеральномъ планѣ листа Г^{го} буквою А.

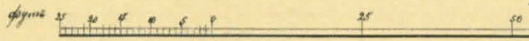
Планъ верхняго этажа

Планъ нижняго этажа

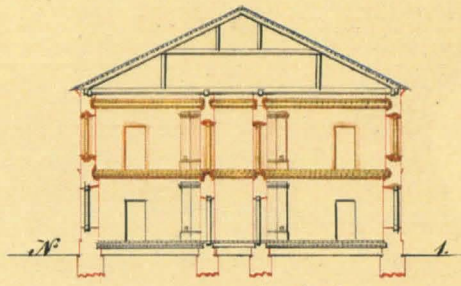

Составленъ и описанъ въ Санктъ-Петербургѣ въ 1852 году
 архитекторомъ Александромъ Ивановичемъ Брунновымъ

Санктпетербургъ Августъ 3го дня 1852 года.

Предѣлы по линіи № 1

Предположеніе

къ верхнему этажу:

- 1, перестроитъ заново все помы и потолки и балкамы.
- 2, Вставитъ въ окна новые закладныя рамы и перемычки, подоконники и стѣнныя доски.
- 3, Вставитъ въ двери новые закладныя рамы и пороги.
- 4, Заложитъ курительныя двери.
- 5, Поставитъ крышею листовую, или брѣвна на брѣвна.
- 6, Перестроитъ стѣнное мѣсто изъ дощатыхъ половъ Мозаика.
- 7, Перестроитъ 4 двери и 12 оконныхъ проемовъ и 4 окна.
- 8, Исправитъ разрозненныя бѣлыя кирпичи.
- 9, Исправитъ наметенное кирпичное окно, двери, мосты, укрепитъ по рѣчи и кирпичи и штукатурку.
- 10, Произведетъ все внутреннее устройство.

119
 167

Запримечаніи Александра Ивановича Бруннова.

<< Sairastuvaksi muutettu entinen keittiö toisen kerroksen etelälulmassa.

<< Lääkärin vastaanottohuone.

< Keskeiskäytävä alkuperäisellä paikallaan toisen kerroksen kaakkoispäädystä.

Upseerirakennuksen julkisivujäsentely vastasi periaatteeltaan kasarmirakennuksen jäsentelyä kerros- ja karniisilistoineen. Rakennuksen pitkiä julkisivuja rytmittivät 15 ikkuna-akselia. Jyrkän "rautapellillä" katetun aumakaton lappeilla oli kolme lunetti-ikkunaa sekä useita savupiippuja.

Perustukset muurattiin vuodelta 1809 peräisin olevien rakennuspiirustusten mukaan luonnonkivestä. Kantavat ulko- ja väliseinät muurattiin tiilestä ylöspäin keveneväksi rakenteeksi siten, että ensimmäisessä kerroksessa ulkoseinät olivat 3,5 kiven vahvuiset, ja väliseinät 3 kiven vahvuiset. Toisen kerroksen seinärakenne oli puoli kiveä kapeampi. Poikkeuksena oli ensimmäisen kerroksen poikkisuuntainen käytävä, joka muurattiin 2,5 kiven vahvuiseksi. Ala-, väli- ja yläpohjarakenteet tehtiin puisina.²⁶⁸

Tärkeimmät venäläisaikaiset muutostyöt

Upseerirakennusta ehdotettiin VIK:n piirustusten mukaan korjattavaksi melko usein 1800-luvun kuluessa. Korjausehdotukset koskivat erityisesti puisia ala-, väli- ja yläpohjarakenteita, ovia ja ikkunoita sekä uuneja. Vuosien 1874 ja 1880 VIK:n piirustuksissa esitetään lisäksi huoneistojen uudelleenjärjestelyjä, jotka suunniteltiin toteutettaviksi oviaukkoja umpeen muuraamalla sekä kevyitä väliseiniä rakentamalla.

Vuonna 1907 rakennuksessa sijaitsi VIK:n piirustuksen numero 138 mukaan "upseeriasuntoja ja metsästysjoukon tiloja". Piirustuksessa rakennuksen pitkälle sivulle oli puhkaistu oviaukko. Rakennukselle muodostui näin kolme sisäänkäyntiä, joista saavuttiin eri käytössä oleviin rakennuksen osiin.

Vuodelta 1914 on olemassa piirustus (VIK 140), jonka mukaan rakennus muutettiin neljän huoneiston asuinkeuhkaksi. Rakennuksen poikittaiselle käytävälle sijoitettiin uusi porrashuone, joka jaettiin raskaalla tiiliseinällä kahteen

osaan. Rakennuksen lounaissivulle muodostui näin palvelusväen keittiöporras ja rakennuksen koillispuolelle taas paraatiporras. Leikkauspiirustuksen mukaan porras tehtiin ratakokannanteisina kappaholvirakenteina.²⁶⁹

Puolustusvoimien aikaiset muutostyöt

Vuonna 1958 aloitettiin rakennuksessa puolustusvoimien teettämä täydellinen peruskorjaus, jossa entisen upseerien asuinrakennuksen tilat muutettiin varasto-, sairaala ja asuinkäyttöön. Peruskorjauksen näkyvimmit muutostyöt koskivat aumakaton muuttamista satulakatoksi, kerroslistan poistamista ja ikkunoiden vaihtamista kaksiaukkoisiksi.

Muutostöiden yhteydessä rakennettiin teräsbetoniset ala-, väli- ja yläpohjat. Vanhasta rakenteesta jätettiin paikalleen vain seinämuurit ikkuna-aukkoineen. Ikkuna-aukkojen yläpuoliset holvikaarimuodot oikaistiin ja samalla mahdollisesti vahvistettiin teräsbetonipalkein. Ensimmäisessä kerroksessa päätyjen ovi- ja ikkuna-aukot yhdistettiin suuriksi oviaukoiksi. Rakennukseen asennettiin peruskorjauksen yhteydessä uusi vesi- ja viemärijärjestelmä.

Muutostyön lähtökohtana oli 1950-luvun alun tilanne, jossa keskeinen porrashuone jakoi sydänmuurien välisen pitkän keskikäytävän kahteen osaan. Porraskäytävään rakennettiin kaksivartinen teräsbetoniporras välitasanteineen. Ensimmäisen kerroksen tilat otettiin varastokäyttöön avaamalla väliseiniin suuria, salit yhdistäviä aukkoja. Toisen kerroksen eteläsiipeen rakennettiin sairastupaosasto uusine saniteettitiloineen ja pohjoissiipeen tehtiin henkilökunnalle neljä asuinhuoneistoa, joihin muurattiin puolen kiven vahvuisia uusia väliseiniä. Vesikaton peruskorjauksen yhteydessä laajennettiin käyttötiloja myös ullakolle.²⁷⁰ Rakennuksen nykyinen asu perustuu pääsääntöisesti 1950-luvun peruskorjauksen toimenpiteisiin. Myöhemmät ylläpito- ja muutostyöt ovat olleet vähäisiä.

< Keittiörakennus nykyasussaan.

KEITTIÖRAKENNUS

Alkuperäisasu

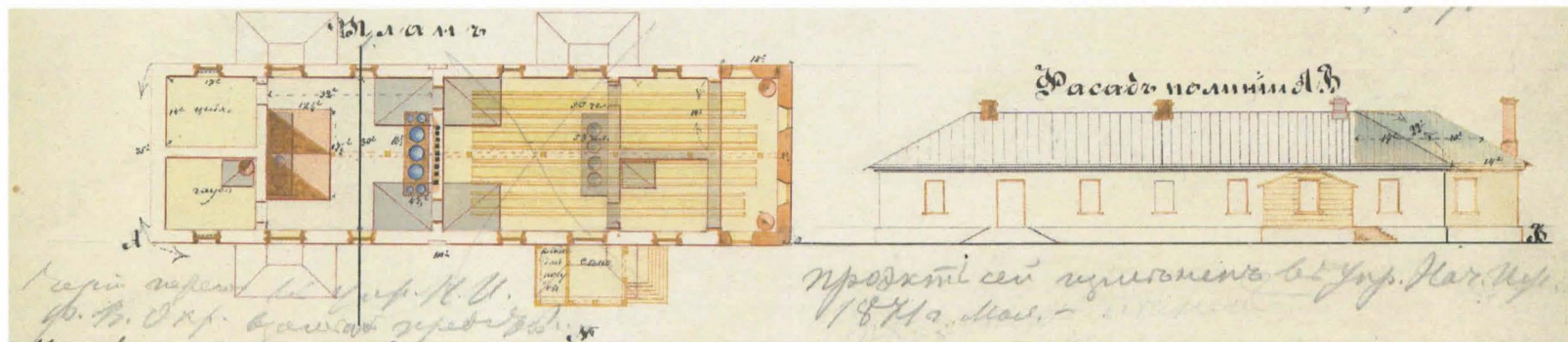
Yksikerroksinen keittiörakennus, nykyinen rakennus numero 4, valmistui samaan aikaan Kyminlinnan uusien kasarmirakennuksen (7), upseerirakennuksen (8) sekä päävartion kanssa. Se rakennettiin aikakauden varuskunnille tyypilliseen tapaan sotilaskasarmin välittömään läheisyyteen. Sotilaitten ruoanlaiton oli tapahduttava erillisessä keittiö- ja leivintuparakennuksessa, sillä 1800-luvun alun uudessa kasarmityypissä oli tilat ainoastaan suurille asuinsaleille.²⁷¹ Vuoden 1805 ideaalisuunnitelmassa kahdelle keittiörakennukselle oli varattu paikat korttelin keskiakselilta, kasarmirakennusten suuntaisina massoina. Kyminlinnan sotilaallisen aseman muututtua Suomen sodan (1808–1809) jäljiltä, ja van Suchtelenin kaavan jäätyä toteuttamatta, sijoitettiin keittiörakennus pihapiirin kulmaan, toiselle sotilaskasarmille varatulle paikalle.

Suorakaiteen muotoinen pohjakaava perustui tyyppiirustuksiin, joita käytettiin myös mm. Käkisalmen, Ruotsinsalmen ja Haminan keittiörakennuksissa.²⁷² Rakennus koostui kahdesta identtisestä keittiöyksiköstä, jotka oli erotettu toisistaan väliseinällä. Kumpikin yksikkö oli jaettu koko rungon levyiseen keittotupaan ja kahteen pienempään huoneeseen. Keittotupaa hallitsi vapaana seisova uuni- ja liesikokonaisuus. Pienemmät huoneet olivat mahdollisesti ruokailuhuoneina, kokkien asuinhuoneina tai varastotiloina. Rakennukseen saavuttiin keittotupien kautta, rakennuksen molemmilla sivuilla olevista ovista, joita oli kaikkiaan siis neljä kappaletta.

Aumakattoisen keittiörakennuksen julkisivut olivat sileät, tiilipinnaltaan todennäköisesti slammatut kuten muutkin vanhimmat rakennukset. Rakennusta kiersi ulotettuna tiilimuurauksena tehty karniisilista. Symmetrinen aukotus

^ Keittiörakennus vuoden 1947 asussaan ennen puolustusvoimien aikaista peruskorjausta. *MV/Rho*.

> Keittiön korjausehdotus vuodelta 1868. Symmetristä rakennusta laajennettiin kaakkoispäädystään. MV/Rho:VIK 103.

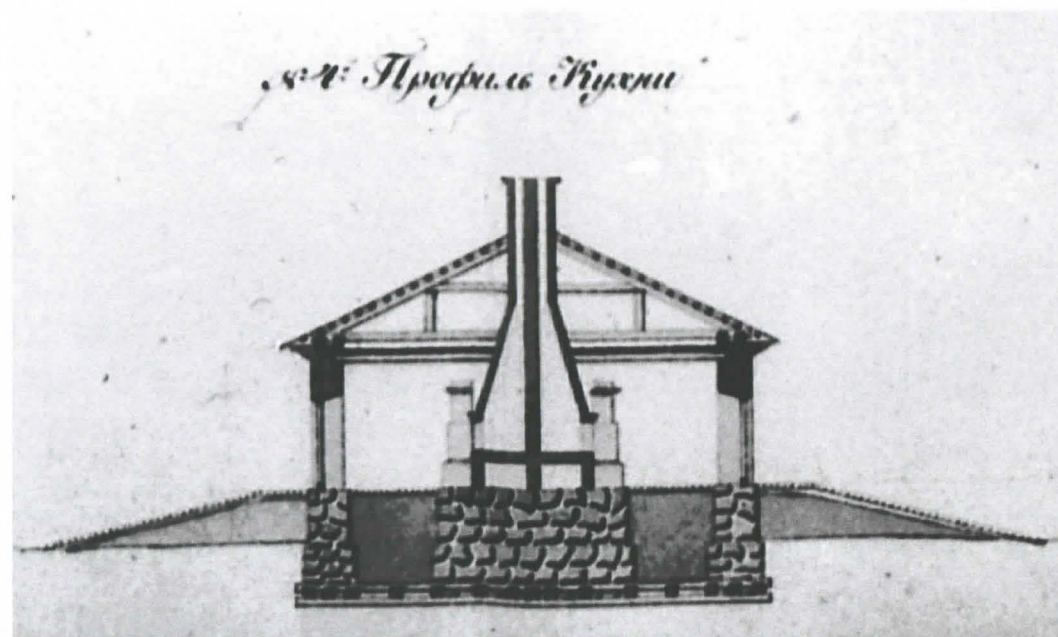

sijoittui pitkille julkisivuille päätyjen ollessa aukottomat. Oviaukkojen molemmin puolin olivat ikkuna-aukot, ja kahden keittiöyksikön saumakohtassa olivat lisäksi valeikkunat kummallakin pitkällä julkisivulla.

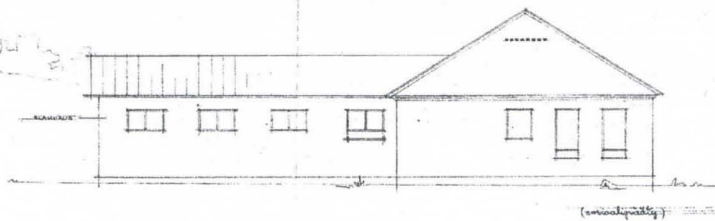
Rakennuksen lattiakorkoon saakka ulottuva kivijalka ladottiin luonnonkivestä koko rungon levyisen hirsirinnan päälle. Lattiapinta oli leikkauspiirustuksen mukaan maataytteenen. Rakennukseen noustiin luiskamaisia mukulakivipintaisia maapengerryksiä myöden. Yläpohja ja vesikatto olivat tyyppilliseen tapaan puurakenteiset. Ulkoseinät muurattiin tiilestä 3 kiven vahvuisina ja väliseinät 2,5 kiven vahvuisina.²⁷³

Tärkeimmät venäläisäikaiset muutostyöt

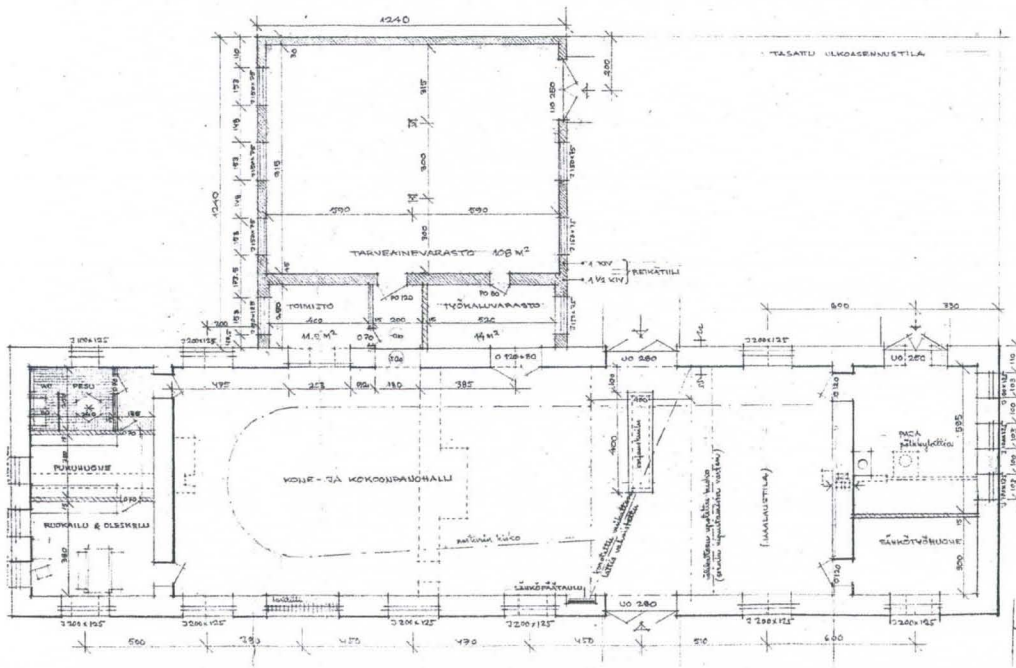
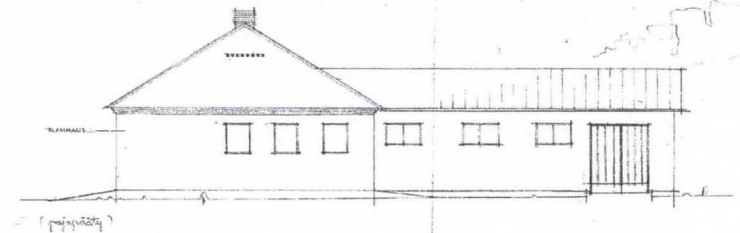
Kun varuskuntaelämä vilkastui Kymminlinnassa Itämaisen sodan seurauksena, keittiörakennukseen ehdotettiin useita korjaustoimenpiteitä. VIK:n suunnitelmien mukaan rakennuksen ala- ja yläpohjarakenteita sekä ovia ja ikkunoita uusittiin 1850- ja 1860-luvuilla. Myös vesikaton korjausta, yläpohjan tuentaa ja uunien uusimista ehdotettiin. Keskellä keittotupaa sijainneet suuret uunit ehdotettiin purettaviksi, ja uudet uunit muurattiin suunnitelmien mukaan tupien nurkkiin. 1870-luvun vaihteessa keittiörakennusta laajennettiin liittämällä vanhan kaakkoispään jatkkeksi yksi huone, joka jaettiin kevyellä puisella väliseinällä kahteen osaan. Samalla toinen keittiöyksiköistä muutettiin 200 hengen ruokalaksi väliseiniä purkamalla. Entiseen keittotupien väliseen seinään puhkaistiin kaksi uutta oviaukkoa. Rakennuksen takapuolella olleet oviaukot muutettiin samassa yhteydessä ikkunoiksi. Pääjulkisivun jäljelle jääneistä oviaukoista toinen palveli ruokasalia ja toinen keittiötä. Ruokasalini oven eteen rakennettiin lisäksi puinen porstua. Muutostöiden yhteydessä tehtiin myös useita uunimuutoksia.²⁷⁴

^ Keittiörakennuksen leikkauspiirustus vuodelta 1810. MV/Rho: M 349/17/4762.

< Julkisivu luoteeseen. Puolustushallinnon rakennuslaitoksen piirustus vuodelta 1956.
> Julkisivu kaakkoon.

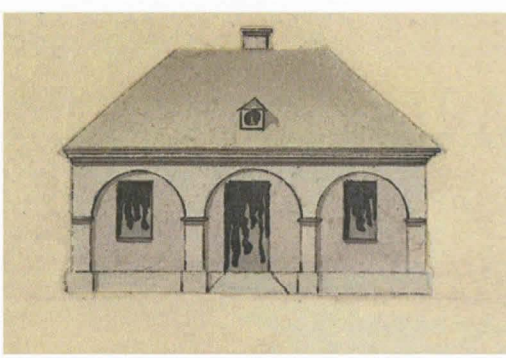
^ Korjauspajan muutospiirustus vuodelta 1956. PhRakL.

Puolustusvoimien aikaiset muutostyöt

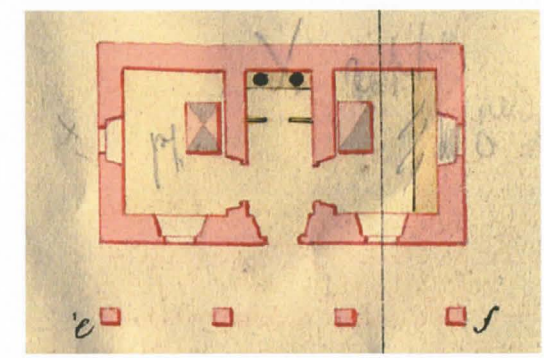
Oletettavasti vielä pakolaisleirin aikana keittiönä toimineeseen rakennukseen tehtiin Puolustusvoimien rakennustoimiston vuonna 1956 laatimien piirustusten mukaan raskas muutos- ja laajennustyö, jossa korjauspajakäyttöön otetun rakennuksen rakenteet uusittiin lähes täysin. Vain osa kantavista tiiliseinistä jätettiin paikoilleen. Entinen ruokasalin ja keittotuvan välinen seinä purettiin ja näin saatuun tilaan sijoitettiin "kone- ja kokoonpanohalli". Entiset päätyjen nurkkahuoneet jaettiin väliseinillä pienemmiksi ja niihin sijoitettiin mm. pesutilat, paja ja sähkötyöhuone. Rakennuksen takapuolelle toteutettiin erillisenä laajennuksena "tarveaineväestö" työkaluvarastohuoneineen ja toimistoineen.

Vanhan osan lattiarakenne sekä yläpohjarakenne muutettiin betonirakenteisiksi. Kone- ja kokoonpanohalliin tehtiin lisäksi huoltomonttu, jonka kohdalla yläpohja-alue tehtiin lappeiden suuntaisena rakenteena. Satulakattoinen laajennusosa toteutettiin sekä tiili- että betonirakenteisena.

Korjaustöiden yhteydessä rakennuksen kaikki ovet ja ikkunat uusittiin. Ikkunaukkujen muoto muutettiin, ja myös päätyihin puhkaistiin aukkoja. Rakennuksen koillisivulle puhkaistiin lisäksi kaksi uutta isoa oviaukkoa. Vanhan osan aumakatto muutettiin satulakatoksi, ja päätykolmiot toteutettiin muurattuna rakenteena. Vanha karniisilista jätettiin kuitenkin kiertämään rakennusta myös päätyjulkisivuilla. Rakennuksen nykyinen asu perustuu vuoden 1956 suunnitelmiin. Myöhemmät muutostyöt ovat olleet vähäisiä, eikä rakennuksen käyttötarkoitus puolustusvoimien aikana muuttunut.²⁷⁵

< Koillis- ja lounaisporttien alkuperäinen julkisivu. Vuoden 1853 "vahtihuoneen korjaussuunnitelma" osoittaa alkuperäisen asun purettavaksi. MV/Rho:VIK 86.

> Koillis- ja lounaisporttien alkuperäinen pohjapiirustus. MV/Rho:VIK 340, päiväämätön.

KOILLIS- JA LOUNAISPORTTIEN VAHTITUVAT

Linnoituksen porttien yhteyteen vallien sisäpuolelle sijoittuvat "vahtituvat" rakennettiin 1810-luvun alussa venäläiselle sotilasklassismille tyypilliseen tapaan niukkaeleisiksi ja tarkoituksenmukaisuutta palveleviksi. Suunnitelmien perusteella identtiseksi rakennetut vahtituvat valmistuivat asemapiirustusten mukaan vuoteen 1814 mennessä.²⁷⁶ Molemmat vahtituvat ovat myöhemmissä vaiheissaan kokeneet lukuisia muutostöitä.

Alkuperäisasu

Vahtituparakennuksen symmetristä pääjulkisivua hallitsi neljän pilarin kannattama holvikaaripäätteinen arkadikäytävä. Pilareiden jalustat olivat VIK:n piirustusten mukaan hieman ulkonevat, ja pyörökaarien kantalinjassa oli yksinkertainen, oletettavasti ulotetulla muurauksella tehty kapiteeli. Melko jyrkkää aumakattoa kannatti muurattu profiloitu karniisilista. Sisäänkäynnin molemmin puolin olivat samankokoiset ikkunat ja symmetriaa korosti vielä pieni poikkipäätyinen ullakkoikkuna. Sivujulkisivuille sijoituivat yhdet ikkunat, kun taas takajulkisivu oli aukoton. Rakennuksen kahta tulipesää palveleva savupiippu sijoittui katon harjan keskilinjaan. Sisätilat oli jaettu kahteen tupaan ja näiden väliin jäävään eteistilaan, jonka perällä oli kevyellä väliseinällä erotettu kaksipaikkainen käymälä.

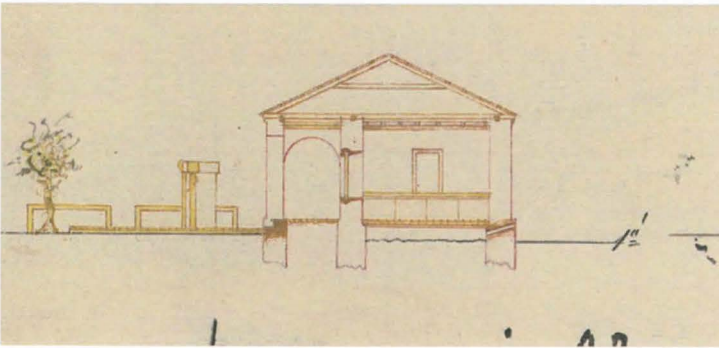
Vahtituvan perustus ja sokkeli olivat luonnonkiveä. Seinät ja arkadikäytävän pilarit muurattiin puolestaan poltetusta savitiilestä. Ulkoseinät muurattiin 2,5 kiven vahvuiseksi ja väliseinät kahden kiven vahvuiseksi. Rakennuksen yläpohjat tehtiin puurakenteisina sekä sisätilojen että arkadikäytävän osalta. Myös alapohja oli sisätiloissa puurakenteinen. Sen sijaan arkadikäytävän lattia oli leikkauspiirustuksen mukaan maatäytteinen ja mukulakivipintainen.²⁷⁷

Koillisportin vahtituvan merkittävimmät muutosvaiheet

1850-luvun alussa laadittiin useimmista Kyminlinnan rakennuksista korjausehdotukset. Myös koillisportin vahtitupaan tehtiin tuolloin VIK:n suunnitelmien mukaan useita muutostoimenpiteitä. Rakennuksen ulkoasuun eniten vaikuttanut muutos oli jyrkkäkön aumakaton uudelleen rakentaminen entistä loivempaan. "Työehdotuksen" mukaan myös kaikki ovet ja ikkunat uusittiin. Rakenteita koskevia muutoksia olivat kaikkien puisten rakennusosien uusiminen sekä tuuletusaukon puhkaiseminen rakennuksen taustapuolen sokkeliin. Arkadikäytävää uudistettiin puolestaan latomalla sen kiveys uudelleen. Keskimmäisen arkadikaariaukon alle suunniteltiin porrasaskelmat, mikä liittyi koko sisääntulotavan uudistamiseen. Rakennuksen eteen suunniteltiin nimittäin "taso aitauksineen ynnä muine laitteineen", jonka tarkoituksena oli oletettavasti keskittää sisääntulo uudelle vartioidulle alueelle. Rakennuksen sisäpuolella aikaisemmin sijainnut käymälä esitettiin sijoitettavaksi talon taakse erillisenä puisena rakenteena, ja entisen käymälän paikalle sijoitettiin komero.

Koillisportin vahtituvan ulkoasua muutettiin jälleen 1800-luvun lopulla. Vuonna 1890 päivätyn piirustuksen (VIK 92) perusteella arkadikäytävän holvaukset purettiin ja pilarit muurattiin suoraan vesikaton alaräystäsinjaan saakka ulottuviksi. Pilarien nykyinen ulkoasu perustuu tähän suunnitelmaan. 3,5 kiven vahvuisten pilareiden päihin tehtiin tiilestä muuratut profiloituneet kapiteelit. Rakennusta kiertänyt yhtenäinen karniisilista muutettiin pilareiden välissä puurakenteiseksi yksinkertaisiksi arkkitraaveiksi.

1900-luvun alussa koillisportin vahtitupa muutettiin arestiksi. Toiseen tupaan sijoitettiin "vartion tilat" kun taas entinen makuutupa jaettiin väliseinällä kahdeksi "karsseriksi" eli vankiselliksi. Takimmaiseen selliin avattiin muutostöiden yhteydessä uusi sisäänkäynti "porstuasta". Sellien oviaukkojen väliin, vanhan väliseinän keskelle, sijoitettiin muurattu uuni, jonka lämmitystä voitiin hoitaa eteistilan puolelta. Myös ikkuna-aukotusta muutettiin sellien osalta. Pääjulkisivun

< Koillisportin vahtituvan muutosehdotus vuodelta 1853. MV/Rho:VIK 86.

> Koillisportin vahtitupa 1950-luvulla kuvattuna. KM: 1303.

>> Koillisportin vahtitupa nyky-asussaan.

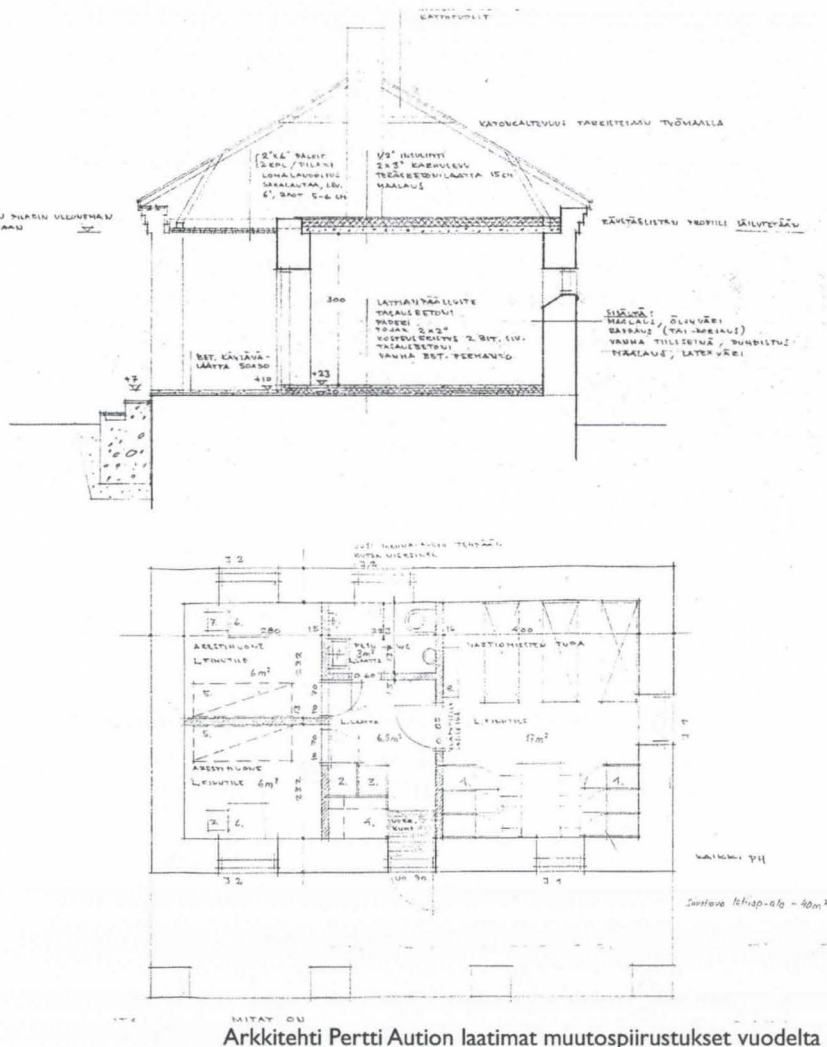

puoleinen ikkuna-aukko muurattiin alaosastaan umpeen ja jäljellejääneeseen aukkoon sijoitettiin pieni segmenttikaaripäätteinen kaksijakoinen ikkuna. Rakennuksen takajulkisivulle puhkaistiin vastaava ikkuna-aukko toista selliä varten.

1960-luvulla rakennukseen tehtiin seuraava raskas muutostyö arkkitehti Pertti Aution suunnitelmien mukaan. "Täyskorjauksessa" rakennuksen ulkoinen perushahmo säilytettiin pääpiirteissään, mutta sisätilat ja ala- ja yläpohjarakenteet vesikattoineen uusittiin. Kattomuoto muutettiin loivahkosta aumakatosta jyrkemmäksi pyramidikatoksi. Eteistiloihin sijoitettiin siivouskomero sekä wc- ja pesutilat. Kaksi arestihuonetta sekä vartiomiesten tupa rakennettiin puolestaan uudelleen entisille paikoilleen. Takajulkisivulle puhkaistiin muutostöiden yhteydessä yksi uusi ikkuna-aukko. Kaikki ikkunat uusittiin ja niiden jakoperiaatteet muutettiin. Entiset kahdeksanruutuiset segmenttikaaripäätteiset ristikarmilliset ikkunat korvattiin uusilla kaksijakoisilla ikkunoilla, joiden yläreuna ei enää noudattanut ikkunaholvin kaarta. Rakennuksen nykyinen asu perustuu pääosin tähän 1960-luvun peruskorjaukseen. Myöhempiin muutostöihin kuuluu rakennuksen nykyinen julkisivukäsittely kovalla, sementtipitoisella slammauksella / ohutrappauksella.²⁷⁸

Lounaisportin vahtituvan merkittävimmät muutokset

Lounaisportin vahtitupa korjattiin VIK:n suunnitelmien mukaan samanaikaisesti koillisportin vahtituvan kanssa 1850-luvulla. Muun muassa kattomuodon loiventamista koskeneet muutostyöt toteutettiin oletettavasti vastaavien suunnitelmien mukaan kuin koillisportin vahtituvassakin, mutta linnoituksen takaportilla sijainneen vahtituvan eteen ei tehty vastaavaa puurakenteista "taso" kuin pääportin vahtituvan eteen (kts. edellä).

Arkkitehti Pertti Aution laatimat muutospiirustukset vuodelta 1961. PhRakL.

< Lounaisportin vahtitupa vuonna 1932. MV/
Hka: Kyminlinna 20409, Kronqvist.

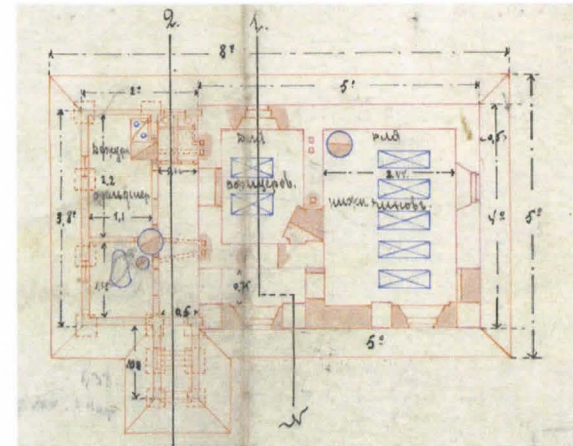
> Lounaisportin vahtitupa nykyasussaan. 1990-
luvulla rakennukseen tehtiin vanhan ulkoasun
palauttanut "restaurointikorjaus".

Vuoden 1908 suunnitelman (VIK 242) mukaan lounaisportin vahtitupa muutettiin koleraparantolaksi. Muutostyö toteutettiin muuttamalla entinen arkadikäytävä sisätilaksi ja laajentamalla rakennusta koillispäädystä puurakenteisella osalla. Holvikaariaukot muurattiin tässä yhteydessä umpeen ja näin syntyneelle seinälle sijoitettiin pienet ikkunat. Toinen vanhoista tuvista otettiin upseerien sairastuvaksi ja sen takaseinään puhkaistiin uusi ikkuna. Toista tupaa laajennettiin purkamalla entinen arkadikäytävän puoleinen ulkoseinä. Vanhan arkadikäytävän koillispäädyn kaariaukosta päästiin uuteen puurakenteiseen laajennusosaan, johon sijoitettiin "päivystävän väliskärin" huone, erillinen pesuhuone sekä käymälät. Rakennukseen saavuttiin laajennusosan yhteyteen rakennetusta erillisestä satulakattoisesta porstuasta. Rakennuksen vanha aumakattoa jatkettiin laajennusosan päälle ja pääjulkisivulla sijainnut puolikaaren muotoinen lunetti-ikkuna siirrettiin oletettavasti tässä yhteydessä katon keskiakselille. Muutostöiden yhteydessä tilojen vanhat ala- ja yläpohjarakenteet purettiin ja uusittiin. Alapohja muutettiin maanvaraiseksi ja päälle valettiin ohut betonilaatta. Yläpohjat tehtiin puurakenteisina. Myös tulisijat ja hormit uusittiin.

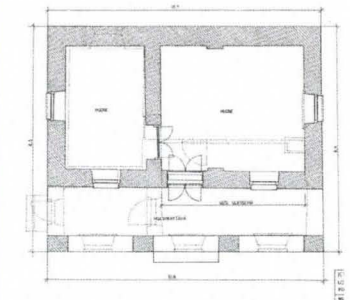
Puurakenteinen läsiipi purettiin vuonna 1945 Suomen puolustusvoimien toimesta. Tuolloin vesikatto jätettiin epäsymmetriseksi siten, että koillispäädystä rakennus näytti satulakattoiselta ja lounaispäädystä aumatulta. Rakennusta käytettiin ennen vuotta 1992 linnakkeiston varastona ja korjauspajana.

1990-luvun alussa toteutettiin Museoviraston johdolla "restaurointikorjaus", jossa lounaisportin vahtitupa palautettiin lähelle vuoden 1853 suunnitelmissa esitettyä asuaan. Korjaustöiden lähtökohtana oli vanhan ulkoasun palauttamisen lisäksi vanhojen rakenteiden säilyttäminen nykyajan tarpeet huomioiden. Korjaustöiden yleissuunnitelmat laati arkkitehti Esko Vormala. Muutostyössä purettiin kaikki 1850-luvun jälkeen rakennetut osat. Puuttuvat, vuoden 1908 muutostyössä puretut ulkoseinäosat ja vanhoihin seiniin puhkaistut uudemmat ovi- ja ikkuna-aukot, muurattiin puolestaan umpeen. 1900-luvun alussa

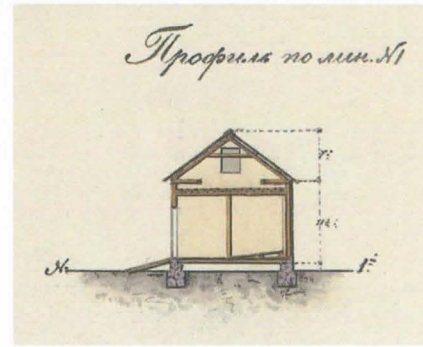
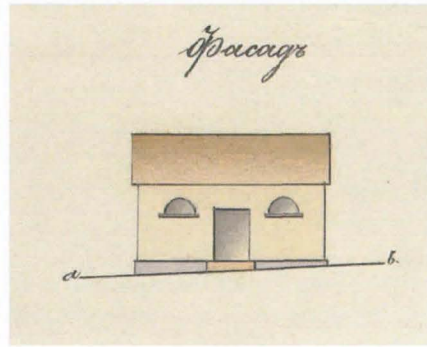
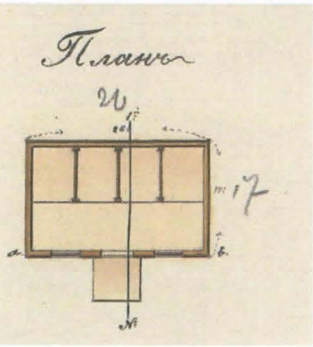
purettua kahden kiven väliseinää ei kuitenkaan palautettu, vaan seinän paikkaa kuvaamaan muurattiin ulkoseinän sisäpuolelle "lyhyet ½ kiven tumpit seinästä ulos". Alapohja tehtiin osittain betonirakenteisena. Osaan arkadikäytävän lattiaa palautettiin mukulakiveys, osaan jäi purkutyössä löytynyt vanha tiililadonta. Vesikattorakenne peltikatteineen uusittiin kokonaan, ja vanha lappeella sijainnut lunetti-ikkuna palautettiin pääjulkisivun keskiakseliin. Muita palautettuja julkisivuaiheita olivat muun muassa kahdeksanruutuiset ristikarmilliset ikkunat, VIK:n piirustuksista löytynyt ovimalli sekä keltasävyisiksi slammatut seinäpinnat. Rakennuksen nykyinen asu perustuu tähän 1990-luvun restaurointityöhön.²⁷⁹

^ Muutossuunnitelma "Suomen 6. tarkka-
ampujarykmentin kahden komppanian
koleraparantolaksi" vuodelta 1908.
MV/Rho:VIK 242.

^ Arkkitehti Esko Vormalan
laatima muutospiirustus.
MV/Hamina 1995.

< "Puutallin detaljipiirustus" vuodelta 1878.
MV/Rho:VIK 264.

> Talli nykyasussaan. Puolustusvoimien aikana kaksi erillistä rakennusta yhdistettiin lautarakenteisella välisosalla.

>> "Lautavajan detaljipiirustus" vuodelta 1878.
MV/Rho:VIK 287.

TALLI- JA PALOTARVIKEVARASTO

Nykyisen tallirakennuksen (32) rungon muodostavat venäläisaikaiset talli- ja palotarvikevarastorakennukset, jotka esiintyvät VIK:n asemapiirustuksissa 1850-luvulta lähtien. Rakennusten vanhimmat rakennuspiirustukset ovat peräisin vuodelta 1849, mutta suunnitelmien toteuttamisajankohtaa ei tunneta. Todennäköisesti rakennusajankohta ajoittuu joko 1850- tai 1860-luvuille. Alun perin toisistaan erillään sijainneet rakennukset yhdistettiin joko 1940-luvulla tai 1950-luvun alussa yhdeksi "talli- ja rehuvajaksi".²⁸⁰

Alkuperäisasu ja muutostyöt

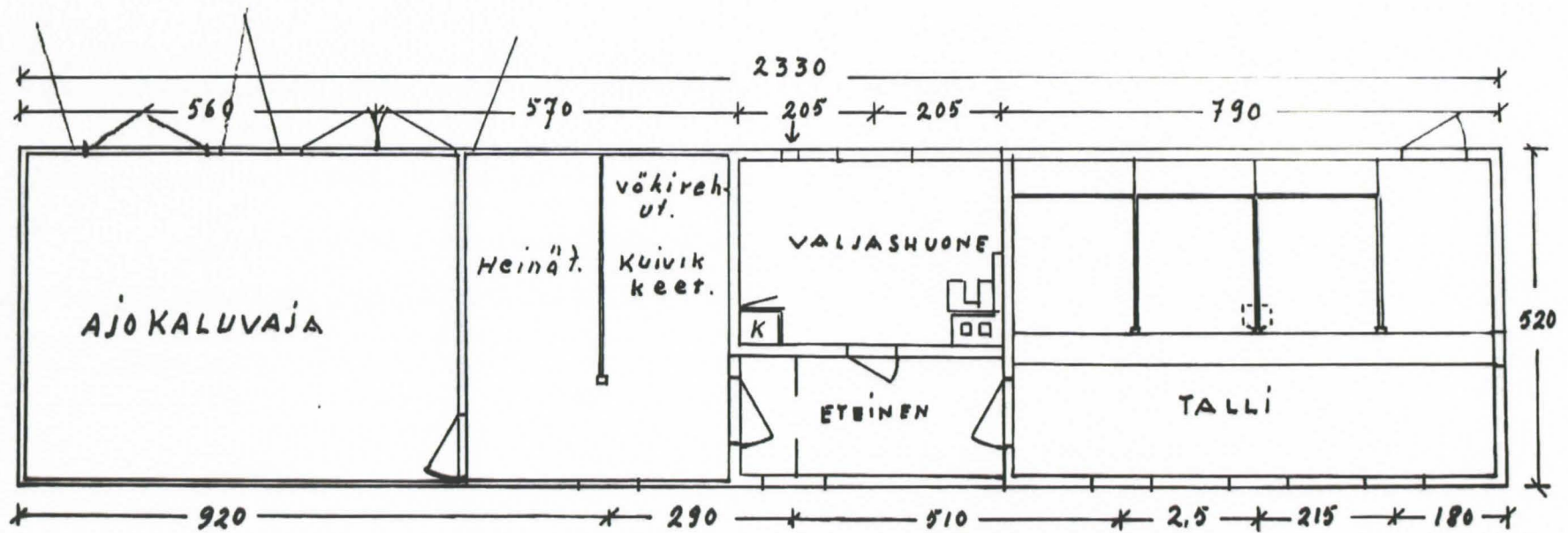
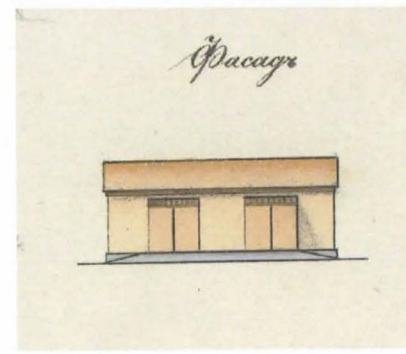
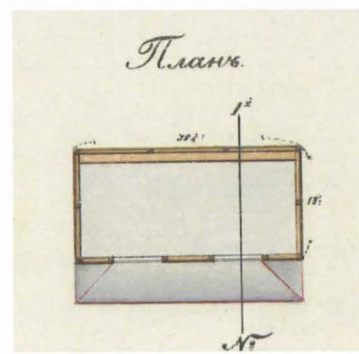
Neljälle "kasakkahevoselle" suunniteltu talli oli pohjakaavaltaan suorakaiteen muotoinen lämmittämätön rakennus. 1800-luvun loppupuolen piirustuksissa rakennuksen luoteissivun keskellä oli rakennuksen ainoa sisäänkäynti, ja oviaukon molemmin puolin olivat puolikaaren muotoiset yläikkunat. Tallin sisätila oli jaettu neljään lattialtaan kallistettuun pilttuuseen. Oven edessä oli puinen sisääntuloluiska. Piirustusten perusteella satulakattoisessa rakennuksessa oli mahdollisesti lautakate, luonnonkivisokkeli ja hirsirunko.²⁸¹

Tallipäädyn nykyinen ulkoasu poikkeaa 1800-luvun loppupuolen piirustuksissa esitetystä. Neliruutuiset ikkunat ovat suorakaiteen muotoiset ja niitä on yhteensä kolme kappaletta, kun taas julkisivun keskelle piirretyn oviaukon paikkaa ei ole havaittavissa paljaassa hirsirungossa kummallakaan pitkällä julkisivulla. Tallin voidaan kuitenkin todeta olevan 1800-luvulta, joten on oletettavissa, että rakennuksen oviaukko sijoitettiin alun perin rakennuksen koillispäähän, nykyisen väliosan eteiseen johtavan oven paikalle.²⁸²

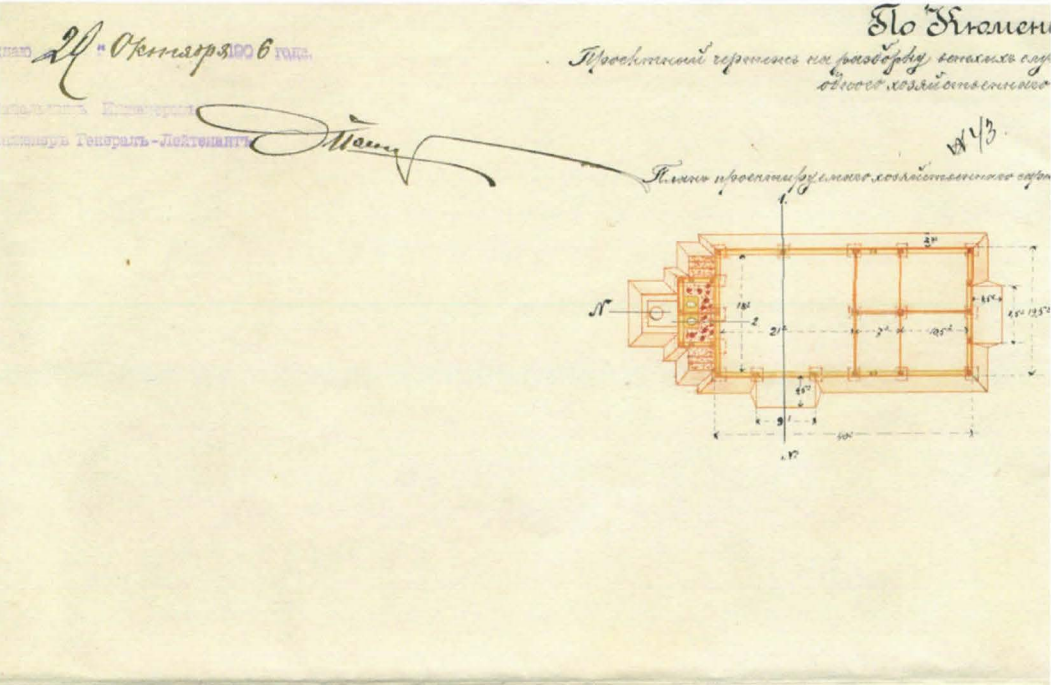
Pohjakaavaltaan pitkänomainen palotarvikevarasto oli pulpettikattoinen ja lämmittämätön varastorakennus. Rakennuksen pitkällä julkisivulla oli kahdet pariovet, joiden yläpuolella olivat 6-ruutuiset, rakennuksen ainoat ikkunat. Ovien edustalla, koko rakennuksen leveydeltä, oli oletettavasti mukulakivetty sisääntuloluiska. Piirustusten perusteella luonnonkiviperustaisen, lautarakenteisen rakennuksen lattia oli maavarainen.²⁸³

Entisen palotarvikevaraston vesikattorakenne uusittiin 1890-luvulla, jolloin entinen pulpettikatto muutettiin satulakatoksi. Seuraavan kerran palotarvikevarastorakennusta muutettiin oletettavasti pakolaisleirin aikana, vuosina 1922–1939, rakentamalla sen toiseen pätyyn talli kolmelle hevoselle. Tämän johdosta toinen oviaukko ilmeisesti vuorattiin umpeen ja uusi pienempi oviaukko avattiin samalle julkisivulle. Tallin osalle avattiin oletettavasti tässä yhteydessä uusi ikkuna-aukko entiseen umpinaiseen seinään.

Puolustusvoimien aikana, vuoteen 1951 mennessä²⁸⁴, rakennukset yhdistettiin pienellä lämmitetyllä välisosalla, joka on merkitty 1950-luvun piirustuksiin "valjashuoneeksi" eteisineen. Valjashuoneeseen tehtiin yksi kaksiaukkoinen ikkuna ja sinne sijoitettiin puuhella sekä kamiina. Koko rakennus katettiin yhtenäisellä satulakatolla. Hirsirakenteinen vanha talliosa jaettiin oletettavasti 1950-luvulla kahteen tilaan kuitusementtilevy-rakenteisella seinällä, jolloin tallipätyyn saatiin uusi eteistila. Entinen palotarvikevarasto on merkitty Puolustushallinnon päiväamättömässä, oletettavasti 1950-luvulta peräisin olevassa piirustuksessa, "ajokaluvajaksi", ja siitä erotettu talliosa on piirustuksessa heinän, väkirehun ja kuivikkeiden varastona. Kun hevoset poistuivat 1960-luvun alussa Kymminlinnasta, rakennus jäi tyhjilleen ja lienee ollut autiona siitä lähtien.²⁸⁵

Tallirakennuksen päiväamätön pohjapiirustus puolustusvoimien ajalta. PhRakL.

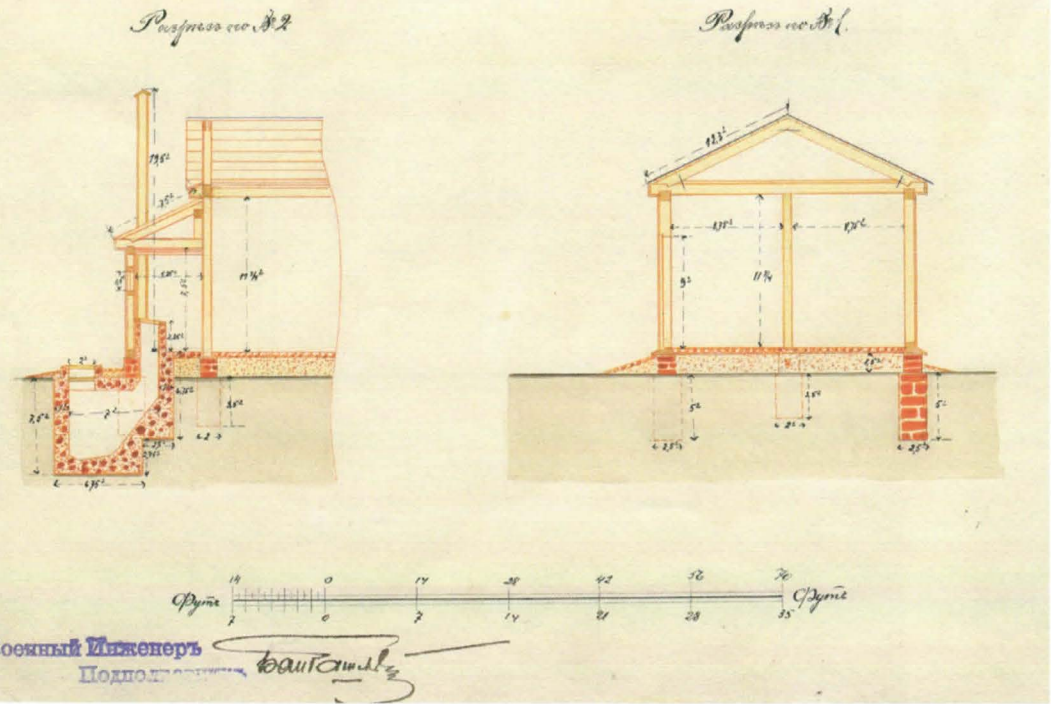
< Talousvajan piirustukset vuodelta 1906.

> Entinen talousvaja nykyasussaan.

TALOUSVAJA

Upseeri- ja kasarmirakennusten väliin jäävän pihan luoteispäähän rakennettiin 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopussa pitkänomainen vajarakennus. Tämä lämmittämätön "talousvaja" rakennettiin satulakattoiseksi ja puurankorakenteiseksi. Rakennuksen lounaispäätyyn tehtiin suuri yhtenäinen tila, johon päästiin kaakkoissivun leveistä pariovista. Rakennuksen koillispuolelle jaettiin puolestaan kevyillä lautaväliseinillä neljään osaan. Näin muodostuneisiin tiloihin päästiin sekä päädyin että pitkien julkisivujen oviaukoista. Rakennuksen lounaispäätyyn rakennettiin lisäksi muuta runkoa kapeampi, pulpettikattoinen, kaksihuoneinen käymäläsiipi betonista valettuine tiiviine säiliöineen. Vajaan tehtiin luonnonkivistä ladottu sokkeli ja maatytytteiset alapohjat, jotka päällystettiin mukulakivillä. Vajarakennuksen klassistista ilmettä korostettiin lyhyiden julkisivujen voimakkailla päätykolmioaiheilla.²⁸⁶

Rakennuksen myöhemmät muutostyöt ovat olleet vähäisiä. Ilmakuvien perusteella käymäläsiipi purettiin vuoteen 1960 mennessä. Puolustushallinnon aikana uusittiin oletettavasti ulkoverhous rungon lisäkoolauksineen sekä palapeltikate, joka on vaihdettu rivipelliksi.²⁸⁷ Rakennuksen nykyinen ulkoasu on siis pääosin peräisin 1900-luvun alkuvuosilta.

4.2 MUUT SÄILYNEET RAKENNUKSET

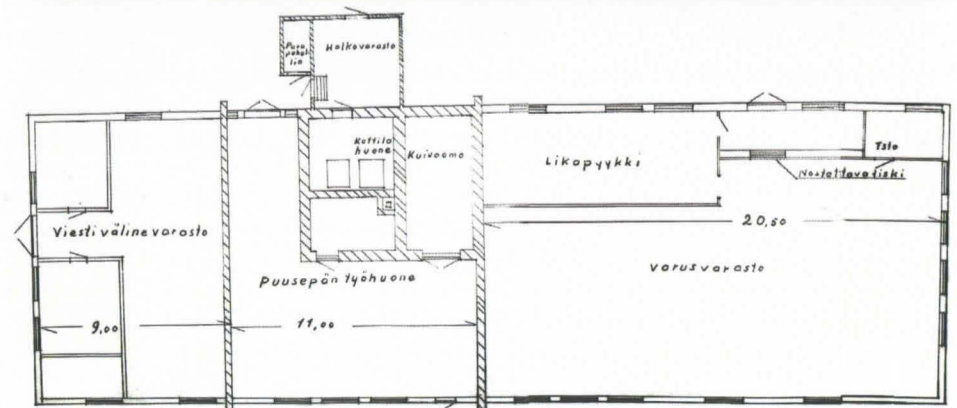
VARUSVARASTORAKENNUS, NRO 3

Keittiörakennuksen (4) viereen rakennettiin ennen vuotta 1935 pitkänomainen rakennus, jonka nykyinen ulkoasu toteutettiin 1950-luvulla. Rakennuksen alkuperäistä tarkoitusta ei tunneta, mutta sen voidaan arvella toimineen pakolaisleirin aikana verstaana. Rakennus pystytettiin mahdollisesti jo venäläiskauden lopulla, sillä runkotolpat ja kattokannatteet viittaavat venäläisaikaan.²⁸⁸ Rakennuksen siirryttyä puolustushallinnolle siihen tehtiin 1950-luvulla laaja kunnostus- ja uudistustyö, jolloin tilat otettiin varusvarastoksi, viestivälinevarastoksi sekä puusepänverstaaksi. Puusepänverstaas on myöhemmin poistettu kuntosalin tieltä. Luoteispäädyssä sijainneet korjauspajatilat saneerattiin puolestaan 1980-luvun alussa sosiaalitiloiksi pukuhuoneineen, keittiöineen ja WC-tiloineen.

Satulakattoinen rakennus on jaettu kolmeen jaksoon yhden kiven vahvaisilla muuratuilla palokatkoseinillä. Pääosin muurattuna rakenteena toteutettuun rakennuksen keskiosaan on sijoitettu lämpökeskushuone, jonka ulkopuolella on pieni pulpettikattoinen, halkovarastoksi vuoden 1965 piirustuksiin merkitty laajennus. Kesiosan muurattuja rakenteita lukuun ottamatta varusvarastona toiminut rakennus toteutettiin puurakenteisena. Lomalaudoitetuille julkisivuille on sijoitettu kolmiaukkoisia ikkunoita epäsäännömukaisin ryhmittelyin.²⁸⁹

[^] Puolustusvoimien varusvarastona käyttämä rakennus nykyasussaan.

[>] Puolustushallinnon rakennuspiirustus vuodelta 1965. PhRakL.

Puolustusvoimien rakennuttamia rakennuksia nykyassaan.

^ Rakennus nro 21.

> Entinen ammusvarasto nro 18.

>> Entinen "autohalli" nro 6.

>>> Varastorakennus nro 23.

RAKENNUS NRO 21

Lounaisportilta kasarmirakennusten kortteliin johtavan tien varrella on satulakattoinen puurakennus, jonka rakennusvuotta ja alkuperäistä käyttöä ei tunneta. Rakennus pystytettiin ilmakuvien perusteella 1950-luvulla. Rakennuksen eteläpuoleisen pitkän julkisivun keskellä on pariovi, josta käydään pitkänomaiseen eteistilaan. Rakennuksen molemmat päädyt ovat nyky muodossaan yhtä tilaa, mutta tupiin eteistilasta johtavat ovet viittaisivat siihen, että tupien keskellä on voinut sijaita jakava seinä tms. Rakennuksen keskiakseliin sijoittuu kaksi savuhormia ja pönttöuunia. Julkisivun pystysuuntainen panelointi on jaettu pystysuuntaisilla vuorilaudoilla 1,25 metrin levyisiin kenttiin, joiden keskelle sijoittuvat neliruutuiset ikkunat säännöllisin välein. Myös sisätilojen lattialaudoitukset on jaettu vastaaviin kenttiin, mikä saattaisi viitata elementtirakentamiseen.²⁹⁰

PUOLUSTUSVOIMIEN RAKENNUKSET

1940-luvulla rakennettiin linnoituksen kaakkoisosaan kylmät ammusvarastot (26 ja 27).²⁹¹ Nämä puurakenteiset varastorakennukset ovat satulakattoiset. Niiden pystylaudoituksella vuoratuilla julkisivuilla ovat kapeat kolmiruutuiset yläikkunat. Molemmissa päädyissä ovat pariovet. Samankaltainen, mutta ikkuna-aukoton varastorakennus (23) rakennettiin lounaisportin koillispuolelle ennen vuotta 1951.²⁹²

1950-luvulta ovat peräisin betonirakenteinen, satulakattoinen kellarirakennus (20)²⁹³ sekä kahdet saunatilat sisältävä rapattu, satulakattoinen saunarakennus (13), jonka länsipäädyssä ovat pesutupa ja mankelihuone.²⁹⁴

Suvorovin linnoituksen paikalle rakennetut Minerit-aaltojulkisivulevyillä vuoratut puurakenteiset "kylmävarastot" (16, 17, 18) rakennettiin 1960-luvun alussa. Varastorakennuksissa on loivat satulakatot sekä kapeat yläikkunat.²⁹⁵ 1960-luvun alussa rakennettiin myös tiilirakenteinen, loivalla satulakatolla varustettu "autohalli", joka tehtiin arkkitehti Pertti Aution suunnitelmien mukaan.²⁹⁶

5 SUUNNITELMA KYMINLINNAN TULEVASTA KÄYTÖSTÄ

5.1 MONIPUOLISEN TOIMINNAN MAHDOLLISUUDET

Suomen puolustusvoimat poistuivat Kyminlinnasta keväällä 2005 eikä linnoituksen tulevaa käyttöä ole vielä päätetty. Alueesta kiinnostuneilla osapuolilla, Kotkan kaupungilla, Kymenlaakson maakunnalla, Senaatti-kiinteistöillä, Metsähallituksella ja Museovirastolla, on erilaisia painotuksia linnoituksen tulevan käytön pohdinnassaan. Yleisöltä aiemmin täysin suljettu linnoitus kiinnostaa myös paikallisia asukkaita ja matkailijoita, joista odotetaan yhtä Kyminlinnan pääkäyttäjryhmää. Kotkan kaupunki onkin esittänyt Kyminlinnan suunnittelun lähtökohdiksi kulttuurin, matkailun ja historian. Kotkan keskustaan vievän liittymän risteysalueella sijaitseva linnoitus sopii jo sinällään maamerkiksi ja eräänlaiseksi ”Kotkan portiksi”, joka voi tuoda näkyvyyttä kaupungille. Yhtenä vaihtoehtona nähdään myös suomalais-venäläisen kulttuurinvaihdon eri toimintamuotojen sijoittamisen linnoituksen alueelle.²⁹⁷

Idän ja lännen kohtaaminen on ollut aina läsnä Kyminlinnan historiassa. Hyvin säilyneet linnoituslaitteet jyrkevine muureineen tarjoavat mahdollisuuden yleisen linnoitushistorian esittelemiseen. Kyminlinna kuuluu Kaakkois-Suomen linnoitusten arvokkaseen, muinaismuistolain suojaamaan muistomerkkien ryhmään. Linnoitukset kertovat ajasta, jolloin Kaakkois-Suomi oli osa Venäjän keisarikuntaa muun Suomen pysyessä vielä Ruotsin osana. Aikoinaan Suuren rantatien varrelle sijoittunut Kyminlinna onkin otettu mukaan Museoviraston koordinoimaan *Linnasta linnaan* -hankeeseen, jonka tehtävänä on selvittää Ruotsin ja Venäjän välisen rajankäynnin historiaa. Vireillä olevan hankkeen tavoitteena on luoda Suomen ja Venäjän rajan ylittävä linnojen ja linnoitusten kulttuurimatkailureitistö, jolle ollaan hakemassa Euroopan Neuvoston kulttuurireittitunnusta. Kyminlinnan historiaan pääsee sisälle myös Museoviraston tutkimuksissa löytyneiden arkeologisten kohteiden avulla. Ne tuovat osaltaan esiin entisen varuskunnan 200-vuotisen historian eri kerrostumia. Linnoituksen

autenttinen historiallinen ympäristö raunioineen ja alkuperäisine valleineen tarjoaakin hienot puitteet elämysmatkailulle.

Kotkan kaupungin kannalta olisi toivottavaa, että Kyminlinna voitaisiin ottaa osaksi laajempaa Kymijoen varren matkailullista kokonaisuutta. Vireillä olevan *Kansallinen kaupunkipuisto* -hankkeen tavoitteisiin kuuluu Kotkan kaupunkipuistojen yhdistäminen Kymijoen varren luontoarvoja sekä kulttuuriperintöä vaalien.²⁹⁸ Kyminlinnan historiallinen linnoituskokonaisuus soveltuu kyseisen hankkeen osaksi erinomaisesti, sillä laajahko yhtenäinen alue sekä hyvät liikenneyhteydet mahdollistavat linnoituksen ottamisen monipuoliseen virkistyskäyttöön. Kyminlinna on mahdollista suunnitella muun muassa useita eri reittivaihtoehtoja, joille voi poiketa linnoituksen ohittavilta kulkuväyliltä. Kymijoen haarojen ja koskien rajaaman linnoituksen maisemallista ja virkistyksestä arvoa voidaan lisätä muun muassa avaamalla vaihtelevia näkymiä niin linnoituslaitteille kuin linnoitusta ympäröivään maisemaan. Kyminlinnan roolia Suuren rantatien entisenä vartijana on mahdollista korostaa puuston harvennustoimenpitein.

Linnoitus on luontoarvoiltaan monipuolinen ja soveltuu hyvin myös luontomatkailukohteeksi. Vuonna 2004 laaditun luontoselvityksen mukaan linnoitushistoriaan kiinteästi liittyviä kasvilajeja on Kyminlinnassa useita. Nämä niin kutsutut ”sotatulokkaat”, eli polemokorit, tulivat linnoitusalueelle venäläisen varuskunnan toiminnan myötä. Myös useita erityisen huomionarvoisia 1600-luvun alkuun mennessä levinneitä arkeofyyttejä, eli muinaistulokaslajeja, löytyy linnoitusalueelta.²⁹⁹ Luontoarvoja voidaan vaalia ja lisätä maiseman kunnostustoimenpiteillä ja mahdollistamalla linnoitusympäristön jatkuva hoitaminen. Kyminlinnan sijainti vesistöjen äärellä soveltuu hyvin monipuolisten luontoelämysten tarjontaan linnoituksen ympäristössä. Kotkan alueella kaivataan tällä hetkellä kalastukseen, koskenlaskuun, eräretkeilyyn, luontoharrastukseen sekä jokiekologian tutkimukseen ja seurantaan liittyviä toimintoja ja

palveluja, sillä Kymijoen luontoon keskittyvä harrastus- ja tutkimustoiminta on jatkuvasti laajentunut.³⁰⁰ Kyminlinna soveltuu hyvin myös matkailijoiden majoituspalveluiden tarjoajaksi keskeisen sijaintinsa ja melko hyväkuntoisen rakennuskantansa puolesta.

Kyminlinnan vanhin rakennuskanta on kokenut 200 vuoden aikana useita massiivisiakin korjaustoimenpiteitä. 1800-luvun alun rakennuksista on pääosin jäljellä ainoastaan kantava runko ikkuna-aukkoineen. Koska alkuperäiset rakennusosat ovat niin suurelta osin tuhoutuneet, rakennusten vanhimman asun palauttava restaurointi lienee mahdotonta. Rakennusten tulevaa käyttöä suunniteltaessa voidaan osittain huomioida puolustusvoimien aikaiset korjaustoimenpiteet ja pyrkiä sopeuttamaan tuleva käyttö rakennusten nykyasuun. Toisaalta melko suuretkin muutostoimenpiteet tuntuvat perustelluilta rakennusten alkuperäisen asun jo kerran tuhouduttua. Venäläisaikaiset tiilirakenteiset varuskuntarakennukset ovat alueen arvokkaimpia. Ne kertovat 1800-luvun alun tyyppipiirustuksiin perustuvasta kasarmirakentamisesta ja kuuluvat kiinteästi entisen varuskunnan historiaan. Vanhimmat rakennukset soveltuvat kunnostustöiden jälkeen majoitustilojen lisäksi esimerkiksi opetus- ja näyttelytiloiksi. Puolustusvoimien aikana rakennetuille apurakennuksille soveltuu luontevasti jatkossakin toisarvoisempi käyttö.

Mahdollisen uudisrakentamisen sijoittelussa voidaan hyödyntää van Suchtelenin vuonna 1805 päivätyssä ideaalisuunnitelmassa esiintyvää korttelijakoa. Neljään suurkortteliin perustuvasta ristinmuotoisesta kaavasta on mahdollista ottaa käyttöön koillisen ja kaakkoisen korttelin alueet. Kaksi muuta ideaalisuunnitelman korttelia on syytä rauhoittaa rakentamiselta, sillä ne sijoittuvat muurien sisäpuolelle muinaismuistolaille suojellulle alueelle. Ideaalisuunnitelman tiukkaa suorakulmaista koordinaatistoa voidaan ilmentää uudisrakentamisen sijoittelulla esimerkiksi siten, että suurten sotilaskäyttöön tarkoitettujen rakennusten paikat osoitetaan pienimittakaavaisemmilla rakennuksilla. Vallien sisäpuolella täydennysrakentaminen tulee olla pienimittakaavaisempaa kuin sotilaskäyttöön tarkoitettujen kasarmi- ja varastorakennusten. Varuskuntarakentamisen mittakaavasta erottuvat uudisrakennukset tuovat oman kerrostumansa

linnoituksen historiaan ja kertovat sen tulevasta siviilivaiheesta. Matala yhtenäinen rakennusten kokonaisuus antaa tilaa itse linnoituslaitteille eikä peitä tärkeitä näkymäsuuntia. Ideaalisuunnitelmaan kuuluvat rakentamattomaksi merkityt alueet, kuten keskusaukio, voidaan poimia maastossa sopivissa kohdissa esiin ja korostaa näin suunnitelmaksi jääneen varuskuntakaupungin perusajatusta.

5.2 SUUNNITTELUA RAJOITTAVIA TEKIJÖITÄ – LAINSÄÄDÄNTÖ, ARKEOLOGISET KOHTEET JA LUONTO

Kyminlinnan linnoitus kuuluu muinaisjäännöksiin, joiden rauhoitusta ja hoitoa Museovirasto valvoo muinaismuistolain (295/63) mukaan.³⁰¹ Kyminlinnan muinaisjäännosalueen vielä toistaiseksi vahvistamattomaan (1. luokan) rajaukseen kuuluvat kaikki historialliset linnoituslaitteet etuvarustuksineen, myös tuhoutuneilta osiltaan. Vallien sisäpuolelta rajaukseen on otettu mukaan bastionipihat sekä Suvorovin aikaisen linnoituksen alue. Varsinaisten linnoituslaitteiden ulkopuolisia muinaisjäännosalueita ovat puolestaan Käärmeniemen säilynyt patteri, moottoritien eteläisen rampin sisällä olevan patterin jäännökset sekä I maailmansodan aikaiset juoksuhaudat Langinkoskenhaaran rannassa. Myös 1810-luvun tielinjausten ja linnoituksen väliset maa-alueet ovat mukana Museoviraston määrittämässä rajauksessa. Huumanhaaran rannalla, linnoituksen itäpuolella sijaitsevat lisäksi entiset Kymenkartanon, 1800-luvun alun tiilitehtaan sekä sairaalarakennusten tuhoutuneet alueet, jotka on otettu muinaisjäännosrajaukseen mukaan. Museoviraston lausunnon mukaan tiukimmin suojeltuun ensimmäiseen luokkaan kuuluvat kohteet katsotaan *”valtakunnallisiksi muistomerkeiksi, jotka ovat niin arvokkaita, että niiden säilyminen on turvattava kaikissa olosuhteissa”*.³⁰² Muinaisjäännosalueella kunnostus- ja rakennustoimenpiteiden tavoitteena on

- Nykyinen hyvä näkymä
- - - → Nykyinen hyvä läpinäkymä
- Mahdollinen uusi näkymä
- - - → Mahdollinen uusi läpinäkymä
- Nykyiset puut
- Näkymiä häiritsevät puut
- Näkymiä häiritsevät pensaat
- Avokallio
- Merkittäviä luontoarvoja, ei lisärakentamista
- Luontoarvoja, huomioitava

Näkymät ja luonto 1:8000. Nykyiset hyvät näkymät avautuvat linnoitushistorian kannalta olennasimpiin suuntiin, niiden säilyvyys on taattava. Nykyiset hyvät läpinäkymät avautuvat puuston läpi maiseman kannalta olennasiin suuntiin. Mahdolliset uudet (palautettavat) näkymät ja läpinäkymät saadaan aikaan puustoa harventamalla. Analyysi on tehty Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy:n laatiman pohjakartan päälle.

Linnuston kannalta tärkeä alue.
Ei merkittäviä toimenpiteitä. Tai-
mikon raivaus ja lahoppuun lisäys
mahdollista

Säilytettävä niitty

Muinaisjäännösalue. Raivataan
ja pidetään puuttomana.

Nykytilassaan säilytettävä alue

Säilytettävä niitty

Linnuston kannalta tärkeä alue.
Ei merkittäviä toimenpiteitä. Tai-
mikon raivaus ja lahoppuun lisäys
mahdollista

Muinaisjäännösalue. Raivataan
ja pidetään puuttomana.

Muinaisjäännös

Natura-alue

Natura-alueen erityisoi-
menpiteet

Arkeologinen kohde

Lailla suojellut alueet ja arkeologiset kohteet 1:8000.

linnoituksen kokonaisvaltainen suojelu ja kunnostus rakennusmuistomeriksi. Alueelle ei voi rakentaa ja se pyritään vallien, vallihautojen sekä etuvarustusten osalta pitämään puuttomana ja pensaattomana.³⁰³ Vaikka muinaisjäännökset rajoittavat alueen suunnittelua, ne toimivat kuitenkin alueen vetovoimaisimpina nähtävyyksinä. Niitä onkin syytä korostaa myös maastossa.

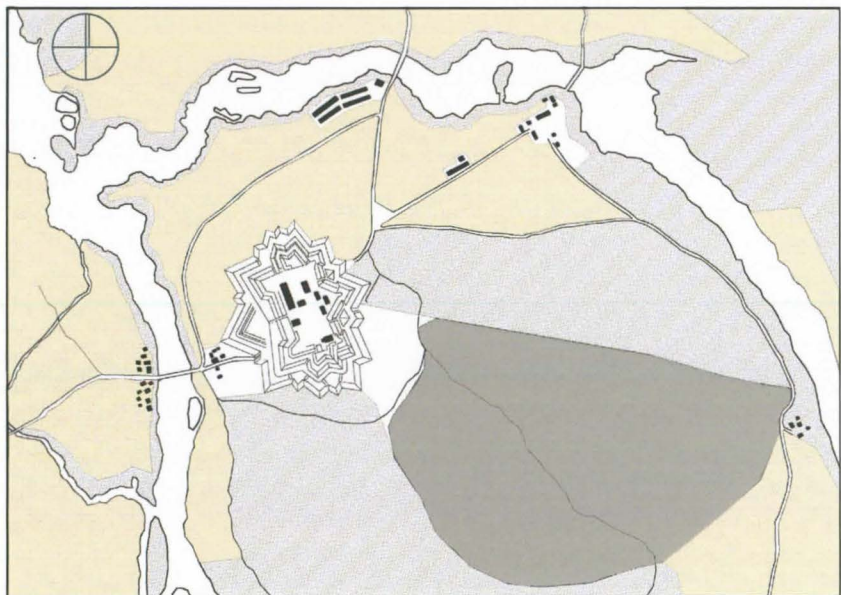
Kyminlinnan vallien sisäpuolella on vuosina 2004 ja 2005 tehty arkeologisia tutkimuksia, joiden löydökset rajoittavat osaltaan tulevan käytön suunnittelua. Kaivausten yhteydessä on löydetty jäänteitä muun muassa 1800-luvun alussa puretusta Suvorovin linnoituksesta. Kasarmirakennusten alueelta on löydetty puolestaan 1800-luvun alun pihakiveystä sekä linnoituksen vedenpoistojärjestelmään kuuluva tiilestä holvattu salaojaputki tarkastuskaivoineen. Lisäksi kaksi linnoituksen rakentamisen aikaista kivityöstöpaikkaa ja kivivarastoa löytyivät maastosta. 1800-luvun lopun rakennuskannasta on säilynyt asuin- ja varastorakennusten kivijalkoja. 1900-luvun historiallisiin jäänteisiin kuuluvat puolestaan 1920-luvun vaihteen kivääriammuntaradan kivetyt ampumapaikat sekä 16 poteroa, jotka liittyvät todennäköisesti varuskunnan II maailmansodan jälkeiseen toimintaan.³⁰⁴ Tulevaa käyttöä suunniteltaessa on huomioitava myös linnoituksen vedenpoistojärjestelmä, jonka toimivuus on Museoviraston lausunnon mukaan turvattava lisärakentamisen yhteydessä.³⁰⁵ Vaikka historiallisesti merkittävät kohteet rajoittavatkin uudisrakennusten sijoittelua linnoitusalueelle, ne kuitenkin mahdollistavat monipuolisen ja kerroksellisen linnoitushistorian esittelyn maastossa esimerkiksi arkeologisen puiston muodossa.

Linnoituksen monipuoliset luontoarvot antavat toisaalta mahdollisuuden ottaa Kyminlinna luontomatkailukohteeksi, mutta toisaalta ne myös rajoittavat uuden toiminnan suunnittelua. Vallien ulkopuolella, linnoituksen länsi- ja pohjoispuolella, ovat ranta-alueet kuuluvat Natura-alueisiin, joilla edellytetään lehtomaisen kasvillisuuden ylläpitämistä. Alueella on säilytettävä luontodirektiivin mukaisesti linnustolle tärkeää metsää sekä pensaikkoo. Toisaalta alueen hoitosuunnitelmassa todetaan, että vieraiden puulajien raivauksella ja lahoppun lisäyksellä voidaan kohottaa alueen luontoarvoja.

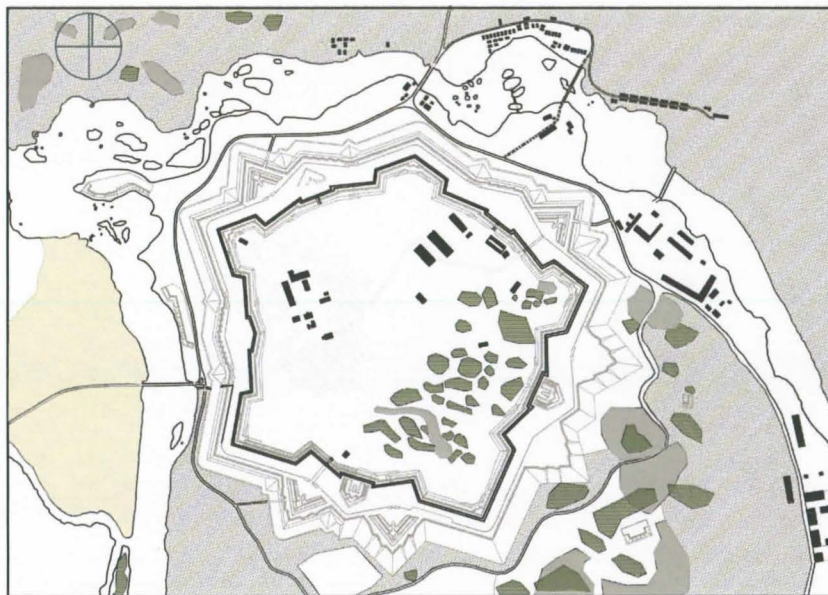
Tärkeimmät luonnontilaisiksi metsiksi jätettävät ranta-alueet sijaitsevat entisen urheilukentän laidalla, linnoituksen lounaispuolella sekä Hovinsaaren luoteiskulmassa. Avoimempia alueita ovat kaksi niittyä, joiden niiton tulee ohjeiden mukaan olla säännöllistä.³⁰⁶ Hovinsaaren pohjoispää on alkuperäiseltä maisemaltaan ollut avointa. Ilmakuvien perusteella vasta 1960-luvun jälkeen rehevöitynyt lehtokasvillisuus peittää nykyisellään ulkopuolisia näkymiä valleille, joten linnoituksen entinen asema Suuren rantatien puolustajana jää näkymien puutteen vuoksi osittain epäselväksi. Ideaalitalanne linnoituksen kannalta olisikin, jos rantavyöhyke voisi olla mahdollisimman puuton.

Myös vallien sisäpuolella oleva puusto heikentää oleellisesti näkymiä. Alun perin lähes puuton alue on kasvanut umpeen ja sisältää nykyisellään vuonna 2004 tehdyn luontoselvityksen mukaan useita arvokkaita luontokohteita. Kasvillisuuden erityisarvoihin kuuluvat lehdot, kosteikot, niityt ja kalliokedot sekä niiden useat uhanalaiset ja harvinaiset lajit. Rehevä ja monipuolinen kasvillisuus ylläpitää luontoselvityksen mukaan myös rikkaa eläimistöä. Kyminlinnan pesimälinnusto on monilajinen ja runsas, ja siihen kuuluu useita huomionarvoisia lajeja. Myös perhoslajistossa on huomionarvoisia lajeja. Alueelta tavattu suurperhosmäärä (n. 500 lajia) on pinta-alaan suhteutettuna poikkeuksellisen suuri.³⁰⁷ Linnoituksen sisäosissa tulisi luontoselvityksen mukaan vaalia erityisesti lehtoja, soita ja osittain myös avokallioita. Linnoitushistorian kannalta ihanteellisin tilanne olisi kuitenkin, jos avoin perinnemaisema voitaisiin palauttaa ketoineen, niittyineen, vallihautakosteikkoineen, sotaväen tuomine vieraskasveineen sekä vanhan kulttuuriympäristön kasveineen.

Alueen rakentamista rajoittaa muinaisjäännösten ja luontoarvojen lisäksi nykyinen rakennuskanta. Tulevaa käyttöä suunniteltaessa on huomioitava, että *"kaavalla suojeltavia ovat kaikki venäläisaikaiset rakennukset sekä 1920–50-luvuilla rakennetut rakennukset nro:t 3, 9 ja 21."* Uudet rakennukset eivät Museoviraston lausunnon mukaan saa olla *"massaltaan suurempia tai korkeampia kuin olemassa olevat kasarnit."*³⁰⁸

V. 1792. Lähteenä Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805, SKS 1989.
KYHIKA: Pietari 02_09 v. 1792, Venäjän Merivoimien arkisto.

1810-luku. Lähteenä MV/Rho: VIK 1 v. 1816.

1935 1930-luku. Lähteenä KA: Pitäjänkartta v. 1935. MV/Rho: ilmakuva v. 1936.
Topografikunta M46/111, Ilmakuva v. 1941.

Nykytilanne. Lähteet: Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin oy, 2002.
Topografikunta 0317/67, ilmakuva vuodelta 2003.

- Pelto
- Niitty
- Puut
- Avokallio,
kivikko

Kasvillisuuden kehittyminen 1:15 000.

5.3 KOLMIVAIHEINEN SUUNNITELMA

Koska Kyminlinnan linnoitusalue on laaja, ei kaikkia tulevia muutostoimenpiteitä pystytä toteuttamaan kerralla. Jotta yleisö pääsisi tutustumaan linnoitukseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja jotta mielikuva linnoituksesta olisi siten alusta asti positiivinen, on suunnitelmassa jaksotettu muutostyöt kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa linnoitus avataan luonto- ja matkailukeskuksen käyttöön. Tässä vaiheessa tärkeimmät rakennukset odottavat vielä korjaustoimenpiteitä, mutta Rikosseuraamusviraston (RISE) vankityövoimalla kunnostetaan valjeja ja linnoitusmaisemaa. Samanaikaisesti yleisö pääsee tutustumaan arkeologisten tutkimusten löytöihin sekä linnoitusalueen luontoarvoihin. Toisessa vaiheessa kunnostetut rakennukset otetaan käyttöön ja niihin osoitetaan muun muassa opetus- näyttely- ja asuntolatiloja. Kolmannessa vaiheessa Kyminlinnaan sijoitetaan täydennysrakentamista, kun kunnostustyöt ovat päättyneet ja toiminta linnoitusalueella on jo vakiintunut.

Linnoituksen uusi käyttö painottuu suunnitelmassa historiaan ja matkailuun. Suunnitelmassa on pyritty toteuttamiskelpoiseen ratkaisuun ottamalla huomioon muinaisjäännösalueen edellä esitetyt realiteetit (kohdat 5.1 ja 5.2). Tavoitteena on mahdollistaa ympärivuotinen vireä toiminta niin olemassa olevissa rakennuksissa kuin koko linnoitusalueellakin. Suunnitelmalla luodaan edellytykset myös jatkuvalla maisemanhoitotyölle. Historialtaan ainutlaatuisen linnoituksen valjeja, raunioita ja luontoarvoja pyritään tuomaan esiin elämyksellisen kokonaisuuden aikaan saamiseksi. Aluetta ei ole tarkasteltu niinkään siitä saatavan taloudellisen hyödyn kannalta, ja pienimittakaavaista uudisrakentamista esitetäänkin ainoastaan muinaisjäännösrajoituksen ulkopuolisille alueille.

> 1-vaiheessa tehdään uusia jalankulkureittejä sekä arkeologisen puiston kulkuväylät. Linnoituksen kaakkoisosaan rakennetaan RISE:n työvoimalle asuinparakit. Vallien ulkopuolelle, linnoituksen luoteispuolelle rakennetaan kalastustukikohta. 3-vaiheessa kaakkoista korttelia sekä nykyistä kasarmirakennusten korttelia täydennetään pienimittakaavaisilla uudisrakennuksilla.

I-vaihe 1:15 000.

3-vaihe 1:15 000.

< Asemapiirustus 1:5000. Näkyvissä ovat samanaikaisesti vaiheet 1, 2 ja 3.

ENSIMMÄINEN VAIHE: KYMINLINNA LUONTO- JA MATKAILUKESKUKSENA

Vallit tutustuttaviksi

Linnoitushistoriaan pääsee tutustumaan parhaiten Kyminlinnan valleilla, jotka tulee kunnostaa alkuperäisen rakenteen mukaisiksi ja helpommin havaittaviksi. Muinaisjäänkösiin lukeutuvilta linnoituslaitteilta poistetaan näkymiä häiritsevät ja rakenteita vaurioittavat pensaat sekä puut. Vanhimmat etuvarustuksilla kasvavat puut, kuten kaakkoispuolen männyt, voidaan jättää paikoilleen, sikäli kuin ne eivät oleellisesti häiritse näkymiä. Valleille pyritään vakiinnuttamaan niille luontaisesti kuuluva matala ketokasvillisuus, jota hoidetaan säännöllisesti niittämällä. Pohjois- ja länsiosien vallihauta-alueita on suunnitelmassa tarkoitus hoitaa laiduntamalla.

Valleille pääsyä helpotetaan kunnostamalla 1800-luvun alussa tehdyt tykkiluiskat niiltä osin, joilta ne vielä ovat hahmotettavissa. Luiskat sijaitsivat alun perin bastionien kärjissä sekä kurttiinimuurien taitekohdissa. Tuhoutuneiden tykkiluiskien paikoille rakennetaan uudet maarakenteiset luiskat länsi-, pohjois-, kaakkois- ja lounaiskurttiinimuureille sekä koillis- ja itäbastionien kärkiin vastaavasti kuin ne on rakennettu luoteis- ja eteläbastionien kärkiin vuonna 2005 Museoviraston johdolla. Poternit avataan kulkukelpoisiksi kaakkois-, länsi- ja pohjoissivuilla. Niiden luokse rakennetaan uudet kulkureitit.

Olemassa olevia polkuja hyödynnetään etuvarustuksilla. Uusia polkuja tehdään päävalliin ampumapenkereille. Polku erotetaan ympäröivästä ketokasvillisuudesta matalampana pidettävänä nurmipintana. Kaikkein korkeimmalla tasolla, niin kutsutun rintasuojan päällä liikkuminen on vaarallista jyrkän pudotuksen vuoksi, joten sinne ei tule ohjata valleilla liikkujia. Maanpinnan tasolta linnoituslaitteisiin pääsee tutustumaan parhaiten linnoituksen eteläpuolella.

Rauniot nähtävyytenä

Linnoituksen lounaisportin tuntumassa on raunioitunut kasemattialue, joka on sellaisenaan vaikuttava nähtävyys ja todiste 200 vuoden aikana tapahtuneesta ajan ja historian kulusta. Kurttiinimuurin kasematit restauroitiin vuosina 1982–1993, mutta lounaisen bastionin eteläpuoleisen siiven ja kyljen kasemattien holvatut tiilirakenteet ovat jääneet sortuneeseen tilaan. Sortuneita tiiliholveja ei suunnitelmassa korjata, vaan rauniot jätetään paikalleen kertomaan linnoituksen historiallisesta kerrostuneisuudesta ja ajan hampaan vaikutuksesta. Raunioita on suunnitelmassa tarkoitus tarkastella hieman kauempaa, sillä sortumavaaran vuoksi turistit tulee ohjata vähintään neljän metrin päähän kasemattien suuaukon etureunasta.³⁰⁹ Puu- ja teräsrakenteinen lavetti rakennetaan kulkemaan raunioiden ja lammen välissä. Sen kasemattien puoleiselle reunalle tehdään teräsrakenteiden kaide käsijohteineen.

Insinööritoimisto Innostructura Oy:n laatiman kasemattien rakenteellisen selvityksen mukaan kasemattialue on saatava pysymään kuivana sekä sisä- että ulkopuolelta. Myös vallihaudan puolella pintojen tulee pysyä kuivina muurien välittömässä läheisyydessä. Pinnat tuleekin muotoilla siten, että kaato on kohti linnoituksen keskialuetta. Kasemattien edustalla kaadon tulee jatkua vähintään viiden metrin matkalla. Rauniot tulee selvityksen mukaan kattaa mieluiten niin kutsutulla savisaarrolla, jonka rakenteena on lopullisia pinnan muotoja seuraileva kestävä laastipohja, jonka päälle juntataan 50–75 mm paksu savikerros. Savisaarron suojaksi levitetään pintamaat.³¹⁰

Arkeologinen puisto

Vallien sisäpuolelle sijoitetaan arkeologinen puisto uusine kävelyreitteineen. Reitin varrelle pystytetään opastustauluja, joissa havainnollistetaan kyseisen rakenteen alkuperäisasua ja tarkoitusta. Alueella voi kulkea yksin tai turistiaikaan

> Museoviraston arkeologisissa tutkimuksissa on löydetty muun muassa Suvorovin linnoituksen aikaisen ruutikellarin alimpia kivi- ja tiilirakenteita. Ruutikellari purettiin 1870-luvulla.

oppaan kanssa. Liikkuminen on ohjattu poluille, teille ja kosteimmilla paikoilla pitkospuille. Reitit kulkevat joko raunioiden sivuitse tai kauempaa, jolloin reitiltä avataan pidempiä näkymiä rakenteille. Arkeologisen puiston vanhimmat kohteet ovat pääasiassa purettujen rakennusten kivijalkoja sekä linnoituslaitteiden alimpia kivikertoja ja maavalleja. 1900-luvun kohteita ovat muun muassa poterot ja ampumapenkereet.³¹¹ Kymenlinnan kaivaukset jatkuvat edelleen, joten uusia kohteita reitin varrelle on todennäköisesti vielä tulossa.

Arkeologisen puiston kiertelyn voi aloittaa useasta eri pisteestä. Suvorovin 1800-luvun alussa purettu linnakkeelle johtavalta tieltä voi valita rengasmaisia kulkureittejä. Suvorovin aikaisesta linnakkeesta on jäljellä alueen pohjoisosassa yhdet kivirivit niin kutsutusta Schumilovin bastionista, linnoituksen sisäpuolella sijainneesta kavaljeerilinnakkeesta sekä ulkovallista. Alueen koillislaidalla on jäljellä neljän 1800-luvun loppupuolen, satulakattoisen, yksikerroksisen puurakennuksen yhtenäiset kivijalat.³¹² Nämä rakennukset ovat oletettavasti VIK:n piirustuksissa³¹³ näkyvät kasarmi numero 20 (myöhemmin 16)³¹⁴, kasarmi numero 27 (myöhemmin 23)³¹⁵ ja keittiörakennukset numero 17 ja 21.³¹⁶

Suvorovin linnakkeen aikaisesta pääportista³¹⁷ on jäljellä harmaakivi- ja tiilimuurausta. Portin kohdalla olleesta kurttiinimuurista on jäljellä puolestaan alimpia kivikertoja noin 1,5 metrin korkeudelle.³¹⁸ Nämä rakenteet otetaan maan sisältä esiin ja katetaan riittävän väljällä ja yksinkertaisella katoksella, jonka tarkoituksena on estää veden pääsy rakenteisiin. Portin raunioiden kohdalta voi poiketa Suvorovin linnoituksen eteläpuoliselle, pitkospuilla kulkevalle reitille. Sen varrella erottuu maastosta terassimaisena 1850-luvun hirsirakenteinen saunarakennus (nro 31)³¹⁹, jonka kivijalka on osin säilynyt.³²⁰ Saunarakennus purettiin VIK:n piirustusten mukaan vuonna 1874.³²¹ Suvorovin linnoituksesta on samalla kohtaa jäljellä Ahvenkosken puolibastionin 1 kivikerta maan sisällä.³²² Vallin reunan eteläpuolella näkyvät kolme mahdollista väliaikaisleiripaikkaa.³²³ Niiden rakentamisajankohdasta ei ole varmuutta, mutta ne saattavat liittyä

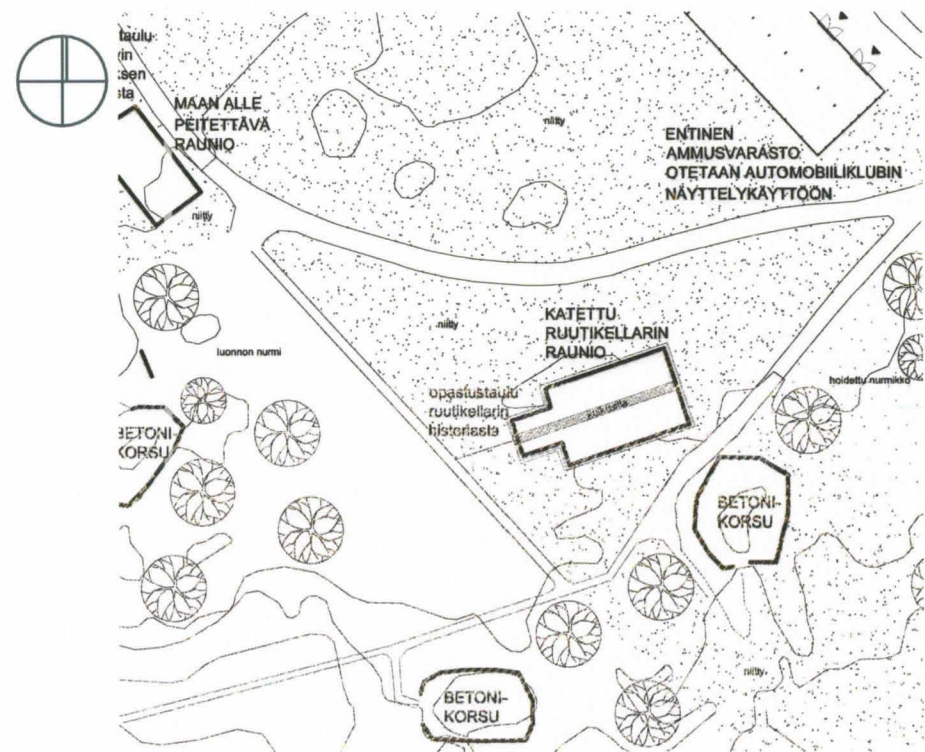
1800-luvun varuskunnan leiritoimintaan. Pitkospuita edetessä vastaan tulevat 11 sudenkuoppaa, jotka ovat halkaisijaltaan 2–2,5 metriä ja niiden syvyys 60–80 cm.³²⁴ Alun perin koko Suvorovin linnoituksen ympärille kaivettaviksi ajateltujen kuoppien oli tarkoitus pysäyttää vihollisen ratsujoukot (kts. kohta 3.2.1). Suvorovin aikaisen linnoituksen etelärinteeseen jää vielä yksi kivikerta päävallin eteläpuoleisia rakenteita³²⁵, jotka ovat niin kutsuttujen Susiredanttien jäänteitä.

Suvorovin linnoituksen eteläpuoleisia varustuksia pääsee tarkastelemaan myös ylempänä olleiden vallien tasalta. Ahvenkosken puolibastionin sisäpuolella olevan kavaljeerilinnakkeen kaksi kivikertaa ovat osittain nähtävissä. Vallien yläpuolinen polku jatkuu Suvorovin linnoituksen pääportin raunioille, ja matkan varrelle jää neljä 1980-luvun betonirakenteista korsua³²⁶, joihin avataan sisäänkurkistusmahdollisuus. Yhtenä vaihtoehtona on sijoittaa halkaisijaltaan pyöreisiin, 1,6 metriä korkeisiin tiloihin³²⁷ näyttelyesineitä tai havainnollistavia kuvia. Mikäli korsuihin voidaan järjestää sähköistys, voisi tiloihin sijoittaa myös multimediaesityksiä.

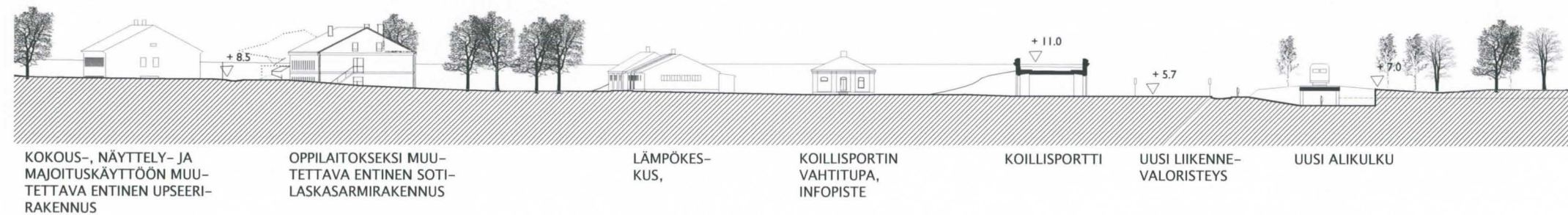
Suvorovin linnoitusalueen tärkeimpiin kohteisiin kuuluu 1790-luvulla rakennettu ja 1870-luvulla purettu ruutikellari, jonka jäljellä olevat, lähes metrin korkeudelle ulottuvat, alimmat luonnonkivi- ja tiilirakenteet avataan yleisölle nähtäväksi. Tähän asti maan sisällä säilynyt raunio katoaa ilman suojaustoimenpiteitä, sillä tiilet ovat suojaamattomina alttiita rapautumiselle. Ruutikellarin rauniot katetaankin riittävän väljällä, yksinkertaisella suojakatoksella, jonka tehtävänä on estää veden pääsy rakenteisiin. Katoksen ja mahdollisten seinämien ulkoasun tulee olla sellainen, ettei se väärennä mielikuvaa alkuperäisestä rakennuksesta. Yleisön kulku ohjataan raunion ja katoksen sisälle rakennettavalle puulaverille, josta jäljellä olevia rakenteita on mahdollista tarkastella.

1850-luvulla rakennettujen ja 1800-luvun lopulla purettujen rakennusten paikat vuoden 1858 asemapiirustuksessa. *MV/Rho:VIK 24 v. 1858.*

Ote arkeologisesta puistosta Suворovin linnoituksen alueella 1:1000.

Arkeologinen puisto jatkuu Kyminlinnan itäosissa. Reitin voi aloittaa koillisportin läheisyydestä, jossa on nähtävissä tallirakennuksen (32) koillispäädystä oleva rakennuksen kivijalka, joka kuuluu paikalla 1800-luvun alkupuolella sijainneelle puurakennukselle. Myös 1890-luvulla rakennetusta upseerirakennuksesta on näkyvissä kivijalka sekä tulisijan pohja. Sen vieressä sijaitsee 1870-luvulla rakennetun muonamaksiinin kivijalka sekä sisääntuloluisat.³²⁸ Linnoituksen itäosissa reitti noudattelee pääosin vuoden 1805 toteuttamatta jääneen ideaalikaavan kulkuväyliä. Reitin varrella voi tutustua 1900-luvulla rakennettuihin poteroihin, joista on näkyvissä yhden metrin syvyiset kaivannot osittain säilyneine rakenteineen.³²⁹ Arkeologisen puiston kohteisiin kuuluvat lisäksi linnoituksen rakentamisaikaiset kivivarastot ja kivityöstöpaikat, jotka näkyvät maastossa kivipäälysteisinä kumpareina.³³⁰

Linnoituksen keskiosasta avataan näkymä 1920-luvun vaihteessa käytössä olleelle ampumaradalle.³³¹ Puuttomaksi raivattava näkymääkseli ulottuu aina eteläbastionin kärkeen saakka.

Arkeologisia kohteita hoidetaan pitämällä esiin otettujen rakenteiden ympäristö siistinä ja estämällä sen vesakoituminen. Suvorovin linnoituksen alueelle voidaan päästää lisäksi lampaita laiduntamaan rajoittamalla kerralla laidunnettavan alueen kokoa aidoin. Reittien varrelle sijoitetaan levähdyspaikkoja ja polkuja, jotka mahdollistavat reitiltä poistumisen eri vaiheissa.

Kulkureitit

Kyminlinnan linnoitusalue otetaan mukaan virkistysalueiden ja kevyen liikenteen reittien laajempaan verkostoon. Linnoituksen länsipuolella oleva

kevyen liikenteen reitti kulkee 1800-luvun alun tielinjauksen mukaisesti. Suunnitelmassa tältä reitiltä poiketaan linnoitukselle ylittämällä etuvarustukset ja laskeutumalla vallihautaan entisen Suvorovin linnoituksen aikaisen Suuren rantatien tielinjauksen kohdalla. Tällä kohdalla oleva poterni sijaitsee kutakuinkin samalla kohdalla, missä sijaitsee Suvorovin linnoituksen sisääntuloreitti 1790-luvulla.³³² Poterni avataan kulkureitiksi, jonka kautta saavutaan Suvorovin aikaisen linnoituksen portin kohdalle, arkeologiseen puistoon.

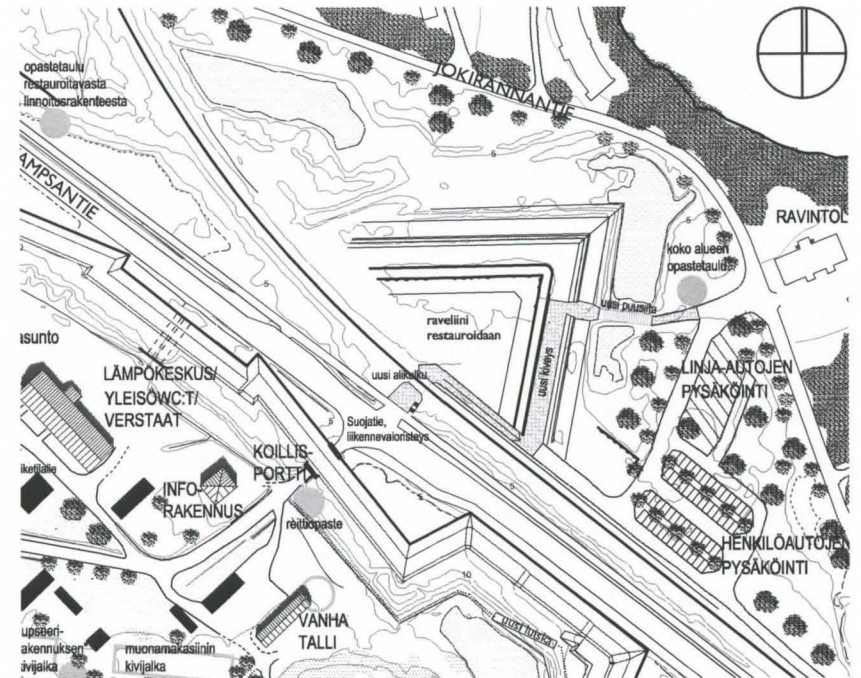
Linnoituksen länsipuolelta saavutaan linnoitusalueelle myös 1800-luvun alussa tehtyä reittiä myöten lounaisen raveliin sivuitse. Kulmittain etenevältä reitiltä kulku jatkuu puusillalle ja lounaisportille. Linnoituksen pohjoisen raveliin sivuitse tehdään uusi vastaava reitti puusiltoineen. Nämä kaksi raveliinia yhdistetään katvetien päällä kulkevalla polulla, joka jatkuu aina Tampsantielle saakka. Polulta avautuvat vaihtelevat näkymät päävallille ja vallihautaan, jossa lampaat laiduntavat.

Itäpuolella sisääntulo linnoitukselle tapahtuu Jokirannan tietä pitkin. 1800-luvun alun tielinjauksen mukaisesti Jokirannantieltä jalankulkijoiden reitti kääntyy raveliin etelänpuoleiselle sivulle ylittäen painanteessa olevan kosteikon uutta, alkuperäistä mukailevaa, puusiltaa pitkin. Tuhoutunut 1800-luvun alun sisääntuloreitti palautetaan korkeusasemineen siten, että jalankulkijat saapuvat koillisportille kulmittain raveliin restauroitavaa kivimuuria seuraten. Raveliin eteläkärjestä reitti kääntyy rautatien suuntaiseksi ja alaspäin viettäväksi. Rautatie alitetaan raveliin länsireunaan rakennettavan uuden alikulkusillan kautta. Alikulkusillalta päästään luiskaa tai portaita pitkin Tampsantien itäpuolella kulkevalle kevyenliikenteen väylälle, josta jatketaan koillisportille Tampsantielle asennettavan liikennevaloristeyksen kautta. Suunnitelmassa henkilöautot ja linja-autot jätetään junaradan itäpuolella oleville uusille pysäköintialueille ja matka linnoituksen sisäpuolelle jatkuu jalan. Pyöräilijät ohjataan koillisportille Tampsantien viereisiltä kevyenliikenteen väyliltä.

Pysäköintialueita on linnoituksen ulkopuolella kolme. Ne sijaitsevat koillisen sisääntuloreitin lisäksi lounaisen sisääntuloreitin yhteydessä sekä kalastustukikohdan vieressä linnoituksen luoteispuolella. Pysäköintialueet pidetään sorapintaisina. Liikuntaesteisten autoille varataan pysäköintimahdollisuus lounaisen raveliinin sisäpuolelta, lounaisportin vierestä. Huolto- ja pelastusajoneuvot sekä muu välttämätön liikenne ohjataan linnoitukselle lounaisportille vievän nykyisen pääkulkuväylän kautta.

Päävallin ulkopuolella oleville linnoituslaitteille ja rakennuksille tehdään kulkumahdollisuus linnoitusta ympäröiviltä väyliltä. Opastetauluin esiteltäviä nähtävyyksiä ovat Käärmeniemen patteri, Kyminkartanon myllyn rauniot linnoituksen pohjoispuolella, entisen vallihaudan kontreskarpimuuri Tampsantien itäpuolella, entinen Kyminkartanon niemi Hovinsaaren koillisreunalla, 1870-luvun sauna- ja asuinrakennukset Jokirannantien varrella sekä Suuren rantatien tielinjaus ja I maailmansodan aikaiset juoksuhaudat linnoituksen länsipuolella. Virkistysreittien sekä arkeologisen puiston reittien varrelle sijoitettavissa opastustauluissa pyritään tuomaan esiin linnoitushistoriaa ja Hovinsaaren pohjoispään maiseman kehitystä. Reittien varrelle sijoitetaan myös luontotyypeistä ja harvinaisimmista lajeista kertovia opastustauluja. Koko alueen kattavat pääopasteet sijoitetaan reittien alkupisteiksi soveltuviin kohtiin linnoituksen ulkopuolelle, sekä lounaisen että koillisen raveliinin eteen. Näistä pisteistä voi valita joko linnoituslaitteille ja porteille vievän reitin tai linnoitusta ympäröivät kevyen liikenteen reitit.

Pienemmillä poluilla reittipohja säilytetään mahdollisimman luonnonmukaisena. Reittipohjan tulee olla kantava ja kulutusta kestävä. Soraa lisätään tarvittaessa 50–100 mm paksuinen kerros polun pintaan. Kulutukselle aroissa, heikosti kantavissa kohdissa reittipohja ja kasvillisuus turvataan parhaiten ohjaamalla ulkoilijat pitkospuita pitkin. Lehtikuusilankuista puutapein kiinnitettävät pitkospuut tehdään noin 300 mm:n levyisiksi. Polut tehdään noin 2,0 metrin

Koillinen sisääntuloreitti.

levyisiksi.³³³ Lounais- ja koillisporteille johtavat, alkuperäisiä sisääntuloreittejä seurailevat kuluväylät päällystetään mukulakiveyksellä. VIK:n piirustuksissa nro 54 ja 55 vuodelta 1814 on esitetty raveliinien kylkiä seurailevat sisääntuloreitit vahvennetulla värillä, mikä saattaa viitata luonnonkiveykseen, sillä lounaan puoleisella sisääntuloreitillä on nykyisin nähtävissä paikoin mukulakiveystä.

Maiseman kunnostus

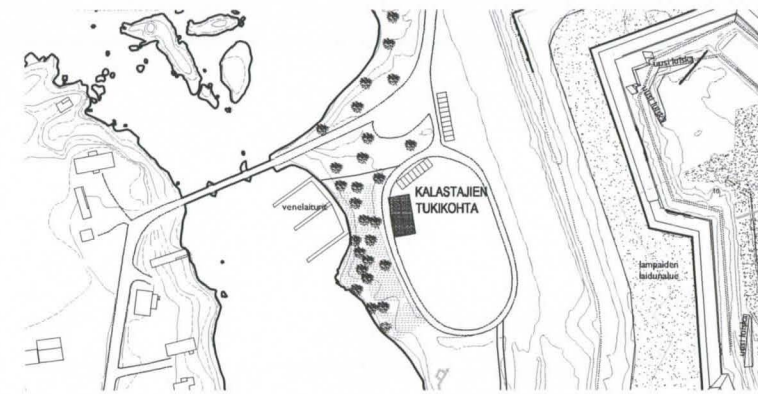
Linnoitusmaisemaa kunnostetaan harventamalla puustoa ja pensaikkoa, joka on nykyisin vallannut alueen niin linnoituslaitteiden sisäpuolelta kuin ulkopuoleltakin. Paitsi että kasvillisuuden harventamisella pyritään saamaan linnoituslaitteiden ja arkeologisten löydösten rakenteet selvästi näkyville, pyritään sillä myös estämään rakenteiden vaurioituminen. Näkymiä avataan sekä ympäröivään maisemaan että vallien sisäpuolelle. Pyrkimyksenä on osoittaa maisemasta linnoituksen sijoittumiseen vaikuttaneita tekijöitä sekä korostaa linnoituksen alkuperäistä roolia Suuren rantatien vartijana. Tärkeimmät näkymäsuunnat on esitetty sivun 73 kartassa nuolten avulla.

Vuonna 2004 laaditun luontoselvityksen mukaan puuston harventamiselle ei ole varsinaista estettä. Vanhimmat ja kookkaimmat lehtipuut tulisi linnoituksen sisäpuolella kuitenkin *"säilyttää, sillä niillä on merkitystä mm. monille harvinaisille hyönteislajeille"*.³³⁴ Vuoden 1936 ilmakuvasa erottuvat puut pyritäänkin säilyttämään kohdissa, joissa ne eivät oleellisesti häiritse näkymiä. Puita jätetään erityisesti maisemallisesti tärkeisiin kohtiin. Pensaat ja vesakot poistetaan sitä vastoin muinaisjäännökseksi luokitelluilta linnoituslaitteilta ja linnoituksen sisäosista, sillä ne peittävät näkymiä ja levittäytyvät nopeasti linnoituksen arvokkaimmille luontokohteille. Luontaisesti linnoituksen alueella kasvavan niityn elinolosuhteita parannetaan monin paikoin. Perusraivauksen jälkeen maisemaa pyritään hoitamaan niittämällä ja laiduntamalla.

Laiduntamisesta on hyötyä erityisesti pienikokoisille ja valoa vaativille kasveille, kun isokokoiset kasvit sekä puiden ja pensaiden alustat syödään mataliksi. Laiduntaminen estää ravinteiden lisääntymisen ja vähentää jossain määrin maaperän ravinteisuutta. Typen ja fosforin määrän vähentyminen lisää puolestaan niittyjen lajien määrää. Laiduneläimet myös levittävät kasvien siemeniä.³³⁵ Laiduntamisen avulla voidaankin siis vakiinnuttaa alueelle linnoitusniemen alkuperäinen keto- ja niittykasvillisuus. Lampaiden laidunalue sijoitetaan lampolaksi muutettavan varastorakennuksen (18) ja koillisbastionin väliin. Alue muotoillaan noudattamaan pääosaksi vuoden 1805 ideaalikaavaan rakentamattomaksi merkittyä kulma-alueita. Kymminlinnassa voidaan soveltaa niin kutsuttua rotaatiolaiduntamista³³⁶, jossa laidunala on jaettu lohkoihin ja lampaat siirretään paikasta toiseen siirreltävien aitojen avulla. Päälaitumen lisäksi lampaat ohjataan Suvorovin linnoituksen alueelle sekä pohjoisen ja lännen puoleisille vallihauta-alueille pohjoisessa kurttiinimuurissa olevan poternin kautta. Pysyvämpi laidunalue kasarmirakennusten luoteispuolella ympäröidään kiinteällä puusta tehdyllä aidalla, jotta yleisö pääsee mahdollisimman lähelle lampaita. Muut laidunalueet ympäröidään tarpeen mukaan siirrettävällä sähköaidalla. Laitumelle tuodaan siirrettävä juoma-automaatti. Varjoa laitumelle antavat puolestaan alueen etelä- ja länsireunassa olevat lehtipuut, Suvorovin linnakkeella paikoilleen jätettävät lehtipuut ja vallihaudassa korkea kivimuuri. Lampaiden sopiva määrä lehtoniittymäisessä maastossa on Heikkilän-Poudan mukaan viisi lammasta hehtaarilla.³³⁷

Vuoden 1805 suorakulmaista ideaalisuunnitelmaa³³⁸ havainnollistetaan linnoituksen itäpuolella niityn ja rajaavin puurivein. Linnoituksen keskelle rakennetaan puisto, joka rajoittuu koillis- ja kaakkoisreunoillaan vuoden 1805 ideaalisuunnitelmassa esitetyn keskusaukion rajoihin. Länsipuolelta puisto rajoittuu puolestaan linnoituksen läpi kulkevaan tiehen sekä Suvorovin linnoituksen vapaamuotoisempaan alueeseen. Keskeisaukio-ajatuksen mukaisesti puisto pidetään mahdollisimman avoimena. Kaakkoisreunalla

> Kalastustukikohta linnoituksen länsipuolella.

ja eteläkulmassa nurmipäällysteistä puistoa rajataan alueelle tyypillisiä muinaistulokaslajeja kasvavilla kedoilla, joka noudattavat muodoiltaan ideaalikaavan rakentamattomaksi merkityjä kulmikkaita alueita. Vastaava alue puiston koillislaidalla muutetaan myöskin kedoksi lukuun ottamatta entisen autohallin (6) aluetta. Kedon ja nurmialueen rajapinta merkitään kiveyksellä. Puiston kulmiin jäävät "vajaakulmaiset aukiot" (kts. 3.4) rajataan istuinpenkein. Puiston keskeltä avautuu puuton, niittykasveja kasvava näkymäakseli, jolla havainnollistetaan 1920-luvun vaihteessa käytössä olleen ampumaradan sijaintia.

Linnoitusta korostetaan ulkopuolelta avaamalla näkymiä linnoituksen ohittavilta kulkuväyliltä puistoa raivaamalla. Linnoituslaitteet valaistaan vallihautaan sijoitettavilla, alhaalta ylöspäin suunnatuilla valaisimilla.

Kalastuksen ja jokimatkailun tarpeet

Kymijoki on aina ollut suosittua kalastusaluetta. Kymenkartanokin perustettiin Hovinsaaren pohjoispäähän 1300-luvun puolivälissä osittain juuri tuottoisten lohenkalastuskoskien vuoksi. Kymijoen kalastusoikeuksista käytiin kiistoja keskiajalta lähtien.³³⁹ Vuonna 1797 Paavali I lahjoitti Kymijoen kalastusoikeudet suosionosoituksena Valamon luostarille, minkä johdosta munkit asettuivat hieman Kyminlinnasta pohjoisempana sijaitsevalle Siikakoskelle. Vuodesta 1847 lähtien kalastusoikeudet lunastettiin puolestaan "Suomen valtiolle", joka vuokrasi niitä eteenpäin.³⁴⁰ Lohenkalastusmahdollisuudet houkuttelivat myös Venäjän keisari ja Suomen suurruttinas Aleksanteri III:n rakennuttamaan vuonna 1889 kalastusmajansa Langinkoskelle, joka sijaitsee hieman Kyminlinnaa etelämpänä.

Kymijoki kuuluu edelleen eteläisen Suomen parhaimpiin lohijokiin ja sen kolmesta Kotkan alueella kuohuvasta koskesta (Siikakoskesta, Korkeakoskesta ja Langinkoskesta) on mahdollisuus kalastaa ympäri vuoden.³⁴¹ Joen alajuoksulla olevasta, Kyminlinnan länsipuolella virtaavasta, Langinkoskenhaarasta saadaan muun muassa lohta ja meritaimenta. Hovinsaaren itäpuolella olevasta Huumanhaarasta on sitä vastoin kalastaminen kokonaan kielletty.³⁴² Siikakoskelta joen alajuoksulle päin, aina Langinkoskelle saakka, on joenhaaran itärannalla kalastus sallittu. Koko Hovinsaaren länsiranta Käärmeniemenestä etelään on Kyminlinnan kohdalla siis sallittua kalastusaluetta. Sallittu venekalastusalue alkaa puolestaan Hovinsaaren luoteispuolella olevan kevyen liikenteen sillan kohdalta ja jatkuu alavirtaan päin siirryttäessä aina Langinkoskelle saakka.³⁴³

Kymijoki on nykyisin monipuolinen virkistysalue, jossa harrastetaan muun muassa melontaa ja koskenlaskua. Suunnitelmassa sijoitetaan Kyminlinnan luoteispuolelle, venekalastusalueen rajalle, kalastustukikohta sekä veneiden ja kanoottien vuokrauspiste. Paikka sopii luontevasti myös niin vesitse kuin maitsekin liikkuvien retkeilijöiden levähdyspaikaksi. Vastaavaa "tukikohtaa" ei lähialueella vielä ole olemassa. Suunnitelmassa olevan kalastustukikohdan yhteyteen sijoitettavia toimintoja voivat olla esimerkiksi käymälätilat, jätteenkeräyspiste ja kalojen perkauspaikka, ja sen varustuksiin voivat kuulua esimerkiksi savustusuuni, lupa-automaatti sekä kalastusalueiden tiedotustaulu. Pysäköintipaikat sijoitetaan Huumankiventien päätepisteeseen lähelle uudisrakennusta.

Vaikka kalastuksen harrastaminen ei Heikkilä-Poudan (1998) mukaan välttämättä edellytä erityispalveluja puhtaan vesistön ja sen kalakantojen lisäksi, voidaan erilaisilla rakenteilla, esimerkiksi laiturien ja pitkospuiden avulla, kuitenkin estää kalastusalueiden rantojen kulumista.³⁴⁴

Alueelle sijoituvia toimintoja

Suunnitelman ensimmäisen vaiheen uusiin rakenteisiin kuuluvat kalastustukikohdan lisäksi (kts. edellä) kesäteatterikatsomo ja Rikosseuraamusviraston (RISE) asuinparakit. Kesäteatterin paikka siirretään lounaisesta kaponierista vallien sisäpuolelle, sillä nykyisessä paikassaan teatterin rakenteet vaurioittavat muinaisjäännöksiin lukeutuvia linnoituslaitteita. Uusi paikka kesäteatterin pyörivälle katsomolle osoitetaan koillisen bastionin edestä, vuoden 1805 ideaalikaavaa mukailleen rajatun laidunalueen ulkopuolelta. Näyttelijöiden sosiaalitilat sijoitetaan läheiseen puolustusvoimien aikaisesta kellarirakennuksesta (20) kunnostettavaan tilaan. Lipunmyynti- ja varastotilat sijoitetaan puolestaan kesäteatterille johtavan reitin varrella olevaan puolustusvoimien aikaiseen varstorakennukseen (76) tai sen paikalle rakennettavaan uudisrakennukseen. Bastionipihaa ja sen eteen sijoitettavaa katettua katsomoa voidaan hyödyntää myös esimerkiksi konserttipaikkana.

RISEn uudet asuinparakit sijoitetaan aidatulle alueelle linnoituksen eteläosaan, vuoden 1805 ideaalisuunnitelmassa esitetyn korttelin koillislaitaan. RISEn vankityövoima sijoittuu näin etäämmälle linnoituksen vilkkaimmista toiminnoista. Kuuden hengen soluiksi jaetut kevytrakenteiset parakit rakennetaan siten, että ne voidaan kunnostustöiden päätyttyä helposti purkaa tai ottaa mahdollisesti käyttöön esimerkiksi majoitustiloiksi. Korttelia täydennetään myöhemmin kolmannessa vaiheessa pienimittakaavaisilla loma- ja ateljeeasunnoilla, kun linnoituksen kunnostustyöt on saatu päätökseen. Vallien ja linnoitusmaiseman kunnostustöitä riittää arvioiden mukaan noin 60 vangille vähintään 20 vuodeksi.³⁴⁵ RISE huolehtii lisäksi kiinteistöjen ylläpidosta. Parakkien viereiset puurakenteiset varstorakennukset (26 ja 27) otetaan myös RISEn käyttöön.

Suunnitelman ensimmäisessä vaiheessa nykyiset rakennukset ovat vielä pääosin vailla käyttöä. Luonto- ja matkailukeskuksen liittyy kuitenkin välttämättömiä toimintoja, jotka sijoitetaan jo tässä vaiheessa alueella oleviin rakennuksiin. Alueen pääopastuspiste sijoitetaan ensimmäisessä vaiheessa 1990-luvulla kunnostettuun lounaisportin vahtituparakennukseen (22). Koillisportin vahtitupa (1) kunnostetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa toinen opastuspiste, jonne sijoitetaan toimistotilojen lisäksi pienikokoinen näyttelytila.

Alueella tarvitaan myös yleisö-WC:t, jotka voidaan sijoittaa kasarmirakennusten kortteliin, rakennus numero 3:n luoteispäättyyn. Sosiaalituloiksi 1980-luvulla korjatut tilat on yhdistetty jo valmiiksi vesi- ja viemäriverkostoon, joten ne ovat melko pienillä toimenpiteillä muutettavissa käymälätiloiksi. Niin kesäteatteri kuin koko matkailukeskuskin tarvitsevat myös kahvilapalveluita, jotka voidaan sijoittaa jo ensimmäisestä vaiheesta lähtien kasarmirakennuksen (7) olemassa oleviin keittiö- ja ruokalatoihin.

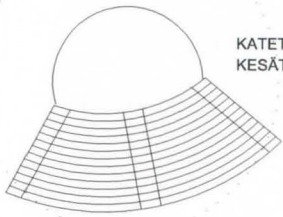
Myös alueen varstorakennukset soveltuvat pienin muutostöin luonto- ja matkailukeskuksen tarpeisiin jo ensimmäisessä vaiheessa. Kasarmirakennusten korttelissa oleva vänäläisaikainen ”*talousvaja*” voidaan ottaa lämmittämättömäksi näyttelytilaksi. Sitä vastoin Suvorovin linnakkeen alueella olevat suuret varstorakennukset muutetaan osittain lämpimiksi tiloiksi: lampolaksi (rakennus nro 18) ja Automobiiliklubin³⁴⁶ näyttelytiloiksi (17 ja 16). Näiden varstorakennusten ulkoseinä rakenteen sisäpuolelle voidaan eristää pienempiä huonetiloja kyseisiin käyttötarkoituksiin.

Yhteensä 22 lounaisportin yhteydessä olevaa kunnostettua kasemattia voidaan ottaa käyttöön vaihtelevien näyttelyiden ja tapahtumien tiloiksi. Kotkan kulttuuripalveluihin lukeutuu muun muassa musiikkitapahtuma Kymijoen lohisoitto, jonka tunnelmallisiksi esiintymistiloiksi kasematit sopisivat erinomaisesti. Talviaikaan kasematteja voidaan hyödyntää esimerkiksi Lasten kulttuuriviikkojen tapahtumapaikkana. Linnoituksen sisäpuolelle avautuvat, lakipisteessään noin kolmen metrin korkuiset holvit ja niiden väliset aukot tarjoavat tilaelämyksenä mielenkiintoiset puitteet myös esimerkiksi linnoitushistoriasta kertoville näyttelyille.

Kyminlinnan luonto- ja matkailukeskuksen toiminnot ovat monipuolisimmillaan kesäkaudella, mutta myös talvella voidaan avata elämyspolkuja linnoituksen sisäpuolelle sekä valleille. Talvikäyttöön soveltuvat erityisesti lounaisportin ja kasarmikorttelin välinen tie, Suvorovin linnoituksen alueella oleva tie sekä vallien ulkopuolelle, linnoituksen kaakkoispuolella kulkeva reitti. Läntisen bastionin pihalla oleva lampi voidaan muuttaa talvella luistinradaksi.

Lounaisen bastionin pihalla oleva lampi muutetaan talvisin luistinradaksi.

KATETTU
KESÄTEATTERI

keto

Pöytä

KESÄTEATTERIN
LIPUNMYynti

aita

TAMPSANTIE

JUNARATA

NÄYTELIJÖIDEN
SOSIAALITILAT

laidun

sora

OPPILAITOS-
RAKENNUS

kiveys

piirustus ja
maalau-

metallipaja

kuvarveisto

asunto

JÄTEHUOLTO

kiveys

OPPILAITOS-
RAKENNUS

hoidettu numikko

yleisö-wc:t

lämpökeskus

potermi

LÄMMITTÄMÄTÖN
NÄYTELYTILA

aita

OPPILAITOS-
RAKENNUS

sora

versta- ja
varastotilaa

kiveys

kahvila/
ruokala

galleria

luonnon numi

INFORAKENNUS

KOILLISPORTTI

kokouksetilat

monikäyttöistä
myymälä- /
näyttelytilaa

hoidettu numikko

hostellin
toimisto

hoidettu numikko

MAJOITUS-, KOKOUS- JA
MYYMÄLÄ- / NÄYTELY-
RAKENNUS

Uusi Kulkuväylä

hoidettu numikko

Istuinpenkit

niitty

< Kasarmikortteli 2-vaiheessa 1:1000.
V Perspektiivinäkymä kesäteatterilta kohti
kasarmirakennusten korttelia 3-vaiheessa.

TOINEN VAIHE: RAKENNUSKANNAN KUNNOSTAMINEN UUTEEN KÄYTTÖÖN – KORJAUSTÖIDEN PÄÄPERIAATTEET

Samalla kun luonto- ja matkailukeskuksen toiminta alueella vakiintuu, kunnostetaan Kyminlinnan olemassa olevat rakennukset tulevaa käyttöä varten. Suunnitelmassa alueelle sijoitetaan muun muassa taideopetus- ja majoitustoimintaa. Ajankohtaisinta on ollut tutkia Kyminlinnan rakennusten soveltuvuutta taideopetustiloiksi vireillä olevan kansainvälisen kuvataidekeskushankkeen vuoksi. Tästä syystä on valittu kaksi rakennusta, kasarmirakennus (7) ja keittiörakennus (4), joihin on suunniteltu tarkempi tilaohjelma. Muut rakennukset käsitellään tässä suunnitelmassa luonnosmaisemmin.

Vuodesta 2003 alkaen Kotkan kaupunki on valmistellut hanketta kansainvälisen kuvataidekeskuksen perustamiseksi Kotkaan yhteistyössä Suomen Kuvataideakatemia ja Pietarin Kuvataideakatemia kanssa. Kyminlinna on tutkittu yhtenä taidekeskuksen mahdollisena sijoituspaikkana. Koska erityinen mielenkiinto kohdennetaan hankkeessa kahden kuvataiteen opetustradition, läntisen ja itäisen, kohtaamiseen, soveltuu venäläisten rakentama linnoitus miljöönä puolesta keskuksen toimipaikaksi erinomaisesti. Kansainvälisen taidekeskuksen toiminnan on tarkoitus olla ympärivuotista siten, että sen pääkäyttäjänä on Kotkan opisto lukuisine taidekursseineen. Jamilahden Kansanopisto järjestää puolestaan Pietarin kuvataide-akatemia valmennuskurssin Kyminlinnassa. Suomen Kuvataideakatemia tarkoituksena on sijoittaa Kyminlinna täydennyskoulutustaan, muun muassa ulkomaisten luento- ja opettajavieraiden toteuttamana. Perus- ja jatkokoulutuksen ohella Kyminlinna kaavailtuja muita taidekeskuksen toimintamuotoja ovat erilaiset taideseminaarit ja -leirit sekä taidenäyttelyt, ateljeet, myymälät ja taiteilijaresidenssit.³⁴⁷

Kasarmirakennus nro 7

1810-luvulla rakennettuun ja 1950-luvulla korjattuun entiseen kasarmirakennukseen kunnostetaan tilat opetusta, asuntolaa, näyttelytoimintaa ja kahvila-ruokalaa varten. Rakennuksen historiaa pyritään välittämään kävijälle muun muassa palauttamalla osa 1800-luvun tilaohjelmaa kaakkoispäättyyn. Selkeä sydänmuuriin perustuva tilajako otetaan näin esille. 1950-luvun rakennusosia säilytetään keittiössä, ruokasalissa ja luentosalissa. Olemassa olevia rakenteita ja aukotuksia pyritään hyödyntämään suunnitelmassa mahdollisimman paljon, ja muutostyöt kohdistetaan ainoastaan uuden käytön kannalta välttämättömpiin kohtiin.

Ensimmäiseen kerrokseen tehtäviin muutostöihin lukeutuu kaakkoispäädystä olevien, 1950-luvulla rakennettujen väliseinien purku uuden näyttelytilan/ gallerian tieltä. 1800-luvun alun kasarmitupaa havainnollistavaan galleriatilaan palautetaan tilan kahteen osaan jakanut muuri holvikaariaukkoineen. Alkuperäiset pilarit ovat pääosin otettavissa seinärakenteesta esiin. Myös osa holvikaariaukoista on otettavissa esiin purkamalla komeroiksi muutettujen aukkojen takaseinien tiilimuuraukset. 1950-luvun korjaustöiden yhteydessä korkeammiksi ja kapeammiksi oviaukoiksi muutetut holvikaariaukot vaativat kuitenkin uuden holvikaarimuurauksen. Näyttelytilassa huomioidaan turvajärjestelmät, lämmön ja kosteuden automaattinen säätö sekä videovalvonta. Ikkunoista tulevaa luonnonvaloa säädellään pimennysverhoin sekä ikkunalaasiin asetettavin uv-suodattimin. Hormitutkimuksen avulla selvitetään seinärakenteen kanavien kunto ja kulku sekä niiden soveltuvuus uuden ilmanvaihtojärjestelmän käyttöön.³⁴⁸ Sähköt asennetaan kulkemaan katon ja seinän rajapintaan, erillisen listan taakse. Sisäkattoon sijoitetaan kiinteä kattoripustusjärjestelmä teosten ripustamista ja valaisimia varten. Kulutusta kestäville seinäpinnoille asennetaan muunneltava ripustusjärjestelmä. Ensimmäisen kerroksen lattiapintaa on 1950-luvun muutostöiden yhteydessä ilmeisesti korotettu.³⁴⁹ Lattiaa ei voida

nyt korottaa erillisen asennuslattian muodossa, jotta holvikaariaukkojen vapaa kulkuaukko (lakipisteessä 1905 mm) soveltuisi käyttöön. Yhtenä vaihtoehtona on nykyisen betoni- ja puurakenteisen alapohjarakenteen madaltaminen alkuperäiselle tasolle³⁵⁰ ja erillisen asennustöitä helpottavan puulattian rakentaminen sen päälle.

Kaakkoispäätyyn jätetään yksi puolustusvoimien aikainen tupa, joka otetaan gallerian toimistotilaksi. Galleriatilasta erotetaan palolasiseinällä infopiste, joka sijoittuu 1950-luvulla seinämuuria purkamalla tehdyn ”päivystysaulan” paikalle. Infopiste avautuu sisääntuloaulaan, jonka pääovea vastapäiselle seinälle heijastetaan Kymnlinnan vaiheista kertova multimediaesitys.

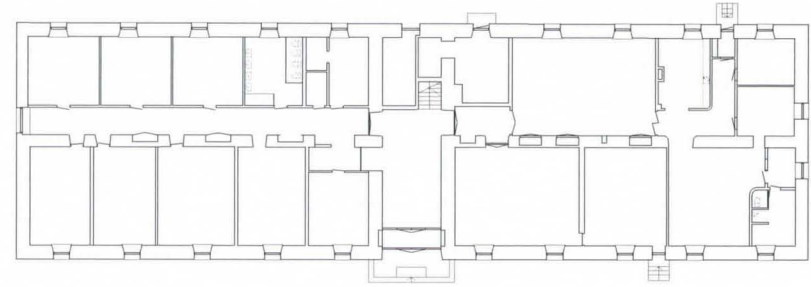
Ensimmäisen kerroksen luoteispäätyyn sijoitetaan eteinen uusine wc-tiloineen. Uusilla väliseinillä jaetaan taidekeskuksen opettajien huone sekä näyttelytilan varasto omiksi tiloikseen. Näyttelyn varasto sijoitetaan olemassa olevan ulko-oven yhteyteen. Näyttelyesineiden siirtoa varten oven eteen järjestetään tarvittaessa tilapäinen katos. Esiin otettavissa oleviin holvikaariaukkoihin asennetaan lasipinnat, joiden läpi voidaan avata näkymät kahvila-/ruokalatalaan. Ruokalassa säilytetään 1950-luvun detaljeja, kuten puolustusvoimien aikaisessa peruskorjauksessa asennetut vaneriovet. Entinen lämpökeskus ruokalan vierestä puretaan ja sen käytössä ollut tila otetaan uudeksi eteiseksi. Samaan, lasiseinällä ruokalasta erotettavaan tilaan sijoitetaan myös wc ja hissi, joka avautuu keskikäytävän puolelle. Olemassa olevan ulko-oven kautta päästään uudelle kahvilan terassille. 1950-luvun keittiö- ja varastotilat soveltuvat vähäisin muutostöin uuden kahvilatoiminnan käyttöön jo ensimmäisessä vaiheessa. Muutostöihin kuuluu kahvilan linjaston rakentaminen ruokalatalan vastaiselle seinälle nykyistä seinää osittain purkamalla. Kahvilatoiminnan jätteiden keräyspiste sijoitetaan viereiseen kellarirakennukseen (20).

Toiseen kerrokseen kunnostetaan tilat taideoppilaitoksen asuntolalle sekä

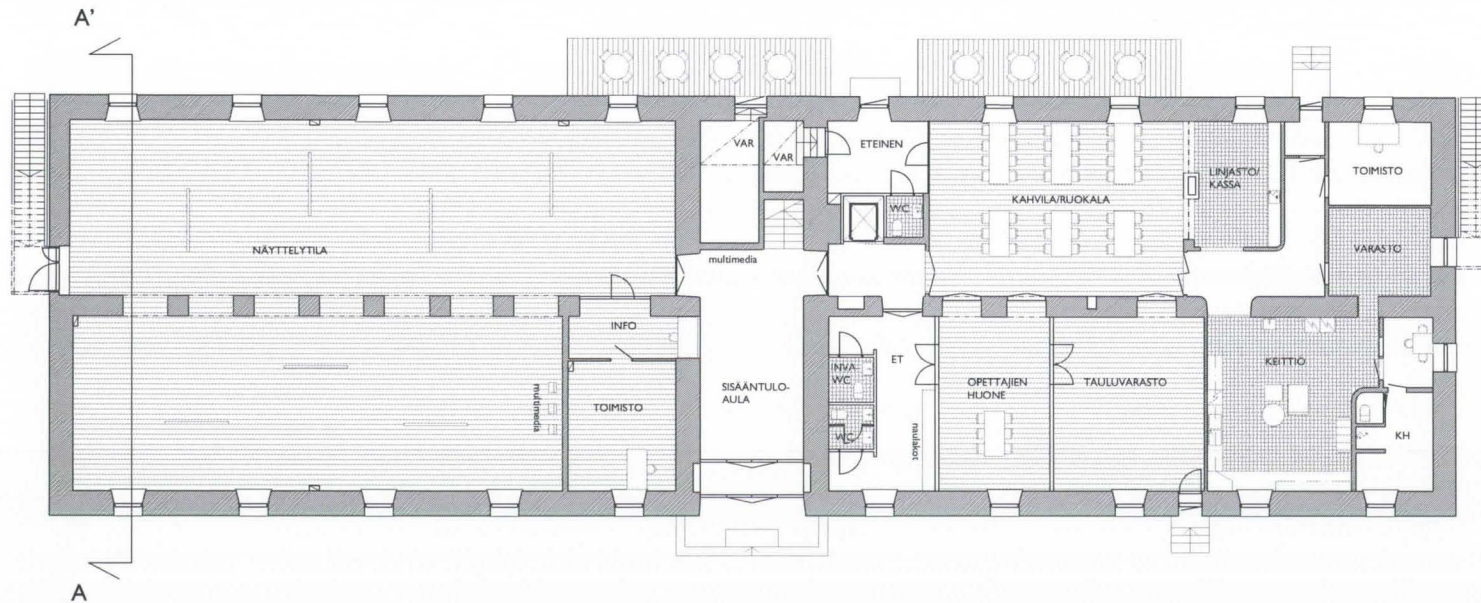
opetustiloille. Majoitustilat sijoitetaan kaakkoispäädyn nykyisiin, puolen kiven paksuisilla tiiliväliseinillä jaettuihin toimistohuoneisiin. 1–3 hengen majoitustiloihin asennetaan uudet kylpyhuoneet sekä minikeittiöt. Tästä aiheutuu betoni- ja puurakenteiseen välipohjaan uusien viemäröintikanavien asennuksia. Kooltaan noin 150x150 mm pystyviemärikanavat sijoitetaan majoitustilojen alapuolella olevan galleriatilan ulkoseinien vierille. Vesijohdot tuodaan majoitustiloihin yläkautta ullakkokerroksesta.³⁵¹ Asuntolan käytävän kaakkoispäädystä erotetaan palolasiseinällä uusi uloskäytävä, joka tehdään suurentamalla päätyikkuna oviaukoksi. Uloskäytävän yhteyteen sijoitetaan maantasolle johtavat suoravartiset, teräsrakenteiset, 1200 mm leveät ulkoportaat ja kiinteät ullakkokerrokseen johtavat sisäportaat. Sisäportaat sijoitetaan käytävälinjan ulkopuolelle siten, että toisen kerroksen eteläkulmaan muodostuu kaksihuoneinen (kolmen hengen) majoitustila.

Monikäyttöiset opetustilat saadaan väliseiniä purkamalla toisen kerroksen luoteispäätyyn. Tilat soveltuvat esimerkiksi grafiikan ja keramiikan luokiksi, sillä nämä toiminnot edellyttävät hormeja, joita seinärakenteesta löytyy jo valmiiksi. Lasten opetustila muodostetaan purkamalla puolustusvoimien aikaiset toimistotilat pitkäikäiskäytävän lounaispuolelta. Tämän opetustilan ja käytävän välille tehdään lasiseinä oviaukkoineen. Toisella puolella käytävää otetaan esiin komeroiksi muutetut holvikaariaukot, joihin asennetaan lasit. Nykyiseen pimeään käytävätilaan avataan näin luonnonvaloa. Käytävä katkaistaan luoteispäädyn opetustiloihin johtavilla pariovilla. Luoteispäädyn kaksiosainen opetustila tehdään 1950-luvun väliseiniä purkamalla. Tähän opetustilaan jätetään rakennuksen pohjoisnurkassa oleva huone, joka otetaan varastoksi. Suuri 1950-luvulla tehty luentosali säilytetään ja se otetaan esimerkiksi keramiikkaluokaksi. Tilassa säilytetään 1950-luvun tyylipiirteet vaneriovineen. Uloskäytävää varten luoteispäädyn toinen ikkuna-aukko muutetaan oviaukoksi ja sen ulkopuolelle sijoitetaan vastaavat teräsrakenteiset portaat kuin kaakkoispäätyynkin. Portaat ovat varaportaan luonteiset ja niitä on tarkoitus

Kasarmirakennuksen muutos monikäyttöisiksi opetustiloiksi ja oppilasasuntolaksi.

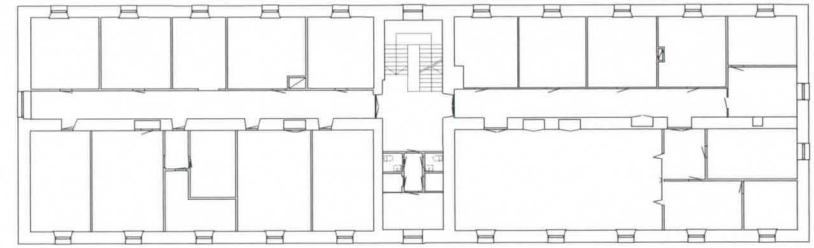

I. kerros, nykytila. Mittauspiirustus Arkkitehtitoimisto Okulus Oy.

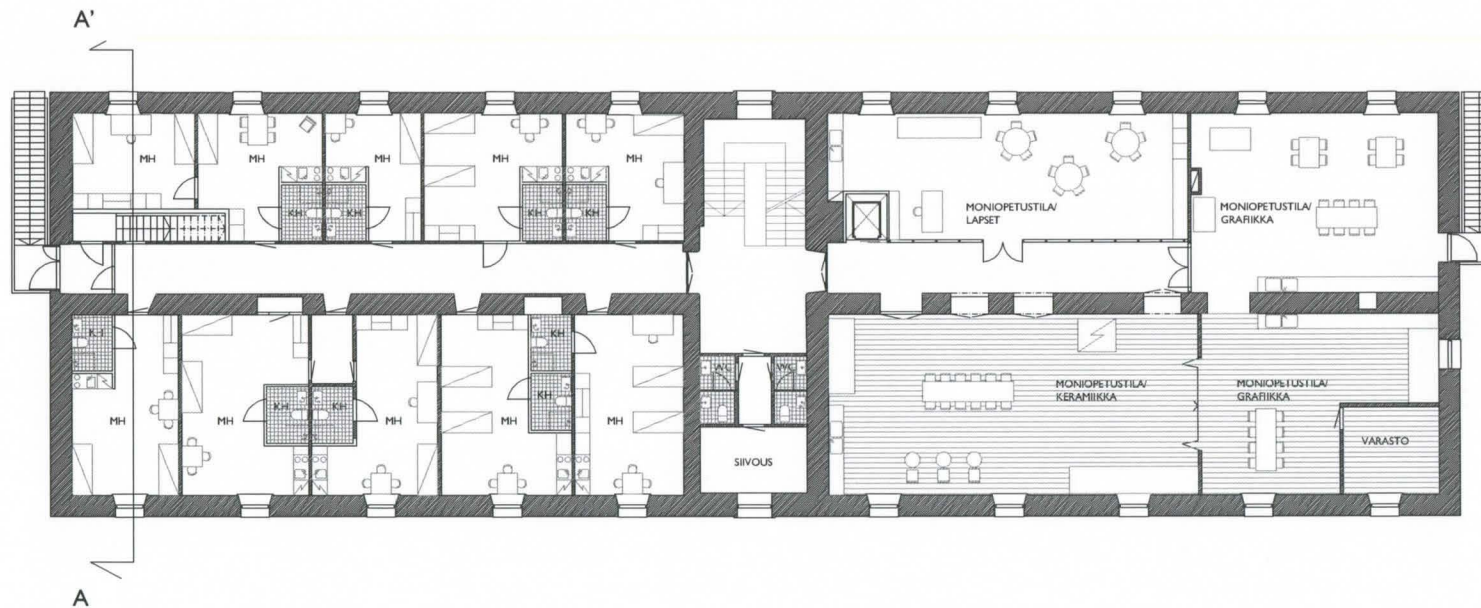

I. kerros 1:300, suunnitelma

Kasarmirakennuksen muutos monikäyttöisiksi opetustiloiksi ja oppilasasuntolaksi.

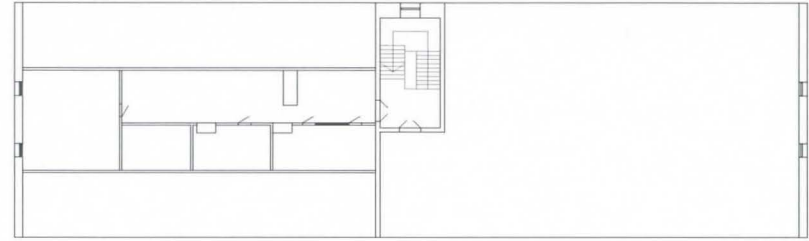

2. kerros, nykytila. Mittauspiirustus Arkkitehtitoimisto Okulus Oy.

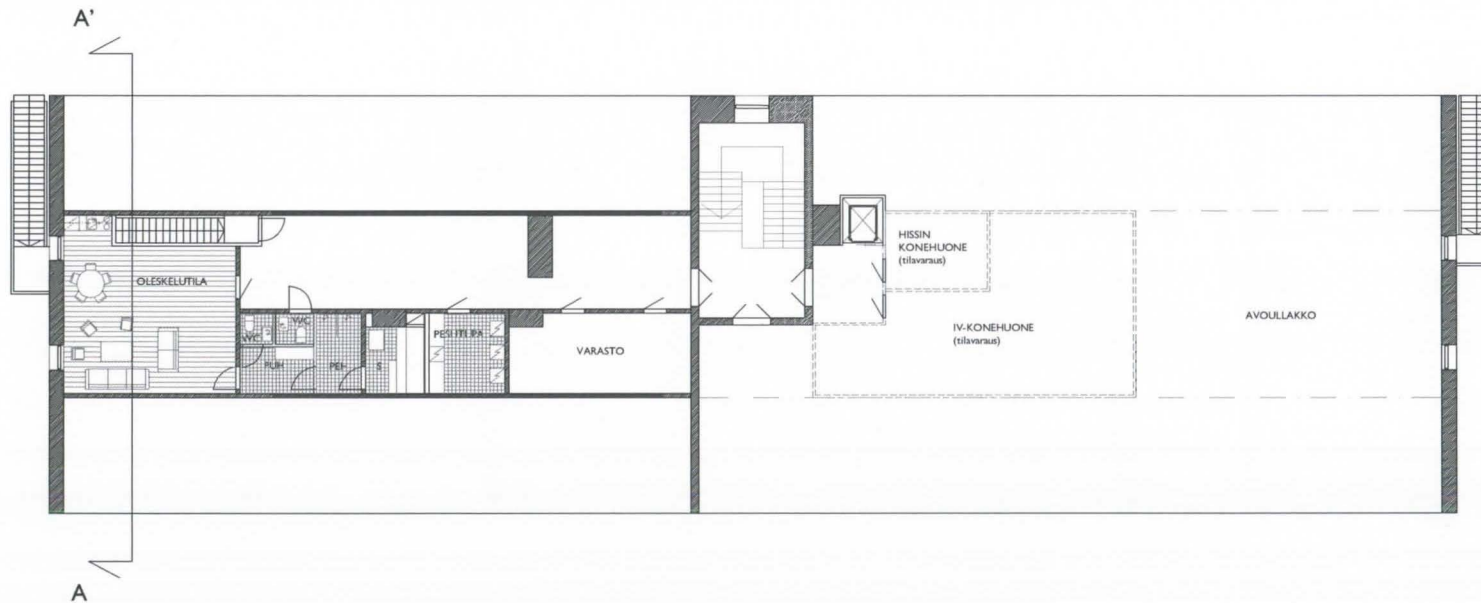

2. kerros 1:300, suunnitelma

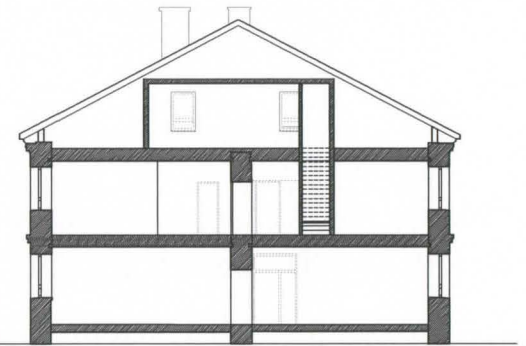
Kasarmirakennuksen muutos monikäyttöiseksi
opetustiloiksi ja oppilasasuntolaksi.

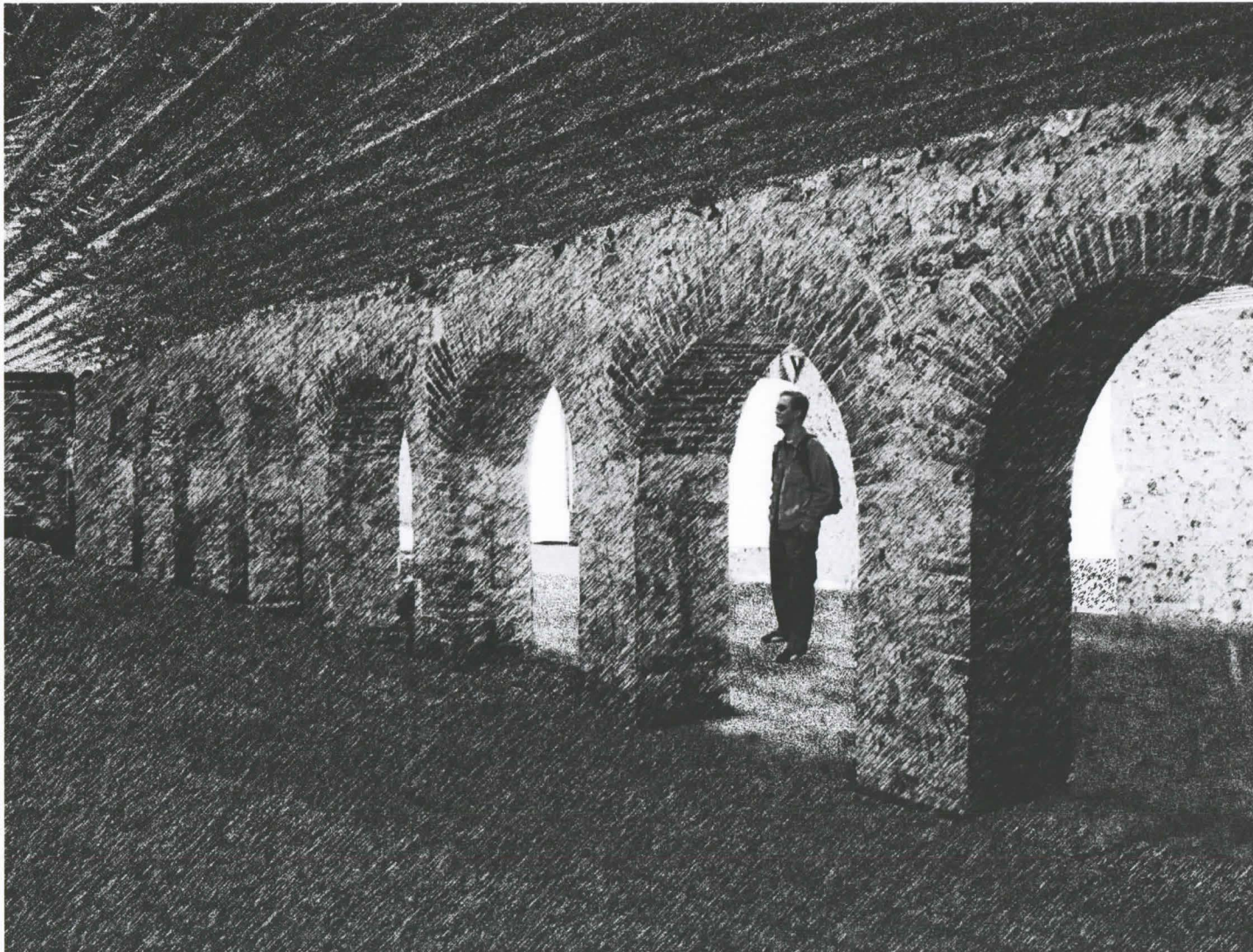
Ullakkokerros, nykytilakaavio.

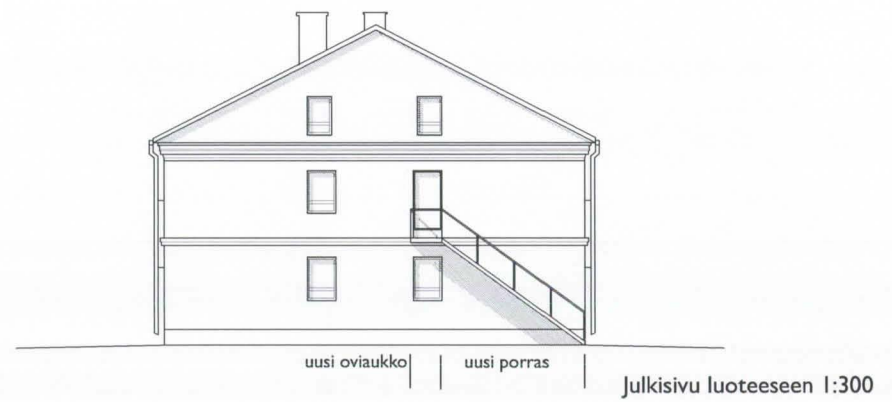
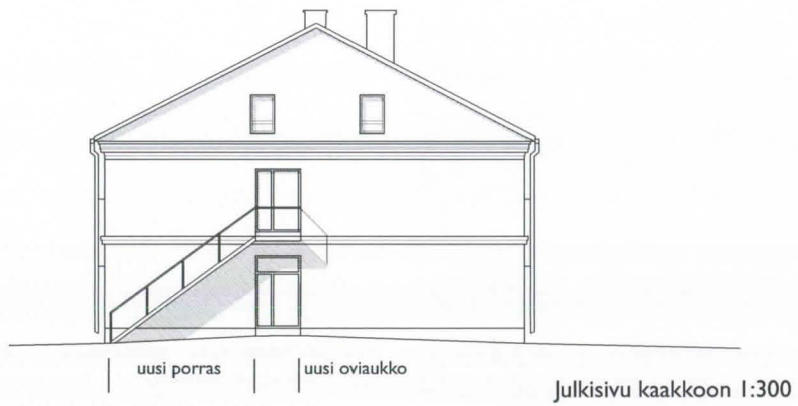
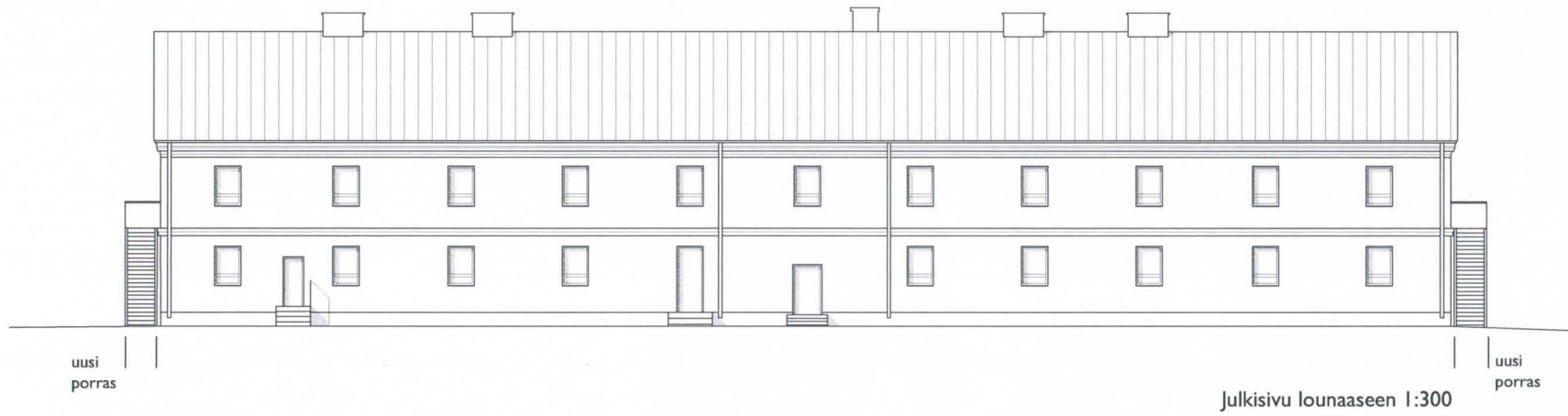
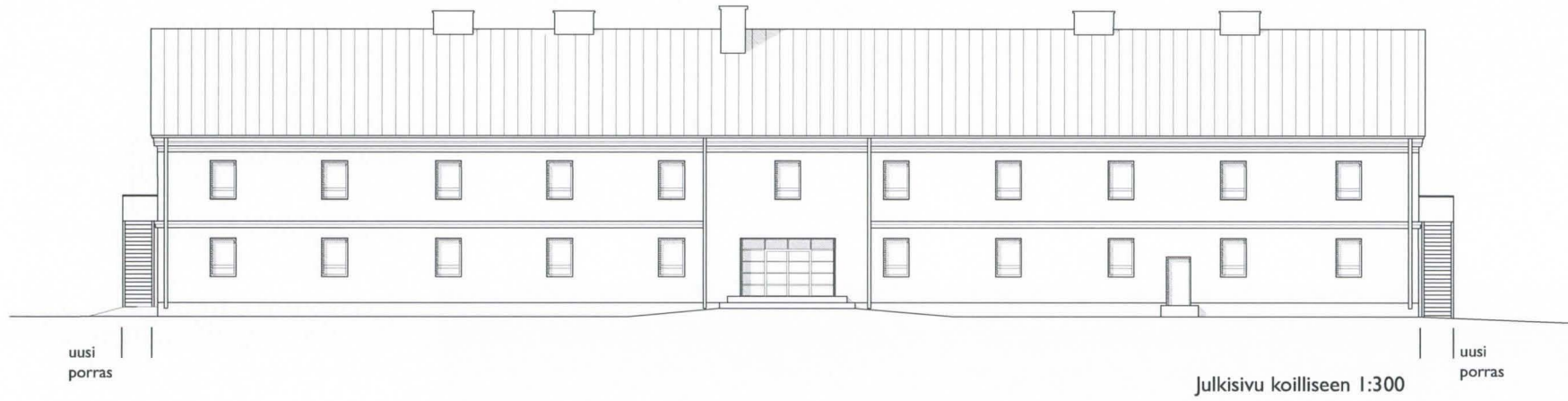
Ullakkokerros 1:300, suunnitelma

Leikkaus A-A' 1:300

Ensimmäisen kerroksen kaakkoispääty muutetaan galleriatilaksi. Alkuperäinen holvikaarimuuraus palautetaan entisen kasarmituksen keskilinjaan.

käyttää ainoastaan palotilanteessa. Opetustiloja varten kunnostetaan uudet wc-tilat porrashuoneeseen olemassa olevien wc-tilojen paikalle. Porraskäytävän päätyhuone otetaan siivouskomeroksi.

Ullakolle rakennetaan kaakkoispäädyn 1960-luvulla remontoituihin varastotiloihin opiskelijoille tarkoitettua sauna- ja pesutilat sekä pesutupa. Kaakkoispäädyn suurempi huone otetaan oleskelutilaksi. Oleskelutilasta sekä käytävästä erotetaan väliseinällä uusi porraskäytävä, joka toimii erillisenä palo-osastona. Ullakon luoteispäättyyn sijoitetaan hissien konehuone sekä ilmanvaihtokonehuone, jonka tulee olla noin 50 m². Ilmanottoaukot sijoitetaan luoteispäädyn ikkuna-aukkoihin. Tilat rajataan avoullakosta uudella väliseinärakenteella. Rakennus yhdistetään rakennus nro 3:een tehtävään uuteen lämpökeskukseen ja sen lämmitysjärjestelmään.

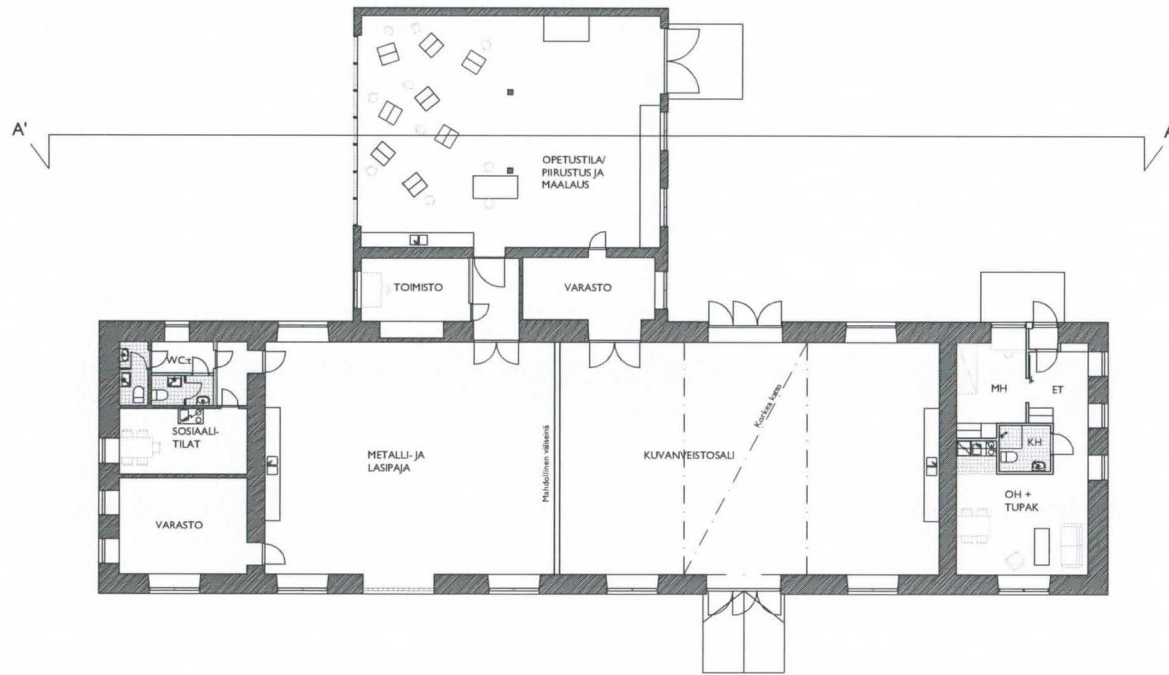
Rakennuksen keskellä sijaitseva porrashuone jakaa kunkin kerroksen molemmat päädyt sekä rakennuksen keskiosan omiksi palo-osastoikseen. Palon sattuessa tämä parikuljetukseen soveltuva porraskäytävä toimii pääasiallisena uloskäytävänä. Lisäksi rakennuksen molempiin päätyihin tehtävät uloskäytävät toimivat varaportaina. Ympäristöministeriön ohjeiden mukaan korjausrakentamiskohteissa paloturvallisuusvaatimusten *"lähtökohtana on parantaa olemassa olevaa tilannetta, mutta tehdä se vanhan rakennuksen ehdoin. Uloskäytävä voidaan suunnitella varaportaan luontoiseksi, vain palossa tai muussa onnettomuustilanteessa käytettäväksi. Jos poistumisalueelta on vain yksi uloskäytävä, tulisi varatie aina järjestää."*³⁵² Ullakkokerroksen käyttöön otettavat tilat erotetaan omiksi palo-osastoikseen avoullakosta. Porrashuoneeseen johtavat ovet sekä infopistettä galleriatilan puolella rajoittava lasiseinä oviaukkoineen tehdään tiiviys- ja eristävyysvaatimukset täyttävästä lasirakenteesta, esimerkiksi samenevaa palolasia käyttämällä. Näyttelytila varustetaan puolestaan automaattisella paloilmoitimella, automaattisella savunpoistolaitteella tai automaattisella sammutuslaitteistolla.

Julkisivuja ei muutostöiden yhteydessä ole tarkoitus oleellisilta osiltaan muuttaa. Mahdollinen toimenpide voi olla rappauspinnan poistaminen ja julkisivupinnan muuttaminen slammatuksi. Ikkunoiden palauttaminen kahdeksanruutuisiksi voi tulla kysymykseen, mikäli ikkunat joka tapauksessa joudutaan tulevaisuudessa vaihtamaan. 1950-luvulla alkuperäisiä ikkunoita hieman syvemmälle asennetut kaksiaukkoiset ikkunat kertovat nykyisellään aikansa ajattelusta aukon alaosassa olevine *"terveysikkunoineen"*. Ikkunoiden uusimisen yhteydessä tulee uudet ikkunat asentaa alkuperäisasun mukaisesti lähemmäs julkisivupintaa. Uusia julkisivuun vaikuttavia elementtejä ovat varaportaat rakennuksen molemmissa päädyissä. Ne edellyttävät myös kolmen ikkuna-aukon suurentamista oviaukoiksi.

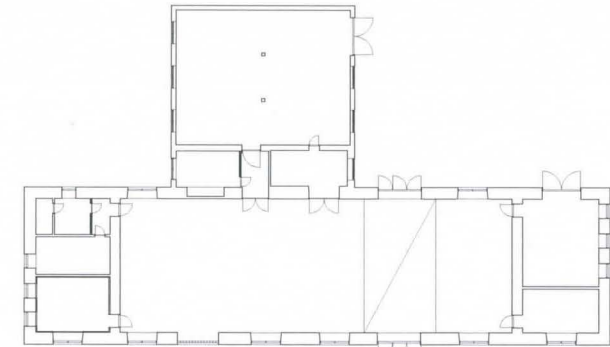
Rakennusta venäläisille varuskuntarakennuksille tyypilliseen tapaan kiertänyt mukulakiveys palautetaan. Alkuperäistä kiveystä on löydetty arkeologisista koekuopista noin 50 cm:n syvyydeltä.³⁵³ Toimenpide edellyttää pintamaan poistamista koko kasarmipihalta.

Keittiörakennus nro 4

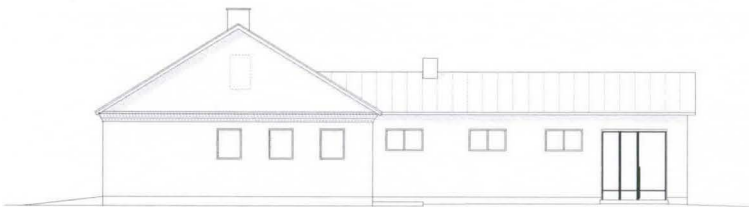
1810-luvulla rakennettu, puolustusvoimien aikana korjauspajaksi muutettu, keittiörakennus otetaan monikäyttöisiksi opetustiloiksi. Sen päättyyn sijoitetaan lisäksi pieni asunto. Tulevat rakennuksen päätoiminnot voivat olla esimerkiksi kuvanveisto, metallipajatyöskentely sekä maalaus- ja piirustusopetus. Toiminnot soveltuvat raskaasti alkuperäistä rakennusta 1950-luvulla muuttamalla tehtyihin tiloihin melko vähäisillä toimenpiteillä. Olemassa olevia väliseiniä voidaan hyödyntää sijoittamalla niiden jakamiin pienempiin tiloihin varasto- ja toimistotiloja sekä sosiaali- ja wc-tilat. Nämä tilat sijoittuvat rakennuksen luoteispäättyyn sekä 1950-luvun laajennusosan toiseen päätyyn.

Pohjapiirustus 1:300, suunnitelma

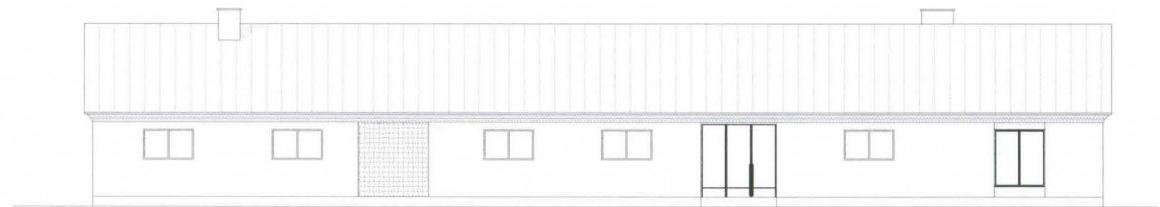

Nykytilanne 1:500. Mittauspiirustus
Arkkitehtitoimisto Okulus Oy.

uudet ovet

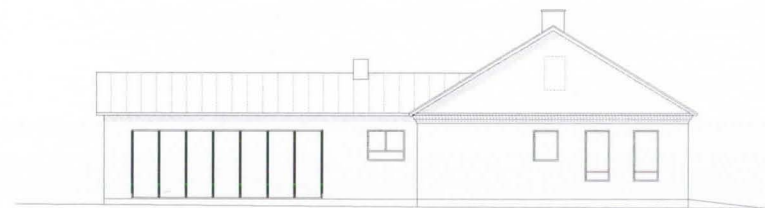
Julkisivu kaakkoon 1:300

uudet ovet

suurennettu
ikkuna-aukko

Julkisivu lounaaseen 1:300

uusi ikkunarivi

Julkisivu luoteeseen 1:300

uusi ovi-
aukko

uusi ikkuna-
aukko

uudet ovet

Leikkaus A-A' 1:300

< Keittiörakennuksen/
korjauspajan muutos
monikäyttöisiksi
opetustiloiksi ja
oppilajasuntolaksi.

Kuvanveistosali sijoittuu luontevasti korjauspajakäytön yhteydessä tehdyn sisäkaton korotuksen kohdalle, jossa on suuret pariovet teosten ja materiaalien liikuttelua helpottamassa. Tila voidaan jakaa tarvittaessa alkuperäiseen seinälinjaan sijoitettavalla väliseinällä erilliseksi metallipajaksi. Tilan molempiin päätyihin asennetaan vesipisteet. Kuvanveistolle riittävät olemassa olevat ikkunat valon saannin kannalta. Maalauksen opetustilaan tarvitaan sen sijaan lisää luonnonvaloa, jota saadaan 1950-luvun laajennusosan pohjoisseinään avattavista koko seinän korkuisista ikkuna-aukoista.

Kaakkoispäädyn asunto koostuu yhdestä huoneesta, tupakeittiöstä ja kylpyhuoneesta. Noin 48 m²:n kokoinen asunto soveltuu vierailevien opettajien käyttöön tai esimerkiksi taidekeskuksen vahtimestarin asuinkäyttöön. Asunnon lounaissivun nykyinen yläikkuna suurennetaan. Nykyisten pariovien paikalle, asunnon koillissivulle tehdään oviaukko ja ikkuna-aukko.

Autotalli nro 6

1960-luvun alussa arkkitehti Pertti Aution suunnittelemaan "autohalli"-rakennukseen voidaan taidekeskustoiminnan laajetessa sijoittaa mediapajat, pimiö ja studiotilat. Hyötyalaltaan noin 600 m²:n suuruinen rakennus on satulakattoinen ja pääosin tiilirakenteinen. Toiminnot saadaan sijoitettua suuriin yhtenäisiin hallitiloihin sekä pienempiin varasto- ja toimistotiloihin melko vähäisin muutostöimenpitein. Yläikkunoista tuleva luonnonvalo on tarvittaessa pimennettävissä.

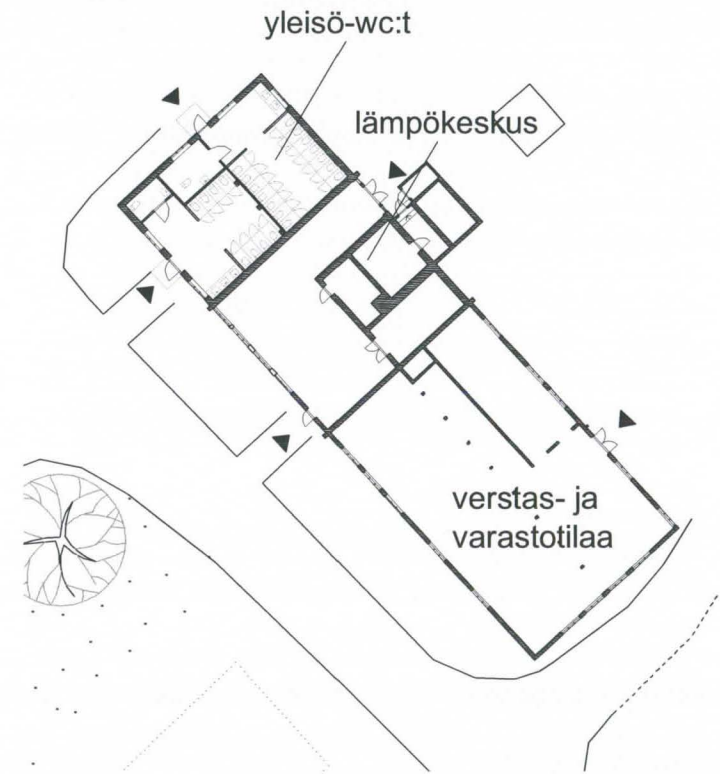
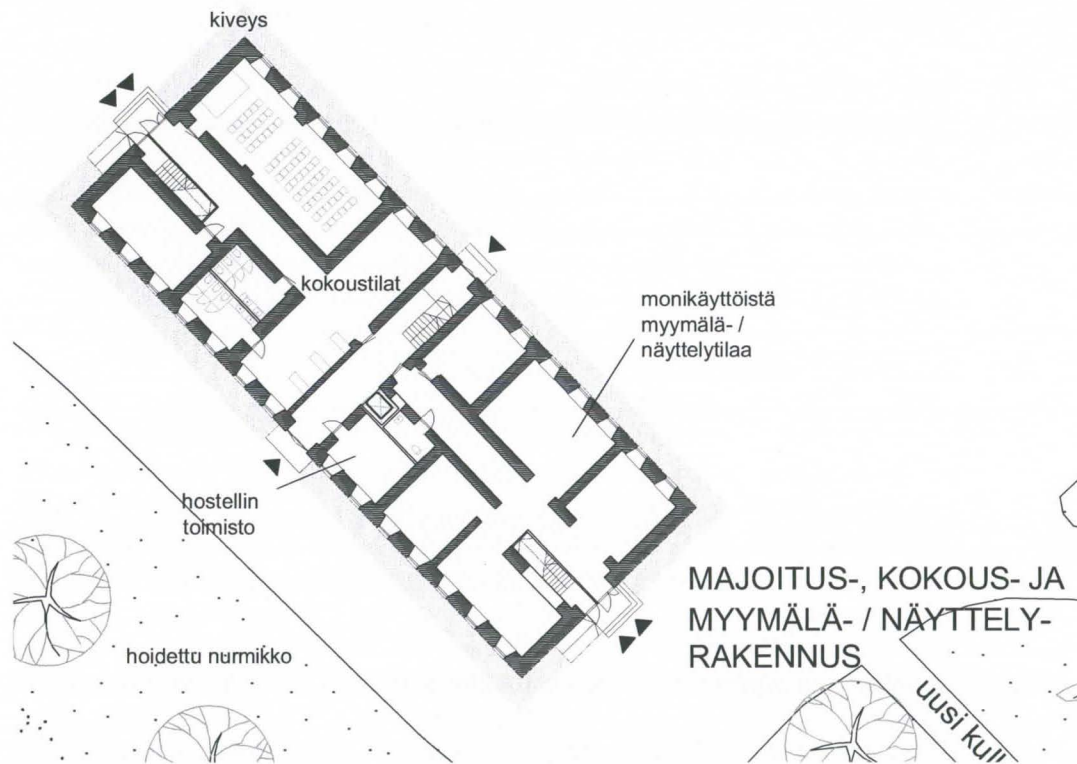
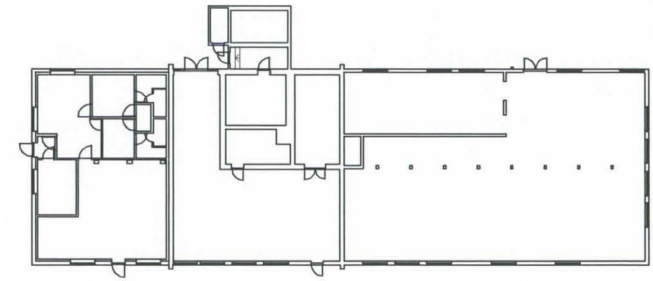
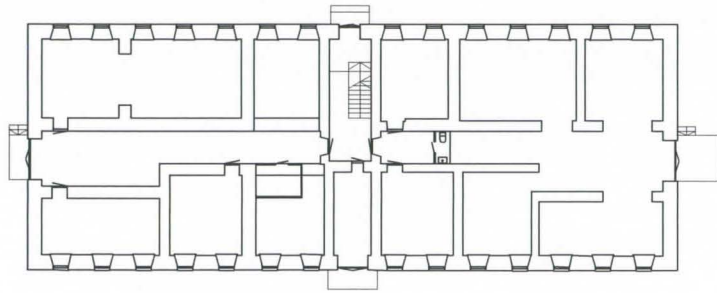
Upseerirakennus nro 8

Kyminlinnan matkailu- tutkimus- ja leirikoulukäyttöön kunnostetaan 1810-luvulla rakennetusta upseerirakennuksesta majoitusrakennus, jonne voidaan sijoittaa myös muita monikäyttöisempiä tiloja. Majoitustilaa tarvitsevat erityisesti kalastajat ja jokimatkailijat, jotka viipyvät alueella pidempään. Myös linnoituksen

historiaan ja luontoon tutustuvat leirikoululaiset sekä erilaisille taidekurseille osallistuvat opiskelijat voidaan majoittaa tiloissa.

Alun perin asuinrakennukseksi rakennettuun upseerirakennukseen saadaan luontevasti sijoitettua majoitushuoneita. Toinen kerros soveltuu tähän käyttöön parhaiten pienempien huonetilojensa vuoksi. Myöhemmissä kunnostustöissä tehdyt väliseinämuutokset hyödynnetään, mutta myös uusia väliseiniä ja erityisesti käymälätiloja rakennetaan. Sairastupapäätyyn voidaan sijoittaa myös useamman henkilön majoitustiloja. Majoitustilojen poistumistiet sijoitetaan rakennuksen alkuperäisasun mukaisesti keskikäytävän viereen, rakennuksen molempiin päätyihin. Osastoiduista porrashuoneista johtavat uloskäytävät sijoitetaan molempien päätyjen suuriin oviaukkoihin.

Ensimmäisen kerroksen luoteispäätyyn sijoitetaan kokoustilat, joiden pääsisäänkäynti sijoitetaan luoteispäätyyn nykyistä oviaukkoa hyödyntämällä. Suuri nykyinen varastosali otetaan luentosaliksi 1950-luvulla osittain purettuna seinässä olevaa aukkoa edelleen laajentamalla. Luoteispäädyssä alun perin sijainnut keittiö otetaan neuvottelutilaksi ja sinne johtava oviaukko avataan vanhan oviaukon paikalle. Uudet wc-tilat sijoitetaan yhteen entiseen asuinhuoneeseen, minkä johdosta avataan yksi uusi oviaukko alkuperäisen ja myöhemmin umpeen muuratun oviaukon paikalle. Läpitalon ulottuva aulutila saadaan puolustusvoimien aikainen valvontakoppi purkamalla. Rakennuksen keskellä oleva poikittaiskäytävä avataan alkuperäisajatuksen mukaisesti ja otetaan uudestaan käyttöön. Poikittaiskäytävällä olevat nykyiset portaat jätetään paikoilleen ja niiden kautta ohjataan matkailijat majoitustiloihin. Majoituspalveluiden toimistotilat sijoitetaan käytävän varrelle. Myös hissille varataan paikka käytävän varrelta. Ensimmäisen kerroksen kaakkoispäätyyn voidaan sijoittaa esimerkiksi taidekeskuksen taiteilijoiden myymälä- ja näyttelytiloja tai tutkijoiden työtiloja.

Entisen upseerirakennuksen ensimmäinen kerros muutetaan kokoustiloiksi ja monikäyttöisiksi myymälä- ja näyttelytiloiksi. Toiseen kerrokseen sijoitetaan majoitustiloja. I. kerros 1:500. Yläpuolella upseerirakennuksen nykytila 1:500, mittauspiirustus Arkkitehtitoimisto Okulus Oy.

Entinen varusvarastorakennus kunnostetaan lämpökeskukseksi, yleisö-wc:iksi ja taiteilijoiden verstaatilaksi. Pohjapiirustus 1:500. Yläpuolella nykytilanne 1:500, mittauspiirustus Arkkitehtitoimisto Okulus Oy.

Lämpökeskus nro 3

Lämpökeskus siirretään nykyisestä kasarmirakennus nro 7:stä rakennus nro 3:een, jossa jo sijaitsee lämpökeskuksen tiloja. Kunnallistekniikan liittymät tulevat alueelle lämpökeskusrakennuksen vieressä olevan koillissivun poternin kautta. Nykyistä lämpökeskusta laajennetaan käsittämään koko rakennuksen keskiosa. Rakennuksen luoteispääty otetaan jo ensimmäisessä vaiheessa yleisö-wc -tiloiksi. Rakennuksen kaakkoispäätyyn sijoitetaan esimerkiksi taiteilijoiden verstastiloja.

Leirikoulujen tukikohta nro 21

Leirikoulujen työskentelytilaa tehdään 1950-luvulla pystytettyyn rakennus nro 21:een, jonne voidaan sijoittaa esimerkiksi väliaikaisia työtiloja pöytäpaikkoineen. Kesäisin käytettävä kevytrakenteinen puurakennus ei tarvitse oleellisia muutostoimenpiteitä, sillä sinne ei sijoiteta lämmöneristystä tai vesipistettä vaativia tiloja.

Saunarakennus nro 13

Kaksi saunaa käsittävän, vuonna 1955 rakennetun, saunarakennuksen tilat hyödynnetään tilaussaunana. Rakennuksen länsipäädyssä olevat pesutupa ja mankelihuone muutetaan lisäksi yhteistilaksi, jonka yhteyteen rakennetaan terassi vilvoittelua varten. Pesuhuoneista avautuvat oviaukot johtavat myös lammelle päin suuntautuvalla terassille.

Pysäköintipaikat, kulkureitit

Rakennusten käyttöönotto ei lisää suunnitelmassa autoliikennettä vallien sisäpuolella, vaan autot on edelleen tarkoitus pysäköidä linnoituksen porttien

ulkopuolisille pysäköintipaikoille. Ainoastaan huoltoliikenne on tarkoitus ohjata linnoituksen sisäpuolelle lounaisportin kautta. Taidekeskuksen opiskelijat saapuvat alueelle luontevimmin koillisportista, hyvien julkisen liikenteen yhteyksien puolelta. Välttämätöntä pysäköintiä varten varataan kuitenkin entisten kasarmirakennusten läheisyyteen muutamia autopaikkoja.

KOLMAS VAIHE: TÄYDENNYSRAKENTAMINEN

Kolmannen vaiheen on ajateltu toteutuvan vasta vuosikymmenten kuluttua, mikäli uudisrakentamistarvetta ilmaantuu. Suunnitelmassa on esitetty luonnosmaisesti uuden rakennuskannan sijoittuminen, mittakaava ja rakeisuus.

Kun rikosseuraamusvirasto poistuu alueelta kunnostustöiden päätyttyä, linnoituksen eteläosaan sijoitettu avolaitos kevytrakenteisine parakkeineen otetaan uuteen käyttöön taiteilijoiden ateljee- tai majoitustiloiksi. RISE:n parakeilla ensimmäisessä vaiheessa aloitettua korttelia täydennetään loma-asunnoiksi sekä taiteilijoiden ateljeetiloiksi soveltuvilla puurakenteisilla yksikerroksisilla rakennuksilla. Uudet rakennukset sijoitetaan vuoden 1805 toteutumaton kaavaa mukaillen linnoituksen kaakkoisosaan, ideaalisuunnitelmassa esitetyille suurimittakaavaisille kasarmi-, upseeri- ja keittiörakennuksille varatuille paikoille. Kunkin suuren rakennusmassan paikalle rakennetaan sen ulkoreunoja osittain rajaava pienempi, pohjakaavaltaan suorakaiteen muotoinen rakennus. Kortteliin sijoitetaan samansuuntaisia vastaavia rakennuksia piharakennuksineen myös ideaalikaavassa rakentamattomiksi merkityille alueille. Korttelista muodostuu näin melko tiivis ja kylämäinen. Korttelin etureunaan, ensimmäisessä vaiheessa rakennettavan puiston laitaan, voidaan sijoittaa puutarha- ja viljelypalstoja. Aluetta halkovaa avo-ojaa levennetään vesiaiheeksi.

Täydennysrakentamista sijoitetaan myös kasarmirakennusten nykyiseen, 1810-luvulla keskeneräiseksi jääneeseen kortteliin. Taiteilijoiden ateljeetiloiksi ja loma-asunnoiksi soveltuvia mittakaavaltaan vastaavia rakennuksia sijoitetaan aloitetun korttelin rakentamattomiksi jääneiden rakennusten ulkoreunojen mukaisesti. Lähemmäs nykyisiä kasarmirakennuksia sijoitetaan kaksi toiminnoiltaan edellisiä julkisempaa rakennusta. Esimerkiksi myymälöiksi tai muiksi liiketiloiksi soveltuvat satulakattoiset rakennukset sijoitetaan vuoden 1805 ideaalisuunnitelmaan merkittyjen esikuntaupseerien asuinrakennuksen sekä käymälärakennuksen paikalle.

Kolmannen vaiheen uudet tielinjaukset tehdään korttelin ulkoreunoja myötäillen, ideaalikaavassa tarkoitettulla tavalla. Lisäksi korttelin halki avataan uusi kulkuväylä alkuperäiskaavan kulkuväylän paikalle. Näiltä teiltä tehdään pistoja rakennusten pihoille. Tarkoituksena on, että puutarhapalstoille sekä asunnoille voidaan tulla myös autolla, jolloin saapumissuunta on lounaisportin suunnalta. Pysäköinti tapahtuu kadun varrella sekä puutarhapalsta-alueen reunalla.

Diplomityön luonnosmainen ja melko kevyt suunnitelma osoittaa suuntaviivat alueen käyttöönotolle suhteellisen helpoin toimenpitein. Palanen venäläiskauden historiaa on kunnostustöiden myötä niin kotkalaisten kuin Helsinki–Pietari-tietä kulkevien matkalaistenkin saavutettavissa. Moottoritien vauhdissa huomion kiinnittävät muurit antavat maiseman kunnostuksen jälkeen syyn poiketa hetkeksi reitiltä ja pysähtyä aistimaan tämän rakennushistoriallisen monumentin ainutlaatuista tunnelmaa.

VIITTEET

- 1 Knapas 1988, s. 170.
 2 Ahto 1974, s. 9-10. Knapas 1970, s. 13-14.
 3 Knapas 1970, s. 13-14.
 4 Aaltonen 1948, s. 67.
 5 Ahto 1974, s. 53.
 6 Airola 1970, s. 31.
 7 De la Croix 1972, s. 54.
 8 Aaltonen 1948, s. 67.
 9 Aaltonen 1948, s. 104.
 10 Aaltonen 1948, s. 104.
 11 Hughes 1974, s. 139-141. Airola 1970, s. 31.
 12 Hughes 1974, s. 129.
 13 Hughes 1974, s. 139-141. Airola 1970, s. 31.
 14 Aaltonen 1948, s. 69.
 15 Hughes 1974, s. 129, 140.
 16 Rosenau 1974, s. 60-61. Haila 1996, s. 56
 17 Rosenau 1974, s. 58.
 18 Haila 1996, s. 56.
 19 De la Croix 1972, s. 51.
 20 De la Croix 1972, s. 53-54. Haila 1996, s. 56.
 21 Aaltonen 1948, s. 68.
 22 Knapas 1988, s. 195
 23 Haila 1996, s. 56-57.
 24 Haila 1996, s. 57.
 25 Haila 1996, s. 60.
 26 Airola 1970, s. 18-21. Ahto 1974, s. 39-49.
 27 Kauppi 1990, s. 3. Knapas 1988, s. 181. Toivanen 1980, s. 16.
 28 Ahto 1974, s. 50.
 29 Toivanen 1980, s. 47.
 30 Ahto 1974, s. 50. Toivanen 1980, s. 47.
 31 Rekola 1989, s. 103, 105.
 32 Rekola 1989, s. 24-32.
 33 Ahto 1974, s. 50.
 34 Knapas 1988, s. 182.
 35 Rekola 1989, s. 116-126. Knapas 1988, s. 183. Toivanen 1980, s. 69.
 36 Rekola 1989, s. 124. Knapas 1988, s. 182-183. Toivanen 1980, s. 66-69.
 37 Toivanen 1980, s. 62.
 38 Kauppi 1988. Kauppi 1993, s. 49.
 39 Toivanen 1980, s. 58-59.
 40 Kauppi 1993, s. 50. Kauppi 1999, s. 15-25.
 41 Rekola 1989, s. 114. Knapas 1988, s. 182.
 42 Rekola 1989, s. 134-135
 43 Arvo mainittu vuoden 1810 asemapiirustuksen selostuksessa, MV/Rho: M 349/17/4749.
 44 Termit suomentanut Toivanen 1980, s. 45. Knapas 1970, s. 81.
 45 Airola-Harjunpää, s. 54. Knapas 1981, s. 52-53, 63-65.
 46 Knapas 1981, s. 52-53
 47 Ahto 1974, s. 70
 48 Toivanen 1980, s. 75.
 49 Toivanen 1980, s. 45.
 50 Airola 1970, s. 21.
 51 Toivanen 1980, s. 47. Rekola 1989, s. 119.
 52 Ahto 1974, s. 50-51.
 53 Kauppi 1990, s. 12, 17, 18.
 54 Airola 1970, s. 22. Hultin 1904, s. 14.
 55 Kyhika: Pietari02_09, v. 1792, Merivoimien arkisto, Venäjä.
 56 Hakanpää 2004, s. 10-13. Päivi Hakanpään suullinen tiedonanto 12.5.2005.
 57 Kyhika: Pietari02_09, v. 1792, Merivoimien arkisto, Venäjä.
 58 Airola 1970, s. 24.
 59 Kauppi 1990, s. 18.
 60 MV/Rho:VIK 71. Airola 1970, s. 24-25.
 61 Kymenlinnatoimikunnan raportti 1992, s. 3. MV/Rho: M 349/17/4680 v. 1803. MV/Rho: VIK 71.
 62 MV/Rho: M 349/17/4680 v. 1803. MV/Rho:VIK 71.
 63 Insinööriluutnantti Mihail Polovcov, "Polevaja fortifikacija", 1832.
 64 Airola 1970, s. 26-28.
 65 Airola 1970, s. 22, 24. Knapas 1970, s. 80.
 66 MV/Rho:VIK 342, päivämätön.
 67 Ruotzinsalmi, kuvauksia Kotkaseudun vanhemmasta historiasta 1933, s. 46-52
 68 Kyhika: Pietari03_01 v. 1792, Merivoimien arkisto, Venäjä.
 69 Pietari03_01 v. 1792, Merivoimien arkisto.
 70 MV/Rho: M 349/17/4680 v. 1803. MV/Rho:VIK 71. Kyhika: Pietari02_09 ja Pietari03_01 v. 1792, Merivoimien arkisto, Venäjä. Kauppi 1990, s. 25-28.
 71 MV/Rho: M 349/17/4680 v. 1803. MV/Rho:VIK 71. Kyhika: Pietari02_09 ja Pietari03_01 v. 1792, Merivoimien arkisto, Venäjä.
 72 MV/Rho: M 349/17/4680 v. 1803. MV/Rho:VIK 71.
 73 Airola-Harjunpää 1978.
 74 MV/Rho: M 349/17/4680 v. 1803. MV/Rho:VIK 71.
 75 MV/Rho:VIK 60, 1830-luvulta.
 76 MV/Rho:VIK 32 v. 1871, "kivinen purettavaksi aiottu ruutikellari" mainitaan. VIK 261 v. 1871, "detaljipiirustus, 1853, korjattu purkupiirustukseksi". Ruutikellari näkyy kuitenkin vielä asemapiirustuksessa VIK 36 v. 1877.
 77 Kymenlinnatoimikunnan raportti 1992, s. 3. Halila 1970.
 78 Airola 1970, s. 28.
 79 Knapas 1981, s. 66. Kyhika: Pietari07_05 v. 1795, Merivoimien arkisto, Venäjä.
 80 Airola 1970, s. 32-33, 35, Halila 1970.

- 81 Airola 1970, s. 38
- 82 Knapas 1981, s. 98
- 83 Knapas 1970 s. 87-88.
- 84 Paaskoski 1993, s. 52-59. Suomen kuvernementin aatelisnimikirja vuodelta 1806.
- 85 Knapas 1970 s. 87-88. Knapas 1981, s. 20. Paaskoski 1993, s. 52-59: Suomen kuvernementin aatelisnimikirja vuodelta 1806. Halila 1970, s. 10.
- 86 Knapas 1970 s. 87-88. Knapas 1981, s. 20. Paaskoski 1993, s. 52-59: Suomen kuvernementin aatelisnimikirja vuodelta 1806. Halila 1970, s. 10.
- 87 Airola 1970, s. 30. Kauppi 1990, s. 28, lähteenä MV/Rho:VIK Ruotsinsalmi 5.
- 88 Airola 1970, s. 30.
- 89 Airola 1970, s. 30.
- 90 Airola 1970, s. 32-33.
- 91 Ahto 1974, s. 53
- 92 Airola 1970, s. 33
- 93 Ilkka Kaskinen 27.4.2005
- 94 Airola 1970, s. 35
- 95 Kauppi 1988.
- 96 MV/Rho: M 349/17/4740 v. 1810.
- 97 Knapas 1981, s. 50-51.
- 98 MV/Rho: 349/17/4689 v. 1804 osoittaa suunnitelman. MV/Rho:VIK I v. 1816 osoittaa tilanteen v. 1816.
- 99 MV/Rho: M 349/17/4701 v. 1805.
- 100 Lilius 1988, s. 57.
- 101 MV/Rho: M 349/17/4701 v. 1805.
- 102 MV/Rho: M 349/17/4748 v. 1810. Yksi 10 yliupseerille tarkoitetuista asuinrakennuksista toteutui myöhemmin 20 yliupseerin kaksikerroksisena rakennuksena.
- 103 MV/Rho: M 349/17/4701 v. 1805.
- 104 MV/Rho: M 349/17/4723 v. 1809, MV/Rho: M 349/17/4748 v. 1810.
- 105 MV/Rho: M 349/17/4740 v. 1810, MV/Rho:VIK I v. 1816.
- 106 Knapas 1988, s. 189.
- 107 Haila 1996, s. 60.
- 108 Knapas 1981, s. 95
- 109 Knapas 1981, s. 73
- 110 MV/Rho: M 349/17/4701 v. 1805.
- 111 Alanen 1987, s. 47
- 112 MV/Rho: M 349/17/4726 v. 1809.
- 113 Knapas 1988, s. 189.
- 114 Knapas 1988, s. 189.
- 115 Haila 1996, s. 65-66.
- 116 Knapas 1988, s. 189.
- 117 Knapas 1981, s. 98
- 118 Knapas 1988, s. 195
- 119 Knapas 1981, s. 98. Van Suchtelenen varusti jopa Arkangelin insinöörikomennuksen vuonna 1798 suurella kirjastolla.
- 120 MV/Rho: M 349/17/4697 v. 1805.
- 121 MV/Rho: M 349/17/4707 v. 1806.
- 122 MV/Rho: M 349/17/4723 v. 1809, MV/Rho: M 349/17/4763 v. 1811.
- 123 MV/Rho: M 349/17/4697 v. 1805
- 124 MV/Rho: M 349/17/4749 v. 1810.
- 125 MV/Rho: M 349/17/4763 v. 1811.
- 126 MV/Rho: M 349/17/4701 v. 1805.
- 127 MV/Rho: M 349/17/4730 v. 1810, MV/Rho: M 349/17/4737 v. 1810, MV/Rho: M 349/17/4748 v. 1810.
- 128 MV/Rho: M 349/17/4730 v. 1810, MV/Rho: M 349/17/4737 v. 1810, MV/Rho: M 349/17/4748 v. 1810.
- 129 Koskinen & Schalin 2002, s. 5.
- 130 Airola 1970, s. 47.
- 131 MV/Rho: M 349/17/4697 v. 1805, M 349/17/4705 v. 1806 ja M 349/17/4740 v. 1810.
- 132 MV/Rho:VIK I, v. 1816. VIK II, v. 1829.
- 133 Airola 1970, s. 28.
- 134 MV/Rho: M 349/17/4697 v. 1805. MV/Rho: M 349/17/4763 v. 1811. MV/Rho:VIK I v. 1816.
- 135 MV/Rho:VIK 356-358 v. 1824-1825.
- 136 Topografikunta: 5102/61, v. 1951. MV/Rho: viistoilmakuva 1950-luvulta.
- 137 MV/Rho: M 349/17/4707 v. 1806.
- 138 MV/Rho: M 349/17/4763 v. 1811. MV/Rho:VIK 56 v. 1815.
- 139 MV/Rho:VIK I v. 1816.
- 140 MV/Rho:VIK 7 v. 1820.
- 141 MV/Rho:33, v. 1874.
- 142 MV/Rho:VIK 363 v. 1827. MV/Rho: M 349/17/4730 v. 1810.
- 143 KYHIKA: pietari 02_09 v. 1792, pietari07_04 v. 1795, Venäjän merivoimien arkisto.
- 144 MV/Rho: M 349/17/4697 v. 1805, Suuren rantatien linjaus on vielä näkyvässä linnoituksen sisäpuolella, mutta ei enää tämän jälkeen tehdyissä asemapiirustuksissa.
- 145 KYHIKA: pietari 02_09 v. 1792, Venäjän merivoimien arkisto. "Uusi tie Ruotsinsalmeen" on merkitty karttaan.
- 146 MV/Rho: M 349/17/4697 v. 1805.
- 147 MV/Rho: M 349/17/4707 v. 1806.
- 148 MV/Rho: M 349/17/4740 v. 1810. MV/Rho:VIK 54, v. 1814.
- 149 MV/Rho:VIK 24, v. 1858.
- 150 KA:Tike/lj 18:1-3, "Kartta Kyminlinnan linnoitusalueesta Kymin pitäjässä Viipurin lääninä", Gunnar Bäckström 1935. Kartassa mainittu "Helsingin-Viipurin uusi tie".
- 151 MV/Rho:VIK I v. 1816, VIK 54 v. 1814, VIK 55 v. 1815. MV/Rho: M 349/17/4730 v.

1810. Ilkka Kaskinen 15.9.2004.
- 152 Ilkka Kaskinen 27.4.2005
- 153 MV/Rho:VIK 33 ja VIK 34 v. 1874.
- 154 MV/Rho:VIK 1 v. 1816,VIK 54 v. 1814,VIK 55 v. 1815.
- 155 MV/Rho: M 349/17/4730 v. 1810.
- 156 MV/Rho: numeroimaton VIK:n piirustus vuodelta 1903.
- 157 MV/Rho:VIK 62 v. 1908.
- 158 Hakanpää 2004.
- 159 Alanen 1987, s. 86. Tiedot vuodelta 1834. Yhteensä Suomessa olevia komendanttihakintoja oli 16. Komendanttihakintojen upseerit nimitettiin haavoittuneista tai muuten palveluskunnoltaan heikentyneistä upseereista, jotka olivat "virasta erillään", ts. joilla ei haavoittumisensa tai sairastumisensa jälkeen ollut määrättyä tehtävää.
- 160 Airola 1970, s. 47.
- 161 Airola 1970, s. 47.
- 162 MV/Rho:VIK 334 v. 1822.
- 163 Airola-Harjunpää, s. 92-95. Tykkejä säilytettiin Kymminlinnassa aina vuoteen 1870 saakka.
- 164 Kymen historia I 1960, s. 67. Airola 1970, s. 48.
- 165 Alanen 1987, s. 90.
- 166 Airola 1970, s. 48-51.
- 167 MV/Rho: MV/Rho:VIK 23 v. 1858,VIK 24 v. 1858 ja VIK 32 v. 1871.
- 168 Suometar 27.6.1856.
- 169 MV/Rho:VIK 23-24 v. 1858.
- 170 MV/Rho:VIK 33 s. 1874.
- 171 Airola 1970, s. 51.
- 172 Airola 1970, s. 51.
- 173 MV/Rho:VIK 32 v. 1871, "kivinen purettavaksi aiottu ruutikellari" mainitaan. VIK 261 v. 1871, "detaljipiirustus, 1853, korjattu purkupiirustukseksi". Ruutikellari näkyy kuitenkin vielä asemapiirustuksessa VIK 36 v. 1877, mutta ei enää myöhemmissä VIK:n piirustuksissa.
- 174 MV/Rho:VIK 33 v. 1874.
- 175 MV/Rho:VIK 36 v. 1876. Muonamakasiini rakennettiin oletettavasti 1850-luvun alkupuolella rakennettujen tallin ja palotarvikevaraston länsipuolelle.
- 176 Luntinen 1997, s. 121
- 177 MV/Rho:VIK 339, päivämätön.
- 178 Luntinen 1982, s. 127.
- 179 Junnila 1986, s. 47.
- 180 Luntinen 1982, s. 127.
- 181 Mikola 1981, s.6631.
- 182 www.wikipedia.org
- 183 Närhi 1984, s. 162
- 184 Luntinen 1982, s. 126.
- 185 Hakanpää 2004.
- 186 MV/Rho:VIK 32 v. 1871 ja VIK 44 v. 1911.
- 187 MV/Rho:VIK 40 v. 1897.
- 188 MV/Rho:VIK 44 v. 1911.
- 189 MV/Rho:VIK 337 v. 1906.
- 190 Luntinen 1997, s. 175
- 191 MV/Rho:VIK 43 v. 1901.
- 192 Airola 1970, s. 54.
- 193 Airola 1970, s. 55.
- 194 Airola 1970, s. 58.
- 195 KA: Kartta Kymminlinnan linnoitusalueesta Kymen pitäjässä Viipurin lääniä v. 1935.
- 196 Venäjän vallankumousta paenneiden lukumäärä oli korkeimmillaan vuonna 1922, jolloin heitä oli Suomessa kaikkiaan 33500.
- 197 Kymenlaakson Sanomat 18.8.1928.
- 198 Sola 1979, s. 38.
- 199 KA/I Ea 8, Valtion Pakolaisavustuskeskus, "Kymminlinnan keskitysleirin luovutuspyytäkirja" 28.4.1922.
- 200 KA/I Ea 8, Valtion Pakolaisavustuskeskus, poliisimestari Havaksen arvioita kunnostustarpeista ja kustannuksista 12.5.1922 No 27.
- 201 KA: Pakolaisavustuskeskus I Ha I, pakolaisavustuskeskuksen painamaton vuosikertomus v. 1931, jossa mainitaan yleisesti, että pakolaisleirin rakennuksia ja uuneja korjattiin.
- 202 Kymenlaakson Sanomat 18.8.1928.
- 203 Sola 1979, s. 29.
- 204 Sola 1979, s. 28.
- 205 KA/I: I E4, Valtion Pakolaisavustuskeskus Kymminlinnan Pakolaishuoltolaan saapuneet kirjeet 1936-1938, Kirje n:o 848 22.8.1936 Viipurin läänipiirikonttoriin Viipuriin Kymminlinnan pakolaishuoltolan johtajalta N. Mäki-Laurilta.
- 206 KA: Valtion pakolaisavustuskeskus I, Keskuskanslia Db I, "Kertomus Valtion pakolaisavustuskeskuksen toiminnasta v. 1926".
- 207 KA/I: Gh 3: Omaisuusluettelot tositteineen vuodet 1922-1927, Selostus matkasta Kymminlinnan pakolaisleirille, päivätty Viipurissa syyskuun 28 p:nä 1925, revisori Reino Ryöti.
- 208 Sola 1979, s. 65.
- 209 KA: Valtion pakolaisavustuskeskus I, Keskuskanslia Db I, "Kertomus Valtion pakolaisavustuskeskuksen toiminnasta v. 1933".
- 210 Sola 1979, s. 28.
- 211 KA/I: Gh 3: Omaisuusluettelot tositteineen vuodet 1922-1927, Selostus matkasta Kymminlinnan pakolaisleirille, päivätty Viipurissa syyskuun 28 p:nä 1925, revisori Reino

- Ryöti.
- 212 Kallio 1990, s. 353. Sola 1979, s. 78-79. KA/I:Hbl, Karjalan kansalaisliiton Itä-Karjalan komitean toimintakertomus 1934.
- 213 Sola 1979, s. 86.
- 214 Sola 1979, s. 91.
- 215 MV/Rho:VIK 317-325, v. 1873-1896.
- 216 Sola 1979, s. 66.
- 217 Hakanpää 2004, s. 15.
- 218 KA/ EDI saapuneet tarkastuskertomukset 1921-1939, 19.4.1922 no892 "Tarkastusmatka Kymminlinnaan"
- 219 Kymenlaakson Sanomat 18.8.1928.
- 220 KA/Pakolaisavustuskeskus I:Ha I, pakolaisavustuskeskuksen painamaton vuosikertomus v. 1932.
- 221 KA /I:Gh 3: Omaisuusluettelot tositteineen vuodet 1922-1927, Pöytäkirja tehty Kymminlinnan Pakolaisleirillä 28.2.1925.
- 222 Kymenlaakson Sanomat 18.8.1928.
- 223 Airola 1970, s. 40.
- 224 Topografikunta: M46_111, v. 1941.
- 225 MV/Rho:VIK 44 v. 1911. KA: Kartta Kymminlinnan linnoitusalueesta Kymin pitäjässä Viipurin lääninä v. 1935.
- 226 KA: Pakolaisavustuskeskus I Ha I, pakolaisavustuskeskuksen painamaton vuosikertomus v. 1932.
- 227 Sanna Ihtsu 3.11.2005. Kattokannatuksissa ja runkotolpissa venäläisille tyypillisiä rakennusosia.
- 228 Kymminlintoimikunnan raportti 1992, s. 4.
- 229 Miikkelin maakunta-arkisto: Rakennushallitus, Viipurin piirirakennuskonttorin kartat, Kymminlinnan pakolaishuoltola: Kymminlinnan pääportin jälleenrakennusehdotus, Heikki Lankinen, Viipurissa 1936.
- 230 Airola 1970, s. 58-60.
- 231 Airola 1970, s. 58-60. Tirronen 1994, s. 186. Topografikunta: 5102/61, v. 1951.
- 232 Airola 1970, s. 60.
- 233 MV/Rho: ilmakuva 1950-luvulta, v. 1953 ja 1960. Topografikunta: 5102/61, v. 1951.
- 234 Koskinen & Schalin 2002, s. 13: PhRakL:n luettelo. Rakennukset näkyvät myös vuoden 1951 ilmakuva.
- 235 Tirronen 1994, s. 144.
- 236 Tirronen 1994, s. 142.
- 237 Tirronen 1994, s. 187.
- 238 Koskinen & Schalin 2002, s. 13: PhRakL:n luettelo.
- 239 Jorma Tikka 24.2.2005.
- 240 MV/Rho: ilmakuva 1950-luvulta.
- 241 Tirronen 1994, s. 190.
- 242 Tirronen 1994, s. 190.
- 243 Topografikunta: 6927/85, v. 1969.
- 244 Tirronen 1994, s. 169.
- 245 Tirronen 1994, s. 169. PhRakL: III Nb 35.
- 246 Tirronen 1994, s. 172.
- 247 Koskinen & Schalin 2002, s. 1.
- 248 Koskinen & Schalin 2002, s. 17-20.
- 249 Hakanpää 2004. Päivi Hakanpään suullinen tiedonanto 12.5.2005.
- 250 Koskinen & Schalin 2002, s. 11.
- 251 Koskinen & Schalin 2002, s. 13: PhRakL:n luettelo.
- 252 Koskinen & Schalin 2002, s. 15
- 253 MV/Rho: M 349/17/4726 v. 1809. MV/Rho: M 349/17/4737 v. 1810.
- 254 MV/Hka 45619, 45620 "Kymminlinna 1947".
- 255 MV/Rho: M 349/17/4737 v. 1810. MV/Rho:VIK 108-110 v. 1817-1818. VIK 112 v. 1843.
- 256 Ilkka Kaskinen 3.5.2004. MV/Rho:VIK 119 v. 1872.
- 257 MV/Rho:VIK 116 v. 1858, VIK 117 v. 1867.
- 258 MV/Rho:VIK 344 v. 1822. Kasarmirakennuksen kylkeen on piirretty L-muotoinen laajennus kahteen asemapiirustukseen: VIK12 ja VIK15 vuosilta 1849 ja 1850. Muissa piirustuksissa ei ole viitteitä käymäläsiipeen.
- 259 MV/Rho:VIK 116 v. 1858.
- 260 MV/Rho:VIK 117 v. 1866.
- 261 MV/Rho:VIK 112 v. 1843, VIK 116 v. 1858, VIK 117 v. 1866.
- 262 Sola 1979, s. 29.
- 263 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 59-71.
- 264 Knapas 1988, s. 190.
- 265 MV/Rho: M 349/17/4726 v. 1809. MV/Rho: M 349/17/4737 v. 1810.
- 266 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 73.
- 267 MV/Rho: M 349/17/4737 v. 1811. MV/Rho:VIK 124 v. 1849. Tällä kohtaa oleva aukko on vuoden 1811 pohjapiirustuksessa ikkuna-aukkoja leveämpi. Lisäksi vuodelta 1849 on olemassa piirustus (VIK 124), johon kyseisen aukon reunoille on merkitty vahvennetulla tiilimuurausta. Piirustuselostuksen mukaan tarkoituksena oli "muuttaa yksi ovista ikkunaksi", mikä tarkoitti mahdollisesti kyseistä lounaissivun keskellä olevaa oviaukkoa.
- 268 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 76.
- 269 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 77-81.
- 270 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 83-91.
- 271 Knapas 1981, s. 81
- 272 Knapas 1981, s. 81
- 273 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 92-95.
- 274 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 96-100.
- 275 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 100-103.
- 276 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 105.

- 277 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 105-108.
 278 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 109-115.
 279 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 116-121. Kaskinen 1996.
 280 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 122-123.
 281 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 124-125.
 282 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 128.
 283 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 125.
 284 Topografikunta: 5102/61, kesäkuussa v. 1951.
 285 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 122-129.
 286 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 130-132.
 287 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 133.
 288 Sanna Ihatsu 3.11.2005.
 289 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 134-138.
 290 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 139-141.
 291 PhRakL III Pd 40. Päivämätön.
 292 PhRakL III Pd 39, 4.8.1965. Rakennus näkyy jo vuoden 1951 ilmakuvassa, mutta piirustus on päivätty vuodelle 1965.
 293 PhRakL III Pd 12. Päivämätön.
 294 PhRakL, piirustus vuodelta 1954.
 295 PhRakL III Nb 17-21, vuodelta 1961.
 296 PhRakL, rakennuspiirustukset vuodelta 1961.
 297 Iivonen 2004.
 298 Lars Olsson 14.2.2005.
 299 Vauhkonen 2004, luontoselvitys, s. 15-20.
 300 Iivonen 2004.
 301 Kiinteiden muinaisjäännösten hoito-opas 2002, s. 3.
 302 MV/Rho: muistio 14.6.2005.
 303 Ihatsu 2005.
 304 Hakanpää 2004. Päivi Hakanpään suullinen tiedonanto 12.5.2005.
 305 MV/Rho: muistio 14.6.2005.
 306 Ihatsu 2005.
 307 Vauhkonen 2004, luontoselvitys, s. 28-29
 308 MV/Rho: muistio 14.6.2005.
 309 Insinööritoimisto Innstructura Oy 2003, kohta 7.03.
 310 Insinööritoimisto Innstructura Oy 2003, kohta 6.022.
 311 Hakanpää 2004. Kohteet esitely.
 312 Hakanpää 2004 sekä Päivi Hakanpään suullinen tiedonanto 29.9.2005.
 313 MV/Rho:VIK 24 v.1858.
 314 MV/Rho:VIK 180-188, v. 1859-1896.
 315 MV/Rho:VIK 189-195, v. 1871-1891.
 316 MV/Rho:VIK 230-234, v. 1871-1879.
 317 MV/Rho:VIK 342, päivämätön.
 318 Hakanpää 2004, s. 10-11.
 319 MV/Rho:VIK 211-215, v. 1849-1872.
 320 Päivi Hakanpää 12.5.2005.
 321 MV/Rho:VIK 42, v. 1897. Saunarakennuksen purkuvuosi mainitaan.
 322 Päivi Hakanpää 12.5.2005.
 323 Päivi Hakanpää 12.5.2005.
 324 Päivi Hakanpää 12.5.2005.
 325 Päivi Hakanpää 12.5.2005.
 326 Jukka Lehmussaaren suullinen tiedonanto haastatellut Päivi Hakanpää 2005.
 327 Päivi Hakanpää 12.5.2005.
 328 MV/Rho:VIK 40 v. 1897. MV/Rho:VIK 319, v. 1879. Hakanpää 2004. Päivi Hakanpään suullinen tiedonanto 12.5.2005.
 329 Hakanpää 2004 sekä Päivi Hakanpään suullinen tiedonanto 12.5.2005.
 330 Hakanpää 2004 sekä Päivi Hakanpään suullinen tiedonanto 12.5.2005.
 331 KA: Kartta Kyminlinnan linnoitusalueesta Kymin pitäjässä Viipurin lääninä v. 1935. Hakanpää 2004, lähteenä Ilkka Kaskisen tiedonanto 3.2.2005.
 332 MV/Rho: M 349/17/4707 v. 1806.
 333 Karjalainen, Verhe 1995. Heikkilä, Pouta 1998, s. 129.
 334 Vauhkonen 2004, luontoselvitys, s. 29.
 335 Korpilo 1997, s. 3.
 336 Korpilo 1997, s. 18.
 337 Heikkilä, Pouta 1998, s. 107.
 338 MV/Rho: M 349/17/4701, v. 1805.
 339 Airola 1970, s. 16-17.
 340 Airola-Harjunpää, s. 106
 341 Matkailijan Kotka 2005, s. 5.
 342 Kauppinen, s. 2.
 343 Kauppinen, s. 14, kartta Kotkan vapakalastusalueista.
 344 Heikkilä, Pouta 1998, s. 73.
 345 Ahti Lempiö 15.9.2004.
 346 Kotkan Autobiiliiklubi on esittänyt kiinnostuksensa vuokrata Kyminlinnan rakennuksia vanhojen autojen näyttelytiloiksi.
 347 Hintsala. Projektisuunnitelman liite.
 348 Entisen kasarmirakennuksen venäläisäikaiset hormit sijaitsevat oletettavasti seinärakenteen sisällä, Ilkka Kaskisen tiedonanto 27.4.2005.
 349 Bonsdorff, Ockenström, Vainio 2004, s. 67.
 350 Verrattaessa nykyistä lattiapinnan tasoa VIK:n rakennuspiirustuksiin voidaan arvioida, että lattiapinta on nykyisin noin 20 cm alkuperäistä korkeammalla.
 351 DI Matti Niemi 22.11.2005.
 352 Ympäristöopas 39, s. 111.
 353 Hakanpää 2004, s. 20-21. Päivi Hakanpää 12.5.2005.

LÄHTEET

ARKISTOT:

(KA) Kansallisarkisto

Kartta Kyminlinnan linnoitusalueesta Kymin pitäjässä Viipurin lääniä v. 1935.
Pakolaisavustuskeskus I Ha I: Aineistoa vuosikertomuksiin 1921-1936.
Valtion pakolaisavustuskeskus I Keskuskanslia Db I: Vuosikertomukset 1922-1959.
Valtion pakolaisavustuskeskus I: E4: Kyminlinnan Pakolaishuoltolaan saapuneet kirjeet 1936-1938.
Valtion pakolaisavustuskeskus I: Gh3: Omaisuusluettelot tositteineen vuodet 1922-1927.
Valtion Pakolaisavustuskeskus I: Ea 8: Valtion pakolaisavustuskeskuksen keskuskanslian arkisto.
Valtion Pakolaisavustuskeskus ED I: saapuneet tarkastuskertomukset 1921-1939.
KA: Tike/lj 18: I-3, Kartta Kyminlinnan linnoitusalueesta Kymin pitäjässä Viipurin lääniä, Gunnar Bäckström 1935.

(KM) Kymenlaakson maakuntamuseo Valokuva-arkiston kokoelmat.

(KYHIKA) Kymenlaakson historialliset kartat Venäjän tiedeakatemian ja Venäjän merivoimien arkistojen kokoelmat.

(MV/Hka) Museoviraston historian kuva-arkisto

(MV/Rho) Museoviraston rakennushistorian osasto Ilmakuvat vuosilta 1936, 1953 ja 1960 sekä ilmakuvat ilman vuosilukua (1950- ja 2000-luvuilta). VIK-kokoelma: Kyminlinna 1-367. Moskovan kokoelman mikrofilmi- ja dia-aineisto. M 349/17/4667-4764.

(PhRakL) Puolustushallinnon Rakennuslaitos, Helsinki ja Hamina 1900-luvun muutos- ja rakennussuunnitelmat sekä arkkitehti-piirustusluettelo.

Mikkelin maakunta-arkisto

Rakennushallitus, Viipurin piirirakennuskonttorin kartat: Kyminlinnan pakolaishuoltola.

Topografikunta. (Puolustusvoimien karttapalvelun toteuttaja.)
Ilmakuvat vuosilta 1941, 1951, 1969 ja 2003.

Kustannusosakeyhtiö Otavan kuva-arkisto.
Suomen Kuvalehden Kyminlinnaa koskevat valokuvat vuodelta 1922.

SUULLISET TIEDONANNOT

Hakanpää, Päivi, FM, Museoviraston tutkija. Helsingissä 12.5.2005. 29.9.2005.
Ihatsu, Sanna, arkkitehti, Museovirasto. Helsingissä 3.11.2005
Kaskinen, Ilkka, Museoviraston tutkija. Kyminlinnassa 3.5.2004 ja 15.9.2004, Hamina 27.4.2005.
Lempiö, Ahti, aluejohtaja, Rikosseuraamusvirasto. Linnoitusfoorumissa Kotkassa 15.9.2004.
Nyström, Rauno, johtava palotarkastaja. Kotkassa 12.8.2005.
Olsson, Lars, asemakaava-arkkitehti, Kotka. Kotkassa 14.2.2005.
Taina, Ari, akvaristi, Maretarium, Kotka. Puhelinkeskustelu 23.2.2005.
Tikka, Jorma. Kotkassa 24.2.2005, haastatellut Päivi Hakanpää ja Sanna Ihatsu.

KIRJALLISUUS:

Aaltonen, Reino: *Tutkielma Suomenlinnan linnoitusjärjestelmästä: Suomenlinna 1748-1948*. Rannikkotyökistön Upseeriyhdistys, 1948.

Ahto, Sampo: *Kaakkois-Suomen vanhat maalinnoitukset, Hamina, Lappeenranta, Loviisa, Taavetti, Kyminlinna, Kärnäkoski, Utti*. Sotasokeat ry, Helsinki 1974.

Ahto, Sampo: *Linnoitukset Suomessa autonomian aikana* teoksessa Historiallinen arkisto 83, Venäläiset Suomessa 1809-1917. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1984.

Airola, Olli: *Kymenkartanon linnoitus – Kyminlinna*. WSOY, Porvoo, 1970. Tutkimustyö on tehty pääosin vuonna 1950.

Airola, Olli, Harjunpää, Kaisu: *Ruotsinsalmen merilinnoitus 1790-1855*. Kymenlaakson museon julkaisu No 1, 1978.

Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy: *Kyminlinnan restauroinnin hankesuunnitelma 2002*, Museovirasto, Rakennushistorian osasto.

Bonsdorff, Mikko, Ockenström, Katariina, Vainio, Niina: *Kyminlinna, Rakennushistoriaselvitys*. Arkkitehtitoimisto Okulus Oy:n rakennustutkimuksia nro 17. Helsinki 2004.

De la Croix, Horst: *Military Considerations in City Planning: Fortifications*. George Braziller, New York 1972.

Edgren, Torsten, Moisanen, Jukka, Taskinen, Helena (toim.): *Suomen hoidetut muinaisjäännökset*. Museovirasto, Helsinki 1995.

Haila, Sirpa: *Venäläinen rationaalisuus. 1910-luvun kasarmiarkkitehtuuri sosiaalisena käytäntönä*. Suomen historiallinen seura, Helsinki 1996.

Halila, Aimo: *Esipuhe* teoksessa *Kymenkartanon linnoitus – Kyminlinna*. WSOY, Porvoo 1970.

Heikkilä, Marjo, Pouta, Eija (toim.): *Virkistysalueiden suunnittelu ja hoito*. Ympäristöministeriö, Helsinki 1998.

Hughes, Quentin: *Military Architecture*. Hugh Evelyn, London 1974.

Hultin, Herman: *Kotkan kaupungin historiaa*. Kotkan kaupunki, Kotka 1904.

Insinööritoimisto Innostructura Oy: *Kyminlinna. Bastioni 1:n kasemattialueen rakenteellinen selvitys*. Helsinki 2003.

Junnila, Olavi: *Venäläisen virka- ja sotilasuran mahdollisuus* teoksessa *Suomen Historia 5*. Weilin+Göös, Espoo 1986.

Kallio, Veikko: *Kymen historia 2*. WSOY, Porvoo 1990.

Karjalainen, Eeva, Verhe, Irma: *Ulkoilureitti. Opas ulkoilureittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille*. Rakennusalan kustantajat RAK, Helsinki 1995.

Kauppi, Ulla-Riitta: *Kymenlaakson linnoitustyöt taloudellisena vaikuttajana 1700-1800 lukujen taitteessa* teoksessa *Historiallinen arkisto 101, Kasarmin aidan kahden puolen, Kaksisataa vuotta suomalaista varuskuntayhteistyötä, toimittanut Jussi T. Lappalainen*. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1993.

Kauppi, Ulla-Riitta: *Kyminlinnan historiasta*. Museoviraston pienpainate 17.10.1988.

Kauppi, Ulla-Riitta: *Vanhan Suomen venäläisten sotilaiden ja suomalaisten kanssakäyminen*. teoksessa *Suomen Sukututkimusseuran aikakauskirja, Genos 70*. Helsinki 1999.

Kauppinen, Pasi (toim.): *Kymenlaakson kalapaikat*. Etelä-Suomen Merikalastajain Liitto, Kotka.

Kevyen liikenteen suunnittelu. Tielaitos, tiehallinto, Suomen Kuntaliitto, Helsinki 1998.

Kiinteiden muinaisjäännösten hoito-opas. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, sarja B, No 64. Metsähallitus, Helsinki 2002.

Knapas, Rainer: *Linnoitusten rakentaminen ja sotilasarkkitehtuuri 1721-1808* teoksessa *ARS – Suomen taide 2*. Otava, Keuruu 1988.

Korpilo, Berit: *Eläimet luonnon ja maiseman hoitajina*. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki 1997.

Kymin historia I. Kymin historiatoimikunta, Kotka 1960.

Kyminlinnatoimikunnan raportti. Kotkan kaupunki, 1992.

Lilius, Henrik: *Kaupunkirakennustaide suurvalta-ajalla* teoksessa *ARS – Suomen taide 2*. Otava, Keuruu 1988.

Luntinen, Pertti: *Suomi Pietarin suojana ja uhkana venäläisten sotasuunnitelmissa 1854-1914* teoksessa *Historiallinen arkisto 79, Suomen ja Venäjän yhteistä historiaa, toimittanut Rauno Endén*. Suomen historiallinen seura, Helsinki 1982.

Luntinen, Pertti: *The Imperial Russian Army and Navy in Finland 1808-1918*. Suomen historiallinen seura, Helsinki 1997.

Matkailijan Kotka 2005, Kotkan Matkailupalvelu, Kotka 2005.

Mikola, Keijo J.: *Suomen puolustuslaitos* teoksessa *Otavan Suuri Ensyklopedia*. Otava, Helsinki 1981.

Närhi, Matti: *Venäläiset joukot Suomessa autonomian aikana* teoksessa *Historiallinen arkisto 83, Venäläiset Suomessa 1809-1917*. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1984.

Paaskoski, Jyrki: *Vanhan Suomen aatelinimikirja vuodelta 1806 - Dvorjanskaja Rodoslovnaja Kniga Finljandskoi Gubernii* teoksessa Suomen Sukututkimusseuran aikakauskirja, Genos 64. Helsinki 1993.

Parent, Michel, Verroust Jacques: *Vauban*. Éditions Jacques Fréal, Paris 1971.

Polovcov, Mihail: *Sudenkuopista*. Polevaja fortifikacija, 1832. Suomentanut Varvara Protassova.

Rekola, Kauko: *Suvorov – Generalissimus-Genius*. Historiallisia Tutkimuksia 153. Suomen Historiallinen seura, Helsinki 1989.

Rosenau, Helen: *The Ideal City*. Studio Vista, London 1974.

Ruotzinsalmi, kuvauksia Kotkanseudun vanhemmasta historiasta. Kymenlaakson Museoyhdistys, Kouvola 1933.

Tirronen, Uolevi: *KotRPsto, Kotkan Rannikkopatteristo 1918-1993*. Rannikkotyöstön Upseeriyhdistys r.y. Jyväskylä 1994.

Toivanen, Pekka: *Kaakkoisraja ja sen linnoitukset*. Etelä-Karjalan museo, Lappeenranta 1980.

Vastassa Ruotsi, Kaakkois-Suomen linnoitukset, toimittanut Tiina Grahn. Museovirasto, Helsinki 1990.

Ympäristöopas 39. Rakennusten paloturvallisuus & Paloturvallisuus korjausrakentamisessa. Ympäristöministeriö, Helsinki 2003.

PAINAMATTOMAT:

Alanen, Pertti: *Venäläiset maavoimat Suomessa Nikolai I:n aikana*. Suomen historian pro gradu, Tampereen yliopisto, 1987.

Hakanpää, Päivi: *Kotkan Kymminlinnan koekaivaus, kartoitus ja maaperän kunnostuksen arkeologinen valvonta 2004*. Museovirasto, Rakennushistorian osasto, 2004.

Iivonen, Risto: *Lausunto Kymminlinnan maankäyttösuunnitelmasta 4.11.2004*. Maankäyttöosasto, Kotkan kaupunki.

Kaskinen, Ilkka: *Kymminlinna, Lounaisportin vartiorakennus, korjausraportti*. Museovirasto / Hamina, 1996.

Kauppi, Ulla-Riitta: *Kymminlinnan rakennushistoria, luonnos 18.6.1990*. Museovirasto, Rakennushistorian osasto 1990.

Knapas, Rainer: *Militärarkitekturen i gamla Finland 1743-1808*. Liseniaattityö. Helsingin yliopisto, taidehistorian osasto, 1981.

Knapas, Rainer: *Ruotzinsalmi-Kymminlinna, fästningsbyggnadskonst och militärsamhälle 1791-1810*. Pro gradu. Helsingin yliopisto, taidehistorian osasto, 1970.

Kymminlinnan rakentamisen rajoituksia. Museoviraston rakennushistorian osaston muistio 14.6.2005.

Sola, Jukka: *Kymminlinnan pakolaisleiri 1922-1939*. Suomen historian pro gradu, Jyväskylän yliopisto, 1979.

Vauhkonen, Marko: *Kotkan Kymminlinnan luontonselvitykset 2004*. Ympäristösuunnittelu Enviro Oy, 2004.

LEHDET:

Andersson, Karin: *Ruinupplevelser. Om betydelsen av växter och dofter*. Kulturmiljövård 3/1997.

Havas, E.: *Karjalan pakolaiset Kymminlinnassa*. Suomen kuvalehti 30.9.1922.

Kymenlaakson sanomat, *Kymminlinnan pakolaisleirillä nyt 130 asukasta*, 18.8.1928.

Suometar, *Kymin pitäjistä*, 27.6.1856.

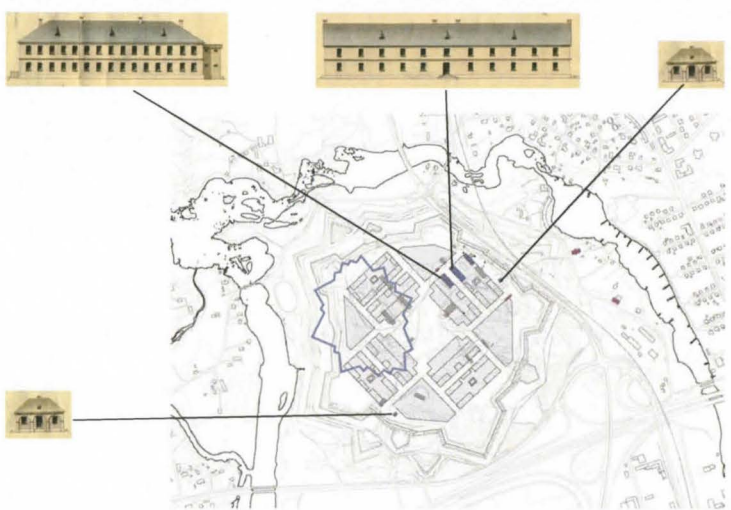
- 1790-luku
- 1810-luku
- 1830-luku
- 1850-luku
- 1890-luku
- 1920-30-luku

Historialliset tiet nykymaisemassa 1:8000

- Nykyinen hyvä näkymä
- Nykyinen hyvä läpinäkymä
- Mahdollinen uusi näkymä
- Mahdollinen uusi läpinäkymä
- Näkymiä häiritsevät puut
- Nykyiset puut
- Näkymiä häiritsevät pensaat
- Avokallio
- Merkitäviä luontoarvoja, ei listarakennamasta
- Luontoarvoja, huomioitava

Näkymät ja nykyinen kasvillisuus 1:8000

- 1810-luvulta peräisin oleva rakennus
- Venäläiskauden lopulta peräisin oleva rakennus
- 1900-luvulta peräisin oleva rakennus
- V. 1805 kaavaan merkitty rakennus
- Suororivin linnoituksen alueen raja
- V. 1805 kaavaan merkitty alue

Olemassa olevat rakennukset ja vuoden 1805 ideaalikaava 1:8000

- Muinaisjäännos
- Natura-alue
- Natura-alueen erityistoimenpiteet
- Arkeologinen kohde

Laila suojellut alueet ja arkeologiset kohteet 1:8000

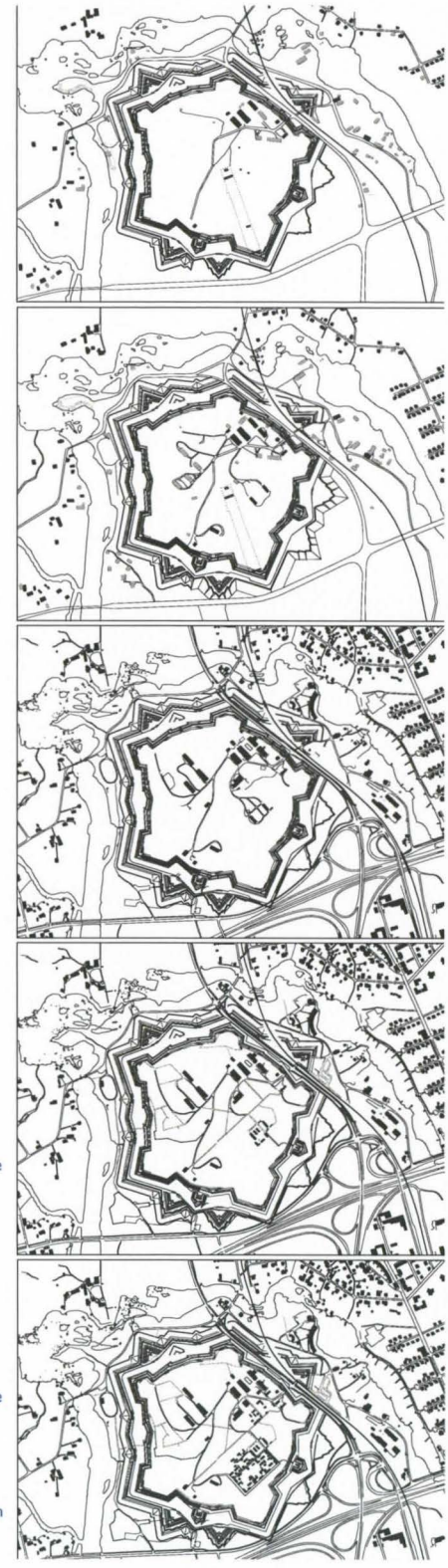
1935

1950

2006

I-vaihe

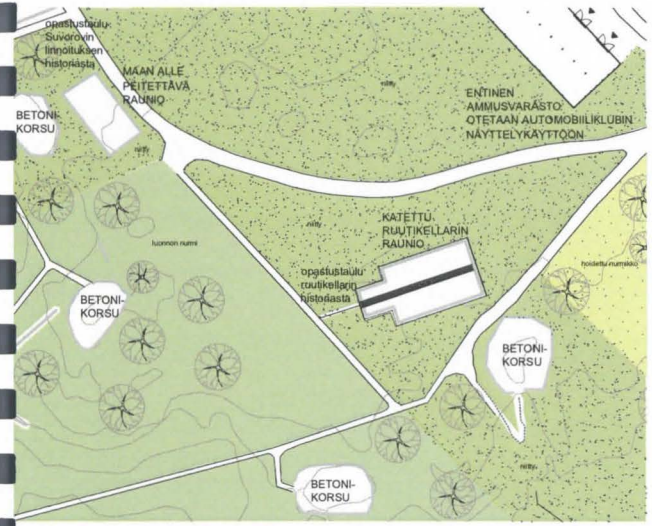
3-vaihe

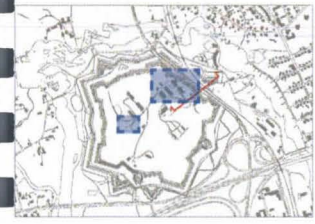
Rakeisuuden vaiheittainen kehittyminen 1:8000

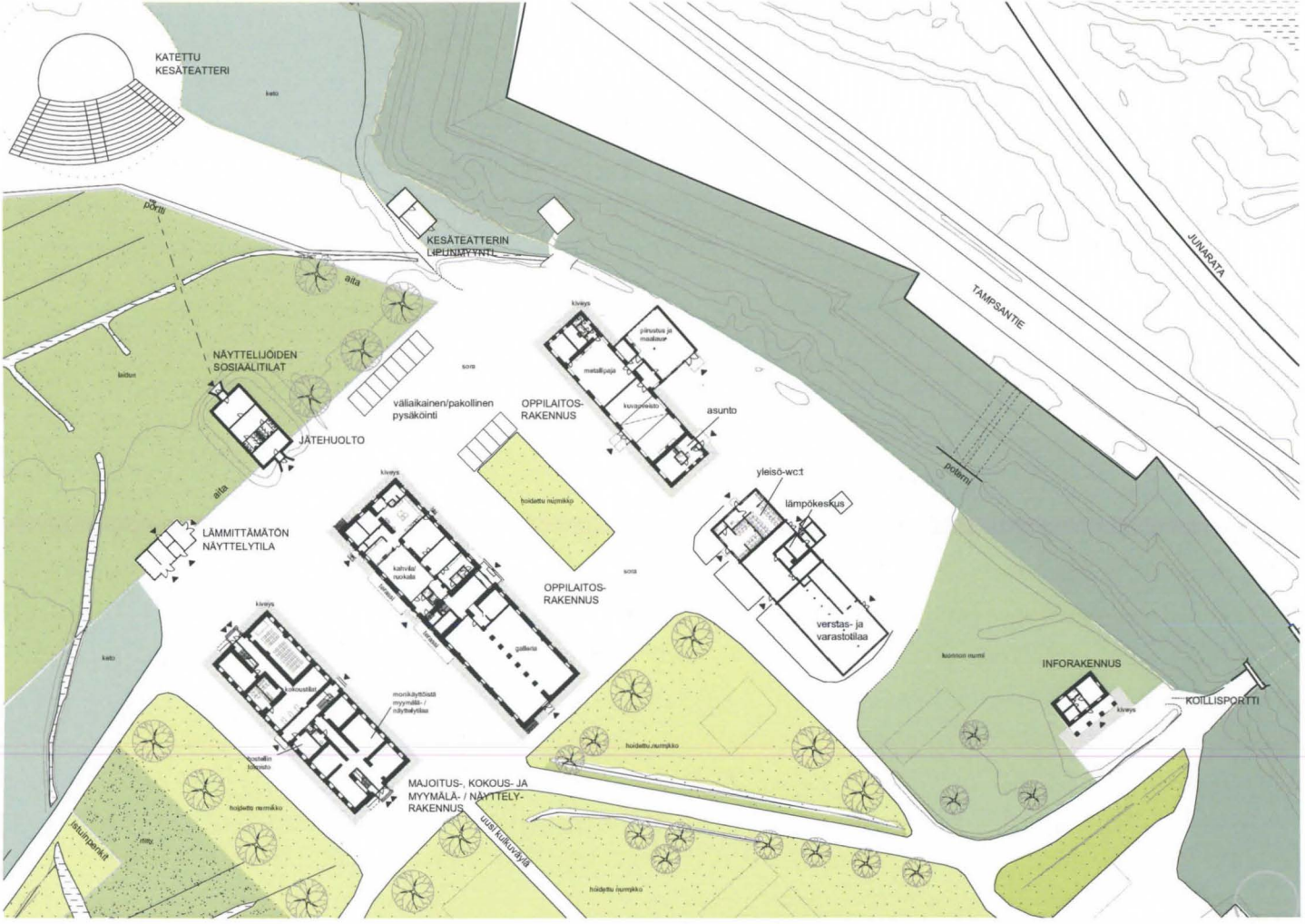
- 1 - vaiheessa rakennettava polku
- 1 - vaiheessa rakennettavat pitkospuut
- 1 - vaiheessa rakennettava tie
- 3 - vaiheen tie
- Olemassa oleva rakennus
- 1 - vaiheen uudisrakennus
- 3 - vaiheen uudisrakennus
- Avokallio
- Niitty
- Hoidettu nurmikko
- Luomomurmi
- Keto
- Laidun, jossa niittokasvillisuutta
- Pensaat
- Säilytettävä puu
- Istutettava puu
- Metsä
- Arkeologinen kaide
- Opastustaulu

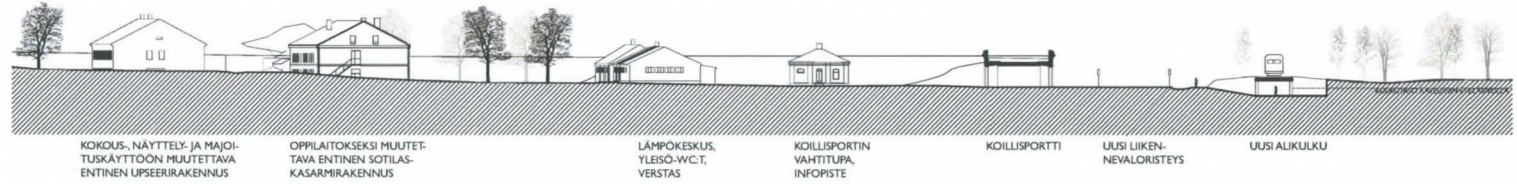
Ote arkeologisesta puistosta Suorovin linnoituksen alueella 1:500

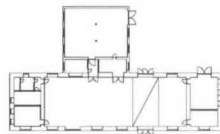
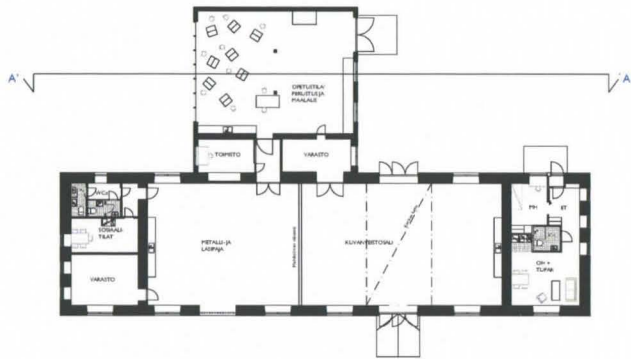
- Niitty
- Hodettu nurmikko
- Kato
- Luonnonnurmi

Kasarmikorttelin rakennusten käyttöönotto 2-valheessa 1:500

Leikkaus kasarmikorttelista ja koillisesta sisäntuloreitistä 1:500

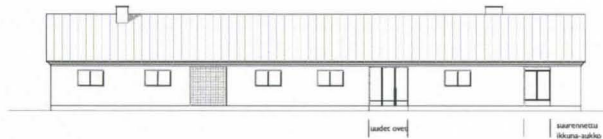

Nykytilanne 1:500.
Pitkäsopimusta Arkkitehtitoimisto Ohjus Oy

Pohjapiirustus 1:200, suunnitelma

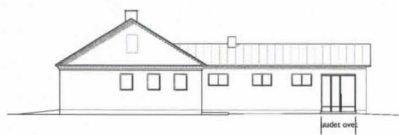
Perspektiivinäkömä kesäteatterilta kohti kasarmirakennuksen korttelia 3-vaiheessa.

Julkisivu lounaseen 1:200

Leikkaus A-A' 1:200

Julkisivu kaakkoon 1:200

Julkisivu luoteeseen 1:200

Lounaisen bastionin pihalla oleva lampi muutetaan talvisin luistinradaksi. Taustalla kasemattirauniot.